DIPUTACIÓ DE GIRONA

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

ESTUDIS SOBRE TEMES GUIXOLENCS

PUBLICACIONS DEL MUSEU MUNICIPAL
SANT FELIU DE GUÍXOLS

NÚM. 2 MCMLXXX

ARXIU MUNICIPAL

ESTUDIS
SOBRE TEMES GUIXOLENCS

DIPUTACIÓ DE GIRONA

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

ESTUDIS SOBRE TEMES GUIXOLENCS

ARXIU MUNICIPAL
SANT FELIU DE GUIXOLS

PUBLICACIONS DEL MUSEU MUNICIPAL
SANT FELIU DE GUÍXOLS

NÚM. 2 MCMLXXX

Dipòsit legal GE. 471-1980
I. S. B. N. 84-500-4129-5

Gràfiques BIGAS — Carrer Sant Adolf, 16 — Sant Feliu de Guíxols (Girona)

PÒRTIC

Voldriem que cadascú es deturés una mica a pensar en la possibilitat d'aplicar a Catalunya un reflexe —si us plau minimitzat— d'allò que fou el Renaixement quatrecentista a Itàlia, amb la gloriosa sorgència dels diversos nuclis de creació literària i artística, d'erudició i de passió intellectual, a tot el llarg i l'amplària del país, amb un segell propi i original a cada indret. Allò que van ésser en el segle XV Florència, Ràvena, Roma, Verona, Siena, Venècia, Nàpols o Perusa, perquè no ho poden ésser, empetitides i guardades les distàncies, Vic, Lleida, Manresa, Reus, Girona, Tarragona, Vilafranca, Vilanova i la Geltrú, la Seu d'Urgell, Berga o Sant Feliu de Guíxols? En volum de població i activitat econòmica, moltes d'aquestes localitats catalanes són avui superiors a allò que eren aleshores aquelles ciutats italianes del Renaixement. En aquells temps, aquestes darreres eren molt més petites en nombre d'habitants del que pot fer semblar la seva alta distinció, la seva glòria dins la història de l'art i de la literatura universal. Allò que les féu resplendir i les féu famoses no és la seva xifra de veïns, sinó la condició o qualitat d'una selecció d'aquests veïns, selecció com a tal sempre reduïda.

En certa manera, i dins el limitat nivell català i les degudes llicències, foren també resplendents en el segle passat entre nosaltres: Vic amb els seus grans eclesiàstics i homes de lletres; Vilafranca del Penedès amb els Milà i Fontanals, el bisbe Torres i Bages i Llorens i Barba; Olot amb l'escola pictòrica dels Berga i Vayreda; Reus amb els seus artistes, polítics i literats, alguns de significació universal; Vilanova i la Geltrú, amb el cercle d'homes de lletres i d'art fet sorgir al seu entorn per Víctor Balaguer i la seva Biblioteca-Museu; Girona de tradició tan refulgent, amb els seus historiadors i arqueòlegs; Lleida i Tarragona igualment flamejant en l'ordre intellectual. I no em feu enumerar una a una totes les ciutats catalanes enaltides per la presència i l'obra dels seus escriptors, polítics o artistes.

El mal d'aquestes ciutats és que avui, els homes de ciència, els artistes i els literats que han vist la primera llum al seu redós, no romanen a la seva localitat i exerceixen les seves professions o activitats escampats per altres indrets, particularment a Barcelona i també a Madrid. Si reunissim dins el clos de cada ciutat de les anomenades, i també de les no anomenades, tots els seus fills preeminents que cadascuna té dispersos, lluny de les seves muralles, i ells fixessin la seva residència a la ciutat nadiua, caldria veure l'efervescència intellectual que cada una prendria.

Nosaltres voldríem que cada ciutat cap de comarca o de rodalia de la nostra terra fos un far amb llum pròpia, original, singular, dins la pluralitat de Catalunya. Ens plauria que cadascuna ressorgís en una revifalla precursora d'un renaixement general, que mútuament elles amb elles s'encomanessin un nou impuls cultural. Somniem que dins de cada una sorgeixi un Centre d'Estudis Comarcals o quelcom de semblant encarat a la pròpia comarca. Voldríem que l'obra de cada un d'aquests Instituts locals o comarcals fes el seu pes damunt de la cultura catalana, que els seus components no es consolessin d'ésser uns simples seguidors de les iniciatives barcelonines, que anhelessin tenir la pròpia iniciativa, germinada aquesta per les més pures essències de la col·lectivitat local. Parlem molt de sucursalisme madrileny sempre nefast, però hi ha entre nosaltres també un sucursalisme barceloní cara a Catalunya que cal superar.

Somniem que cada comarca catalana es manifesti amb tota la seva significació i personalitat, amb la presència i impuls de les seves intel·ligències rectores. Que Catalunya no sigui o doni la semblança d'una sola megalòpolis xucladora i abassegadora, amb unes altres poblacions secundàries, depenents, gairebé anul·lades en la seva iniciativa. Desitgem que les capitals comarcals no siguin un simple satèl·lit, sinó que cada una esdevingui un petit sol, amb la seva galàxia pròpia constituïda per la seva comarca o rodalia. I prendre consciència plena d'ésser-ho a honor i glòria de Catalunya. Quina satisfacció no produiria veure sorgir una Catalunya pròspera, amb una varietat de focus culturals agermanats per la comuna catalanitat indestructible. Catalans molt catalans tots, sí, però no sotmesos, ni fosos amorfament, sense sentit personal. Volem una Catalunya en la qual cada poble, cada ciutat, cada comarca, aporti el propi esperit, el propi geni, les pròpies característiques a la naturalesa que ens és comuna.

Aquest volum encamina decididament a aquest fi. Sant Feliu de Guíxols, capital marítima del Baix Empordà, amb un dolç vol de muntanyes que deixa la ciutat als seus peus, arran de les onades, amb una àrea de pobles que li proporcionen un cercle econòmic concret i afí, amb característiques tradicionals molt significatives i un museu que constitueix el sagrari de l'amor a la localitat, ofereix un exemple de desvetllament cultural no imitatiu, sinó peculiar i idoni, sense perdre una engruna de la seva fideliat a la terra mare comuna a tots els catalans.

L'alt nivel i la varietat temàtica dels treballs que formen aquest llibre, manifesta l'existència d'una sensibilitat, capacitat, rigor investigatiu i maduresa intlectual en els seus autors, i per part de l'equip organitzador de l'edició constitueix una prometedora penyora del propòsit de prosseguir en una tasca tan noble, generosa i positiva per Sant Feliu de Guíxols i per la cultura del nostre país.

JOSEP IGLÉSIES

SOBRE UN DIPLOMA DE CARLOMAN

PER

JOSEP CALZADA I OLIVERAS, Pvre.

Dels Serveis Culturals de la Diputació

En el volum XXII, corresponent a l'any 1974-75, dels Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, el Sr. Manuel Rovira i Solà, del Departament d'Història medieval del «Consejo Superior de Investigaciones Científicas», Delegació de Barcelona, publicà un interessant treball titolat «Un diploma desconegut de Carloman per a Teotari, bisbe de Girona».

Es tracta d'un diploma del rei Carloman atorgant al bisbe de Girona Teotari la plena propietat personal de la Vall d'Aro.

Aquest treball historiogràfic del Sr. Rovira i Solà ens ha suggerit algunes precisions, que creiem d'interès, sobre els diplomes recaptats per Teotari dels monarques carolingis, i també sobre la població de Sant Feliu de Guíxols i el seu Monestir.

Demanant perdó a les persones erudites, començarem per dir que Carloman era un dels dos fills que deixà el rei Carolingi Lluís el Tartamut de la seva primera muller. I no cal confondre aquest Carloman amb l'Emperador Carlemany.

Deixant ara de banda la qüestió o vacillació per part dels magnats del regne, el fet és que, malgrat la intrusió de Bosó, sogre de Carloman, l'any 879, el mateix en què morí el Tartamut, quedà repartida l'herència paterna i Carloman rebé la Borgonya i l'Aquitània amb les seves marques: la Septimània i els *comtats catalans*.

La relació de Carloman amb els comtats catalans és evident. Així ens diu Ramon d'Abadal que és molt probable que col·laboressin amb Carloman en la lluita contra l'usurpador Bosó de Provenza. I més evident és encara aquella relació en els diplomes atorgats per Carloman a Catalunya, tots ells expedits l'any 881, i dos dels quals, que sapiguem, els obtingué el bisbe Teotari de Girona: I encara sabem que el mateix Teotari obtingué, a favor de l'Església gironina, un altre diploma carolingi.

Passem, doncs, a parlar d'aquests documents, capaços ells sols, de donar-nos una idea de l'activitat i dinamisme del famós bisbe de Girona.

I. EL BISBE TEOTARI I UNS DIPLOMES CAROLINGIS D'INTERÈS.

29 agost 881. Amb aquesta data el rei Carloman atorgà a Teotari un diploma posant sota la seva reial protecció l'Església o Seu de Girona i confirmant una llarga sèrie de possessions de la mateixa Església.

El document acaba amb la signatura «Karlomanni gloriosissimi Regis», i amb constància que fou expedit el 29 d'agost («quator Kalendarum Septembris») de l'any 881 («anno tertio Regni Karlomanni»), Indicció romana XIV, a la *villa Fossianum.*

Sobre aquest document, cal dir que el pergamí original l'hem pogut admirar a l'Arxiu de la Catedral de Girona: Secció de pergamins, Carpeta de Privilegis reials.

Però, a més, el document es troba transcrit en el Llibre Verd de la mateixa Catedral fol. 178-179, on es diu que es tracta d'un «vetustissimo originali privilegio».

I encara a l'Arxiu Diocesà de Girona hem trobat un trasllat de l'original, fet el 2 d'agost de 1483 i autoritzat per Quirze Moné. Aquest trasllat es troba a la Secció de pergamins, Carpeta de privilegis reials i pontificis.

2 setembre 881. Amb aquesta data, és a dir, només quatre dies més tard que l'anterior, el rei Carloman atorgà un altre diploma al bisbe Teotari fent-li donació de la Vall d'Aro.

De moment, només ens interessa fer constar que aquest document, segons consta a l'acabament, fou expedit «*apud Biderridam villam Proentiae*». Rovira i Solà diu que, pel que ta a aquesta vila provenzal de *Biderridam*, no li ha estat possible identificar-la.

Nosaltres volem expressar aci, modestament, la nostra opinió sobre aquest particular. Creiem que la forma *Biderridam* equival a la forma, ja antiga, de *Biterras*, que és l'actual *Besiers*. Així ho hem traduït nosaltres, com es veurà més endavant. I hem vist reforçada la nostra opinió en veure que Alcover-Moll diu que *Besiers* és la forma actual del nom medieval català de *Besers* o *Besés*, però també del nom geogràfic que en la documentació més antiga apareix amb les

formes *Badarres* i *Baderres*. És evident que amb no gaire esforç aquestes últimes grafies pogueren donar, en un llatí de l'Alta Edat Mitjana, la forma *Biderridam*. I encara hem trobat l'equivalent forma de *Biderris* en la Carta Comuna de la parròquia de Sant Feliu de Lladó. *Bederrida* és també el nom d'una partida de terra situada entre Sarrià i les Corts, de Barcelona. Sembla que totes aquestes variants, així com també la de *Baeterrae* tenen una etimologia cèltica, de significat desconegut.

I de moment deixem de banda aquest diploma de Carloman al bisbe Teotari, ja que d'ell en volem fer l'objecte central del nostre treball, i per tant ja en tornarem a parlar més endavant.

1 novembre 885. Amb aquesta data el rei Carles el Gros atorga un diploma a Teotari.

A l'Arxiu Diocesà de Girona, Secció de pergamins, Cartoral de Carlemany, fol. 40, es troba un diploma carolingi atorgat al bisbe Teotari en favor de l'Església de Girona, el qual acaba així: «Date Kalendas novembris anno secundo imperante Karoli piissimi Imperatoris in galiis. In dictione VI. Actum Parisiis urbem in dei nomine feliciter. Amen».

És a dir: «Donat el dia 1 de novembre de l'any segon del regnat de Carles, piadosíssim Emperador, a les Gàllies. En la Indicció VI. Expedit a la ciutat de París feliçment en nom de Déu. Amen».

Aquest document és molt important per una raó que ja exposarem. Però ara comencem dient: ¿de quin Emperador Carles es tracta?

Absolutament parlant, podria tractar-se del mateix Carloman, ja que havent mort el seu germà Lluís, rei de Lorena, Nèustria i Austràsia, el 5 d'agost del 882, des d'aquest mateix dia Carloman quedà rei únic de les Gàllies amb el rang d'Emperador. En aquest cas la data del document seria: 1 novembre 883. I en aquest cas també, als quatre diplomes atorgats pel rei Carloman a Catalunya, dos dels quals ja ho eren a Teotari, caldria afegir-hi aquest altre diploma.

Però Botet i Sisó, en el «Cartoral de Carles Many», pàg. 11-12, seguint a Baluci, a Villanueva i a «España Sagrada», atribueix el document al rei Carles el Gros. Per tant, podríem dir, en primer lloc, que aquesta és la doctrina comú. A més a més, cal notar que en els diplomes atorgats per Carloman hom troba sempre la forma: «*Regnante Karlomanno*», o bé, com es llegeix altres vegades, «*imperante Karolo Manno*». En canvi en aquest diploma es llegeix: «*imperante Karoli*». Aquesta forma simple de *Carles* ens descobreix que no es

refereix a Carloman. I cal afegir encara que l'any 883 no coincideix, ni de lluny, amb la Indicció VI.

Per tot això creiem, doncs, que el document és de Carles el Gros. Però hi ha discrepàncies entre els autors esmentats sobre la data. Per Baluci, en les seves *Capitulars* apen. 119, el document fou expedit l'any 887. Per «España Sagrada» 43 pàg. 106, ho fou l'any 886. I per Villanueva XIII, pàg. 28-30, ho fou el 885. Nosaltres preferim l'any 885 per les raons que exposa Villanueva.

Cal notar, no obstant, que cap d'aquests tres anys tampoc no coincideix amb la Indicció VI que sembla esmentar-se en el document. En el 885 la Indicció seria la III; en el 886 seria la IV; i en el 887 seria la V. Resulta, doncs, que l'any més aproximat a la Indicció VI és el 887 que posa Baluci, però aquesta opinió té un greu inconvenient i és que molt probablement l'any 886 ja morí el bisbe Teotari, i amb tota seguretat ja havia mort el novembre del 887.

No ens queda, doncs, altre remei que, com no és pas una cosa rara en documents d'aquesta època, dir que el número de la Indicció està equivocat. Però també podem sospitar que en el document original es volia posar la Indicció III i l'amanuense o escrivent ajuntà els dos primers pals en forma de V en lloc de separar-los. En aquest cas, tindríem una altra confirmació de la data posada per Villanueva: any 885.

Però deixant de banda aquestes qüestions, té molt més interès referir-nos a la importància d'aquest diploma carolingi. Aquesta importància estreba que, segons diu ben clar el text, el rei Carles el Gros, a més de prendre sota la seva protecció la Seu de Girona i de confirmar les seves possessions que enumera, *li fa donació de la villa Elzeda.*

El document diu literalment: «Largitur etiam nostra clementia ad supradictam Sedem Stae. Mariae vel Sti. Felicis Martyris Xti. pro remedium animae nostrae vel predecessorum parentumque nostrorum, in supradictum comitatum gerundense villam quae vocatur Elzeda cum omnibus adjacentiis suis».

Que traduït al català, diu: «Així mateix la nostra clemència, per remei de la nostra ànima i la dels nostres pares i predecessors, fa donació a l'esmentada Seu de Santa Maria i de Sant Feliu, Màrtir de Crist, de la villa Elzeda amb totes les seves afegidures, del comtat de Girona».

Ara bé, més tard, concretament l'any setè del regnat de Carles el

Senzill (algú ha dit que era Carles el Calb, però aquesta opinió no ens ha convençut), aquell rei atorgà un diploma al bisbe de Girona Servus Dei, successor immediat de Teotari, en el qual, amb les mateixes exactes paraules que hem transcrit del diploma de Carles el Gros, li fa donació de la villa Elzeda. En realitat, doncs, el que obtingué Servus Dei de Carles el Senzill no fou una donació, sinó una confirmació de la donació feta ja per Carles el Gros a Teotari.

La situació d'aquesta villa Elzeda és ben clara per les afrontacions o límits que es posen en ambdós documents, segons les quals *Elzeda* era el nom d'una extensa i important possessió, situada entre Santa Coloma de Farners i Arbúcies. És molt probable, com diu Millàs i Vallicrosa, que aquest nom *Elzeda* coincideixi amb el nom geogràfic medieval *Salzeda*, el rastre del qual ens ha arribat fins avui en el nom de lloc de la parròquia de *Sauleda*, que devia formar part de l'esmentada villa.

La veritat és, doncs, i això és molt important, que el bisbe Teotari, no solament tingué una fallera de posseir dels monarques carolingis un títol de protecció de la Seu gironina, acudint a l'un després de l'altre, com diu Ramon d'Abadal, degut a l'inici de la devallada i poca estabilitat del règim carolingi, sinó que obtingué, i en això radica la importància dels respectius documents, la donació de dues noves possessions importants: la Vall d'Aro i la villa Elzeda.

Només trobem una diferència en aquestes dues donacions. En la de la Vall d'Aro feta per Carloman —es diu ben explícitament en el document— aquesta àmpila rodalia esdevingué, com ja observà Rovira i Solà, «propietat personal i particular de Teotari, amb llicència d'usufructuar-la com li plagués».

En canvi, de la villa Elzeda en féu donació Carles el Gros —i tam bé ho diu clarament el diploma— a la Seu de Girona, si bé això es féu a petició de Teotari.

Això no obstant, nosaltres creiem que Teotari, ja mentre visqué, destinà les rendes de la seva possessió de la Vall d'Aro a les necessitats de la Seu gironina, a la qual sabem que en llegà «post mortem» almenys una part.

I diem això perquè, a més de la forta personalitat de Teotari, de la qual ens parla Rovira i Solà, aportant proves fefaents de que aquest bisbe de Girona «es pot tenir com un dels personatges més importants en l'administració política i religiosa dels comtats catalans», creiem necessari fer ressaltar que l'obra de més envergadura que em-

prengué Teotari fou portar a terme la introducció de la vida canònica a la Seu de Girona segons la Regla del concili d'Aquisgran, que havia fundat Lluís el Piadós. Això ho féu Teotari molt probablement, com diu Villanueva, l'any 882.

I això pot contestar la pregunta que s'inclou en aquestes paraules de Rovira i Solà: «Ignorem l'interès que pogués tenir Teotari en sollicitar del rei Carloman la concessió de la Vall d'Aro. El diploma no proporciona cap clarícia en aquest sentit». Certament el diploma no ens aclareix aquesta qüestió. Però nosaltres no tenim pas cap dubte que Teotari hagué de maldar de valent per assegurar la vida de la Canònica que ell volia fundar a la Seu de Girona. I a aquest fi sollicità i obtingué de Carloman les possessions de la Vall d'Aro. I encara més endavant, un cop fundada la Canònica, tingué necessitat d'obtenir de Carles el Gros la villa Elzeda amb la mateixa finalitat.

Cal tenir en compte que la fundació i sosteniment de la Canònica ocasionava unes despeses molt elevades. I en aquella època les possessions de la Seu de Girona, si bé eren nombroses, devien ésser de rendes molt modestes. Donada la pobresa general del país en aquella època, Teotari necessitava ben bé d'aquestes possessions, les antigues i les noves, per tirar endavant la seva obra: la nova Canònica, amb la construcció de les dependències necessàries, amb el manteniment dels preveres o *canonges* de la Catedral. Adhuc pogué ésser Teotari el constructor d'una nova Catedral, l'existència de la qual, ja en molt mal estat, consta en la documentació posterior, si bé d'aquesta construcció pre-romànica, en tot cas, ni n'ha quedat rastre ni tan sols en sabem la data de construcció.

Prova de tot això és que Teotari certament legà «post mortem» la Vall d'Aro a la Seu de Girona, com consta en la documentació posterior, en la qual es confirmen als successors de Teotari els «vilars (llogarrets) que hi ha a la Vall d'Aro, *adquirits pel bisbe Teotari*, amb les esglésies, terres, vinyes, prats, boscos i molins».

I una altra prova és que el successor immediat de Teotari, el bisbe Servus Dei, que devia tenir les mateixes preocupacions d'assegurar la vida de la Canònica, obtingué del comte Guifred-Borrell més possessions de la Vall d'Aro.

Però sobre aquestes propietats de la Vall d'Aro obtingudes per Servus Dei volem fer dues observacions d'interès.

La primera és que, si Teotari ja havia obtingut la totalitat de la Vall d'Aro, com sembla constar per les afrontacions que consten en

el diploma de Carloman, i si no és fàcil de creure que la Seu gironina perdés aquestes possessions i ni tan sols una part de les mateixes en un tan breu espai de temps, bé podem creure que Teotari havia venut, amb la mateixa finalitat explicada, una part de les seves propietats.

La segona és que els autors, i entre ells Hurtebise, seguint el criteri general, afirmen que el donant d'aquestes possessions de la Vall d'Aro a Servus Dei fou Guifred el Pilós. Podem dir que això era el que es venia dient fins avui.

Però Ramon d'Abadal ha demostrat ben clarament que, no sols en aquesta qüestió de la Vall d'Aro, sinó amb moltes d'altres, els autors han vingut atribuint a Guifred el Pilós moltes coses que en realitat no les féu ell, àdhuc moltes que es feren quan ell ja era mort. I el que les féu fou el seu fill Guifred que el succeí en els comtats de Barcelona, Ausona i Girona. El fet de portar el mateix nom que el seu pare, ha fet que aquest Guifred, fill del Pilós, es convertís en un comte gairebé desapercebut i s'atribuïssin al seu pare coses que féu ell. Una d'aquestes coses és aquesta donació de la Vall d'Aro, que no la pogué fer Guifred el Pilós perquè senzillament havia mort a l'estiu del 897. Qui la féu, doncs, fou el seu fill Guifred, el qual, segurament per distingir-lo del seu pare, apareix en la documentació, acaba dient Ramon d'Abadal, amb el nom de Guifred-Borrell.

Finalment diguem que sobre aquesta donació comenta Hurtebise: «se trata de una donación en alodio, no de una confirmación de derecho adquirido por aprisión del clero gerundense, ya que en este caso no hubiera dejado de indicarse. Con esta donación condal vinieron a redondearse las posesiones que la Seo de Gerona contaba en el Valle, posesiones a la sazón prósperas y con una densidad tal de población que había transformado las modestas del tiempo de Teotario en una *villa*, la *villa Malveti*, de la que hoy no queda rastro en la toponomástica geográfica del país...».

Creiem francament que Hurtebise s'entusiasma excessivament en dir que en temps de Servus Dei les possessions de la Vall d'Aro s'havien convertit ja en «posesiones prósperas» i que hi havia una «densidad tal de población», com devia ésser la «*villa Malveti*». Perquè cal tenir en compte que quan Servus Dei obtingué aquesta donació comtal feia només uns tretze anys de la mort de Teotari. ¿Com es pogué realitzar, doncs, aquesta transformació i revalorització de la Vall d'Aro d'una manera tan repentina en aquella època sense un factor influent i decisiu?

Per altra part en aquesta donació de Guifred-Borrell l'enumeració de les possessions de l'Església de Girona es refereix, sí, a les de la Vall d'Aro, però no es parla pas de la *villa Malveti*, tal com sembla suposar Hurtebise.

En canvi, sí es parla ja d'aquesta *villa Malveti* en un document de Carles el Senzill al bisbe de Girona Wigo, successor immediat de Servus Dei. El document està datat l'any 922, i en ell es distingeix molt clarament entre la possessió de la *villa Malveto* i «tot el que el comte Guifred *ja havia atorgat* a dita Església (de Girona) a Aro».

En suma, la *Vila Malvet* de la qual parla Hurtebise no surt en la documentació del segle novè, sinó en la de la primera meitat del segle X, concretament en un document de l'any 922. Però en aquesta època havia tingut lloc un aconteixement molt important del qual parlarem més endavant i, aquest sí, pogué ésser un factor decisiu per a la prosperitat i revalorització de la Vall d'Aro [1].

II. TRASLLAT DEL DIPLOMA DE CARLOMAN FET PEL NOTARI PERE ROSELLÓ.

Prou tenia raó el Sr. Rovira i Solà en intitular el seu esmentat treball historiogràfic així: «Un diploma desconegut de Carloman per a Teotari bisbe de Girona».

Efectivament, fins que l'ilustre medievalista trobà a l'Arxiu de la Corona d'Aragó aquest diploma, malgrat que no fos en la seva forma original, sinó en una còpia tardana de finals del segle XVII, la donació de la Vall d'Aro feta el 2 de setembre de 881 a Teotari per Carloman era totalment desconeguda.

Sabíem que Teotari havia adquirit les terres de la Vall d'Aro, però ningú no havia dit que les havia adquirit per donació reial carolíngia. El mateix Hurtebise va escriure: «Consta, por documentos fehacientes, que a mediados del siglo noveno existían gentes establecidas en el Valle de Aro cultivando las feraces tierras, y que habían formado ya varios núcleos o agrupaciones de población, lo que entonces se denominaba *villares*... Adquiriólas, *no se sabe de quién, ni cómo*, el obispo de Gerona Teotario que rigió la silla (episcopal) de 870 a 886».

[1] No acabem d'entendre que Hurtebise pogués escriure l'any 1905 que de la **Villa Malveti** "hoy no queda rastro en la toponomástica del país", quan és ben conegut de tothom el poblat situat a 1'4 Qm. de Santa Cristina d'Aro, de nom **Malvet**.

Rovira i Solà ha prestat, doncs, un bon servei al coneixement de la *Catalunya carolíngia*, la «magna obra, com diu ell, iniciada per Ramon d'Abadal».

Però per l'encapçalament que hi ha en aquest document trobat per Rovira i Solà, es desprèn clarament que és una còpia, no treta directament de l'original, sinó d'un trasllat que el notari Pere Roselló havia fet l'any 1686, copiant-lo d'un pergamí que devia contenir el precepte original i que, segons es fa constar, «el Molt Iltre. Capítol de Gerona tenia recòndit en lo arxiu».

D'aquest diploma de Carloman sabem, doncs, fins avui, que existia un pergamí original, un trasllat fet pel notari Pere Roselló i una còpia d'aquest trasllat notarial. I Rovirà i Solà afegeix: «Tant el trasllat com l'original del precepte hem de donar-los avui per perduts, restant-nos només la còpia que presentem».

Nosaltres hem fet una recerca a l'Arxiu catedralici de Girona i no hem sabut trobar l'esmentat pergamí original. I a fe que teníem tota l'esperança de trobar-lo en enterar-nos que en dit arxiu hi havia documentació original de Carloman al bisbe Teotari. I realment, el que hi ha a l'Arxiu de la Catedral de Girona és el diploma original expedit el 29 d'agost del 881, del qual ja hem parlat anteriorment, i en el qual, accedint a la petició de Teotari, Carloman posa sota la seva reial protecció la Seu gironina i confirma les seves possessions.

Així, doncs, malgrat que ens alegraria moltíssim que algun dels arxivers actuals de la nostra Catedral tingués la sort de trobar aquest document original —cosa que sembla improbable—, avui hem de donar-lo per perdut.

Però a nosaltres ens estranyà molt que el trasllat del notari Pere Roselló també l'haguéssim de donar per perdut. I ens picà la curiositat d'investigar-ho, perquè, en els nostres treballs a l'Arxiu Històric custodiat a la Casa de Cultura «Bisbe Lorenzana» de Girona havíem vist els nombrosos volums de protocols de Pere Roselló que hi ha custodiats en dit Arxiu.

I així fou com, a ran de la publicació de Rovira i Solà, anàrem a consultar aquests protocols, i sense haver de buscar gaire, més ben dit, en obrir el primer foli del primer volum, tinguérem la sort de trobar el trasllat que Pere Roselló féu, com es veurà de seguida, del diploma carolingi de Carloman atorgant al bisbe Teotari la rodalia de la Vall d'Aro.

I si bé nosaltres vam trobar aquest trasllat, és ben cert que si

Rovira i Solà no hagués publicat el seu treball històric, fruit de la seva recerca a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, nosaltres no hauríem ni pensat en buscar en els protocols de Pere Roselló res que es pogués referir a la manera com adquirí el bisbe Teotari la Vall d'Aro.

De totes maneres molt ens ha plagut col·laborar a l'esclariment d'aquesta adquisició. I pel que fa a aquest particular, i essent així que aquests dos documents, la còpia de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i el trasllat de Pere Roselló, estan escrits en llatí, hem pensat que el millor era publicar, en apèndix, el trasllat de Roselló i així tothom qui vulgui podrà cotejar aquests dos documents i cerciorar-se que coincidexen literalment en tot el seu contingut.

Però en atenció a la importància del document i a molts dels destinataris d'aquesta nostra publicació que no dominin gaire el llatí i menys el llatí abarrocat d'un document notarial del segle XVII, hem cregut que tindria interès donar la versió al català d'aquest trasllat de Pere Roselló, com ho fem a continuació. Diguem abans, però, que aquest trasllat es troba a l'Arxiu Històric de Girona, Protocols del Notari Roselló —Notaria 8— n.º 566, en el primer document d'una sèrie de volums dedicats al Capítol Catedral de Girona que van de l'any 1686 al 1690.

Traducció al català.

Jesús, Maria, Josep amb Sant Narcís
Trasllat de la Rodalia de la Vall d'Aro.

A tots i cadascun dels qui inspeccionaran, veuran, llegiran i igualment als qui oiran el present públic instrument de trasllat sigui manifest i conegut que a l'any de la nativitat del Senyor Nostre Jesucrist mil sis-cents vuitanta sis, i el dia setze del mes anomenat juliol, Nos Narcís de Burgues, Doctor en ambdós Drets, Canonge de l'Església de Girona, en les coses espirituals i temporals Vicari General i Oficial de l'Ilustríssim i Reverendíssim Pare en Crist i Senyor Don Frai Miquel Pontich, per la gràcia de Déu i de la Santa Seu Apostòlica bisbe de Gerona i Conseller Reial. Hem vist, hem tingut, hem llegit i hem inspeccionat diligentment un antiquíssim instrument en pergamí, en bon estat, ja que és sencer i íntegre, no viciat, no esborrat, ni en cap part seva sospitós, ans bé mancant absolutament de tot vici o sospita. Molt recòndit a l'Arxiu del Molt Ilustre Capítol de l'Esmentada Església de Gerona. I comunicat i a mi presentat i exhi-

bit per l'Ilustre i Molt Reverend Cristòfor Pagès, Doctor en Sagrada Teologia, Canonge de la mateixa Església, Arxiver del dit Arxiu, a instància de l'Illuste i Molt Reverend Martí Rich, també Canonge i Administrador de la Prepositura del mes de juliol, anomenada d'Aro, de l'Església de Gerona. I l'esmentat Senyor Canonge Martí Rich, el dit Administrador, ens requerí amb el prec per a que ens dignéssim concedir el present instrument de trasllat a tenor del dit instrument (l'original). Així, doncs, Nos, volent proveir sobre això amb oportú remei, hem fet i hem manat que dit Instrument fos traslladat, copiat i publicat pel Notari infrascrit, el tenor del qual és tal i com segueix.

> En el nom del Senyor Déu etern i Salvador Nostre Jesucrist, Carloman per la gràcia de Déu Rei. Sempre existí l'ús i Costum dels Reis Predecessors nostres de Dignificar i Exaltar als Seus homes fidels amb grans honors (béns), tant per manifestar En ells la Seva benignitat, com per compellir que els Seus ànims Permaneixin En la seva fidelitat. Per tant sàpiga la Diligència de Tots els fidels de la Santa Església de Déu i nostres, tant presents com futurs, que, acudint als genolls de la nostra mansuetud, Theotari, venerable Bisbe de Gerona, davant el concurs dels nostres pròcers i primats, demanà humilment Que li Concedíssim En propietat la Vall d'Aro Amb tota la seva Reial Integritat. La nostra Liberalitat Volgué condescendir aixi mateix a les Molt sanes deprecacions, i hem Donat En propietat a l'Esmentat Pontífex amb joiosa Voluntat, Amb pleníssima Integritat, l'esmentada Vall d'Aro, és a dir, Amb totes les seves pertinències, a la part d'orient fins al Mar, a la part del migdia fins a Tossa, a la part d'occident fins al terme de Llagostera, i a la part del Nord fins al terme de Romanyà i Calonge, a fi que des d'ara i En tot temps faci de la prevalorada vall i dels seus agregats, tan propers com situats a la llunyania, Amb les terres, vinyes, prats, Boscos, Molins, prats, aigües i corrents d'aigües, Conreudades i sense Conreuar, trobades i Per trobar, tot el que més li plagui, tenint En tot la molt ferma i Libèrrima potestat de tenir, de posseir, de donar, de Commutar, de distribuir i de vendre Sens Oposició de ningú. Per a que aquesta Donació de la nostra autoritat sigui tinguda fermament En nom de Déu i pugui perdurar Inviolablement per temps Sempiterns, l'hem firmat Dejús amb mà pròpia i a més l'hem manat Segellar amb l'Impressió del nostre anell.

Signe R + S de Carloman Rei Illustríssim. Norbert Notari, en Substitució de Vufard, reconegué i Firmà. Donat el quart de les Nones de Setembre de l'any Tercer del Regnat de Carloman [2] Gloriosíssim Rei, En la indicció dècima quarta. Fet a Besiers vila de Provenza. En el nom de Déu feliçment. Amen.

A totes i cadascuna de les quals coses predites Nos l'esmentat Doctor Narcís de Burgues, Vicari General i oficial predit, Interposem la nostra Autoritat i igualment el nostre decret, i hem manat i hem determinat que el present públic Instrument de Trasllat fos Fet i Subscrit pel Notari Públic Infrascrit En fe i testimoni de les coses predites. Decretant i Volent que a aquest present trasllat públic s'hi doni arreu plena fe i a Ell es miri com si aparegués i es mostrés l'Instrument original predit, dessús traslladat. Això ha estat Fet a Gerona essent presents jo l'infrascrit Pere Roselló, Notari Públic de Gerona i dels Assumptes del dit Molt Illustre Capítol, i com a Testimonis el Reverent Joan Sicars Prevere, Doctor en Sagrada Teologia, Beneficiat de l'Església de Gerona, i Roc Albareda, Escrivent de Gerona, per les coses predites cridats i Pregats.

III. SANT FELIU DE GUÍXOLS I EL PRECEPTE DE CARLOMAN.

Aquest diploma de Carloman atorgant al bisbe Teotari la Vall d'Aro suscita alguna qüestió que té interès per la història de Sant Feliu de Guíxols.

Diguem, en primer lloc, que originàriament sembla que el nom *Guíxols* era el que es donava a l'estèril penyal on Hurtebise descobrí el Poblat indígena del Fortí l'any 1903. Aquest penyal, diu el mateix Hurtebise, era conegut ja molt antigament per *«la punta dels Guíxols»*. Però podem donar per segur que l'any 881, que és l'any d'expedició del precepte de Carloman, ja feia molt de temps que el nom de Sant Feliu s'havia anteposat al de Guíxols, degut a la vinculació del Sant amb el lloc, ja que, com escriví Roig i Jalpí, «monsenyor Sanct Feliu... va patir greus torments e fo gitat dintre de la mar amb una gran pedra lligada al coll en lo port de Guíxols...».

Això no obstant, en el precepte de Carloman no s'esmenta el nom de Sant Feliu de Guíxols. En cas contrari, aquest document seria el més antic on hagués figurat aquest nom. I com que dissortadament es perdé un document de la primera meitat del segle X, del qual ja en parlarem, heus aquí que el primer document conegut on es troba

el nom de Sant Feliu de Guíxols és el precepte del rei Lotari atorgat a l'abat Sunyer l'any 968, al qual també ens haurem de referir més endavant.

A part del nom, si haguéssim de resumir la *història* de Sant Feliu podríem dir que sembla possible una relació dels indígenes de Guíxols amb els focenses d'Empúries, sense que sigui possible, diu Hurtebise, afirmar, ni molt menys, que a Guíxols hi hagués una factoria grega.

En canvi es pot donar per segur, com ha escrit Pere de Palol, l'existència d'un *fundus* romà a Guíxols.

Ignorem també què succeí a Sant Feliu durant la dominació visigòtica. Hurtebise creu molt possible que, passada la fúria dels primers temps de la irrupció dels pobles del Nord que motivà segurament l'abandó de la població, els hispano-romans tornessin a Sant Feliu i convisquessin amb els gots. Però nosaltres volem afegir a això que no seria res d'estrany l'establiment o fundació d'una important institució monacal, ja que en temps visigòtic hi hagué un floriment monacal extraordinari i a Sant Feliu, com ha dit també Pere de Palol, hi havien les condicions favorables per aquest afer. I si bé d'això no n'ha quedat ni rastre en la documentació escrita, personalment ho creiem molt possible.

Altra vegada, amb la invasió aràbiga, és molt possible que el poble guixolenc es refugiés a les coves i fragositats de les altes muntanyes de Romanyà, tantes vegades com fos necessari fer-ho degut a les intermitents ocupacions del país pels sarraïns, i això durà fins al segle novè.

En cas d'haver existit l'esmentat monestir de monjos en època visigòtica, és molt possible en uns primers moments la convivència relativa dels monjos i els moros. Però, com ha escrit Ramon d'Abadal, «l'expedició de Carlemany a Saragossa amb el fracàs consegüent fou fatal. La reacció sarraïna fou gran i s'esfondraren, àdhuc desaparegueren del mapa, la quasi totalitat d'aquelles cases religioses».

Finalment podem donar per cert que a mitjans del segle novè, foragitats els invasors malgrat la possibilitat encara d'algunes ràtzies moresques cada vegada més esporàdiques i febles, tornava estar establerta la gent del país a tota la Vall d'Aro, formant ja diversos *villares*, és a dir, reunions modestes de cases de pagès, inclusivament amb les seves humils esglésies.

I fins aquí volíem arribar —amb perdó per aquesta digressió—

per dir que el diploma o precepte de Carloman que hem traduït al català i conté la donació de la Vall d'Aro, pot plantejar una primera qüestió: ¿per què en les afrontacions o límits de la Vall d'Aro que cita el document s'esmenten els espais termeners de Tossa, Llagostera, Romanyà i Calonge, i en canvi no es diu res del terme de Sant Feliu de Guíxols?

Una persona tan competent en l'estudi històric de Sant Feliu com és el Sr. Lluís Esteva, ens ha plantejat també aquesta qüestió: ¿és que no existia Sant Feliu?

No podem pas tenir el més petit dubte que en aquella època —finals del segle novè— entre els petits nuclis o *villares* de la comarca d'Aro devia comptar-se el nucli habitat de Sant Feliu de Guíxols.

Ara bé, cal tenir en compte que la donació de Carloman afecta a tota la Vall d'Aro: això consta ben clarament en el document que diu «Amb pleníssima integritat», i també es dedueix per les afrontacions que posa. Així, doncs, si el nucli de Sant Feliu quedava exclòs de la Vall d'Aro i no formava part de la donació de Carloman, el límit de la part d'orient hauria d'haver dit: «usque ad mare et terminium de Jecsalis». És a dir: «a la part d'orient fins al mar i el terme de Guíxols». I en canvi només diu: «a la part d'orient fins al mar». Per tant, al nostre modest criteri, la cosa és clara: Sant Feliu formava part de la donació de Carloman, com a pertanyent a la rodalia de la Vall d'Aro. Cosa ben lògica perquè en aquella època Sant Feliu només era un petit nucli de població. No havia arribat encara l'hora de la revaloització de Sant Feliu. Però aquesta hora s'acostava i havia de ser també l'hora de la revaloització de tota la Vall d'Aro.

I amb això volem plantejar una segona qüestió: ¿pot aportar alguna novetat el precepte de Carloman sobre la fundació del monestir de Sant Feliu? Perquè fins ara no ha estat possible trobar el document o acta de fundació d'aquest monestir. Això és un escull molt lamentable perquè les actes fundacionals de les cases religioses medievals contenen sempre dades molt interessants i, entre elles, aquells antecedents monaçals de què hem parlat, si n'hi havia.

Doncs bé, el precepte de Carloman no diu res, és un document mut respecte del monestir. Però aquest mutisme és significatiu, ja que d'haver existit el monestir benedictí de Sant Feliu, ni tan sols no hi hauria hagut donació de la Vall d'Aro a Teotari. D'això n'estem ben segurs.

No, el famós monestir de Sant Feliu no existia pas en el segle IX. Almenys tots els indicis ens porten a aquesta conclusió. I un dels indicis és la donació de la Vall d'Aro al bisbe Teotari.

Però el lector recordarà que anteriorment hem dit que en la primera meitat del segle X havia tingut lloc un aconteixement molt important que pogué ésser un factor decisiu de la prosperitat i revaloització de la Vall d'Aro. Doncs bé, en parlar d'un aconteixement important de la comarca ens referíem a la fundació del monestir de monjos benets de Sant Feliu. Volem dir, doncs, que, al nostre modest criteri, aquesta fundació ha de situar-se a la primera meitat del segle X.

Ja concorda amb això la dada més antiga que tenim sobre el monestir: la donació atorgada a aquesta casa religiosa pels comtes Su-

nyer i Riquildis. No coneixem la data exacta d'aquesta donació perquè el document es perdé, o millor dit, es cremà no sabem per quin motiu. Però que es cremà ho sabem perquè els monjos obtingueren l'any 1015 dels comtes Ramon Borrell i Ermessenda la confirmació d'un dels alous esmentats en aquell document, que era l'extensíssim alou de Spanedat, i es diu que això es fa «pro charta combusta», és a dir, segons constava en el document cremat.

Però no hi ha pas cap dubte que la donació del comte Sunyer es féu a la primera meitat del segle X, ja que el comte Sunyer succeí a Guifred-Borrell i regnà des de l'any 911 al 947. Però cal notar que, com diu molt atinadament Hurtebise, aquesta donació es féu quan ja existia el monestir! Perquè d'haver estat una donació fundacional, s'hauria consignat aquesta circumstància en els quatre documents posteriors en els quals es troba citat el gest de liberalitat dels donants.

Hi ha un altre document, més tardà, però també del segle X, concretament expedit pel rei Lotari l'any 968 a favor de Sunyer, monjo estat de Cuixà, i que havia estat elegit abat pels monjos de dos monestirs, el de Sant Feliu de Guíxols i el de Sant Pol de Mar («Sti. Pauli in Maritima»), concedint-li que, només pel seu vivent, pogués ésser abat dels dos monestirs. Aquest document és d'interès perquè per ell sabem la importància d'aquella donació del comte Sunyer al monestir de Sant Feliu de Guíxols. El diploma carolingi, que es troba a Marca Hispànica c. 891-892, esmenta així els alous, amb les seves esglésies, donats pel comte Sunyer: Fenals amb l'església de Santa Maria, Biert amb l'església de Sant Martí, Solius, Vall-llobrega, Romanyà, la Vall d'Aro, Calonge, l'alou de Spanedat, i altres alous situats al comtat del Vallès.

Respecte d'aquestes possessions, cal fixar-se que la Vall d'Aro que en el segle IX havia esdevingut possessió de la Seu de Girona, ara, a la primera meitat del segle X, ja havia passat a ser possessió del monestir de Sant Feliu. I ja hem advertit també anteriorment que l'alou de Spanedat era un territori extensíssim.

Té raó, doncs, Hurtebise en dir que prompte, ja en el mateix segle X, el monestir guixolenc es convertí en un dels més rics i poderosos del N.E. de Catalunya. I que això no es degué solament a aquesta àmplia donació del comte Sunyer, sinó a les almoines i llegats dels fidels, a les terres esbancades per aquells mateixos monjos tan feiners, i també a una donació del bisbe Arnulf I de Girona (954-970).

Però d'aquests documents creiem que és de major interès treure la deducció del que ja hem dit anteriorment: el monestir guixolenc, el famós «Monestir Imperial», en realitat degué fundar-se en les primeres dècades del segle X. Nosaltres donaríem per gairebé segur que es fundà ja en la primera dècada d'aquell segle. I en aquest últim cas, seria anterior a la fundació del monestir de Sant Pere de Roda, el qual, havent estat des d'un temps molt reculat una simple cella monacal, es fundà pròpiament parlant i com a monestir independent l'any 926. I en aquest cas també, el de Sant Feliu seria el desè en antiguitat dels monestirs del bisbat de Girona.

Quan el bisbe Teotari, doncs, obtingué de Carloman la donació de la Vall d'Aro, no existia encara el monestir guixolenc ni eren encara gaire pròsperes les possessions de la rodalia de la Vall d'Aro, ni existia la *villa Malveti*. Però amb la fundació del monestir, ben aviat s'efectuà una transformació en sentit positiu de les modestes condicions del temps de Teotari, no solament de la Vall, sinó també de la pròpia població de Sant Feliu.

En suma, creiem que s'ha d'entendre en un sentit molt relatiu l'afirmació de Miquel Coll i Alertorn en el seu molt meritori treball «El moment Històric de la consagració de Ripoll del 977», publicat a la «Revista de Girona» n.° 83 - 1978 - pàg. 139. Diu aquest autor, referint-se a l'any 968, quan el monjo Sunyer obtingué del rei Lotari l'esmentat diploma sobre els monestirs de Sant Feliu de Guíxols i de Sant Pol de la Maresme, que aquests dos monestirs devien «ésser fundats de poc». Si «per poc» s'entén en el mateix segle, d'acord. Però a l'any 968 sabem que feia ja vàries dècades que els monjos benedictins de Sant Feliu venien realitzant l'esforç de repoblació i revalorització de la costa d'aquest indret del comtat de Girona.

Diu també el mateix autor que de l'empenta de l'abat Sunyer n'és testimoni la Porta Ferrada de Sant Feliu, suma d'influències visigòtiques i romàniques incipients.

Sí, és molt possible que l'abat Sunyer fos el constructor de la Porta Ferrada i de la resta d'una església pre-romànica de tradició local visigòtica. De totes maneres aquesta altra afirmació de Coll i Alentorn ens dóna peu per dir que de l'abat Sunyer, a excepció del que es diu en l'esmentat precepte de Lotari, no en sabem res a penes. Però Alonso Cano situa la mort d'aquest abat cap a l'any 1017 i diu que regí els destins del monestir uns cinquanta anys. Ja són anys, però encara no són prou per creure que Sunyer fou el primer abat

del monestir de Sant Feliu. És, sí, el primer abat conegut, però, si hem d'operar a base dels comptes d'Alonso Cano, Sunyer començà el seu govern abacial entorn de l'any 967, i el monestir amb tota certesa havia estat fundat molts anys enrera, tants que hi havia espai suficient, l'espai d'una altra cinquantena d'anys, per haver-hi hagut dos o potser tres abats anteriors a Sunyer. I aquests abats no devien pas haver restat inactius.

* * *

En acabar aquest modest treball historiogràfic, ens donem compte que el document de la donació de la Vall d'Aro al bisbe Teotari ens ha portat a unes consideracions potser massa distants del contingut del propi document. En tot cas, la nostra primordial intenció no era altra que donar a conèixer el trasllat del notari de Pere Roselló, del 1686.

Però no hem pogut resistir la temptació d'esprémer la virtualitat d'un dels pocs preceptes atorgats per Carloman a Catalunya, i només voldríem que les consideracions que oferim al públic, a títol i valor purament personals, poguessin col·laborar a una major dilucidació dels obscurs inicis del monestir benedictí de Sant Feliu, ço que equival a dir, a un esclariment, massa minso per cert, d'un moment històric important de la nostra població nadiua de Sant Feliu de Guíxols.

APÈNDIX

El trasllat del notari Pere Roselló

16 juliol de 1686.

Jesus, Maria, Joseph, Cum Divo Narcisso
Transumptum Rodaliae de la Vall de Aro

Universis et Singulis Presens Publicum Transumpti Instrumentum Inspecturis, Visuris, Lecturis pariter et audituris pateat evidenter, et Sit notum quod Sub anno a Nativitate Domini Nostri Jesuchristi Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo Sexto, Die Vero Decima Sexta Mensis Julii Intitulata, Nos Narcissus de Burgues, V.I.D., Canonicus Ecclesiae Gerundensis vicarius In Spiritualibus et temporalibus Generalis et offitialis Illustrissimi et Reverendissimi In Christo Patris et Domini Don Fratris Michaelis Pontich, Dei et Sanctae Sedis Apostolicae Gratia Episcopi Gerundens. et Regij Conciliarij. Vidimus, tenuimus, Legimus et Inspeximus diligenter quoddam vetustissimum Instrumentum In pergameneo exratum, Sanum, Siquidem Sincerum et Integrum, non Viciatum, non Cancellatum, nec In aliqua ejus parte Suspectum, Sed omni prorsus vitio et Suspitione Carens. In Arhivio Ad modum Illustris Capituli dictae Gerundens. Ecclesiae reconditum, et Illustrem et Admodum Reverendum Christophorum Pagés, S.T.D., Canonicum ejusdem Ecclesiae, Archivarium dicti Archivij, ad Instantiam Illustris et Admodum Reverendi Martini Rich, etiam Canonici et Administratoris Prepositurae Mensis Julij, de Aredo nuncupatae, Ipsius Gerundens. Ecclesiae, Comunicatum et nobis presentatum et exibitum. Nosqu. dictus Dominus Canonicus Martinus Rich, Administrator prefatus Instanter requisivit quatenus de Ipsius Instrumenti tenere presens publicum Transumpti Instrumentum eidem Concedere dignaremur. Nos Iatq. volentes de Remedio oportuno Super hijs providere; dictum Instrumentum transumptari, exemplari et publicari fecimus atq. mandavimus per Notarium Infrascriptum, Cujus Thenor Sequitur et est talis=

In nomine Domini Dei eterni, et Salvatoris Nostri Jesuchristi Karlomannus grandi Rex: Mos, et Consuetudo Regum predecessorum nostrorum Semper extitit fideles Suos maximis hono-

ribus Illustrare atq. Suplimes eficere quatinus In eos, et benignitatem Suam ostenderent, et animos Illorum Cernui In Suam fidelitatem adstringerent quod Circa noverit Cunctorum Sanctae Dei Ecclesiae nostrorumq. fidelium presentium Scilicet ad futurorum Industriam quod accedens ad genua mansuetudinis Theotarius Venerabilis Geronnensis Episcopus eorum frequentius procerum primatumq. nostrorum humiliter petijt Ut Vallem Arez Cum omni Integritate, et Regia In propietatem Concedere Liberalitas ejus quoque Saluberrimis adquiescere Libuit praecatibus et prefatam Vallem Arez videlicet Cum Universis ad se pertinentibus ad orientis. parte usq. ad Mare a parte meridiei usq. Tursam, ab occidentalibusq. terminum Locustarij, a parte vero Circae usq. Terminum Rominianum, et Colonica In propietatem Jam dicto Pontifici delectabili Voluntate Cum plenissima Integritate Condonavimus qatinus ex hoc, et In omne tempus faciat xpr.xata valle, et ex ejus appendiciis, tam propinquis, quam procul possitis Cum terris, vineis, pratis, Silvis, Molendinis, pascuis, aquis aquarumq. decursibus Cultis, et Incultis quesitis, et Inquirendis quicquid potius elegerit habens In omnibus tenendi, possidendi, dandi, Commutandi distribuendi atq. venumdandi Sine alicujus Contradiccione firmissimam atq. Liberrimam potestatem; Ut autem hec nostra auctoritas Largitio In Dei nomine firmiter habeatur atq. Sempiternis Inviolabiliter valeat perdurare temporibus eam Subter firmavimus manu propria ac de hinc anali nostri Impressione Signare Jussimus.
Signum R + S Karlomanni Illustrissimi Regis Lorbertus Notarius ad Vocem Vulfardi recognovit et Scrip + sit Datum quarto Nonas Septembris anno Tercio Regnante Karlomanno Gloriosissimo Rege In diccione decima quarta actum apud Biderridam Villam Proentiae In Dei nomine Selviter Amen[2].

quibus omnibus et Singulis premissis Nos dictus Doctor Narcissus de Burgues, Vicarius Generalis et offitialis prefatus, Auctoritatem nostram pariter et decretum Interponimus presenq. publicum Transumpti Instrumentum per Notarium Publicum Infrascriptum Confici, et Subscribi Jussimus et fecimus In fidem et testimonium premissorum;

[2] Pel que es refereix a la data d'aquest precepte de Carloman, cal dir que "el quart de les Nones de Setembre de l'any Tercer del Regnat de Carloman" equival, com ja hem fet constar anteriorment, al 2 de setembre del 881.

Decernentes, et Valentes ut huic presenti publico transumpto plena fides ubq, adibeatur, et Illi stetur, ac si originale Instrumentum predictum Supra transumptatatum appareret et ostenderetur. Quod est Actum Gerundae Presentibus me Petro Rosello Notario Publico Gerundae et Negotiorum dicti Admodum Illustris Capituli Infrascripto, et Pro Testibus Reverendo Joanne Sicars Presbytero S.T.D., Beneficiato Ecclesiae Gerundene et Rocho Albareda Scriptore Gerundae ad predicta voccatis et Rogatis [3].

[3] Ens hem pres la llibertat de posar comes i punts en la part del text de Pere Roselló que precedeix i segueix al text del diploma de Carloman. En canvi, ens ha semblat preferible deixar totalment intacte aquest text de la reial donació.

ACTUACIÓ DE L'ARQUITECTE GUITART A SANT FELIU DE GUÍXOLS

PER

LLUÍS ESTEVA I CRUAÑAS

S'ha escrit ben poca cosa de l'arquitecte Guitart. El resum més complet i possiblement el més fidedigne —malgrat els errors o confusions que detallo més endavant— és el que publicà, poc després de la seva mort, el també arquitecte Domènech i Mansana [1], amic de Guitart i successor seu a l'Escola de Llotja.

Segons ell, Guitart naixé a Gràcia el 30-VIII-1859 i obtingué el títol d'arquitecte el 28-I-1887. Un mes abans d'acabar la carrera, fou nomenat professor interí de Fusteria i Mobles de l'Escola de Belles Arts de Barcelona (popularment Escola de Llotja), plaça que guanyà per oposició el 10-II-1892 i que ocupà fins el 13-VIII-1924, data de la seva jubilació.

Treballà com ajudant d'Elies Rogent a l'Exposició Universal de Barcelona (1888) i, en reconeixença a la seva labor, se li concedí diploma i medalla de plata.

El 1892 fou nomenat arquitecte municipal assessor de Santa Perpètua de la Moguda i, també, de la nostra vila.

Segons Domènech i Mansana, les obres més importants de Guitart foren: A Santa Perpètua, les cases consistorials; a la nostra ciutat, el pla general de reforma i millores, l'asil Surís, els casinos «La Constancia» i «El Guixolense», l'observatori Patxot [2], la Cambra de Co-

[1] J. DOMÈNECH i MANSANA, a "Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña", 1962, ps. 143-146. Notícia facilitada per J. I. Castaño.

[2] En realitat, els plans de l'observatori Patxot foren presentats a l'Ajuntament de Sant Feliu el 12-IV-1895 i van signats per l'arquitecte Francesc de P. del Villar i Carmona (1860-1926) que fou president de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya. (Vegeu el meu treball **Guixolencs il.lustres. Rafael Patxot i Jubert** a "Quaderns d'informació municipal", núm. 2 del 10-VII-1979).

merç[3] i les cases de Ball-llovera i May-negre[4], entre d'altres; a Palafrugell, la fàbrica de taps de suro de Miquel Vincke i Meyer; a Alella, la torre de l'Institut Borrell i el panteó de la mateixa família.

Domènech i Mansana donà altres dades menys importants de Guitart, que no transcric. En canvi, crec interessant de recollir els conceptes que li aplicà, conceptes que coincideixen plenament amb els que me n'havia format després de llegir els nombrosos documents que resumeixo en aquest treball; amb el ben entès que la biografia de Domènech l'he coneguda quan el present escrit estava virtualment acabat. Són aquests: «un dels arquitectes que més sobresurten entre els que han mort aquest any»; «fou tot un caràcter»; «activitat envejable»; «inflexible rectitud, modèstia i honorabilitat manifesta, recta actuació tant en l'ordre moral com en el material, judici recte i savi consell».

Morí el 6 de maig de 1926, després de llarga malaltia.

ARQUITECTE DE GUÍXOLS, PRIMERA ETAPA (1891-1899)

En aquest capítol em proposo estudiar l'actuació de Guitart a la nostra vila fins el dia que deixà d'ésser arquitecte municipal per primera vegada, fet ocorregut el 5-XI-1899, si bé la renúncia a treballar pel Municipi no es produí fins el 4-I-1900, quatre dies després del nomenament de Casamor per a substituir-lo.

[3] Aquesta és una altra confusió de Domènech i Mansana, puix el casino "El Guixolense" i la Cambra de Comerç eren un sol edifici. (Vegeu el meu article **Notícies del casino "El Guixolense"** a "Àncora", Nadal de 1978).

[4] Ací Domènech i Mansana s'equivocà en escriure els cognoms, i també perquè Ramon Ball-llovera era casat amb Carme Maynegre i, per tant, formaven una mateixa família i es tractava d'un sol edifici. Els fets passaren així: El 17-X-1898 el marit presenta un projecte de casa-xalet amb la signatura de l'arquitecte Josep Bori i Gensana (segons el "Diccionario biográfico de artistas de Cataluña...", vol. I, p. 146, fou arquitecte de la Diputació Provincial de Barcelona i encarregat de les obres de reforma de l'Escola d'Art de Llotja, 1902). L'11-X-1899 l'esposa presenta el projecte de les belles portes i reixes de tanca —ara mutilades—, dibuixos que signa el mateix Bori. El 26-V-1900 Carme Maynegre, vídua de Ball-llovera, demana permís per a construir un cobert i instal.lar un molí de vent en el jardí de la mateixa finca; el dibuix és de Guitart. Recordem que quan Bori signà els dos projectes primers, Guitart era arquitecte municipal, i quan aquest darrer signà el tercer projecte, ja no n'era. ¿Signà Bori els projectes que Guitart no volia presentar com a propis, ja que havia d'informar-los? Un cas semblant passà amb el casino "La Constancia". (Vegeu la nota següent). Amb tot, atribueixo a Guitart tan sols els dibuixos que porten la seva signatura; fer altrament podria portar-me a afirmacions gratuïtes, equivocades o confuses, com algunes que escrivi Domènech i Mansana. Entenc que per considerar de Guitar els plans que signa un altre arquitecte, és precís tenir proves irrefutables que avui no tinc, si exceptuem el cas concret de la primera ampliació del casino "La Constancia".

Igual que en d'altres escrits, donaré per ordre cronològic les dades que he pogut recollir, amb el ben entès que van precedides d'un cercle les que considero importants.

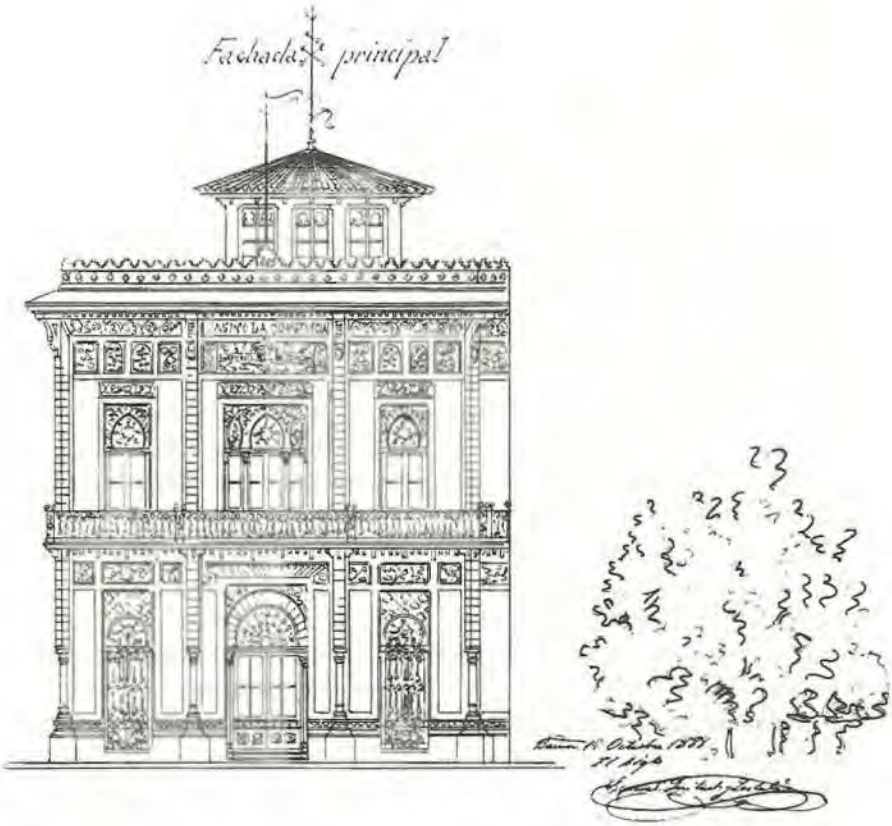

Fig. 1. El casino dels "Nois" o "La Constancia"; croquis de Guitart, 1888.

Heus-les ací:

• 17-X-1888. En aquesta data signa el pla del casino dels Nois[5]. És la primera obra que se li coneix a Sant Feliu. Recordem que és l'any de l'Exposició Universal de Barcelona i que Guitart col·laborà

[5] Vegeu LLUÍS ESTEVA, **El casino dels Nois** a "Revista de Girona", 1978, núm 85.

al seu muntatge. Els industrials i comerciants guixolencs —homes de forta empenta— degueren tenir contactes amb els organitzadors de l'Exposició. ¿Arrenca d'ací la coneixença i l'amistat Guitart-guixolencs?

L'arquitecte té aleshores 28 anys i en fa tan sols un que ha acabat la carrera.

Passen tres anys sense referències; és de creure que en aquest període de temps exercia els càrrecs de què parla l'escrit de l'arquitecte Domènech i Mansana.

2-X-1891. L'Ajuntament que presideix Joan Casas acorda nomenar arquitecte municipal assessor a Guitart, amb el sou de 1.250 ptes. anyals, a condició de viure a Sant Feliu[6].

10-II-1892. Guitart és confirmat arquitecte amb les condicions que s'especifiquen i que resumeixo: 1.ª Serà arquitecte sense sou, però amb permís per a projectar i dirigir obres particulars amb certes limitacions. 2.ª Assessorarà i representarà l'Ajuntament en tot el que fa referència a policia urbana. 3.ª Contra el que se li demanava el 2 d'octubre, podrà residir a Barcelona, si bé haurà de venir a Sant Feliu sempre que sigui necessari a la Comissió de Foment. 4.ª En concepte de gratificació per les despeses de viatges i d'estada a la població, cobrarà 104'17 ptes. mensuals. 5.ª Sempre que l'Ajuntament acordi la redacció de projectes (obres de defensa, enllumenat, proveïment d'aigües, clavegueres i desguassos, edifici destinat a casa consistorial, mercats, escoles, beneficència, cementiris, plans parcials i total de la població, etc.), el nomenarà preferentment per a dirigir-les, després d'acordar els honoraris, que seran un tant per cent del cost, «excepción hecha de los que al levantamiento del plano y estudio de reforma y ensanche se refiere, que lo será a un tipo alzado». 6.ª Si un altre arquitecte ve a viure a Sant Feliu i el Municipi creu convenient utilitzar els seus serveis, podrà exigir a Guitart la dimissió del càrrec. 7.ª Si ho demana una de les parts, al cap de l'any quedarà anulat el nomenament.

A la mateixa sessió s'acorda demanar a Guitart que faci el pla parcial del carrer de Sant Pere[7].

[6] El 16 del mes anterior, el B. O. de la província havia publicat un anunci-convocatòria per a proveir la plaça i solament s'havia presentat Guitart (Manual d'Acords núm, 73, f. 82).

[7] M. d'A. núm. 73, f. 121 i 123.

18-III-1892. Reglamenta provisionalment els serveis que li són encomanats en espera d'unes noves ordenances municipals, puix, si bé regien unes «Condiciones para construcción o reforma de edificios», no devien complir-se. D'ara endavant, quan hom sol·liciti permís d'obres haurà de presentar els plans per duplicat, tant dels baixos com dels pisos, si n'hi ha; també, a escala 1:500, de l'emplaçament de l'edifici en el carrer corresponent [8]. L'arquitecte els informarà i el Municipi dirà l'última paraula.

26-IV-1892. Presenta el projecte per tal d'instal·lar a l'ex-convent (on avui hi ha el Museu Municipal) el jutjat i la presó que aleshores estaven en els baixos del Municipi. El dibuix va signat per Guitart el 22 del mateix mes i any [9].

29-V-1892. Entrega el projecte del pont sobre la riera de Tueda, encreuament del camí de Palamós (ara carrer de Bourg de Peage); pressupost 1.992'74 ptes. Dibuixos de Guitart [10].

2-VI-1892. Idem del pont sobre la riera de Sant Amanç, encreuament del carrer de Capmany [11]; pressupost 2.195'27 ptes. Dibuixos de Guitart [12].

17-VIII-1892. Per primera vegada, segons sembla, Guitart informa un expedient [13].

2-I-1893. A conseqüència d'una sol·licitud de Josep Rabassa per a construir una cloaca davant la seva casa del carrer del Portalet, xamfrà amb el de Sant Ramon, Guitart aprofita el moment per proposar una solució al conjunt del carrer. Aixecat com és el nivell del passeig del Mar, quan plou, el Portalet queda inundat i l'aigua hi resta permanentment. Guitart elimina la idea de dues clavegueres —una a cada costat— i en proposa una sola en el centre, tal com és avui;

[8] AHSF, sec. XVIII, núm. 19-7.

[9] AHMSF, sec. XVIII, 19-9.

[10] AHMSF, sec. XVII, 6-5.

[11] Segons acord municipal del 3-X-1862, "después de una detenida y meditada discusión, ha acordado se dé a aquella nueva calle el nombre "calle de Campmany" para eternizar la memoria del honrado y distinguido nombre de D. Antonio de Campmany, oriundo de esta villa, célebre escritor y nombre que enriquece los fastos de Cataluña". La gran majoria dels documents guixolencs que porten el cognom Campmany és escrit amb "m" abans de la "p"; amb tot, escric el cognom sense aquella lletra com ho fa la Gran Enciclopèdia Catalana.

[12] AHMSF, sec. XVII, 6-4.

[13] AHMSF, sec. XVIII, 8-36.

acompanya un croquis [14]. L'1-VI-1894 el Municipi aprova el projecte definitiu, que Guitart havia signat a Barcelona el 28-IV-1894 [15].

5-I-1893. Informa favorablement la solidesa del saló de ball de Narcís Roca (on ara hi ha el garatge Renault), carretera de Girona, núms. 7 a 13 actuals; la gent tenia por d'anar-hi perquè, en temps de bufaruts, l'edificació feia moviment [16].

1-III-1893. En el lloc dels actuals banys de Sant Elm hom demana «instalar baños de pila alimentados por aguas de mar servidos a la temperatura conveniente a la constitución de cada uno de los concurrentes». Els plans, de Guitart, són datats a Barcelona el 20 de febrer; són còpies en blau sense informe d'arquitecte ni nota d'aprovació. Emmarcant les dues portes d'accés, hi ha una columneta a cada costat, damunt de les quals es veu un capitell i un coronament trilobulat d'estil semblant al de «La Constancia»; a tot el llarg de la part alta de la façana, una filada de rajola de València recorda el gust de l'època [17].

9-V-1893. Jordà presenta una factura per haver instal·lat la font del carrer de Santa Magdalena, encreuament amb el de Sant Domènec. Guitart, amb elegància d'expressió i d'estil, renúncia a informar perquè l'obra és anterior al seu nomenament [18]. El mateix mes comença a informar sol·licituds de tanca per tal de controlar que vagin a la línia oficial [19].

1-I-1894. Cessa Joan Casas i és nomenat Alcalde Josep Aymerich i Roura.

Febrer de 1894, sense indicar el dia. Projecte del pont sobre la riera del Monestir, encreuament amb el carrer de la Mercè; pla de Guitart [20].

7-IX-1894. Expedient d'urbanització del sector situat entre la platja de Calasanç i els Guíxols, en terrenys municipals; plans de Guitart [21].

14 AHMSF, sec. XVIII, 19-14.
15 AHMSF, sec. XVII, 6-10.
16 AHMSF, sec. XVIII, 19-15.
17 AHMSF, sec. XVIII, 2-128.
18 AHMSF, sec. XVIII, 19-19.
19 AHMSF, sec. XVIII, 8-84.
20 AHMSF, sec. XVII, 4-9.
21 AHMSF, sec. XVII, 6-9.

• 21-XII-1894. Requerit pel Municipi, Guitart informa, amb detalls interessants, sobre una tomba situada al costat nord de la Porta Fer rada. Aprofita l'ocasió per proposar la restauració de la façana occidental de l'església, on hi ha l'esmentat monument (Porta Ferrada). Segons els documents de què disposo, Guitart és el primer que s'interessa per la restauració d'aquell tram del monestir. Deu mesos després (21-X-1895) insistirà perquè es facin «aquellas obras de derribo y solidificación más precisas para poner al descubierto, evitando su ruina y olvido, el tan típico como antiguo pórtico y fachada románica de la iglesia parroquial... que diferentes construcciones bastardean». S'ofereix a treballar desinteressadament en tasques de la seva professió per tirar endavant la idea que, a bon segur, comptaria amb l'ajuda de la Diputació; el pressupost inicial seria de 5.000 ptes.[22].

9-III-1895. Expedient de reforma i allargament de la travessia de Sant Isidre[23].

24-IV-1895. Informa favorablement la supressió del carreró de l'Allada[24].

11-V-1895. Expedient de reedificació i nova alineació de la casa núm. 43 de la rambla Vidal (casa Badosa), ara núms. 12-18 de la placeta de Sant Joan[25].

1-VII-1895. Cessa Aymerich i és nomenat Alcalde Ildefons Perdrieux i Cateura.

31-VIII-1895. Expedient d'alineació i rasants de l'allargament del carrer de Sant Feliu i adjacents[26].

23-I-1896. B.L.M. a l'Alcalde, Ildefons Perdrieux, i promet ésser ací quan vingui la Comissió Provincial de Monuments a visitar el Monestir[27].

26-I-1896. Vénen Emili Grahit i Manuel Almeda, en representació de la Comissió de Monuments. Els acompanyen l'Alcalde Perdrieux, el rector mossèn Jaume Puig, el diputat provincial Josep Batet, el tinent d'Alcalde Dalmau i l'arquitecte Guitart. Grahit i Almeda re-

[22] AHMSF, sec. XVIII, 19-24.

[23] AHMSF, sec. XVII, 6-13.

[24] AHMFS, sec. XVII, 6-11. Vegeu "Quaderns d'informació municipal", 1979, núm. 1.

[25] AHMSF, sec. XVII, 6-15.

[26] AHMSF, sec. XVII, 6-16.

[27] AHMSF, sec. XVIII, 19-25.

dacten el conegut informe «Monumento Románico de San Feliu de Guíxols» amb un dibuix del segon. Cal ressaltar l'interès de Guitart per aquest monument extraordinari i per la seva restauració [28].

• 10-XI-1897. El Municipi aprova definitivament el pla general de reforma, una de les millors obres de Guitart; vegeu-ne incidències i detalls en el capítol corresponent.

15-II-1898. A conseqüènca de l'aprovació del pla general de reforma, Guitart dóna normes sobre rasants, voreres, etc. [29].

20-V-1898. Sembla que algú havia tirat pel dret, puix en aquesta data recalca a l'Ajuntament que hom ha de demanar permís àdhuc per alçar parets de tanca [30].

16-VI-1898. Per tal de regar els arbres i el passeig del Mar, Guitart presenta un projecte per instal·lar un motor i bomba en el pati que hi havia al costat de la torre campanar —amb una porta a la travessia segona de la plaça Major— entre el cos antic de les Cases Consistorials i el destinat a escoles. Farien un pou ací i un altre a l'extrem del passeig, al costat de la riera del Monestir, pous que serien units mitjançant una tuberia de ciment; el pressupost pujaria a unes 15.000 ptes., però les obres podrien desglossar-e en dues fases [31].

16-V-1899. Guitart informa l'últim expedient que he trobat, d'aquesta primera etapa com arquitecte municipal [32].

22-VI-1899. Com a complement al projecte per a regar els arbres del passeig del Mar, Guitart proposa construir un dipòsit gran a una altura necessària per tal de donar pressió a l'aigua que, de moment, podrà proporcionar-la directament el motor. Adjunta un avantprojecte que costaria unes cinc mil pessetes i afegeix que podria utilitzar-se la torre del rellotge, aixecant-la, i estudiant la manera de combinar els dos serveis i aconseguir un conjunt de proporcions, línies i decoració adients; aquest projecte seria més econòmic que l'anterior; acompanya un bonic dibuix [33].

[28] AHMSF, sec. XVIII, 6-17.

[29] AHMSF, sec. XVIII, 19-27.

[30] AHMSF, sec. XVIII, 19-28.

[31] AHMSF, sec. XVIII, 19-30.

[32] AHMSF, sec. XVIII, 13-31.

[33] AHMSF, sec. XVIII, 19-39. Vegeu "Quaderns d'informació municipal", 1979, núm. 4.

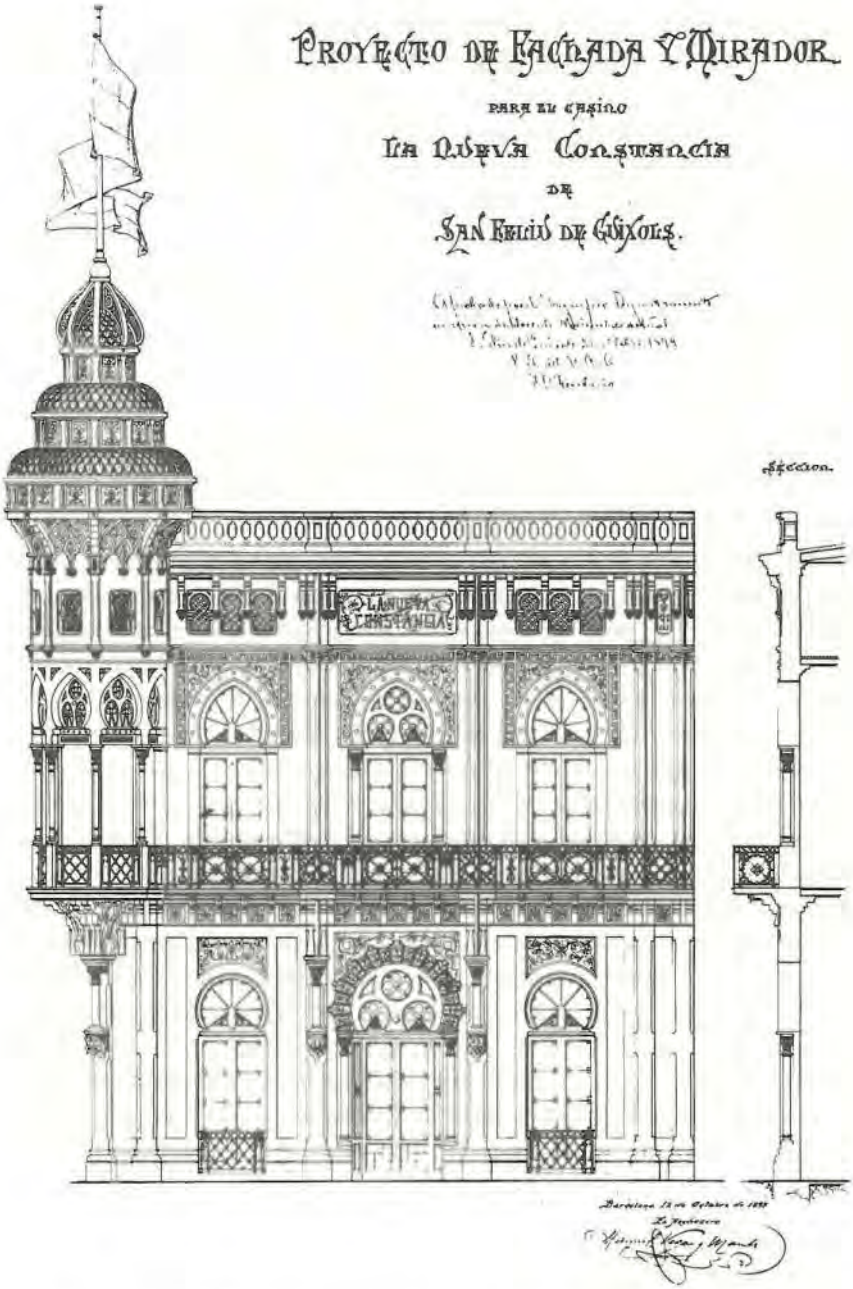

Fig. 2. Projecte del "Nuevo Casino La Constancia", 1899, primera ampliació.

23-IX-1899. Des de l'aprovació del pla de reforma hom edifica tant, que Guitart no té temps d'assenyalar tantes alineacions i rasants; com a conseqüència, aconsella que nomenin un enginyer que faci la tasca. Aquest és el motiu oficial[34]. Era també el real?

• 12-X-1899. Primera ampliació del casino dels Nois, oficialment «La Constancia». Magnífics dibuixos que unes vegades signa Vega (els presentats a l'Ajuntament) i altres vegades els signa Guitart (els que posseix el casino). Malgrat aquesta circumstància, els atribueixo tots a Guitart que dirigí les obres i fou a qui el casino pagà les factures corresponents, com vaig demostrar en una altra ocasió[35]. Potser Vega signà els destinats al Municipi perquè Guitart, com a arquitecte assessor del mateix, els havia d'informar.

1899. Projecte d'urbanització del Mas Geli; Guitart signa el pla corresponent, el primer de desembre del mateix any[36].

23-X-1899. Accepta fer el replanteig de les noves vies del pla general de reforma[37].

5-XI-1899. No he pogut escatir el motiu pel qual Guitart cessa d'arquitecte municipal. L'acta de la sessió és clara quan parla de l'apartament de Guitart, però no descobreix el veritable motiu de la cessació. L'Alcalde Salvador Fàbregas i Buicel informa que Guitart «en su reciente y última estancia en esta villa, después de hablarle de la cuenta de honorarios que dice adeudársele, había manifestado el deseo de que el Ayuntamiento le reiterase la confianza, caso de haber de continuar asesorándole, a fin de desvirtuar de esta manera la atmósfera que con respecto a su situación se había creado. Enterado el Ayuntamiento así como de las bases bajo las cuales se proyectó dicho cargo, y considerando que el plano general de reforma ya aprobado permite suprimir en principio el mismo cargo, mayormente si se tiene en cuenta los inconvenientes que ofrece la forma que en la actualidad viene desempeñándose, se acuerda quedar en libertad de acción para asesorarse del mismo facultativo o de quien convenga y en su consecuencia dejar sin efecto aquel nombramiento, sin perjuicio de que por parte del indicado funcionario se ultimen los trabajos que hasta la fecha se le tienen encomendados con especial mención del que se

[34] AHMSF, sec. XVIII, 19-40.

[35] AHMSF, sec. XVIII, 14-109. Vegeu també la nota 5.

[36] AHMSF, sec. XVII, 8-17.

[37] AHMSF, sec. XVIII, 19-41.

refiere al desarrollo del anteproyecto de depósito de aguas con destino al riego del arbolado y paseos, que se le confió por acuerdo de 25-VII-1899, significándole empero la conveniencia de que regule e indique los honorarios correspondientes, y plazo en que pueda quedar ultimado dicho proyecto»[38].

Si demana que li confirmin la confiança, és evident que la situació de Guitart a Sant Feliu no era massa falaguera. A ell, que en els seus escrits descobreix un esperit equilibrat, sensible, correctíssim, aquesta situació devia tenir-lo neguitós. Què o qui n'era la causa? No en tinc cap dubte: el pla general de reforma, fet a consciència, sense tenir en compte ni els interessos ni els punts de vista de determinats guixolencs —evidentment els més poderosos— havien anat minvant la seguretat de Guitart fins a fer-li perdre el càrrec d'arquitecte municipal. Circumstàncies que, passats els anys, ens permeten descobrir un Guitart íntegre, digne de tot elogi i admiració.

1-XII-1899. Malgrat tot, encara accepta fer el projecte de torrassa-dipòsit d'aigua «aplicando la tarifa oficial de honorarios para obras particulares, sin el aumento que por razón de distancia al sitio de residencia me comporta...». El projecte seria acabat en un termini de 30 dies[39].

• 2-XII-1899. Queda acabat el replanteig dels eixos corresponents de les noves vies, trascendental treball complementari del pla de reforma; espera serà acceptat. Creu que estaran contents, i més encara després d'haver convingut «dejar sin efecto el modo como hasta ahora venía prestando su concurso»[40].

31-XII-1899. Ildefons Casamor, «Ingeniero del Cuerpo Nacional de Caminos, Canales y Puertos de Gerona», és nomenat arquitecte municipal assessor. El primer informe que li he trobat és en un expedient del 7-VI-1900[41].

[38] M. d'A. 76, f. 254 v.

[39] AHMSF, sec. XVIII, 19-43 i M. d'A. 76, f. 265 v., corresponent al 3-XII-1899.

[40] AHMSF, sec. XVIII, 19-44 i M. d'A. 76, f. 268 v., corresponent al 10-XII-1899.

[41] M. d'A. 76, f. 275 v. No sembla pas que Casamor destaqués com a arquitecte. No és citat a la Gran Enciclopèdia Catalana, ni a "Artistes gironins 1800-1900. Relació d'arquitectes, enginyers i mestres d'obres" (Girona, 1974, p. 51), com tampoc al "Diccionario biográfico de artistas de Cataluña..." de J. F. Ráfols (Barcelona, 1951). Per altra part, no li conec cap obra important a Sant Feliu. Curiosament trobo a l'"Anuario de la Ciudad de San Feliu de Guíxols, 1905", plana 66 dels fulls en color, un anunci que diu així: "Ildefons Casamor. Arquitecte. Constructor de tota classe d'obres, ja sia per administració o per contracte, en la forma que més convinga als senyors propietaris. Hospital, 2. Sant Feliu de Guíxols". Per a més informació, vegeu les notes 45 i 83.

4-I-1900. Guitart escriu que no està bé de salut i que no pot venir; que renuncia a treballar per a l'Ajuntament, si és que no pot esperar l'arribada del bon temps [42]. El nomenament de Casamor degué afectar-lo de veritat [43].

ARQUITECTE MUNICIPAL, SEGONA ETAPA (1904-1912)

Quan no era arquitecte municipal, el 20-VIII-1900, Guitart signà el projecte de l'ebanisteria de Salvador Vilarrassa; dibuix senzill, agradable [44].

12-I-1904. Ildefons Casamor és destituït d'arquitecte municipal assessor [45].

19-I-1904. Essent Alcalde Manuel Vilas i Ayats, l'Ajuntament acorda proposar que Guitart torni a ésser arquitecte municipal [46]; demostració evident del bon record que havia deixat.

26-I-1904. L'Alcalde dóna compte d'haver parlat amb Guitart a Barcelona i que aquest li encarregà que trametés al Consistori el seu

[42] AHMSF, sec. XVIII, 19-45.

[43] Després del cesse, Guitart seguia treballant pel Municipi, però tan bon punt conegué el nomenament de Casamor sembla que deixà de venir a Sant Feliu.

[44] AHMSF, sec. XVIII, 31 sense numerar.

[45] El 7-I-1904 el setmanari guixolenc "La Información", a la secció "Municipalerías", diu: "Se lee un dictamen favorable emitido por el Sr. Arquitecto, sobre el edificio que junto a la carretera antigua de Palamós levanta D. Juan Bordas". Cinc dies després, a la sessió municipal del 12, l'Alcalde informa: "Habiendo llegado a noticia de esta Alcaldía-Presidencia que el Arquitecto municipal D. Ildefonso Casamor era el Director de las obras que en parte se derrumbaron el día 9 del actual ocasionando lesiones más o menos graves a varios operarios, juzgó conveniente... suspender en el cargo a dicho funcionario, por constituir ello una infracción de las condiciones que rigieron para su nombramiento". En la seva defensa, Casamor manifesta "que no dirige la obra del Sr. Bordas, interviniendo sólo en ella como administrador y persona de confianza de éste". = Escoltats els escrits d'ambdues parts, l'Ajuntament acorda per unanimitat "declarar cesante de su cargo de Arquitecto municipal a D. Ildefonso Casamor" (M. d'A. 76, f. 118 v.). = Per la seva part, "La Información" del 14-I, informa: "En la mañana del último sábado ocurrió una lamentable desgracia en el edificio en construcción propiedad de D. Juan Bordas inmediato a la antigua carretera de Palamós, viniéndose abajo la techumbre del edificio, en el que estaban ocupados los obreros Joaquín Aulina, Miguel Guixé, Pedro Cullell, José Diumenge y Emilio Reig, recibiendo todos ellos contusiones de alguna consideración, especialmente el último que quedó en grave estado, siendo ausiliados y asistidos convenientemente por el médico de sanidad marítima D. Juan Mas, que fue el primero de los facultativos que se personó al lugar del suceso, en el que se constituyó seguidamente el Juzgado Municipal, quien comenzó a instruir las correspondientes diligencias sumariales. — A raíz de este suceso se han fulminado graves acusaciones contra el arquitecto municipal Sr. Casamor, a cargo de quien corría la administración de dichas obras, absteniéndonos nosotros de hacer todo comentario por estar el asunto sub-júdico".

[46] M. d'A. 81, f. 123.

agraïment per la distinció de què era objecte i que, en principi, acceptava el càrrec amb gust [47].

11-II-1904. «La Información» dóna compte que Guitart ha informat cinc expedients d'obres. Cal recordar, però, que no fou nomenat arquitecte en propietat fins el 30 d'agost, com es veurà.

26-II-1904. Data de l'últim expedient que informa Casamor, des de Girona, segons sembla [48].

7-III-1904. Data del primer expedient que trobo informat per Guitart, des de Barcelona, en aquesta segona etapa d'arquitecte municipal [49]. Més endavant, Fèlix de Azua, per delegació, també signa alguns expedients.

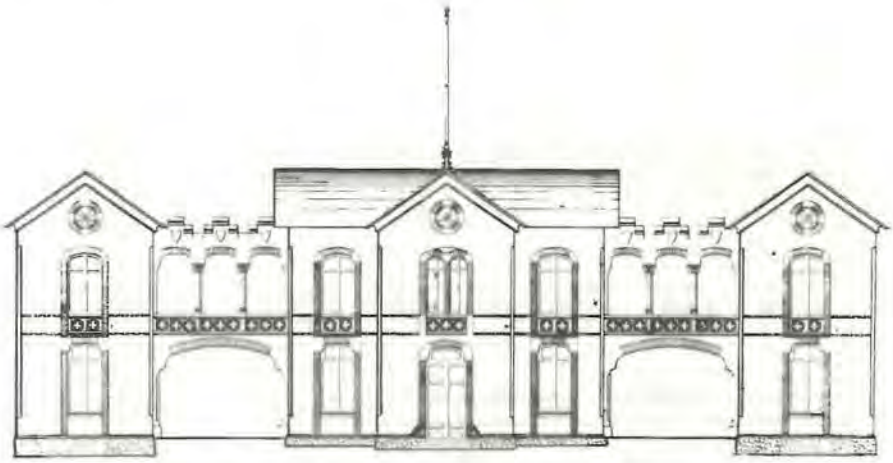

Fig. 3. L'asil Surís, segons un dels dibuixos de Guitart, 1904.

• 30-VII-1904. Projecte de l'Asil Surís [50] —oficialment «Asilo para ancianos pobres y niños desamparados de la ciudad de San Feliu de Guíxols»—, altra de les importants obres de Guitart que, ultra els plans, inclou una remarcable Memòria que fou impresa l'any següent

[47] M. d'A. 81, f. 125 v.

[48] AHMSF, sec. XVIII, 13-102.

[49] AHMSF, sec. XVIII, 13-103.

[50] El "Diccionario biográfico de artistas de Cataluña" (Barcelona, 1951, vol. I, p. 525) i la Gran Enciclopèdia Catalana escriuen equivocadament asil "Sweis".

en els acreditats obradors del guixolenc Octavi Viader. L'edifici era previst per a 10 dones, 5 homes, 5 nois d'ambdós sexes i 5 monges, ultra els serveis complementaris [51].

30-VIII-1904. Guitart és nomenat arquitecte assessor en propietat, càrrec que exercia interinament des del febrer del mateix any [52].

21-I-1907. Projecte d'avant-cementiri civil [53].

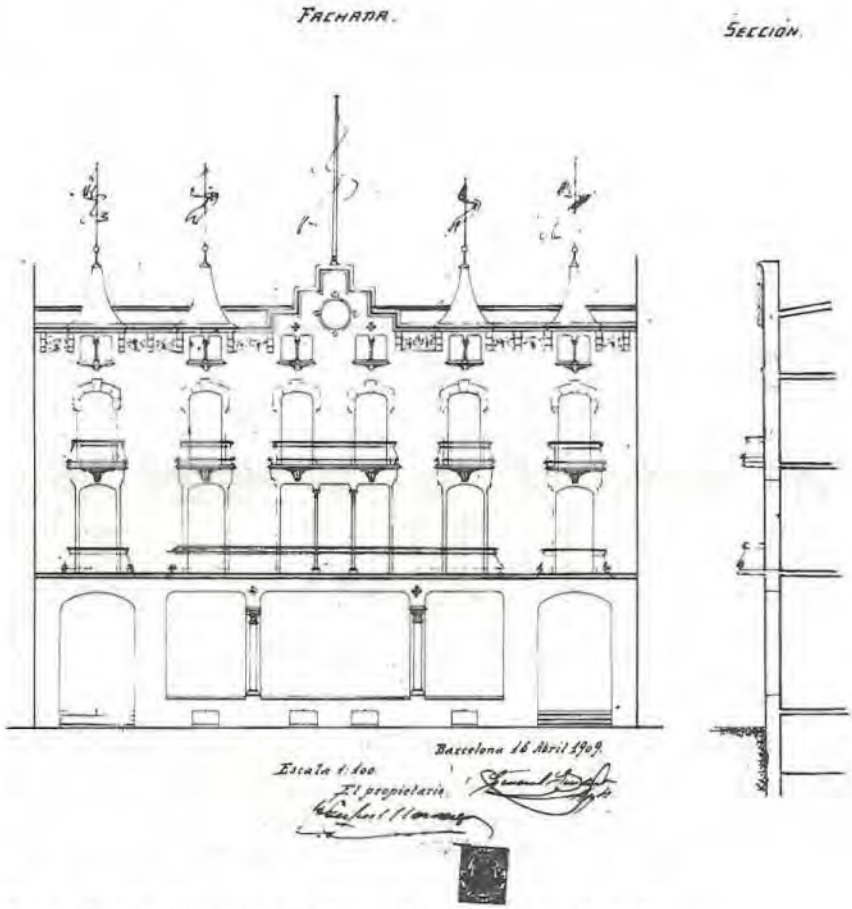

Fig. 4. Projecte del casino dels "Senyors" o "El Guixolense", 1909.

51 AHMSF, sec. XVIII, 22-II. Vegeu "Quaderns d'informació municipal", 1979, núm. 4.

52 M. d'A. 81, f. 184.

53 AHMSF, sec. XVII, 6-37.

11-V-1908. Projecte de delimitació per a la construcció d'andanes en els passeigs immediats a la zona marítima; ampli dibuix de Guitart [54].

14-VII-1908. Projecte de porxos per a la plaça de la Constitució [55].

22-X-1908. Projecte de pont sobre la riera de Tueda, encreuament amb el carrer de Santa Margarida; pressupost 627 ptes.; id. adicional 901'11 ptes. Dibuixos de Guitart [56].

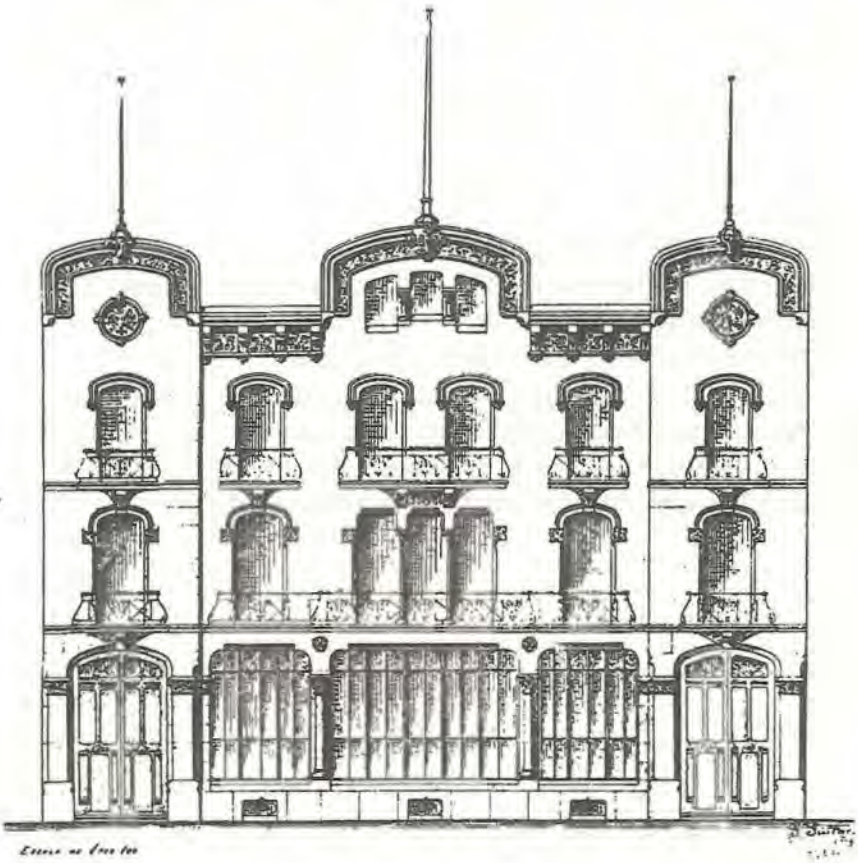

Fig. 5. El casino dels "Senyors", tal com fou edificat.

[54] AHMSF, sec. XVII, 17 plec únic.

[55] AHMSF, sec. XVII, 6-38; també sec. XVII, 20-18 sense pla. Aprobat l'1-IX-1908 (M. d'A. 84, f. 32 v.).

[56] AHMSF, sec. XVII, 6-24.

• 16-IV-1909. Dos projectes del casino «El Guixolense»[57].

28-IX-1909. Projecte de la farmàcia Ruscalleda; dibuix de Guitart[58].

12-X-1909. Casa de Josep Maruny, façana al carrer de Capmany; Guitart signa els dibuixos i també fa l'informe[59].

7-II-1910. Projecte de rectificació parcel·lària de la plaça de Sant Joan, si l'antiga església quedava de la ciutat; pla de Guitart[60].

• 3-V-1910. L'Ajuntament aprova una important Memòria-projecte «relativa al estudio de un plan de alcantarillado general en esta población, cuyo servicio le fue encomendado por acuerdo municipal del 21-VII-1909, y en vista de lo que en la referida Memoria se propone, de acudir a la superioridad para que por el Estado se construya una gran conductora para el desvío del desagüe fuera puerto de las rieras del Monasterio, Portalet y Tueda, con autorización para poder ser utilizada aquella obra como Emisario para el desagüe del alcantarillado actualmente en estudio»[61].

22-X-1912. Per motius de salut, Guitart comunica al Municipi que a finals d'any presentarà la dimissió d'arquitecte municipal[62].

11-II-1913. Joan Bordàs és nomenat arquitecte assessor[63].

12-V-1926. L'Alcalde Salvador Janer fa saber que el dia 6 morí a Barcelona el que havia estat arquitecte municipal, General Guitart i Lostaló. Proposa, i s'aprova, que consti en acta el sentiment de la Corporació i que s'enviï el condol a la vídua i familiars[64].

[57] AHMSF, sec. XVIII, 28-34. Per a més detalls, vegeu "Àncora", Nadal de 1978.

[58] AHMSF, sec. XVIII, 28-73.

[59] AHMSF, sec. XVIII, 28-80.

[60] AHMSF, sec. XVII, 30 sense numerar. Per a més detalls, "Àncora", Festa Major de 1979.

[61] M. d'A. 85, 103 v.

[62] M. d'A. 88, f. 57 v.

[63] AHMSF, sec. XVII, 20-22.

[64] M. d'A. 109, f. 51 v.

VICISSITUDS DEL PLA GENERAL DE REFORMA I MILLORES DE LA VILA

10-II-1892. A la mateixa sessió municipal en la qual Guitart fou nomenat arquitecte assesor, ja se li demana —segons havien tractat de paraula amb l'Alcalde Joan Casas— que presenti propostes per a la realització del pla general de reforma i millores de la vila.

Observem com des del primer contacte amb Guitart, l'Ajuntament té interès en posseir un pla general coherent que posi ordre i doni unitat als diversos plans parcials aprovats per municipis anteriors, plans que, al seu dia, havien resolt problemes urgents d'un sector de la vila en un moment determinat, però als quals faltava la connexió precisa, del tot indispensable en un període d'òptim creixement i millorament urbà que anava convertint la vila antiga en la bella ciutat modernista-noucentista que ha estat fins no fa gaire; concretament, fins la darrera «remodelació» (segons l'actual expressió tècnica, potser no massa lúcida) barroera i caòtica [65] dels darrers trenta anys.

4-I-1893. L'Alcalde Casas presenta al Municipi les condicions que Guitart proposa per portar a terme el pla general de reforma. Són les següents, la majoria de les quals resumeixo:

Primera. Els treballs comprendran: «A) Toma de datos empleando el sistema taquimétrico para los conjuntos y la cinta para el detalle. — B) Nivelación de todas las calles para el estudio de rasantes. — C) Plano general dibujado a la escala oficial de 1:2.000 con el trazado de curvas de nivel, masas de edificación, edificios más importantes, cauces y demás detalles necesarios para dar idea exacta del estado actual de las edificaciones en sus alineaciones y topografía de la población. — D) Desglosamiento de dicho plano en cuarterones de detalle a la escala asimismo oficial de 1:300, en los que se indicará anchos de fachada, numeración y estado de cada casa y acotaciones

[65] A la sessió municipal del 2-VI-1950 un regidor demanà "si podría evitarse la anomalía de que ciertas obras en edificios urbanos se ejecuten, y terminadas algunas de ellas, todavía no se hayan presentado los planos y la petición de la autorización; contestando el Sr. Presidente que este defecto se trata de subsanarlo mediante los permisos provisionales, pues es sabido que cuando el ramo de la construcción está en auge, ni al Colegio de Arquitectos ni a los propios técnicos les queda tiempo para confeccionar los referidos planos, y que se trata de un fenómeno que se repite y reitera en todas las poblaciones de España". (M. d'A. 139, f. 74).

más importantes. — E) Perfiles de las vías a escala de 1:1.000 para las horizontales y 1:100 las verticales comprendiendo las de las calles existentes y urbanizaciones aprobadas. — F) Estudio y trazado en el plano general detalles y perfiles de la Reforma que procede a juicio del Arquitecto contratante, sin comprender proyectos de edificios ni obra alguna. — G) Memoria, presupuesto, estados demostrativos y demás escritos que se acompañan para ilustración de la Corporación y cumplimiento de los trámites del proyecto. — H) Copia de todo el proyecto, encuadernado y acondicionado en caja estuche».

Segona. L'arquitecte es compromet a fer aquests treballs amb la perfecció i exactitud que proporcionen els sistemes més avançats, en un temps de 2'5 anys, per la quantitat de 20.000 ptes.

Tercera. El pagament es farà així: 5.000 ptes. en començar els treballs de camp; 5.000 ptes. al cap d'un any, data en la qual haurà d'estar acabat el pla general, el detallat en «Cuarterones» i els perfils; 5.000 ptes. als 2 anys, quan s'haurà estudiat la reforma, redactada la Memòria i el pressupost, això és, tot acabat i a punt de començar la còpia; 2.500 ptes. als 2'5 anys, data en la qual entregarà la còpia i l'original, i 2.500 ptes. als 3 anys. Tots els terminis, a comptar del dia de l'entrega primera.

Quarta. L'Ajuntament o la persona delegada pel mateix, podrà veure els treballs sempre que ho cregui oportú.

Quinta. Fa referència a si l'Ajuntament deixa de pagar amb puntualitat.

Sexta. L'Ajuntament es compromet a fer prevaler la seva autoritat si alguna persona o entitat dificulta els treballs.

L'Ajuntament va acceptar les propostes de Guitart, amb dues modificacions: 1.ª L'entrega inicial serà de 2.500 ptes. en començar i 2.500 als 4 mesos següents, i 2.ª «No se satisfará el último plazo hasta tanto que haya recaído el informe favorable acerca los trabajos realizados, de dos peritos Arquitectos de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando» [66]. L'acord fou ratificat definitivament a la sessió de l'1-II-1893 [67].

24-II-1893. Guitart anuncia que el proper dia 27 començarà els treballs de camp, amb la qual cosa iniciarà el pla general de reforma [68].

[66] M. d'A. 73, f. 208.
[67] M. d'A. 73, f. 214.
[68] AHMSF, sec. XVIII, 19-18.

20-XII-1895. A la sessió municipal es posa en coneixement dels regidors que el proper dia 29 Guitart donarà una conferència «relativa a los trabajos del plano general de reforma... que tiene ultimados, autorizando al Sr. Alcalde para que invite... a las personas y entidades que juzgue conveniente». Després exposarà al públic l'avantprojecte per tal que els interessats puguin examinar-lo i, si ho creuen convenent, presentin «las observaciones» [69] que considerin adients.

7-IV-1896. Van presentar-se cinc reclamacions a l'avantprojecte. Segons la «Memoria-informe» que Guitart signa a Barcelona en la data transcrita, «se reducen a defender intereses principalmente de carácter particular». Llurs autors són Eduard Ferrer, Pere Albertí i Güitó, Josep Sibils i Gros, Josep Palet i Salvador Roca.

Per les conseqüències negatives que tingué pel pla de reforma, he de referir-me a la de Josep Sibils. En el seu escrit demana que sigui rectificada l'alineació de la carretera de Palamós, en el tram proper a la riera de Tueda, on té terrenys sense edificar. Guitart contesta que no ha modificat res en el seu avantprojecte; que s'ha limitat a seguir les alineacions aprovades anteriorment, i afegeix; «creí satisfacer las pretensiones e intereses del Sr. Sibils y demás propietarios por dicha vía afectados, aceptando la alineación oficial hoy discutida».

Per altra part, si Guitart acceptés la proposta de Josep Sibils, quedaria afectada una casa, una paret i altres casetes. El mateix Sibils ho exposa així: «Existe únicamente... una casa de planta baja y un solo piso que tendría que adelantar algo en su día... que no ha de ser obstáculo para la modificación, ya que fácilmente se adelanta la línea de una casa, haciendo una verja de hierro al frente, en forma de jardín si se desea». La paret de tanca que s'hauria de canviar de lloc «es menos obstáculo aún». «En cuanto a las casitas construidas en el extremo próximo al enlace con la carretera vieja de Palamós tampoco puede serlo... podrían adelantar en la forma expresada en la primera».

Guitart afegeix que Sibils tracta «no de la modificación de la vía en proyecto, sino de cambiar la continuación de un trecho doblemente oficial», i afirma que l'edifici «que con tal modificación quedaría

[69] Quan no topa amb injustícies o amb pretensions partidistes intolerables, Guitart usa un estil elegant i suau; qui no estigui d'acord amb l'avantprojecte, pot presentar "observaciones", no pas impugnacions, reclamacions o protestes.

[70] AHMSF,sec. XVII, 7-11 (18-III-1885); XVII, 6-29 (1-XII-1884, no aprovat).

retrasado... fue construido con sujeción a la alineación oficial que el Ayuntamiento oportunamente señaló[70] y por cuyo motivo no cabe, sin el beneplácito de todos los interesados, variante alguna sobre un derecho legalmente adquirido» (p. 14).

17-IV-1896. El Municipi accepta l'avantprojecte i la Memòria que l'acompanya, però queda suprimida la plaça H, tal com ja s'havia comunicat a Guitart el 6 de març i com demana Pere Albertí en la seva reclamació; plaça o placeta que devia estar en el Puig o les seves immediacions[71].

Anys a venir, hom acusarà Guitart d'haver deixat pocs espais lliures. En realitat, l'arquitecte en traçà diversos: els que creia més imprescindibles, puix preveia que si en proposava massa, els propietaris protestarien i tot aniria a rodar. En la referència que estic comentant, es comprova com una de les places —la que era prop del nucli urbà— és suprimida per l'Ajuntament; les altres potser foren acceptades perquè eren lluny i hom confiava que mai no serien obertes. En efecte, encara avui segueixen sense urbanitzar les places de la Independència, de Mallorca i de Catalunya; la de València ha estat eliminada. També ha fracassat l'eixamplement del carrer de l'Hospital[72], l'obertura del carrer de la Indústria projectat a 15 m. d'amplada, i la continuació del carrer-passeig dels Guíxols fins a la riera de Tueda... Qui acusi Guitart de gasiveria en aquest sentit és injust. No va ésser més pròdig perquè preveia una oposició aferrissada que tiraria en orris tot el pla de reforma; i dels espais que deixà en el pla aprovat pel Municipi,

[71] M. d'A. 75, fs. 78 v. i 93.

[72] Segons el pla Guitart, el carrer de la Notaria i el de l'Hospital havien d'ésser una sola via urbana de 12 m. d'amplada, el que comportava enderrocar els blocs de cases que hi ha entre elles. En la seva Memòria, Guitart diu, amb il.lusió: "Nótese curiosamente que lo que en otra época fueron muros para defenderse de persistentes invasores, queda convertido en Paseo de Ronda de la parte antigua". El projecte de Guitart estigué ben a la vora de convertir-se en realitat. Així, a la sessió del 9-XI-1945, consta: "dado lectura al informe... de ampliación de la calle del Hospital..., visto que ya figura consignación en el presupuesto municipal ordinario de 1946 de cantidad suficiente para pago de la obligación pertinente, se acuerda iniciar las gestiones oportunas para adquirir la primera casa de la manzana existente frente al edificio del Hospital, a cuyo efecto deberá requerirse al propietario del inmueble para que manifieste su valor actual..." (M. d'A. 135, f. 21). Encar sembla que la reforma és més a l'abast de la mà quan hom llegeix a l'extracte de la sessió del 4-I-1946: "Se acuerda imprimir la máxima celeridad y rapidez en las gestiones tendentes a la adquisición y... demolición de las casas enclavadas frente al Hospital municipal, afectadas por las obras de reforma interior de la población" (M. d'A. 135, f. 35). Un mes després, però, l'Alcalde sabia que anaven a destituir-lo, i si bé no cessà fins l'1-III-1946 (M. d'A. 135, f. 51 v.), ja no degué preocupar-se de les qüestions pendents. Amb el nou Alcalde, la reforma que semblava imminent, quedà en aigua de borratja.

hom ha anat tenint bona cura de retallar-los o suprimir-los, en benefici dels sempre poderosos interessos particulars.

9-VI-1897. Guitart entrega el projecte del pla de reforma, acompanyat d'una important Memòria. L'Ajuntament accepta i aprova, en principi, els treballs «reservándose empero la facultad de hacerlo examinar en la forma acordada en la sesión del 4-I-1893» [73].

Tota la Memòria mereix ésser publicada, puix els arguments de les 172 pàgines de què consta són densos en contingut, mesurats en el dir i lògics en el raonament [74].

A la introducció, diu que serà pràctic: entre una idea irrealitzable i una factible, s'inclinarà per la darrera; res més senzill que projectar grans places, amples carrers, folgats jardins on hi ha edificacions; fer un bell projecte «para que al fin nada pueda realizarse».

El primer capítol comprèn els següents temes: Descripció de la vila: record històric; Sant Feliu en relació amb la província i amb ella mateixa; curs de les urbanitzacions anteriors en relació amb la història político-social de la població; estat actual de la població des dels punts de vista higiènic, industrial, comercial, mercantil i artístic.

Capítol segon: Reforma. Necessitat absoluta i fonaments de la mateixa; necessitat relativa en armonia amb la importància i mitjans de la vila; reformes essencials; plans parcellaris aprovats i no aprovats que regeixen a la vila; desarmonia dels esmentats plans parcellaris entre sí i amb les edificacions actuals.

Capítol tercer: Descripció del Projecte. Zones de reforma; reformes de l'interior, alineacions; reforma exterior, alineacions; rasants; voreres i cruïlles.

Capítol quart: Resultats de la reforma. Marxa de les construccions; encarrilament de les aigües; emplaçament d'edificis públics i privats; moll, i obertures de grans vies.

Com he dit, tota la Memòria és interessant. No puc més que fer-ne ressaltar alguns punts:

Guitart considera que, en general, els carrers són estrets. No parlem dels de dintre el casc antic, que ben poca solució tenen. Els carrers dels plans parcials, vigents en aquell moment, tenien 6 m.; Guitart els voldria de 10 per terme mig, però per la tradició i perquè el-

[73] M. d'A. 75, f. 228.

[74] AHMSF, sec. XVII, 10-10.

propietaris no els agradaria massa, després de parlar amb uns i altres, acorda posar-los a 8 m., car veu que del contrari no se n'obriria cap. (Potser és convenient recordar ací que ara —82 anys després del pla de 1897— la majoria dels carrers nous que s'obren, segueixen tenint una amplària de 8 m. essent així que en temps de Guitart el trànsit rodat es feia servint-se de carros, mentre que ara hom utilitza voluminosos i pesats camions que, faltats de calçada, envaeixen i destrocen les voreres).

Recordem que el tren havia estat inaugurat feia cinc anys i que hom parlava de construir el moll (la primera pedra fou col·locada el 1904). Doncs bé, Guitart, preveient que molt tráfic de mercaderies aniria del tren al port i viceversa, cregué que passaria pels carrers de la Indústria i del Comerç. Per això al primer, des de Calasanç a la carretera antiga de Palamós (ara carrer de Bourg de Peage), li dóna una amplada de 15 m., puix podia obrir-se a camp lliure, i de 10 m. des d'ací a la part alta, perquè la filera de cases d'en Cúbias feia utòpic donar-n'hi més. Quant al carrer del Comerç, també tindria 10 m. d'amplada i serviria pel mateix objectiu, a través d'un tram de la carretera vella de Palamós i del carrer d'en Cúbias.

Una de les coses que més preocupà i més caldecaps degué donar a Guitart foren els plans parcials aprovats o mig aprovats que el lligaven de mans i no li permetien realitzar les seves idees. Cadascun comprenia un sol sector de terreny i, més freqüent encara, urbanitzacions d'un propietari. L'arquitecte o mestre d'obres que el feia, seguia les indicacions del propietari, el qual no perseguia altre fi que treure'n el màxim de profit possible. I d'aquests plans parcials n'hi havia bastants. No crec que Guitart els conegués tots; imagino que, a mesura que anava personant-se en els diversos sectors de la vila per fer el pla que havia pensat, els interessats devien ensenyar-li els plans parcials que beneficiaven llurs interessos. Guitart se'n plany: «Sería sumamente curioso y con gusto hubiéramos practicado, a ser posible, un conjunto de todos los proyectos aprobados y no aprobados que vienen a sumar una extensión, comprendidos los espacios intermedios, igual o mayor de la que ocupa la población».

Quan parla del projecte d'urbanització del mas Gras, no aprovat pel Municipi, diu que no té enllaç amb els projectes veïns, ni tan solament amb vies ja existents, «concretándose a la satisfacción de las necesidades de conveniencia para aquellas fincas que abarca»; d'un altre pla aprovat en el que hi ha el carrer d'Huguet, diu que malgrat

estar prop de la carretera de Girona, segueix en direcció convergent, i això tot i que, quan fou traçat, era un lloc sense edificacions; del pla de la plaça del Nord afirma que conté «una serie de calles radiales, en las que el capricho parece estar por encima de los intereses que representa... dando lugar a complicar la solución de la urbanización de aquellos terrenos... en las que reinan los más sueltos ideales», i segueix: «Como cuña suelta y obedeciendo asimismo al exclusivo interés particular, existe un pequeño plan, en principio aceptado, que a su manera viene a ser la continuación de la calle Nueva del Garrofer y Cruz, siguiendo, con toda franqueza, determinados límites de propiedad». I afegeix: «Sorprende el examen de todos estos trazados por el desacuerdo entre sí y muy particularmente porque, dada la tan lógica como buena base de la carretera de Gerona y calle de Santo Domingo, a poca diferencia paralelas, no se la tuvo en cuenta bajo concepto alguno».

En fi, per acabar d'arrodonir el concepte que Guitart tenia dels plans parcials que devien entrebancar-li els seus projectes, em sembla adient transcriure el que en diu: «Desarmonía de dichos planos. Si además tenemos presente que casi todos dichos planos son obra de diferentes peritos, realizado en épocas distintas y con absoluta independencia, comprenderemos mejor aún lo que ha de ser tal conjunto, no obstante la reputación de sus autores». Més endavant es lamenta afegint que els esmentats plans «no contienen la menor indicación de lo que han de ser las rasantes, como si éstas fueran cosas secundarias».

El capítol tercer, com hem vist, és una justificació del pla general de reforma i millores.

Juliol de 1897. S'han presentat cinc impugnacions al pla Guitart. Les signen Josep Llorens, en nom de la companyia del tren; l'ex-Alcalde Joan Casas; Pere Pascual, Eduard Ferrer i Josep Sibils conjuntament; Joaquim Ametller, i Francesc Poujarniscle.

Dues d'elles criden l'atenció: la de Joan Casas que fou qui contractà Guitart per a arquitecte municipal i la de Pascual, Ferrer i Sibils, per les conseqüències que d'ella se'n derivaren.

La primera és un allegat contra tot el pla Guitart, «no representando... ni un esfuerzo notable de inteligencia ni una demostración, siquiera, de haberlo estudiado con el cariño que se merece el presente y el porvenir de la villa». Potser l'atac sense contemplacions d'un home de la talla de Joan Casas —un dels bons Alcaldes que ha tin-

gut Sant Feliu— es deu al fet d'haver traçat Guitart carrers que parcel·len els bells jardins de la seva propietat i de la vídua de Ferrer. «Resulta ser tan poco lo que se ha estudiado... que ni tan siquiera se ha tratado, por medio de alineaciones bien entendidas, de estimular a ciertos propietarios a que conservaran en su estado actual los jardines que poseen»[75].

El recurs que signen conjuntament Pascual, Ferrer i Sibils cal examinar-lo amb detenció. Dos d'ells ja havien reclamat quan es presentà l'avantprojecte i ambdós demanaven modificacions que afavorien llurs interessos particulars, especialment Sibils. Ara s'han ajuntat amb Pascual, bon mestre d'obres, autor de diversos plans parcials i de nombroses cases particulars[76]. En llur recurs, asseguren que el pla Guitart no és de «reforma» sinó de «ensanche». Sembla que això no té importància, però en té moltíssima, puix si era d'eixampla, per fer el pla calia seguir uns tràmits que no s'havien realitzat. Ho argumenten així: segons la llei del 22-XII-1876 «se entenderá por ensanche de poblaciones la incorporación a las mismas de los terrenos que constituyan sus afueras en una extensión proporcionada al aumento probable del vecindario, a juicio del Gobierno, siempre que aquellos terrenos hayan de convertirse en calles, plazas, mercados, paseos, jardines y edificios urbanos». I «consideran los que suscriben que es nula y de ningún valor la tramitación establecida por este Ayuntamiento para la aprobación del plano general de ensanche y reforma». En tots els escrits, Guitart i l'Ajuntament tenen compte de parlar del pla general «de reforma y mejoras», mentre que els recurrents es refereixen a «ensanche». Aquestes dues expressions són el moll de l'os de la qüestió, com es veurà. En la reclamació, Ferrer i Sibils deixen de banda llurs pretensions del recurs anterior i demanen ara l'anul·lació del magnífic pla Guitart[77].

16-X-1897. En el seu «Informe sobre las reclamaciones...» Guitart contesta les cinc presentades. El Sr. Casas pretenia que el seu jardí quedés lliure de carrers; Guitart opina que generalment els propie-

[75] AHMSF, sec. XVII, 10-2, p. 10.

[76] Segons Agustí Calvet, nebot seu, Pascual "era un catalanista rabiós, dels de les Bases de Manresa, i un clerical fanàtic, menat per una esposa que només pensava en miracles, misses, novenes i sants. Fou molt de temps jutge municipal, de mà dura i balances no gens pietoses" ("GAZIEL", **Sant Feliu de la Costa Brava**, Barcelona 1963, p. 88).

[77] AHMSF, sec. XVII, 10-2, ps. 13-14 v.

taris o llurs hereus, en tenir les finques lliures de traçats, monten en ells tinglados, fàbriques, tallers, magatzems, etc. I tot seguit afegeix: «Ojalá que esto no suceda y que por la munificencia de sus poseedores, o por sobrados medios del Municipio, los podamos ver conservados primero y destinados al público luego».

Dedica 10 planes a demostrar que el pla general és de «reforma y mejoras» i no d'«eixampla», contra el que diuen les reclamacions de

Fig. 7. Detall del pla general de reforma, 1897.

Casas i de Pascual-Ferrer-Sibils. Guitart, en tractar aquest punt, fa notar que són dues les reclamacions que s'apuntalen en ell, mentre que ningú no el tocà quan foren presentades les impugnacions a l'avantprojecte.

En conjunt, l'informe de Guitart, tot ell interessant, consta de 33 pàgines [78].

[78] AHMSF, sec. XVII, 10-2, ps. 20-53.

10-XI-1897. El Municipi, essent Alcalde Salvador Dalmau, després d'estudiar les reclamacions i l'informe Guitart, aprova definitivament el pla general de reforma i millores i, tot seguit, n'encarrega una segona còpia. La reclamació de Casas és desestimada per unanimitat, i la de Pascual-Ferrer-Sibils «se declara desde luego improcedente y sin fundamento legal»; també són rebutjades les altres tres. El Municipi acorda, en canvi, suprimir el tram del carrer Nou de Sant Antoni des del de Santa Llúcia al de Santa Magdalena [79], modificació que havia demanat Eduard Ferrer quan tingueren lloc les reclamacions a l'avantprojecte.

En conjunt, ultra la Memòria de la qual ja he donat àmplia informació a la pàgina 43, la tasca realitzada per Guitart comprèn:

A) El pla general de reforma i millores de la vila, 1897, a escala 1:2.000, del qual se'n feren reproduccions a 1:4.000.

Sembla que el dibuix original del pla era dins d'un marc de fusta, apaisat, de 161 per 126 per 10 cm., de gran solidesa, sobrietat i elegància, que es conserva a l'oficina d'urbanisme del Municipi. A cada angle, té esculpides tres fulles trilobulades i, al centre, l'escut de Sant Feliu —la meitat del qual fuig del marc—, una branca de llorer i una altra de roure. El dibuix original del pla de reforma, segons versions recollides, fa anys que és perdut; recentment també ha desaparegut l'esborrany original i ara el quadre conté una còpia no massa bona.

El quadre era en un despatx del Municipi i feia joc amb una taula, unes cadires i altres mobles que no he aclarit on són. És quasi segur que el conjunt fou dissenyat per Guitart que, com he dit al començament d'aquest treball, havia estat professor de fusteria i mobles de l'escola de Llotja. No seria estrany que fos una realització de l'esmentada Escola, potser d'alumnes o ex-alumnes de Guitart.

B) 27 parcel·laris: A.2-4, B.1-6, C.1-6, D.1-5, E.2-7 i F.4, dibuixats a escala 1:300 i fets sobre paper tela amb tinta xina; les edificacions antigues són indicades en ratllat groc, les menys antigues en negre i les modernes en vermell. Les alineacions noves són en ratlles vermelles.

El pla general és dividit en rectangles, que Guitart en diu «cuarterones de detalle», mitjançant coordenades rectilínies. Les ordenades, de dalt a baix, són, 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7, i les abscisses, d'esquerra a dre-

[79] M. d'A. 75, f. 277 v.

Fig. 6. El millor treball de Guitart. El govern va anul.lar aquest pla, a instàncies de Josep Sibils i Gros.

ta, A, B, C, D, E i F. Els parcel·laris regulars amiden 1 m. de llargada per 0'67 d'alçada, però com que hi ha rectangles que representen en part o totament el mar o terrenys no urbanitzats, el total de parcel·laris és 27; alguns amiden més que els regulars perquè inclouen terrenys complementaris que correspondrien a un altre parcel·lari veí que així queda eliminat. També hi ha parcel·laris que contenen «suplementos» que corresponen a parts perifèriques o a «cuarterones» incomplets: el «cuarterón» F.4, per exemple, té dos suplements.

C) 13 quaderns de perfils on els carrers longitudinals són a escala 1:1.000 i els verticals a 1:100. Duen per títol «Grupo 1.º», «Grupo 2.º»... «Grupo 13.º». Cadascun porta les dades següents: «Plano de comparación a 0'00 m. Rasantes. Ordenadas rojas; id. negras. Distancias parciales; id. totales».

D) Un índex que recull les dades que segueixen: «Calles. Parcelarios. Perfiles grupo; id. número». El nom dels carrers és en color negre (els antics) i en vermell (els nous).

En conjunt, 41 opuscles enquadernats, recoberts de roba, de 330 mm. d'alçada per 230 d'amplada, els quals van dintre de dues caixetes de fusta que no són les originals. Cadascun porta la signatura de Guitart i la data: juny 1897. Tot, conforme amb el que es determinà en el contracte, del qual n'he donat un extracte en la pàgina 40.

15-IV-1898. Guitart entrega a l'Alcalde Salvador Dalmau la segona còpia del pla [80].

27-V-1898. Id. el complement de la còpia del pla de reforma, o sigui, els perfils [81].

10-I-1905. A la sessió municipal es dóna compte de l'anul·lació del pla Guitart amb aquestes paraules: «Leyóse luego y quedó enterado el Ayuntamiento de la resolución ministerial que revoca la providencia del Sr. Gobernador Civil de la provincia declarando la necesidad de la ocupación de terrenos de propiedad del Sr. Sibils para la apertura de la calle del Comercio de esta ciudad, anula lo actuado desde el año 1897, y declara que mientras no se acredite debidamente haberse cumplido, en materia de aprobación de planos las disposiciones

[80] M. d'A. 76, f. 42 v.

[81] M. d'A. 76, f. 56 v.

vigentes, no procede autorizar expropiaciones de ninguna clase para realizar reformas que carecen de estado legal»[82].

12-I-1905. Sobre aquest assumpte, «La Información», setmanari guixolenc, en el seu núm. 91, secció «Municipalerías», dóna a conèixer la resolució del Ministeri de la Governació amb aquestes paraules: «Se admite el recurso de alzada interpuesto por D. José Sibils contra la providencia del Gobernador declarando necesaria la ocupación de terrenos propiedad de dicho Sr. Sibils para la apertura de la calle del Comercio». Per tant, si bé no he trobat cap comprovant que ho certifiqui, dono per segur que, un cop rebutjades pel Municipi les reclamacions al projecte, Sibils —aquesta vegada ell sol— presentà recurs al Ministeri corresponent i la seva reclamació va ésser atesa, per la qual cosa el Municipi quedà sense pla general aprovat, circumstància que portà no pocs maldecaps a l'Ajuntament d'aleshores, i també als que el seguiren.

28-I-1905. Casamor, que ocupà el càrrec d'arquitecte municipal quan Guitart el deixà vacant, l'home que havia estat destituït del càrrec i que, conseqüentment per delicadesa, prudència i correcció més havia de callar, publica a «Llavor» un lamentable article titulat *L'anullació del plano de Sant Feliu de Guíxols*[83] que degué ferir la fina sensibilitat de Guitart. Quan vaig llegir-lo per primera vegada em va fer pena, i vaig preguntar-me: ¿Com podia el Casamor d'aquest escrit substituir com arquitecte un Guitart d'imaginació clara i fecun-

[82] M. d'A. 82, f. 20.

[83] Són d'aquest escrit lamentable els fragments que segueixen: "degut a la forma que havia sigut aprovat per la superioritat, constituïa un perjudici immens per als interessos materials d'aquesta ciutat... que estava destinat a ésser la causa de la bancarrota de la caixa municipal... Lo que devia fer-se era que l'Ajuntament en ple ús de les seves facultats podia contractar el pla de reforma, però jamai no tenia el dret d'imposar als particulars un conjunt d'urbanització nova, com se pretenia amb l'anul.lat, o bé millor encara, per administrar els interessos comunals com Déu mana, lluny de contractar amb persona determinada, promoure un concurs, per a la composició del pla general de reforma i eixample, subjectant-se en un tot a la legalitat, puix que amb el premi de la quantitat que figura en el contracte, era bastant per a que el concurs se vegés favorescut per certes firmes entre les què poder escollir alguna idea nova". La forma com se va fer el pla és causa de "quedar desatesos los serveis municipals, com ha succeït en aquesta desditxada Ciutat, i si no, compareu el mode com estem ací amb la manera com viuen nostres germanes Figueres i Olot... apart de la immoralitat que resultava que els caudals que, recaudats en la forma de recàrrecs de la contribució, consums i demés arbitris, que devien servir per al manteniment i millorament dels serveis públics del casc vell, anaven a servir per indemnitzar un terreny que, si per sort el propietari tenia influència a la casa gran, li urbanitzaven tot seguit, sense pagar recàrrec de cap classe". L'article és desafortunat, però venint d'un home que havia substituït i que després fou rellevat pel mateix Guitart i Lostaló, potser caldria considerar-lo impertinent, i més encara si recordem el motiu de la destitució de Casamor.

da, coneixedor de l'ofici com pocs i de recursos professionals quasi illimitats; un Guitart els informes del qual són sempre ponderats, d'estil concís però elegant; un Guitart autor de Memòries modèliques com les que acompanyen el pla general de reforma i el projecte de l'asil Surís; que batega quan descobreix una construcció artística, com la Porta Ferrada i el seu entorn, i lluita per a restaurar-la i s'ofereix per a treballar-hi desinteressadament? ¿Com podia un Ajuntament —en el període 1899-1904—, malgrat fos d'homes modestos, no sentir nostàlgia d'un Guitart?

16-VI-1908. Com que seguia en peu l'anullació del pla de reforma, l'Ajuntament aprova un dictamen de la Comissió de Foment sobre la necessitat de legalitzar un pla geomètric de la població «que reúna la eficacia indispenable de la aprobación para obligar a que todas las nuevas alineaciones de edificios... se ciñan a un plano uniforme de conjunto... se acuerda: 1.º La aprobación del plano suscrito por el arquitecto asesor... Guitart, haciendo expresa mención de no referirse al concepto de «Ensanche»... por no tener aplicación práctica en este Municipio. 2.º Que... se exponga el referido plano geométrico al público... (y) se eleve... a la aprobación del Ministerio de la Gobernación...» [84]. Com es veu, l'anullació del pla Guitart (1897) fou motiu de no pocs contratemps municipals que han perdurat fins fa ben poc.

Segurament fou en aquesta ocasió que Guitart realitzà un nou pla de reforma, poc conegut perquè solament se'n conserva l'original; és semblant al de 1897, però actualitzat a 1908, data del mateix.

3-V-1931. El nou pla no degué ésser aprovat, puix en aquesta data, amb motiu de l'edificació del casino «El Guixolense», els regidors no es posen d'acord sobre l'alineació que li pertoca. A l'extracte de la sessió (5 planes en total) hom llegeix intervencions a favor i en contra de l'oficialitat o semi-oficialitat del pla Guitart. La confusió és lamentable [85].

29-XII-1950. L'Ajuntament «teniendo noticia de que los herederos del delineante hoy fallecido, Sr. Albertí, guardan unas copias de los cuadernos del plano parcelario de la ciudad, y dándose la circunstancia de que algunos de los cuadernos que forman dicha colección

[84] M. d'A. 84, f. 4 v. Com pot veure's, el Municipi insisteix que sigui Guitart l'autor del pla. Tenia solament confiança en ell?

[85] M. d'A. 118, f. 45 v. a 47 v.

fueron destruidos durante el bombardeo de la Casa Consistorial en plena Guerra Civil, por unanimidad se acuerda adquirir por la cantidad de 1.000 ptas. los quince cuadernos que guardan dichos señores, los cuales serán trasladados a este Ayuntamiento» [86].

1-IV-1960. L'Ajuntament acorda comprar als familiars del Sr. Guitart per 12.000 ptes. la col·lecció original i completa, sobre cartolina, del pla general de reforma, formada pels seus parcel·laris [87].

5-V-1961. A proposta de l'Ajuntament, la Comissió Provincial d'Urbanisme aprova definitivament el Pla General d'Ordenació d'aquesta ciutat [88].

CONCLUSIÓ

L'arquitecte Guitart, sense ésser un home de la talla d'un Gaudí, d'un Domènech i Muntaner o d'un Puig i Cadafalch —ho deia en un escrit anterior [89]— fou, sens dubte, un bon arquitecte; l'arquitecte que necessitava la vila en uns moments d'expansió urbana intensa, conseqüència del creixement òptim de la indústria surera.

Autor del pla general de reforma i d'uns edificis nobles emplaçats en diversos llocs de la població (un d'ells en l'indret-clau del passeig dels Guíxols-Portalet-passeig del Mar), el seu pas per Sant Feliu tingué una influència innegable en el context urbanístic i arquitectònic. Pocs com ell han contribuït a donar a la nostra ciutat el to senyorívol que tingué a començament de l'actual segle.

Home d'inflexible rectitud, treballador infatigable, d'idees clares, modest, tan sensible a les suggerències enraonades com intransigent amb les que creia partidistes, admirador de les construccions arqueològiques —Porta Ferrada— per a la conservació de les quals oferí el seu concurs desinteressat, havia de topar inevitablement amb aquells que, des d'una posició econòmica-social privilegiada, pretenien un pla junyit a llurs interessos o a llurs voluntats.

[86] M. d' A. 140, f. 16 v. Per referències que tinc, sembla que Benet Albertí —que fou professor meu de dibuix— col.laborà amb Guitart; fins i tot, sospito que les còpies poden ésser obra seva. El fet de tenir 15 "cuadernos" sembla donar força a la meva sospita. Certifico, però, que malgrat les recerques fetes, no he posat res en clar.

[87] M. d'A. 144, f. 139 v. Són els esborranys que varen servir per a calcar els originals, per tant, de gran interès; es conserven a la secció d'urbanisme de l'Ajuntament.

[88] M. d'A. 145, f. 193 v.

[89] "Quaderns d'informació municipal", 1979, núm. 4.

Per això fou apartat del càrrec d'arquitecte municipal; decisió que degué ferir la seva fina sensibilitat d'home eficient i honest.

Quatre anys després, però, un altre Ajuntament tornà a demanar-li el seu concurs per a reprendre el timó urbanístic de la ciutat. Guitart, que no era gens rancorós, no s'ho féu dir dues vegades. Comprenent que l'acord municipal era alhora una rehabilitació professional i moral, correcte com sempre, acceptà l'oferta amb goig i agraïment. Així tornà a ésser arquitecte municipal, càrrec que ja no li fou discutit i que disfrutà mentre gaudí de bona salut.

És evident que Guitart no logrà pas un pla ideal per a Sant Feliu. Cal recordar, però, les circumstàncies dintre de les quals l'arquitecte hagué de moure's. Com si resolgués un trencaclosques de grans dimensions, es veié obligat a conjuntar els nombrosos plans parcials aprovats per Municipis anteriors; assolir que tots ells encaixessin mitjanament bé, no era tasca fàcil, puix en algun cas —i Guitart se'n planyia— els carrers d'un pla no s'avenien amb els del veí. I no parlem de l'important i difícil problema de les rasants que, segons sembla, no havia merescut l'atenció de ningú o de quasi ningú.

Avui, passats els anys, estudiada fredament en els documents l'actuació dels uns i dels altres, la figura de Guitart es retalla ferma i neta. Desitgem tots plegats que la ciutat no oblidi aquells que, com ell, l'han servit noblement i amb eficàcia.

Fig. 8. Coberta d'un dels parcel.laris.

ARXIU MUNICIPAL SANT FELIU DE GUIXOLS

INVENTARI DE LA PREMSA GUIXOLENCA (1878-1979)

PER

LLUÍS ESTEVA I CRUAÑAS
ELENA ESTEVA I MASSAGUER

Els corrents liberals i l'anhel popular per a assolir amb plenitud la llibertat de pensament i d'expressió, originaren en el segle XVIII l'eclosió de la premsa catalana (apareguda intermitentment abans) que no arribà a la maduresa fins a la segona meitat del XIX; moviment progressista i esplendorós que coincidí amb la Renaixença, o intent de recuperació de la llengua i de la literatura catalanes.

D'ací la importància, especialment per a nosaltres, de la premsa guixolenca —part gens negligible de la catalana— que féu un bon paper des de 1878.

Voldríem que aquest treball fos complet, que inclogués tota la premsa guixolenca: setmanal, quinzenal, mensual, bimestral i anyal, tant de tipus informatiu com polític, social, religiós, esportiu, etc. Creiem que la nostra aportació és força completa, com també sabem que conté llacunes. Esperem que, amb el temps, altres investigadors —potser també nosaltres mateixos— podran completar-la.

És sabut que la premsa reflecteix fets contemplats des d'angles diferents: dels partits polítics, d'entitats gremials i empresarials, religioses, educatives i àdhuc dels particulars independents que, malgrat tot, no poden alliberar-se de llur subjectivisme. La premsa, segons Torrent i Tasis ,«ha estat, a través dels anys, un termòmetre constant de les aspiracions, les inquietuds, els moments d'entusiasme i de malestar de les comarques i de les poblacions»; per tant, també de la nostra vila-ciutat. I si el fet que s'investiga es produí en un temps en què a Sant Feliu es publicaven alhora diversos periòdics, com que cada un d'ells enfoca el tema des del seu punt de vista particular, millor encara.

A la premsa guixolenca hom hi troba detalls dels moments polítics locals i de la seva evolució; preus de jornals, d'aliments, dels mateixos periòdics, etc.; punts de vista de fets concrets: del tren, del port, del telègraf, etc.; notícies de troballes arqueològiques, poesies i escris literaris oblidats; vagues laborals; notícies de les diverses escoles i de l'ensenyament de l'esperanto; d'entitats esportives, recreatives, cooperativistes. Les informacions són nombroses i variades. Ressenyar aquesta premsa, equival a posar de relleu la vitalitat social, econòmica, intellectual, artística i política de Sant Feliu.

Per a comprendre com la nostra vila-ciutat s'incorporà prompte al corrent periodístic de Catalunya, recollim tot seguit les dates d'aparició de la premsa barcelonina, segons Torrent-Tasis, i, amb versaletes, la de la guixolenca; ambdues posades per ordre cronològic: «Diario de Barcelona», el més antic dels publicats a la Península i un dels més antics del món, (1792); «La campana de Gràcia», (1870); «L'Esquella de la Torratxa» (1872); «El Correo Català» (1876); «EL ECO GUIXOLENSE» (1878); «EL GUIXOLENSE» (1880); «La Vanguardia» (1881); «EL BAJO AMPURDAN» (1884); «El Noticiero Universal» (1888); «Quatre Gats», «Pèl & Ploma» i «EL RACIONALISMO» (1889); «La Veu de Catalunya», setmanari, «L'Avenç», «EL SIGLO XX» i «EL NOTICIERO» (1891); «REVISTA CORCHO-TAPONERA» (1892); «CAP I CUA» i «LA FE CRISTIANA» (1893); «LA COMARCA FEDERAL» i «LA LEALTAD» (1894); «Las Noticias» (1896); «EL TRAPACER» (1898); «EL INDEPENDIENTE» i «EL PUERTO» (1899); «Joventut» i «EL PROGRAMA» (1900); «LLAVOR» (1901); «Cu-Cut» (1902); «LA INFORMACION» i «LA CUÑA» (1903); «En Patufet» (1904); «EL PROLETARIO» i «EL FARO» (1905); «Solidaritat Catalana» i «LLEVANT» (1906), etc.

La comparació, com es veu, deixa la nostra vila-ciutat en un lloc força acceptable, puix si bé molts dels periòdics barcelonesos eren diaris i els guixolencs setmanaris, també hem de recordar la diferència demogràfica que sempre hi ha hagut entre ambdues poblacions.

BIBLIOGRAFIA

No manquen treballs que fan referència a la premsa guixolenca. Collocats per ordre cronològic, coneixem aquests:

«FORLIANI» (pseudònim d'Enric Bosch i Viola) publica a «L'Avi Muné» núm. 16, Festa Major de 1918, una relació de les publicacions locals que l'autor diu recordar. Les posem per ordre alfabètic: «Cap

i Cua», «La Comarca Federal», «La Cruz», «El Eco Guixolense», «El Faro», «El Fomento», «El Guixolense», «La Información», «La Lealtad», «Llavor» (escrit «Llevor»), «Llevant», «El Noticiero», «El Proletario», «El Puerto», «El Racionalismo», «Revista Corcho-taponera», «El Siglo XX», i «El Trapacer». Total 18 publicacions.

El mateix BOSCH i VIOLA en el *Noticiari de* «L'Avi Muné» del 22-XII-1928 publica la llista, quelcom modificada, que va facilitar a Givanel. En total són ara 27 publicacions: 16 de la llista anterior (devia fer-la de memòria car en deixa dues) i, a més, les que segueixen: «Acción Social Obrera», «L'Avi Muné», «El Bajo Ampurdán», «L'Entreacte», «Espalmatorium», «Fulla Sardanística», «Gissalis» (escrit «Gecsalis»), «El Ideal», «Palmarium», «El Programa» i «Sol i Sombra». Són 11, més les 18 de la relació anterior = 29 publicacions.

JOAN GIVANEL i MAS, *Bibliografia Catalana. Premsa,* «Institució Patxot», Barcelona, 1937 (recensió de Joan Torrent a «Àncora» del 22-II-1962). Fa un breu estudi de 22 periòdics: solament 18 dels anteriors i, a més, els que segueixen: «Ciutat Nova», «L'Eco Marià», «Fulla Dominical de la Parròquia de Sant Feliu de Guíxols» i «Pàtria». Són 4, més els 29 susdits = 33. Informa també que a Sant Feliu s'editaven 5 periòdics no guixolencs: «La Falç» de Malgrat; «El Precursor» de Vidreres;« El Reformista» de la Bisbal; «La Sembra» de Llagostera, i «La Senyera» de Palamós. El darrer s'imprimia a can Viader; el segon a la impremta Jovés i Gispert, i els altres a can Suñer.

Així com les dues referències de «L'Avi Muné» —1918 i 1928— es limitaven a indicar el nom dels periòdics, Givanel dóna dades de cada un dels que publica. La seva aportació, per tant, és molt valuosa, si bé podria ésser més completa.

JOSEP MAS i DALMAU, *La prensa local a través de los tiempos,* «Símbolo», Festa Major de 1952. Publica el nom de 31 periòdics, d'entre els quals en cita 7 fins aleshores no catalogats, alguns perquè sortiren posteriorment al treball de Givanel: «Àncora», «La Costa Brava», «Chut», «La Fe Cristiana», «L'Onada», «Proa» i «Símbolo». Són 7, més els 33 citats = 40.

LUPAXA (pseudònim de Lluís Palahí), *El periodismo en nuestra ciudad,* «Àncora», Nadal de 1957; no afegeix cap periòdic a la llista.

JOAN TORRENT i RAFAEL TASIS, *Història de la premsa catalana,* Barcelona 1966, vol. II, ps. 165-172. Recullen 29 publicacions, però solament dues no són catalogades: «Butlletí del Centre Excursio-

nista Mar i Muntanya» i «Revista de S'Agaró». Notem, però, que si bé S'Agaró pertanyia antigament al municipi guixolenc, des del segle passat és de Castell d'Aro. Amb tot, com que és difícil que algú faci un treball dedicat a les publicacions de l'esmentat Ajuntament, seguint l'exemple de Torrent-Tasis, incloem ací la magnífica «Revista de S'Agaró». Són 2, més les 40 anteriors = 42 en total.

Com Givanel, els autors donen dades importants de cada una de les publicacions que inclouen. Sens dubte és l'aportació més valuosa, puix compta amb la base del treball de Givanel que amplien considerablement.

JOAQUIM GRUART, *Moviment literari i periodístic guixolenc*, «Àncora» del 13-XI-1969; no aporta notícies noves.

ABREVIATURES USADES

(A) o AHMSF = Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu.
(B) = Enric Bosch i Viola.
(G) o Givanel = Joan Givanel.
(M) o Mas = Josep Mas i Dalmau.
(T-T) o Torrent-Tasis = Joan Torrent i Rafael Tasis.

OBSERVACIONS

Donarem, per ordre cronològic, la relació de les publicacions guixolenques de les quals tenim notícies i en direm allò que, al nostre entendre, pot interessar al lector: unes hem pogut estudiar-les bé per haver examinat les col·leccions respectives; d'altres solament n'hem vist uns exemplars; un tercer grup el formen aquelles de les quals no n'hem vist cap número, si bé disposem de referències que creiem fidedignes; per últim, recollim breus notícies d'aquelles que amb prou feines si en sabem el nom i poca cosa més, a les quals hi afegim vuit noms que necessitaran de comprovacions posteriors abans d'incloure-les a l'inventari.

Per a facilitar l'ús del present treball, començant a la pàgina 132 hom pot consultar: 1) Les publicacions per ordre alfabètic, amb indicació de les dates segures i també de les dubtoses, tant de l'aparició com del final de cada una d'elles. 2) Les publicacions que sortien simultàniament en el decurs dels anys, començant pel 1878. 3) En nota al peu (p. 135) les publicacions que es poden consultar a l'AHMSF, a la biblioteca de «la Caixa», sucursal d'aquesta ciutat, i a la Cambra de Comerç. Y 4) La Cloenda.

1. EL ECO GUIXOLENSE

Del núm. 1 (29-IX-1878) al 301 (27-VII-1884). A la primera plana de l'últim núm. hi ha una nota que diu: «Causas ajenas a nuestra voluntad nos obligan a cesar en la publicación de «El Eco Guixolense».

A l'AHMSF hi ha la col·lecció completa, a la qual falta tan sols el segon full del núm. 137.

Setmanari en castellà amb algun petit text, en especial poesies, en català. Fou el primer periòdic que s'edità a Sant Feliu. Per causes que desconeixem, quan deixà de publicar-se sembla que fou per a

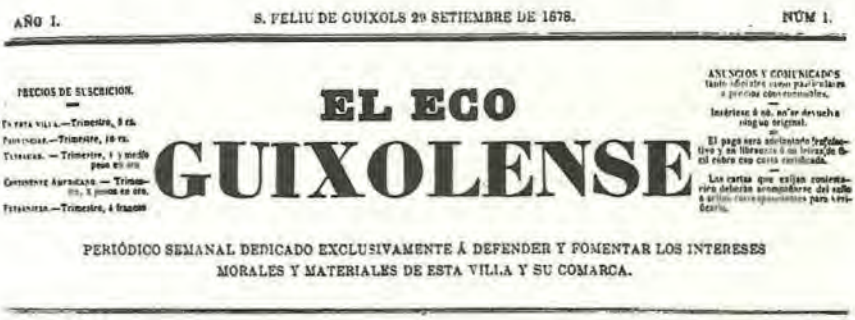
AÑO I. S. FELIU DE GUIXOLS 29 SETIEMBRE DE 1878. NÚM 1.

PRECIOS DE SUSCRICIÓN.

EL ECO GUIXOLENSE

ANUNCIOS Y COMUNICADOS

PERIÓDICO SEMANAL DEDICADO EXCLUSIVAMENTE Á DEFENDER Y FOMENTAR LOS INTERESES MORALES Y MATERIALES DE ESTA VILLA Y SU COMARCA.

donar pas a «El Bajo Ampurdán». En efecto, «El Eco», en el seu darrer núm. diu: «La administración de «El Bajo Ampurdán» que verá la luz pública en esta villa el día 1.º del entrante Agosto, nos otorga el obsequio de servir las suscripciones que teníamos pendientes». Anotem que «El Bajo Ampurdán» tingué la redacció i administració en el mateix local que fou de «El Eco Guixolense»; que el primer sortí la setmana després de suspendre la publicació el segon, i que ambdós tenien igual format i es tiraven a la mateixa impremta. En canvi, si exceptuem Enric Heriz que publicà escrits en els dos setmanaris, els altres col·laboradors són diferents. «El Eco Guixolense» fou un bon setmanari, d'imprescindible consulta per als estudiosos.

Subtítol: «PERIÓDICO SEMANAL DEDICADO EXCLUSIVAMENTE Á DEFENDER Y FOMENTAR LOS INTERESES MORALES Y MATERIALES DE ESTA VILLA Y SU COMARCA»; des del núm. 55, s'hi afegí: «Órgano oficial de la Junta de defensa de la Industria Taponera»; des del núm. 67, «de la Industria Taponera» és canviat per «de la Producción e Industria corchera»; des del 80, porta el subtítol primer i, en lloc del segon, «Director propietario: D. Juan Gener»;

des del núm. 92, l'únic subtítol és: «Periódico literario y de intereses generales»; aleshores canvia també el format de la capçalera.

Format: 425 per 305 mm; part impresa 360 per 265 mm. Quatre planes a 4 columnes; l'últim núm. 2 planes. Núms. de Festa Major, de 1879 a 1882, que solament es diferencien dels altres perquè la primera plana és voltada d'una orla.

Redacció i administració: Carrer Major Antic (ara de Clavé), 3; des del núm. 8, carrer Major del Centre (ara Major), 14; des del 61, igual carrer, 34 (casa propietat d'Ermenegild Vila, director del setmanari, que la reedificà el 1877 segons permís consignat en el M. d'A. corresponent, foli 3); des del 80, altra vegada al mateix carrer, 14; des del 100, carrer de Sant Domènec, 15, baixos; des del 285, Algavira, 4.

Impremta: Joan Gener, Sant Feliu.

Preu: Trimestre, 8 rals; província, 10 rals; Ultramar, 1 i ½ «peso en oro»; Continent Americà, 2 «pesos en oro»; estranger, 4 francs. Des del núm. 19 hom hi afegí: número solt, 1 ral. Des del núm. 80, trimestre, 6 rals; província, 8; Ultramar, 1 «peso en oro»; Continent Americà, 1'5 «pesos en oro»; estranger, 3'50 francs; núm. solt, 6 «cuartos». Des del núm. 245, estranger, 14 rals.

Director i col·laboradors: Ermenegild Vila; des del núm. 80, Joan Gener. Les raons del canvi de director s'expliquen en «El Guixolense».

Col·laboradors: En general els escrits van sense signar, amb pseudònims o amb inicial; hem recollit tan sols els col·laboradors que segueixen: Ferran Agulló i Vidal, Primitiu Artigas, Teodor Baró, Esteve Busquets, Josep Calvet, Enric Camino, Josep Camps, Josep Dalmau i Carles, Fermí Delfin, Francesc de P. Franquesa (Llagostera), E. Gener, Enric Heriz, Josep Juan i Jaumeandreu, Francesc Lladó i Bohera, Francesc de A. Marull (Palamós), Melcior de Palau, Pere Pascual, Jaume Prats, Pere Puig i Calzada, Frederic Rahola, Joan Salgas, Genís Vidal, Hermenegild Vila (H. V.), Artur Vinardell i Roig. Quan des del núm. 80 Joan Gener es convertí en «director propietario», la majoria dels col·laboradors esmentats passaren a «El Guixolense».

Ideari: De l'editorial publicat en el núm 1: «*El Eco Guixolense* entra... gustoso en el palenque del periodismo, no para esgrimir sus armas contra la política, de cuyo terreno se separa por completo, sino para cumplir con el patriótico fin de fomentar y defender los intereses morales y materiales del pueblo que le sirve de lema y de norma en sus modestas aspiraciones económicas y sociales, único fin que se propone seguir en su importante y trascendental misión periodís-

tica. — Para *El Eco* no hay personalidades, miras mezquinas, ni favoritismo de ninguna clase, no hay más que actos buenos o malos, esto es, *administradores* que con la ley en la mano traten por igual a sus administrados sin fijarse en rencillas personales, odios de partido y otros bajos sentimientos, origen fecundo de la desunión que enerva y envilece a los pueblos, y *administrados* que, ante los preceptos gubernativos y económicos, cumplan con sus administradores con el respeto y considearción debidos. — Amante del ornato público, combatirá todo plan mezquino y juzgará toda obra que se oponga a la belleza y buen gusto que reclama y exige una población de cerca 8.000 habitantes, de rico y hermoso caserío, de rectas calles y espaciosos paseos, quizá la única de la provincia en mejoras de esta clase dentro de su recinto».

2. EL GUIXOLENSE

Del núm. 1 (11-IV-1880) almenys fins el 84 (4-IX-1881).

A l'AHMSF hi falten els núms. 25-38, 52-55, 58, 62, 63, 65-68, 70-80. El 71, per error, porta 81, equivocació que persisteix fins al darrer

número dels conservats a l'AHMSF; per tant, tenim notícia de 74 exemplars, no de 84. Hi ha un suplement a cada un dels núms. 1 i 7, publicats entre setmana, degut a temes urgents. L'extraordinari de Festa Major de 1880 publica una orla feta amb noms de guixolencs ilustres.

El núm. 47 duu un suplement dedicat a recordar la mort d'Antoni Vidal.

Setmanari en castellà amb algun escrit en català. Naixé quan Joan Gener es proclamà «Director propietario» de «El Eco Guixolense»; sortia els diumenges.

Subtítol: «PERIÓDICO SEMANAL / dedicado exclusivamente a defender los intereses morales y materiales de esta villa y su comarca / BOLETÍN ÓRGANO OFICIAL DE LA JUNTA DE DEFENSA DE LA PRODUCCIÓN E INDUSTRIA CORCHERA»; des del núm. 56, solament porta l'últim apartat, això és «BOLETÍN... CORCHERA».

Format: 424 per 300 mm; part impresa, 350 per 250 mm. Quatre pàgines a 4 columnes; des del núm. 5, quatre pàgines a 3 columnes. Capçalera tipogràfica; des del núm. 56, ilustrada amb un magnífic dibuix de Renard. Tiratge, 100 exemplars.

Redacció i administració: Carrer Major del Centre (ara c. Major), 34.

Impremta: Pacià Torres, Girona.

Preu: Trimestre 8 rals; províncies 10 rals; Ultramar «1 y medio peso oro»; Continent Americà «2 pesos oro»; estranger 4 francs; núm. solt 1 ral.

Director i col·laboradors: Ermenegild Vila.

Els col·laboradors són els que citem a «El Eco Guixolense».

Ideari: L'editorial publicat en el núm. 1 diu així: «A la comarca corcho-taponera y a nuestros suscriptores. — Para no interrumpir nuestra tarea de seguir defendiendo la industria y producción corcheras, y no defraudar la confianza que la Junta Directiva, genuina representación del país, en nosotros tiene depositada, desde hoy el órgano oficial de la Junta Directiva de defensa de la Producción e Industria corcheras aparecerá con el nombre de «El Guixolense». — Los momentos actuales que creemos solemnes para la salvación de la producción e industria de la comarca, nos privan de distraer nuestra atención llevando ante los tribunales al sujeto que se permite titular Director-propietario de «El Eco Guixolense», queriendo desconocer la cesión que hizo de sus derechos por medio de dos contratos privados: obligándose en el primero a quedar sólo impresor y administrador, al decir: «D. Juan Gener Director propietario se constituye solamente impresor y administrador de «El Eco», y haciendo en el segundo cesión del cargo de administrador, quedándose solamente impresor; de un sujeto que como a tal impresor de «El Eco Guixo-

lense» tenía por nosotros asegurado el pago del importe de la impresión del periódico; de un individuo que jamás asumió la más pequeña responsabilidad como puede acreditar el Juzgado de San Feliu de Guíxols y consta en el de 1.ª instancia de la Bisbal; de un sujeto con quien jamás la Junta de Defensa de la Producción e Industria corchera tuvo relación alguna; y que por fin dejó de merecer nuestra confianza desde el momento en que imprimió una hoja suelta relativa a la industria corchera y que la autoridad impidió se publicara, no sabemos, si por no comprometer el orden público o por creerla atentatoria a los intereses de la producción e industria corcheras. — Dicho esto, no debemos hacer otra cosa que pagar con el silencio y el desprecio al antedicho sujeto y seguir cumpliendo nuestra misión con el beneplácito de la Junta Directiva y de la Comarca en pleno. — La Dirección y Redacción».

En el suplement de 2 pàgs. que va sortir dos dies després, es dóna compte de l'extracte de la sessió del dia 6 de la Junta Directiva de Defensa de la Producció i Indústria, en el qual consta: Se entera de algunas comunicaciones de D. Hermenegildo Vila que hasta ahora ha venido dirigiendo con el mayor acierto el periódico «El Eco Guixolense», cuya publicación queda hoy exclusivamente a cargo del editor D. Juan Gener, en vista de las cuales se acuerda que desde esta fecha deje «El Eco» de ser órgano oficial de la Junta publicando en su lugar otro Boletín o periódico semanal bajo la entendida dirección del Sr. Vila con las mismas condiciones que mediaban cuando se hallaba al frente de la dirección del «Eco».

3. EL BAJO AMPURDAN

Del núm. 1 (1-VIII-1884 al 210 (12-VIII-1888) són els números de l'AHMSF. Sembla, però, que el 26-X-1894 encara es publicava, puix en aquesta data trobem que el director fou invitat a un acte de la «Sociedad Española de Salvamento de Náufragos», delegació local.

A l'AHMSF hi falten els núms. 45, 48, 57 i 106.

Setmanari en castellà amb temes locals, nacionals i estrangers. Són de destacar els articles d'Enric Heriz en els quals envesteix amb gran virulència contra les persones que, al seu entendre, cometen actes abusius. Sembla que fou el continuador d'«El Eco Guixolense».

Subtítol: «PERIÓDICO SEMANAL DE INTERESES GENERALES».

Format: 425 per 305 mm; part impresa 353 per 263 mm. Quatre pàgines a 3 columnes, però el núm. 26 té 5 pàgines escrites car la darrera és en blanc; els núms. 130 i 186 en tenen 2, i el 197 en té 8.

Redacció i administració: Carrer de l'Algavira, 4.

Impremta: Joan Gener, Sant Feliu.

Preus: 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; estranger 3'50 ptes.; Ultramar 4 ptes.; núm. solt 6 «cuartos». Des del núm. 135, núm. solt 20 ctms.

Director i collaboradors: No hem trobat cap referència sobre el director.

AÑO II. S. Feliu de Guixols 4 de Octubre de 1885. NÚM. 62

EL BAJO AMPURDAN

PERIÓDICO SEMANAL DE INTERESES GENERALES.

PRECIOS DE SUSCRICION: En San Feliu de Guixols, trimestre, 1'50 pesetas. — Fuera, 2 pesetas. — Extranjero, 3'50 pesetas.—Ultramar, 4 pesetas.—Número suelto, 6 céntimos.

REDACCION Y ADMINISTRACION: Algavira, 4.

Anuncios y reclamos, á precios convencionales.—El pago será adelantado.—No se devuelven originales.— Se acusará recibo de todo cuanto se reciba.

La majoria dels articles van sense signatura d'autor o amb inicials. Amb tot, hem recollit els collaboradors següents: Carles Cardenal, Francesc de P. Ciriquian, Josep Franquet i Serra (Girona), Figueras, Pere Garriga i Puig, Enric Gener, Enric Heriz, Lluís Martínez Maxán, J. Pella i Forgas (que defineix els límits del Baix Empordà), J. Prats, Joan Roig i Ballesta, Jaume Sembrada, Pere Vila i Gibert.

Sembla com si Enric Heriz fos qui portés la batuta d'aquest setmanari. Quasi setmanalment hi publica un article, molts dels quals són polèmics, sobre temes locals. Qui desitgi conèixer amb profunditat aquest inquiet i inquietador personatge, ha d'estudiar detingudament els articles que publica a «El Bajo Ampurdán».

Ideari: De l'editorial del núm. 1 titulat «Nuestro propósito»: «El título que hemos escogido para nuestra publicación viene a indicarlo. Coadyuvar al fomento de todos los intereses vitales del país y en particular de esta comarca, y salir en defensa de los mismos siempre y cuando sea necesario; este será nuestro único fin». I acaba així: «Es por demás decir que dedicaremos una particular solicitud a todo cuanto se refiera a la villa de San Feliu de Guíxols, tanto por ver en

ella la luz este semanario, como por ser la población de mayor importancia de la comarca. – No ambicionamos recompensa alguna para nuestros trabajos. Nos basta la satisfacción que pueda cabernos de haber contribuido al bien del país, que es nuestro único anhelo».

4. EL COLEGIO VIDAL

Hem vist els núms. de 1886, 1887 («Año II, núm. 2»), 1888, 1889 (incomplets), 1890 («Año V, núm. 5»). Per tant, són els cinc primers; ignorem si van sortir-ne més.

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar.

En castellà. Sortia un sol núm. anyal, el 4 de març, aniversari de la mort del que fou gran benefactor guixolenc.

Subtítols: «REVISTA ANUAL redactada por el Director y Profesores de este centro de Enseñanza y DEDICADA A LA MEMORIA DE SU ILUSTRE FUNDADOR D. ANTONIO MARÍA VIDAL en el día del aniversario de su muerte». Des de 1887, «REVISTA ANUAL fundada y dirigida por D. PEDRO GARRIGA PUIG, Director del Colegio, con la colaboración de los Profesores del mismo y de todas las personas amantes de la enseñanza que nos favorezcan con sus trabajos. DEDICADA A LA MEMORIA...» (com l'anterior).

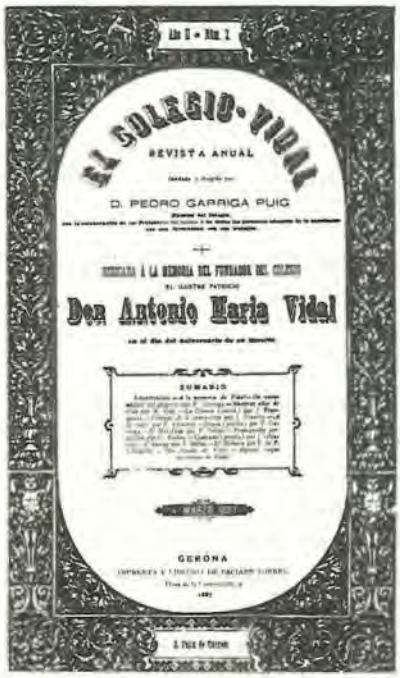
EL COLEGIO VIDAL
REVISTA ANUAL
D. PEDRO GARRIGA PUIG
Don Antonio María Vidal
SUMARIO
GERONA

Format: 320 per 220 mm; part impresa 270 per 160 mm. De 16 a 20 pàgines a 2 columnes.

Redacció i administració: Pel que s'indica en el subtítol, hem de creure que seria en el mateix Collegi Vidal, emplaçat en els baixos del monestir.

Impremta: 1886, Joan Gener, Algavira, 4, Sant Feliu; 1887, Pacià Torres, plaça de la Constitució, 9, Girona; 1889 i 1890, altra vegada Joan Gener.

Preu: No el diu.

Director i col·laboradors: Com hem dir, el mateix director ho era de la publicació i del Col·legi.

Col·laboradors: Entre altres, anotem: Marià G. Alarcón, C. Azemar, F. de Ciriquian, Francesc Chavarria, François Délas, F. Escudié, Francesc Estartús, Josep Franquesa i Gomis, Melquíades Forés, B. Galí i Claret, Pere Garriga i Puig, J. Gonzàlez, Joan Irizarri, Josep Martínez Aguiló, Ramon Otzet, Manuel del Palacio, Eduard Parés i Moret, Casimir Rodas, Francesc Saltor i Montagut, Salvador Sànchez i Cervera.

Ideari: És el que s'indica a la contraportada del núm. 2: «La Junta del Legado-Vidal, el Director, Profesores y alumnos del Colegio, tributan un cariñoso recuerdo al insigne hijo de esta villa, D. Antonio Francisco María Vidal en testimonio de sus magnánimos sentimientos de caridad y de amor para con su Patria».

5. EL RACIONALISMO

Segons una instància que hem vist (AHMSF, sec. XX, núm. 18, sense numerar) degué sortir l'1-IX-1889 i va perviure durant un parell d'anys.

No n'hem vist cap exemplar.

Segons la instància esmentada, «saldrá a la luz a lo menos los días 1.º y 15 de cada mes». Devia ésser escrit en castellà.

Subtítol i format: Els desconeixem.

Redacció i administració: carrer del Portalet, 16-1, probablement on tenia el negoci o potser on vivia Narcís Duran.

Impremta: Joan Gener, Algavira, 4.

Preu: El desconeixem.

Directors: Signa la instància «Jaime Pla y Viura, natural de Vilamalla, provincia de Gerona, de 27 años de edad, estado soltero, profesión taponero, domiciliado en esta villa, calle de Gerona, núm. 42». Per l'escrit que copiem a continuació, sembla que el director efectiu del periòdic fou Narcís Duran i Juera, que fou Alcalde de Sant Feliu.

Ideari: Lliurepensador. Quan morí Narcís Duran, «El Programa» del 22-III-1919 li dedicà, entre altres, les següents ratlles: «Una existència fervorosament combatenta i combatuda, àdhuc que un bell exemplari doctrinal, caracteritzen la formació d'aquest organ emancipador. — En Duran posà a les seves pàgines tota la sapiència i tot l'esforç de la seva riquesa mental. Cap periòdic no ha sofert amb tanta virior i ensanyament l'escomesa artera de l'enemic com «El

Racionalista». En Duran, en Piñol i altres redactors, rebien freqüentment l'ira innoble de la nostra gent sectària. — Al cap de dos anys de lluita, «El Racionalista» deixà pas a «El Siglo XX», sota l'advocació i creació també del malhaurat Duran».

Com pot veure's, unes referències parlen d'«El Racionalismo» i la darrera d'«El Racionalista», diferència que no hem pogut comprovar perquè, com hem dit, no n'hem vist cap número.

6. EL NOTICIERO

Del núm. 1 (29-XI-1891) almenys fins el 150 (26-V-1894) (G).

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar.

Setmanari en castellà però publicava textos literaris en català (T-T). Sortia els diumenges; des del núm. 54, dijous i diumenges (G). Segons «Gaziel» (*Sant Feliu de la Costa Brava*, p. 222), «A ell escaigué la glòria de ressenyar, en castellà del que s'escriu a Catalunya, la primera sortida del carril de via estreta».

Subtítol: «Semanario ilustrado, de Avisos y Noticias»; des del núm. 54 «Periódico bisemanal, independiente, ilustrado, de Avisos y Noticias, se publica todos los jueves y domingos» (G).

Format: 445 per 280 mm. Quatre pàgines a 3 columnes. Capçalera tipogràfica (G).

Redacció i administració: Sant Joan, 20-entresol; des del núm. 100, passeig del Mar, 14 (G).

Impremta: Viader, Sant Feliu (G).

Preu: Trimestre 2'50 ptes.; núm. solt 0'10 ptes. (G).

Directors: Joan Arolas; més endavant, Josep Dausà (G).

Ideari: Es presentava com a defensor dels interessos morals i materials de la població, la qual es trobava en la plenitud de la seva riquesa tapera (T-T).

7. EL SIGLO XX

De 1891 a 1894 aproximadament, segons «El Programa» del 22-III-1919.

No n'hem vist cap exemplar.

L'ànima d'aquesta publicació degué ésser Narcís Duran i Juera, lliurepensador.

Segons diem a «El Racionalismo», quan aquest desaparegué, sortí «El Siglo XX» que, a la seva vegada fou substituït per «La Comarca Federal».

Ideari: Segons l'esmentat número de «El Programa»: «*El Siglo XX*» tingué un matís més polític. Fou el campió de la democràcia guixolenca en aquells temps de servitud caciquista quan el concepte de ciutadania representava una ficció i era sols sentit per una selecció de iniciats. — La personalitat política d'en Duran va manifestar-se esplendorosament en les planes de l'esmentat portaveu federalista i lliurepensador. Ni les seguides denúncies, ni les persecucions, ni les polèmiques violentes, ni les embestides adversàries pogueren res contra la puixança expositiva i propagadora d'«El Siglo XX». El caràcter d'en Duran, aquell caràcter auster i acerat que sols la mort podia doblegar, va posar-se a prova durant la vida d'aqueix periòdic. — Més tard, per a resumir les aspiracions polítiques de la nostra comunió en la comarca, va desaparèixer «El Siglo XX» després de quatre anys d'acció enfebrosida, i va néixer «La Comarca Federal».

8. REVISTA CORCHO-TAPONERA

Segons «Gaziel» (*Sant Feliu de la Costa Brava*, p. 222), pel març de 1892 sortia aquesta revista «fundada i dirigida per Salvador Albert» i era l'òrgan «dels estaments que propugnaven els interessos de la indústria local i les obres del carrilet de Girona».

Josep Mas diu que era quinzenal i sortia en castellà.

No n'hem vist cap exemplar.

9. CAP Y CUA

Del 2-IV-1893, probablement fins a començament de 1894 (G).

No n'hem vist cap exemplar.

Setmanari humorístic, en català. Segons «La Veu de Catalunya», el redactaven «alguns joves d'aquesta vila desitjosos de conreuar la parla de la terra» (T-T).

10. LA FE CRISTIANA

Tan sols l'hem vist citat per Josep Mas, que dóna ben poques dades: Setmanari que començà a publicar-se, en castellà, el 1893.

11. LA COMARCA FEDERAL

Degué sortir pels voltants de 1894, data que concorda amb la que dóna Josep Mas, però ignorem quant de temps es publicà. Sabem,

això sí, que fou dirigit per Narcís Duran i Juera, que abans havia fundat «El Siglo XX» i, abans encara, «El Racionalismo». També sabem que, anys després, dirigí «per espai de bastant de temps «El Programa». Per tant, creiem no equivocar-nos si diem que «La Comarca Federal» era escrita en castellà i seguia una orientació lliurepensadora-federalista-republicana-anticlerical.

Darrerament hem trobat que el seu director, en data 26-X-1894, fou invitat a un acte de la «Sociedad Española de Salvamento de Náufragos», delegació local. Per tant, en l'esmentada data la publicació sortia.

12. LA LEALTAD

Del núm. 1 (I-VI-1894) (A) almenys fins a finals de 1899 («Àncora», 22-IX-1966 *Papeles viejos*). Segons Givanel, el núm. 10 correspon a l'1-VIII-1894.

No n'hem vist cap exemplar.

Setmanari bilingüe, ilustrat (G). Sortia els dissabtes; des del 31-XII-1899, els dijous (A).

Format: 338 per 224 mm. Vuit pàgines a 2 columnes (G). Tiratge, 300 exemplars (A). Capçalera ilustrada (G).

Impremta: Octavi Viader, Sant Feliu (G).

Directors: Josep Dausà i Solés; sembla que des del 31-XII-1898, Emili Cubias (A).

Ideari: Defensor dels interessos d'aquesta localitat i comarca (A). Publicació de caràcter independent, predominant els treballs literaris i els passatemps (G).

13. LO TRAPACER

Del núm. 1 (27-III-1898) almenys fins el 18-II-1899 (segons *Papeles viejos* a «Àncora» del 30-XI-1967); per tant, almenys degué publicar el núm. 48. Les dades que donem són tretes de Givanel.

No n'hem vist cap exemplar.

Setmanari satíric i humorístic. Publicava notícies referents a murmuracions del carrer, crítica de teatres, etc. Sortia els diumenges i se'n tiraven 100 exemplars. Capçalera mixta amb dibuix de Llopart.

Subtítol: «Setmanari festiu».

Format: 267 per 174 mm; quatre pàgines a 2 columnes.

Impremta: Octavi Viader.

Preus: Un mes 0'40 ptes.; fora 0'50; núm. corrent 0'10 ptes.

Director: Pere Colomer i Fors.

14. EL PUERTO

Del núm. 1 (1-I-1899) almenys fins l'any ~~1902.~~ 1900. Givanel diu haver vist molts exemplars; Pere Lloberas, de la Bisbal, ens comunicà, temps enrera, que tenia un exemplar de l'any 1902 dedicat al poeta Joan Sitjà de la Bisbal-Castell d'Aro. 1900 (agot 1900)

A l'AHMSF solament hi ha el núm. 1.

EL PUERTO

PERIÓDICO COMERCIAL, INDEPENDIENTE, LITERARIO É ILUSTRADO

AÑO I. — San Feliu de Guixols 1.º de Enero de 1899. — NÚM. 1.

EL PUERTO

Saluda cariñosamente á la prensa

Si logramos llevarlo á la práctica tal como lo sentimos, habremos satisfecho uno de nuestros más ardientes deseos y llegado á la meta de nuestras aspiraciones.

LA REDACCIÓN

Setmanari independent, en castellà; publicava també escrits literaris en català (G). En el núm. 1 llegim: «Ocho páginas de texto y otras tantas de folletín. — Correspondencias semanales e inéditas de Eusebio Blasco. — Crónicas parisienses de Arturo Vinardell. — Noticias de la comarca». Sortia els dissabtes.

Subtítol: «PERIÓDICO COMERCIAL, INDEPENDIENTE, LITERARIO E ILUSTRADO».

Format: 416 per 305 mm; part impresa 353 per 243 mm. Vuit pàgines a 2 columnes. Tiratge 350 exemplars (A).

Redacció i administració: Passeig del Mar, 14.

Impremta: Enric Gener, Major, 5, Sant Feliu.

Preu: Sant Feliu 0'50 ptes. mensuals; fora, trimestre, 2'50 ptes.; estranger 5 ptes.; Ultramar «1 peso oro»; núm. solt 15 ctms.; número atrassat 25 ctms.

Director Josep Oriol i Martí (A).

Ideari: De l'editorial del núm. 1, titulat *A cuantos nos lean*: «Hacer cuanto dable nos sea en beneficio del país en qué nacimos. — Ocuparnos, con absoluta independencia, de todo cuanto se nos antoge interesante a los lectores de EL PUERTO, aplaudiendo buenamente lo que digno de aplauso sea, y censurando sin contemplación, pero con

la cortesía debida, todo lo que juzgamos censurable. — He aquí, en breves frases, lo que constituye... nuestro programa».

15. EL INDEPENDIENTE

En coneixem tan sols dos exemplars que són a l'AHMSF. El núm. 1 (23-VII-1899) i el 2 (30-VII-1899); per tant, era setmanal. S'editava en castellà.

Subtítol: «PERIÓDICO REPUBLICANO».

Format: 416 per 305 mm; part impresa 376 per 260 mm. Quatre pàgines a 3 columnes.

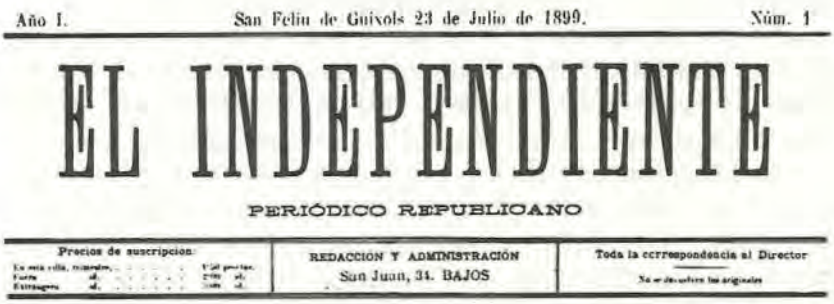
Año I. San Feliu de Guixols 23 de Julio de 1899. Núm. 1

EL INDEPENDIENTE

PERIÓDICO REPUBLICANO

Precios de suscripcion: | REDACCION Y ADMINISTRACIÓN San Juan, 34. BAJOS | Toda la correspondencia al Director

Redacció i administració: carrer de Sant Joan, 34-baixos.

Impremta: Enric Gener, Major del Centre, 5. Sant Feliu.

Preus: 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; estranger 5 ptes.

Director i collaboradors: Els desconeixem.

Ideari: De l'editorial del núm. 1, titulat *Pocas palabras*: «El deber de velar por el porvenir de nuestra patria, la fe en los ideales democráticos y la gravedad de las circunstancias, así en el orden político como en el económico, nos han impulsado a lanzar a la publicidad EL INDEPENDIENTE. Completamente ajeno a todo convencionalismo de partido o de agrupación, nuestro criterio será libre y despojado de todo perjuicio. — Justicia y equidad; libertad y progreso. He aquí nuestro lema».

16. EL PROGRAMA

Segons Josep Mas, començà a publicar-se el 1900. De la primera època no n'hem vist cap exemplar. Segona època: del núm 1 (1-XI-1903, segons un document de la secció XIV, núm. 14 de l'AHMSF) al 1030 (29-XII-1923). És probable que les circumstàncies polítiques recents

l'obliguessin a desaparèixer, segons Torrent-Tasis. Tercera època: del núm. 1 (1931) al 174 vist (7-X-1934).

A l'AHMSF falten tots els núms. de la 1ª. època; de la 2.ª, falten 1-314 (excepte el 86 i el 165), 624, 634, 693-697, 708, 711, 716-732, 734-739, 741, 793, 795, 807, 828, 883, 913 i 1.024; de la 3.ª època falten 1-7, 34, 60, 61, 78, 87, 101, 102, 107, 109, 115, 130, 136, 138, 161 i 167. Hi ha, especialment a la 2.ª època, repeticions, omissions i errors diversos a les numeracions i a les dates.

Els núms. més antics són quasi exclusivament en castellà, evolucionen amb el temps i, al final, els escrits són quasi tots en català, però sense deixar d'ésser bilingüe. Els de la 1.ª època sortien els diumenges; els de la 2.ª, els dissabtes, i se'n tiraven 250 exemplars.

Subtítols: Des del núm. 86 de la 2.ª època (1905), Semanario Republicano Federal del Bajo-Ampurdàn»; des del 370 (1911), «SEMANARIO REPUBLICANO FEDERAL DEL BAJO-AMPURDAN; ADHERIDO A LA U.F.N.R.» (Unió Federal Nacionalista Republicana); des del 374, «SEMANARIO DE LA U.F.N.R. DEL BAJO AMPURDAN»; des del 426, «SETMANARIO DE LA U.F.N.R. DEL BAJO AMPURDAN»; des del 427 (1912), «SETMANARI DE LA U.F.N.R. DEL BAIX EMPORDÁ»; des del 560 (1915), «SETMANARI REPUBLICÁ FEDERAL DEL BAIX EMPORDÁ»; des del 686 (1917), «Orgue de la Democrácia Federalista del Baix Empordá» fins el 1030 (29-XII-1923). Des del núm. 8 vist de la 3.ª època (19-VII-1931), «Publicació del Comitè Comarcal Federalista del Baix-Empordà. Surt els diumenges» fins el núm. 174 (7-X-1934).

Formats: Des del núm. 86, 417 per 305 mm; part impresa 377 per 253 mm. Quatre planes a 3 columnes. Des del 370: 550 per 400 i 480 per 350 mm, respectivament (no són tots exactes, sinó que hi ha petites variacions). Quatre pàgines a 4 columnes. Des del 644: 432 per 322 mm i 377 per 263 mm. Quatre pàgines a 3 columnes. Des del 686: 514 per 363 mm i 452 per 315 mm. Quatre pàgines a 4 columnes. Des del 791: 500 per 350 i 460 per 315 mm. Des del 824: 442 per 322 i 404 per 273 mm. Des del 950: 320 per 220 i 275 per 185 mm. Dotze planes a 3 columnes, si bé n'hi ha un de 8 planes. Des de la 3.ª època, 380 per 267 mm; part impresa 337 per 225 mm. Vuit planes a 3 columnes. Des del 110: 448 per 327 mm i 405 per 276 mm. Quatre planes a 4 columnes.

Números extraordinaris: 958 (Festa Major de 1922), 1009 (id. de 1923), 57 de la 3.ª època (id. 1932) i 164-165 (?) (id. de 1934).

Redacció i administració: carretera de Girona, 7-primer; des del

núm. 370 «Redacciones locales en CASSÁ DE LA SELVA, PALAFRUGELL, PALAMÓS Y CALONGE»; des del 422, carretera de Girona, 25; des del 427, solament consta la redacció de Sant Feliu; des del 619, passeig del Mar, 3; des del 748, carrer de Sant Antoni, 4-primer; des del 782, carrer de Maragall, 17-segon; des del 1016, rambla de Pi i Margall, 18-primer; des del 8 de la 3.ª època, Maragall, 20, baixos; des del 33, carrer de Sant Joan, 3, interior; des del 49, passeig del Mar, 2-primer.

Impremtes: Octavi Viader, Sant Feliu de Guíxols; des del núm. 315 Suñer i C.ª Sant Feliu; des del 791 «Establiment d'Arts Gràfiques LLORÉNS CASTELLÓ», Palamós; des del 818 «La Gutemberg» de LL. C. Palamós; des del 824 «Tip. de EL AUTONOMISTA», Girona; des del 880 «Lloréns Castelló», Palamós; des del 950 «Casas Hermanos», Sant Feliu; des del 1016 «Lloréns Castelló», carretera de Girona, 23-27, Palamós; tots els de la 3.ª època Barnés, Palamós.

Preus: 2.ª època: 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; estranger 5 ptes.; núm. solt 20 ctms.; atrassats 25 ctms. Des del núm. 370, núm. solt 0'25 ptes. Des del 427, fora 2'50 ptes. Des del 644, fora 2 ptes. Des del 950, Sant Feliu 2 ptes. trimestre; fora 2'50; núm. solt 25 ctms. 3.ª època: Des del núm. 8, a Sant Feliu 2'50 ptes.; núm. solt 0'25 ptes. Des del núm. 14, a Sant Feliu 2 ptes.; núm. solt 20 ctms.

Directors i collaboradors: Desconeixem els primers directors, si bé un d'ells fou Narcís Duran i Juera; segons els documents de la sec. XIV, núm. 14 de l'AHMSF, sembla que el 1900 eren directors Josep Irla i Rovira i Manuel Vilas i Ayats; el 1903 Josep Dausedes; el 3-1-1906 Jesús Girbal; el 23-VII-1906 Francesc Irla i Bosch; des del 29-V-1915 Josep Dausà signa els exemplars presentats al Municipi; des del 25-V-1918 J. Solà i Vidal; des de l'1-VI-1918 Juli Ministral; des del 12-X-1918 Salvador Alsina; des del 6-V-1922 p.o. Josep Arabia i Bota, Els exemplars de la 3.ª són signats per Miquel Rosés.

Si bé molts escrits són anònims o van signats amb pseudònims, n'hem trobat amb les signatures de Pere Frémont, Miquel Pujol, P. Estartús Eras, Amarant Gallart (Palafrugell), J. Fàbrega i Pou (Palamós), Antonio Zozaya, F. Yrla, J. Collsamata, Anselmo Lorenzo, Josep Calsada i Carbó, Bernabé Llorens, A. Vinardell i Roig (des de París), Joaquín Dicenta, Luis de Zulueta, Gabriel Alomar, Luis Morote, Augusto Barcia, Ramiro de Maeztu, Luis Araquistain, José Nakens, Dr. Martí i Julià, Ildefons Suñol, Pablo Iglesias, Marcelino Domingo, J. Aguadé Miró, Josep M.ª Pou i Sabater, M. Santaló, M. Tolosà Surroca

(Cassà), Maria Duran, Ramon Sais, Carles Rahola, Josep M.ª de Sucre, Octavi Saltor, J. Vicens i Vives, Cassià Cotal, E. Isern i Dalmau, F. Mascort (Begur). A. Montañola, Lluís Pallí (Calonge), Albert de Quintana, Eudalt Plana i Miquel de Palol.

Ideari: Com que no tenim el núm. 1, reproduïm un fragment de l'editorial publicat en el núm. 615 (per error porta 613), titulat *Pi i Margall*. «Un monument a Pi i Margall, no és, no ha d'ésser, per fer perdurable el seu nom, sinó per fer perdurable l'homenatge que li rendeix una generació, com les làpides de carrers, places o rambles que es veuen arreu de Catalunya amb el nom de Pi i Margall, no són sinó sufragis de reconeixement, vots d'homenatge dels municipis catalans vers el fill més preclar de la nostra terra». I en el núm. 9 de la 3.ª època (26-VII-1931), parlant de l'Estatut de Catalunya afirma: «Francesc Macià ha llançat un Manifest al poble català convidant-lo a palesar la seva voluntat a favor de l'Estatut que ha de regir els destins de Catalunya. — És una crida emocionant que arriba a l'ànima popular. — En sollicitar el vot als electors catalans per a que subscriguin aquest referèndum, expressa quin és l'abast i la trascendència del moment que assenyala l'aprovació de l'Estatut».

Resumint: «El Programa» era el portaveu del partit republicà federal —majoritari a Sant Feliu— que anà evolucionant fins a adscriure's a l'Esquerra Republicana de Macià, de Companys i de Joesp Irla i Bosch. El darrer, tots ho sabem, fou el guixolenc que, de president del partit a Sant Feliu i al Baix Empordà, arribà a igual càrrec del parlament català i, més tard, a President de la Generalitat a l'exili. El seu pare, Josep Irla i Rovira, ja havia estat el cap del republicanisme federal a la comarca.

17. LLAVOR

Escrit «Llevor». Del núm. 1 (20-I-1901) al 335 (4-I-1908). Remarquem que després del núm. 31 (31-VIII-1901) deixà de publicarse fins que «desaparegudes les causes que feren convenient la suspensió temporal de sa publicació, LLEVOR torna avui a la feina amb el mateix ardiment d'abans, amb les mateixes aspiracions»; era el 2-III-1902, que correspon al núm. 32, de més tamany, menys planes i més econòmic.

A l'AHMSF hi falten els núms. 219, 299, 300, 317 i 334. Errors observats: del núm. 218 passa al 220; per altra part, hi ha dos núms. 253, però de dades correlatives; per tant, ni en el primer cas ni en el segon no falta ni sobra cap número.

Setmanari català i catalanista de l'Empordà, adherit a la Unió Catalanista; portaveu del Centre Català de Sant Feliu. Primerament sortia els dijous; després els dissabtes. Publicava notes meteorològiques de l'Observatori Patoxt, signades pel qui n'era el creador, Rafael Patxot i Jubert («R. P.»); també inseria fulletó. És un dels periòdics que mereix ésser consultat pels estudiosos.

ANY. 1er. N.º 3 ■ SANT FELIU DE GUIXOLS 17 DE FEBRER DE 1901 ■ ADMINISTRACIÓ: ESTRET DEL CENTRE, 14.
PREUS DE SUSCRIPCIÓ: Catalunya, 2'25 ptes. trimestre.—Fora de Catalunya, 4'50 ptes. id.—Un número solt, 0'20 ptes. ES PAGA PER ADELANTAT

Subtítols: «Semmanari . Catalanista . del Empordà»; des del número 32, la paraula «Setmanari» substitueix la incorrecta, però des del 250 reapareix l'antiga capçalera i, amb ella, torna la falta.

Format: 387 per 270 mm; part impresa 330 per 240 mm; des del núm. 32, 417 per 300 i 377 per 253 mm. Vuit pàgines a 2 columnes; des del núm. 32, quatre pàgines a 3 columnes.

Redacció i administració: Estret del Centre, 14; des del núm. 32 «en el local del Centre Català». En el núm. 3 consta que l'administrador era Sebastià Andreu.

Impremta: Octavi Viader.

Preus: Catalunya 2'25 ptes. trimestre; fora 4'50; núm. solt 0'20 pessetes. «Es paga per adelantat»; des del núm. 14 «se paga a la vestreta»; des del 18 «a la bestreta». Des de la reforma del núm. 32 —augment de tamany, però 4 planes en lloc de 8—, 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; estranger 2'50 ptes. Des del 75, núm. solt 10 ctms.; atrassat 15 ctms.

Director i col·laboradors: En el núm. 3, consta «Director Propietario: Lo President del CENTRE CATALÀ». Segons Torrent-Tasis i (A), fou Joan Jofre i Avellí; el 1904 i el 1906 ho era Josep Palahí («La Información», núm. 72 i A).

També segons el núm. 3, eren redactors: Agustí Casas, Lluís Casas, Pere Colomer i Fors, Ventura Fusté, Josep Lloveras i Roig, Lluís Martí, Josep Palahí, Josep Roca i Roca, i Marià Vinyas.

Collaboradors. Ultra els citats, hem trobat els següents: Josep Barceló i Matas (la Bisbal), Josep Baró, Berga i Boada, Enric Bosch i Viola, J. Bordas i Marimon, J. Delpont, Salvador Fàbregas, J. B.ª Fontà (Barcelona), Josep Franquesa i Gomis, Josep Gassiot i Magret, Emili Genís i Horta, Salvador Genís, E. Isern i Gelí (Castell d'Aro), Feliu Junquera, Carles Juñer i Vidal, B. Llorens i Gispert, Francesc Marull, Francesc Masferrer, Joan Murtra, M. Palol i Felip, Rafael Patxot i Jubert, Vicenç Piera, J. Portals i Presas, F. Presas i Suarez, H. Puigcercós (Palafrugell), F. Puig i Vilar, Ricart Roca, Miquel Roger i Crosa (Palamós), Gertrudis Romaguera i Valls, B. Sagrera, Narcís Serradell, J. Simon i Jubany, Francesc Sunyer i Patxot, Jaume Tell i Antoni Viver.

Ideari: De l'editorial del núm. 1, *Salutació*: «A tots els catalans, salut. — Us desitgem a tots vosaltres, germans de Catalunya, lo que més desitgem per a nosaltres mateixos: que arribeu a ésser catalans dignes; que pogueu mirar amb el front alt i sense que la mirada se us enterboleixi de vergonya, aquest cel infinit i blau que ens ofereix ses rialles sagrades, aquestes muntanyes i aquestes valls delitoses, més santes que el rostre de la nostra mare; aquest tros de Terra sagrat, nostra Santa Catalunya, que ens té en sa falda i que ens nodreix. — I als companys nostres de lluita, en la qual colla ara anem a barrejar-nos, lo que els desitgem són cops ben segurs i fondos. — La nostra ànima ja ens ha fet aixecar el bras i clavar el primer cop d'eina; la conciència se'ns ha aclarit i hem vist què és lo que *devem* fer. — La nostra feina d'ara, doncs, que és ajudar al deslliurement de Catalunya, ja no pot aturar-se més que fins el triomf o la mort. — ¿Hi ha algú tan miserable que vulgui viure vençut, aixafat a terra?».

18. PATRIA

Del núm. 1 (16-XI-1902) al 5 (14-XII-1902).

No n'hem vist cap exemplar. Treiem les dades principals de Givanel.

Setmanal. Publicació literària, si bé publicava també articles polítics i notes locals. Capçalera tipogràfica.

Subtítol: «Suplement de «L'Entreacte».

Format: 262 per 167 mm; quatre pàgines a 2 columnes.

Impremta: Octavi Viader. Sant Feliu.

Director: Bonaventura Corominas.

Podríem dir que, amb «L'Entreacte», formaven un sol setmanari amb dos títols. Devia editar-lo el propietari del «Salón Novedades», teatre inaugurat l'any anterior.

Trobem a «Llavor», núm. 73 (14-XII-1902): «És digne de tot elogi el número de «Pàtria» (suplement de «L'Entreacte») corresponent al diumenge passat. Tot ell està dedicat a la festa dels Jocs Florals» de Sant Feliu.

19. L'ENTREACTE

Del núm. 1 (16-XI-1902) al 5 (14-XII-1902); en el darrer núm. s'acomiada del públic.

No n'hem vist cap exemplar; treiem les notícies de Givanel.

Setmanal. Pel títol i subtítol, sembla que era en català; tenia per objecte informar sobre teatre relacionat amb el Saló Vidal, oficialment dit «Novedades» inaugurat un any abans. Capçalera tipogràfica.

Subtítol: «Periòdic teatral. Òrgan del Saló Vidal».

Format: 262 per 167 mm; quatre pàgines a 2 columnes.

Redacció i administració: No en sabem res. ¿Seria en el mateix Saló Vidal?

Impremta: Octavi Viader.

Preu: No el diu.

Director: Bonaventura Corominas. No coneixem cap col·laborador.

Ideari: L'esmentat, però alguna de les seves seccions queda reflexada en les paraules que li dedica «Llavor», núm. 70 del 23-XI-1902: «Hem rebut el primer número del periòdic humorista «L'Entreacte», òrgan, segons diu, del Saló Vidal... esperàvem seria una altra cosa el nou confrare. Sos articles inspirats en lo més baix sensualisme, fan molt poc favor als autors... puix estem segurs no hi ha persona que s'estimi un xic, que'ls llegeixi sens pujar-li els colors a la cara».

Tenia com a suplement la publicació «Pàtria», de la qual ja n'hem donat notícies.

20. LA CUÑA

Segons un document de data incerta (A), era «Defensor de obreros carpinteros». Publicació mensual, que començà a editar-se el 15-I-1903. Se'n tiraven 170 exemplars. Director, Josep Bou i Negrell.

En el núm. 69 del setmanari local «Llevor» (16-XI-1902), trobem: «Llegim en un periòdic de Girona que dintre poc apareixerà en aques-

ta ciutat un nou confrare òrgan de l'associació d'obrers fusters de Catalunya titulat «La Cuña».

21. LA INFORMACIÓN

Del núm. 1 (23-IV-1903) almenys fins el 346 (24-XII-1909).

A l'AHMSF hi falten els núms. 51 i 142-332. El 117, per error, porta 116. A la biblioteca local de «la Caixa» tenen els núms. 1-123; entre ells, el 51 que falta a l'AHMSF i que és un extraordinari, molt important, «en conmemoración de la visita de S.M. el Rey D. Alfonso XIII y de la inauguración oficial de las obras del puerto».

La Información

Periódico de avisos y noticias

Año I.—Núm. 2 San Feliu de Guixols 30 Abril 1903.

Precios de suscripción
En esta ciudad trimestre . . . . . 1'50 Ptas.
Fuera id. . . . . 2'00 »
Extranjero id. . . . . 5'00 »

REDACCION Y ADMINISTRACION
San Juan, 15 bajos.

NO SE DEVUELVEN LOS ORIGINALES
ANUNCIOS Y COMUNICADOS A PRECIOS CONVENCIONALES.

Setmanari en castellà, amb alguna poesia en català; sortia els dijous. Se'n tiraven 500 exemplars (A).

Subtítol: «Periódico de avisos y noticias».

Format: 416 per 305 mm; part impresa 375 per 253 mm. Quatre pàgines a 3 columnes.

Redacció i administració: Carrer de Sant Joan, 15-baixos; almenys des del 333, rambla d'Antoni Vidal, 37.

Impremta: Octavi Viader. Sant Feliu.

Preus: 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; estranger 5 ptes.

Director i collaboradors: Sembla que primer en fou Josep Mallart i Llach i, des de 1906, Josep Grasas i Oms.

La majoria dels escrits van amb pseudònims o amb inicials; amb tot, hem trobat els collaboradors següents: Baldomer Argente, Joan Baró i Besolí, Teodor Baró, Emili Canet, Joan Canet, Lluís Comas i Xandri, Ricard Forga i Clarà, Josep Grasas, Eduard G. Hurtebise, Lluís Llor, Josep Mallart i Llach, R. Mas (Llagostera), Francesc Mascort, J. Ribas i Perdicó, J. Ros i Darna (la Bisbal), Jaume Roure i Prats i Castor Vilar (Palamós).

Ideari: De l'editorial del núm. 1, titulat *La Información saluda cortesmente al público y a la prensa*: «...procurando desde las columnas de esta modesta publicación, fomentar y proteger hasta donde lo permitan las fuerzas y elementos de que dispongamos, todo cuanto tienda al desarrollo, prosperidad y riqueza de esta ciudad, así como combatir y extirpar si es posible todo lo que pueda serle perjudicial y se oponga al paso que dirige a la realización de sus más nobles y legítimas aspiraciones, al bello ideal y cultura y perfeccionamiento que acaricia todo pueblo trabajador y honrado...».

En el mateix núm. 1, davant de les eleccions properes, «La Información» es declara a favor de Jaume Roure i Prats, i contra Vallès i Ribot; per tant, favorable al partit «Liberal Dinástico».

22. EL PROLETARIO

Del núm. 1 (30-XII-1905) almenys fins el núm. 13, segons es desprèn d'una certificació (AHMSF) en la qual llegim que el 23-VII-1906 encara es publicava.

No n'hem vist cap exemplar.

Anarquista, quinzenal, en castellà; se'n tiraven 250 exemplars.

Directors: Jaume Cacàs; mig any després, Sireno Vicens.

El setmanari catalanista «Llavor», en el seu número 233 del 6-I-1906, a l'ensems que dóna compte de l'aparició de «El Proletario», li dedica un comentari del qual en transcrivim els conceptes següents: «Hem rebut la visita del quinzenal anarquista «El Proletario» acabat d'aparèixer en la nostra ciutat... No ha deixat d'estranyar-nos que sortís redactat en llengua castellana. Ja és sabut que els grans Estats se valen del llenguatge com un dels instruments de més eficàcia per a consolidar la dominació dels pobles junyits... acostumats al jou, conservadors del jou, anarquistes i gent *avanzada* de Catalunya, igual que els retrògrads i els sostenidors de l'Estat que patim, convergeixen... en fer-se defensors acèrrims d'aquell instrument de dominació que com a tal encara subsisteix a casa nostra, imposat diàriament amb més furor. Donada la creixent divulgació del Catalanisme i tractant-se de catalans que creuen en la llibertat absoluta, no ha deixat d'estranyar-nos que «El Proletario» sortís en castellà».

Per altra part, no degué tenir vida massa tranquilla, perquè en el núm. 236 de «Llavor» llegim: «Ha sigut denunciat «El Proletario» periòdic anarquista d'aqueixa ciutat».

23. EL FARO

Del núm. I (4-III-1905) almenys fins el 225 (19-VI-1909). Segons Mas, el 1910 encara es publicava; Palahí diu que l'últim núm. fou el 225 citat.

A l'AHMSF solament hi ha dos números: el 75 (1-VIII-1906) i el 225 (19-VI-1909).

Año II. San Feliu de Guixols 1 de Agosto de 1906 Núm. 75

El Faro.

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN EN ESTA CIUDAD: calle de la Rutlla, n.° 21.
SUB-REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN EN GERONA: calle de la Forsa, n.° 16, 3.°

Setmanari d'avisos i notícies que sortia el divendres (A). El núm. 75 és bilingüe i el 225, totalment en català.

Subtítol: Del núm. 225, «SETMANARI DE L'EMPORDÀ».

Formats: Del núm. 75=321 per 220 mm; part impresa 265 per 167. Del núm. 225=440 per 322 mm; part impresa 374 per 263 mm. Quatre pàgines a 2 columnes, i quatre a 3 columnes, respectivament. Tiratge 300 exemplars (A).

Redacció i administració: Rutlla, 21; a Girona, Forsa, 16-tercer.

Impremta: Suñer i C.ª, Sant Feliu.

Preu: un any 5 ptes.; trimestre 1'50 ptes.; núm. solt 0'10 ptes.

Directors: Des del 4-III-1905, Sebastià Colom; des de l'1-I-1906, Josep Gassiot i Magret (A); el núm. 225 el signa p.o. Lluís Patxot.

Ideari: Sembla que mossèn Josep Compta i Vicens († 1905) l'havia assenyalat i, segons consta en el núm. 75 en el qual se li dedica un *Homenaje de gratitud*, «el espíritu de San Felipe Neri cautivó de tal manera el suyo, que nada le hubiera costado ingresar en el Oratorio, a estar bueno de salud».

Segons «Gaziel» (Sant Feliu de la Costa Brava, p. 159), «També fou molt llegit a Sant Feliu, mentre va publicar-se, ...un setmanari local molt popular, que es deia «El Faro», del qual s'ha perdut —que

jo sàpiga— tot rastre, i això que no fa gaires anys n'existien encara algunes col·leccions. Era redactat en castellà, però també publicava sovint petits treballs en la notra llengua —i no és pas estrany que fossin els més celebrats—. Entre ells, els versos d'un escriptor local que engiponava disbarats on es barrejaven allusions a la política internacional, gents i coses del país, i facècies vilatanes. Un d'aquests estirabots començava així:

A cal Sabre reunits
el gran savi Salomó,
en Bismarck i el Faraó,
es menjaven uns cabrits
llegint «El Faro» ensopits...»

I comenta «Gaziel»: «Ni sabent que a cal Sabre... era, i encara és, una fonda popular a Sant Feliu... no és fàcil de comprendre les riallades fenomenals que aqueixos versos sense cap ni peus arrencaven dels bons tapers que els sentien, encisats fins a aprendre-se'ls de memòria».

24. LLEVANT

Del núm. 1 (6-I-1906) (A) almenys fins el 8 (21-IV-1906) (T-T); el núm. 2 sortí el 30 de gener (G). A punt d'entrar en premsa aquest treball, Lluís Palahí ens dóna la següent referència: «Llavor» del 28-VII-1906 anuncia que el primer dia de la Festa Major (1 d'agost) sortirà un extraordinari de «Llevant». Això vol dir que degueren sortir més de vuit números.

No n'hem vist cap exemplar.

Quinzenal en català. Defensor de l'autonomia, era independent de tot partit; va ésser suspès alguna vegada (G).

Subtítol: «Revista quinzenal de Literatura, Arts i Actualitats. Sortirà els dies 5 i 20 de cada mes» (G).

Format: 224 per 150 mm. Vuit pàgines a 2 columnes; el núm. 2, setze pàgines a 2 columnes (G). Després, 287 per 200 mm. Vuit pàgines a 2 columnes i cobertes(T-T). Tiratge, 250 exemplars (A). Capçalera tipografiada enquadrada (G).

Redacció i administració: Eres, 1.

Impremta: Octavi Viader, Rambla Vidal, Sant Feliu (G).

Preu: 0'50 ptes. trimestre; fora 0'75 ptes.; núm. solt 0'10 ptes. (G).

Director: Jesús Girbal i Balandiu (A).

Collaboradors. Llegim a «Llavor» núm. 234 del 13-I-1906: «Ha sortit el primer número de la revista quinzenal de literatura, arts i actualitats «Llevant». — Conté treballs de F. Girbal i Jaume, Romaní i Carol, Eduard Girbal, Josep Oliver, Carles Rahola, i altres de la redacció...»

Ideari: En el núm. 1 anuncia que «no tindrà altre ideal que la veritat i l'amor, i no ens mourà cap color; la nostra política és la de germanor i la de propagar l'agermanament dels pobles, per mitjà de l'art i el progrés» (G).

25. CIUTAT NOVA

Del núm. 1 (2-VII-1910) almenys fins el 495 (25-XII-1919). La data primera la calculem del núm. 200, article *Nostre quart aniversari*, i la considerem, si no exacta, almenys molt aproximada.

A l'AHMSF hi falten els núms. 1-182, 189, 192, 202, 230, 234, 237, 242, 245, 248, 261, 266, 268, 269, 274, 277, 280, 281, 283, 286, 288, 291, 294, 296, 298, 302, 305, 307, 308, 311, 312, 314-318, 323, 324, 338, 344, 346, 353, 355-360, 372-379, 381-393, 395-408, 410 i 433.

CIUTAT NOVA

ANY VII-NÚM. 300

Sant Feliu de Guixols, 1 de Abril de 1916

Preus de suscripció:

Trimestre

Núm. suelt

Paga a la tesoreria

DIRECCIÓ I REDACCIÓ: Passeig dels Guixols 2.— Hores de despatx: De 7 a dos quarts de nou de la nit.

Advertencies:

No's retornen els originals.

Remitits, anuncis i esquelas mortuories a preus convencionals.

Setmanari polític, en català, defensor de l'ideari autonomista. S'ocupava principalment d'assumptes de l'administració local; també publicà articles dedicats a la política espanyola i d'altres en els quals estudiava la internacional. Encara que no ho digui, és segur que era el portaveu de la Lliga Regionalista.

Subtítol: No en portava.

Formats: Des del núm. 183 = 492 per 348 mm; part impresa 440 per 302. Des del núm. 409 = 440 per 310 i part impresa 382 per 255 mm. Quatre pàgines a 4 columnes; des del 407 quatre pàgines a 3 columnes. Capçalera tipogràfica (G). Tiratge 300 exemplars (T-T).

Redacció i administració: Passeig dels Guíxols, 2. Hores de despatx: de 7 a dos quarts de 9 de la nit. Des del núm. 413, Hospital, 2-primer. El 1915 era administrador Joan Compta i Fàbregas.

Impremta: Octavi Viader.

Preu: Un any 5 ptes.; trimestre 1'50 ptes.; núm. solt 0'15 ptes.

Director i col·laboradors: Sebastià Colom i Borrell (diverses vegades signa p.o. Jacint Serra).

Segons el costum de l'època, els escrits van amb pseudònims o amb inicials. Amb tot, hem recollit el nom dels següents: Joaquim Arxer, Francesc Cambó, Lluïsa Capella, Agustí Casas i Vinyas, Lluís Comas i Xandri, Joan Compta i Vicens, Lluís Duran i Ventosa, Josep Gassiot, Josep Geli, Manuel Grivé i Ferrer, Lluís Llor, Jaume Marill, Francesc Masferrer, Fancesc X. Morató, Josep Palahí, Vicenç Piera, Frederic Rahola, Carles Rahola, Gertrudis Romaguera i Valls, Cirici Ventalló, Carles Vergés i Antoni Vidal i Arxer.

Ideari: Com que falten els primers números, no ens és possible reproduir cap editorial que contingui la manera de pensar del setmanari. Qui repassi la col·lecció, veurà que el seu principal contrari era «El Programa», portaveu del partit federalista. A ell van dedicades les següents floretes del núm. 190: «Per la nostra part ens guardarem molt bé de deixar-nos perdre la superioritat que tenim sobre l'òrgan dels cacics de Sant Feliu. Pot continuar «El Programa» la seva llastimosa obra; l'escàndol, l'insult, l'amenaça, l'indecència, la calumnia, tot, tot li deixem perquè se n'aprofiti; nosaltres amb la veritat ne tenim prou. Amb ella hem lograt ja un triomf, hem lograt enlairarnos de tal manera, que podem contemplar tranquilament les convulsions grotesques, ridícules, estúpides, repugnantes i monstruosament imbècils de l'adversari».

"El Programa", en els seus articles de batalla, parla sovint de dos setmanaris guixolencs —"Fulla Negra" i "Eco de les Calúmnies"— dels quals no n'havíem sentit a parlar; en ells ataca durament els "clericals-regionalistes guixolencs". Això ens féu sospital que es referia a "Ciutat Nova", cosa que després hem comprovat.

Així "El Programa" núm. 701 del 23-VI-1917 publica un escrit *En defensa pròpia*, en el qual, parlant de "Fulla Negra", diu: "La setmana passada, un article de fons titulat *La vostra cèdula i la nostra* (cal fer observar que, honorant-nos massa, "Fulla Negra" ens dedica tota la primera plana...)". Efectivament, "Ciutat Nova" del 16 d'igual mes i any publica l'esmentat article que ocupa tota la plana primera.

Malgrat aquesta coincidència, vam voler confirmar la nostra sospita i vam trobar a "El Programa" del 7-VII-1917 un altre article també *En defensa pròpia* on hi ha escrit: "Fulla Negra de la setmana passada pretén que pot molt bé donar-se el cas que una empresa *tot anant al seu interès particularissim* afavoreixi amb la seva acció i serveixi per complert l'interès públic". Paraules textuals que publica "Ciutat Nova" del 30 de juny.

I, com que "El Programa" núm. 704 parla de l'"Eco de les Calúmnies", per altre nom "Fulla Negra", tenim que les dues darreres capçaleres que "El Programa" descobreix, són els títols que l'òrgan federalista dedica al seu oponent de la Lliga; per tant, "Fulla Negra" i "Eco de les Calúmnies" no han existit més que a la mal intencionada imaginació de "El Programa".

26. EL FOMENTO

Josep Mas és l'únic que en dóna quelcom d'informació: Setmanari que començà a publicar-se, en castellà, el 1910.

Per la nostra part, recollim d'«El Programa», núm. 369 (31-XII-1910): «*Unas palabras.* – Comunicamos a los lectores de este periódico que nuestro apreciable colega local «El Fomento» cesa en su publicación y que la mayoría de los que aquí fueron sus iniciadores entrarán a formar parte de la redacción de «El Programa». – Teniendo ambas publicaciones una misma finalidad, las separaba tan sólo una simple razón de táctica. Hoy se ha hecho ésta innecesaria. No quedaban por lo tanto motivos que justificaran el mantenimiento de una aparente dispersión de elementos. Estos constituirán, en lo sucesivo, una unidad fuerte y vigorosa. — Nobles ideales, santas aspiraciones, juveniles entusiasmos..., todo lo que signifique amor al trabajo, a la Libertad y a la Justicia, se hallará reunido alrededor de esta ya antigua publicación. – Con nosotros estará, también, la brillante sub-redacción que «El Fomento» tenía establecida en Cassá de la Selva. – «El Programa» recibe a todos con los brazos abiertos y se enorgullece dando el nombre de compañeros a quienes tan gallardamente han demostrado que, por amor a la Justicia, no repararían en llegar al sacrificio. — La Redacción».

Per tant, si la notícia de Josep Mas és verídica, com suposem, la vida d'aquest setmanari transcorregué tan sols en el curs de 1910 i no sabem quants números se'n publicaren.

27. LA VOZ DEL COMERCIO

Del núm. 1 (1-VI-1911) almenys fins el 7-XII-1915. Dades tretes de la sec. XIV, núm. 14 de l'AHMSF, «Relación de los periódicos que se publican en esta ciudad».

Era el portaveu de «La Unión Comercial, Asociación de comerciantes e industriales». Mensual, probablement en castellà.

Director, Ramon Bonet i Coll.

28. CIUTADANIA

Segons un document del 10-VII-1911 (AHMSF, sec. XIV, núm. 14), va començar a sortir el 21-II-1914, era de tendència nacionalista i sortia els dissabtes. N'era director Agustí Julià i Calvet.

És evident que en un document de 1911 no es pot ressenyar un periòdic que no aparegué fins el 1914. La darrera data, però, és escrita amb tinta diferent de la resta del document i el nom «Ciutadania» és sobre un altre que fou raspat. Per aquestes anomalies considerem que la data 21-II-1914 és dubtosa.

29. L'ECO MARIA

Del núm. 1 (maig de 1917) al 31 (novbre. de 1919).

No n'hem vist cap exemplar; les dades que adjuntem són tretes de Givanel.

Mensual, bilingüe. Publicava notícies referents a les Congregacions que s'esmentaran tot seguit, articles religiosos i morals, treballs literaris, etc. Capçalera tipogràfica.

Subtítol: Segons Torrent-Tasis, «Publicació mensual i òrgan oficial de les Congregacions de Maria Immaculada i Sant Joan Baptista de La Salle de Sant Feilu de Guíxols i Cassà de la Selva».

Format: 192 per 132 mm. Vuit pàgines a 2 columnes.

Redacció i administració: Caimó, 49; des de 1919, Garrofers, 2.

Impremta: M. Comas i C.ª. Sant Feliu.

Preus: un any 1 pta. Des del núm. 25, un any 1'20 ptas.; núm. solt 0'10 ptes. Des del 30, un any 2 ptes.; núm. solt 0'15 ptes.

Director i col·laboradors: Els desconeixem.

Ideari: El de les esmentades Congregacions.

30. L'AVI MUNÉ

Del núm. 1 (20-IV-1918) al 743 (Festa Major de 1932). «El Programa» del 7-VIII-1932 notifica la mort del director Bosch i Viola; per tant, el núm. de Festa Major és el darrer que es publicà, puix s'escau als primers dies d'agost.

A l'AHMSF falten els núms. 293, 362, 433, 477 (que degué ésser retirat per la policia, car falta a la col·lecció i sabem que el setmanari estigué suspès unes setmanes), 625, 646, 655 i 736.

Setmanari en català, catalanista, conté notes informatives d'actualitat local. Per la seva llarga durada, per les campanyes que portà

a terme i per l'abundosa i excellent col·laboració que tingué, ha estat una de les millors publicacions guixolenques.

Subtítol: «Setmanari satíric i humorístic»; des del núm. 35, «SETMANARI POPULAR INDEPENDENT».

Formats: 363 per 255 mm; part impresa 300 per 208 mm. Des del núm. 35 = 425 per 315 mm; part impresa 387 per 270 mm. Quatre pàgines a 2 columnes; des del núm. 35, quatre pàgines a 4 columnes. Per la Festa Major, extraordinari de 8 pàgines (1919-1921) a 24 pàgines (1927 ,1929 i 1932).

Redacció i administració: Carrer del Monestir, 10; des del núm. 7, carrer dels Especiers, 35; des del 290, Especiers, 33; des del 688, Caimó, 16.

L'AVI MVNE

SETMANARI POPULAR

Sant Feliu de Guixols 15 Agost 1931 Any XIV. Número 693

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Sant Feliu, trimestre . . . . 1'50 ptes.
Fora, trimestre . . . . 2'25 »
Estranger, un any . . . . 15'00 »
Un número cada 10 dies 10 cts.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: CAIMÓ, 16
Col·laboració especial de los primeros signaturas
Anuncis, comunicats i reclams a preus de tarifa
Pagament a la bestreta

PUNTS DE VENDA
BARCELONA: Llibreria Americana, Passatge de la Verdera
Rambla de los Flors.
GIRONA: Llibreria Prunyonet, carrer de la Platería, 31.

Impremtes: Suñer, de Sant Feliu; des del núm. 3, Tallers Gràfics Llorens Castelló, Palamós; des del 35, Manuel Comas i C.ª, Sant Feliu; des del 170, Llorens Castelló, de Palamós.

Preus: Núm. solt 10 ctms.; des del núm. 17, trimestre 1'50 ptes.; des del 100, a més, fora, trimestre, 2 ptes.; estranger, un any, 12 ptes. Des del 117, trimestre, 2 ptes.; fora 2'25; estranger, un any, 15 ptes.; núm. solt 15 ctms.

Extraordinaris. Festa Major de 1918 = 16 pàgs., 20 ctms., 1919 = 8 pàgs, 10 ctms.; 1920 = 8 pàgs, 15 ctms.; 1921, id.; 1922 = 12 pàgs., 30 ctms.; 1923 = 16 pàgs., 40 ctms.; 1924, id.; 1925, id.; Nadal, dedicat a Garreta, 8 pàgs., 30 ctms.; Festa Major 1926 = 20 pàgs., 50 ctms.; 1927 = 24 pàgs., 60 ctms.; 1928 = 20 pàgs., 60 ctms.; 1929 = 24 pàgs., 1 pta.; 1930 = 20 pàgs., 80 ctms.; 1931 = 22 pàgs., 80 ctms., i 1932 = 24 pàgs., 1 pesseta.

Llocs de venda. *Barcelona*: Des del núm. 214, Benito Sibila, quiosc de la Rambla de les Flors, davant de «can Cuadros»; des del 346, a més, quiosc de la Rambla del Mig, davant del carrer de La Unió; des del 396, a tres quioscs: Josep Palou, Rambla del Mig, quiosc «Gran

Metro»; davant de «can Cuadros», i davant del carrer de l'Hospital. Des del núm. 450, deixa de vendre's davant del carrer de l'Hospital i es ven al quiosc de Canaletes, a la Rambla del mateix nom. Des del 467 es ven als tres quioscs citats: Canaletes, Gran Metro i Hospital. Des del 478, deixa de vendre's a Canaletes. Des del 487 solament es ven al quiosc de la Rambla de Sant Josep, davant del carrer de l'Hospital. Des del 557, solament a Llibreria Americana, Rambla de les Flors, 31 (dintre el passatge de la Virreina). Des del 701 (10-X-1931) no s'indica el lloc de venda ¿Deixà d'enviar-se? *Girona*: Des del número 214, Joana Marull, quiosc «La Prensa»; des del 459, quiosc de Ciriac Marull, Rambla de la Llibertat; des del 478, es ven solament a Llibreria Franquet, carrer de la Plateria. Des del 701, com a Barcelona, no s'indica el lloc de venda. *Palamós*: Des del núm. 266, Salvador Plaja Villena fins el 429. *Palafrugell*: Des del núm. 339, Caritat, 44, fins el núm. 556. *l'Escala*: Des del núm. 339, Enric Serra, 44, fins el 450. *Mataró*: Des del núm. 496, Casa Patuel, Isern, 1 - Sant Rafael, 2, fins el núm. 544.

Directors i collaboradors: Josep Oliver signà els exemplars dels primers números. Des del 7, Enric Bosch i Viola fou el propietari, director, administrador i venedor: com diu Givanel, fou l'ànima de la publicació. Molts números eren escrits quasi exclusivament per ell, puix, si no recordem malament, signava amb els pseudònims «Amaniel Bròquil», «Salvi Pebre», «A. Forliani», «Arpegi» i potser també amb algun altre.

Collaboradors: Hem recollit els noms dels següents: Ferran Agulló i Vidal, Catalina Albert («Víctor Català»), Emili Albert, Salvador Albert i Pey, Gabriel Alomar, Joan Arús i Colomer, Joan Ballesta, Antoni Bargeli i Seba, Rafael Benet, J. Berga i Boada, Joan Bordàs i Salellas, Agustí Calvet («Gaziel»), Josep Calzada i Carbó, Agustí Casas i Vinyas, Eudald Caseras i Iglésias, Manuel Clausells, Lluís Corbera i Montaner, Marià Faura i Sans, Joan M.ª Feixas, Camil Geis, Josep M.ª Grau, Julià Gual, E. Isern i Dalmau, Josep M.ª Junoy, John Langdon-Davies, Jaume Lladó i Vidal, Josep Lleonart, Josep Lloveras i Roig, Jaume Marill, Francesc Masferrer, Pere Miallet, Anicet de Pagès de Puig, Josep Palahí, Miquel de Palol, Joaquim Pena, Pere M. Piera, Ramon Pla i Coral, Eudald Plana, Emili Planellas i Canet, Rafael Portas i Burcet («Faut»), Víctor Poujarniscle, Joan Prim i Codinas, Pere Pujol i Casademont, Carles Rahola, Vicenç Raurich, B. Ribas i Bancells, Alfons Ribas i Pallí, J. Rodríguez i Grahit, Emerencià Roig i

Raventós, Jaume Rosquelles i Alassan, Joaquim Ruyra, Manuel Sala («Manel de l'Horta»), Emili Saleta i Llorens, Octavi Saltor, Joan Soler i Llauneta, Lluís Subirós, Fermí Surinyac i Ribot («L'Avi Xuflet»), G. Tell i Guri, Eduard Toldrà, Lluís Torné i Cosp, Joan Vergés i Barris, Maria Teresa Vernet, Genís Vidal i Roure («Perllongat»), Joan Vidal, Josep M.ª Vilà i Sixt Vilà.

Ideari: De l'editorial del núm. 1: «...com en temps ja passats, plau-me avui tornar entre vosaltres, que ensopits per la guerra gran, esteu tots tristos i marrits. Setmanalment, des d'aquestes columnes vos en aniré dient quatre de fresques. Mentres els altres diaris vos parlaran de la guerra *grupea*, jo parlaré de lo que passi en els tallers de modistes, en els cines, els camps de fut-bol, el municipi, les cantonades *oscures i otras hierbas* que es vagin presentant. De tot, això sí, procuraré parlar-ne imparcialment. Com que ja sóc molt vell, no tingueu por que la ambició em destrempi i em faci perdre el coneixement. Sóc jubilat voluntari, i no aspiro a ésser diputat, ni regidor solzament».

Amb el temps, però, Bosch i Viola anà variant el to del setmanari fins que en el núm. 500 (26-XI-1927) —citat per (T-T)— en fa l'historial: «L'Avi Muné, que començà per ésser un periòdic ben humil, s'ha transformat en termes que no és ni sombra del que fou. Ha conservat el seu bon humor, en tractar determinades qüestions; ha servat i servarà el seu caràcter de voluntari i desinteressat paladí de les coses guixolenques; però ha llençat bona part del llast que portava i s'ha transformat en un setmanari modern, ben informat i notablement collaborat. Forces dels seus articles i editorials són reproduïts i comentats arreu de Catalunya; tenen fama els seus bellíssims extraordinaris, entre els quals, particularment, els de Festa Major, els dedicats a l'Orfeó Gracienc, a don Angel Guimerà i al plorat Juli Garreta, han tingut èxits definitius».

«L'Avi Muné, i no es petulància, té subscriptors a tot arreu; allà on resideixi un guixolenc, allà trobareu el nostre setmanari. Cuba, Puerto Rico, República Dominicana, Costa Rica, Xile, Argentina, Estats Units, Canadà, Fernando Poo, Guinea Espanyola, Marroc, Argèlia, França, Anglaterra, Suïssa, Portugal, Bèlgica, Alemanya, Filipines, Austràlia, reben el setmanari guixolenc».

31. ACCIÓN SOCIAL OBRERA

Primera època: del núm. 1 al 48, editats a Palafrugell; a Sant Feliu, del núm. 49 (22-III-1919) al 492 (22-X-1927). Segona època: del núm. 1 (14-VII-1928) al 204 (2-VII-1932), també a Sant Feliu.

,A l'AHMSF falten: 1.ª època: 1-48, 96, 97, 429, 431, 440 i 441; 2.ª època: 111, 128 i 133.

Año II SAN FELIU DE GUIXOLS, 29 de Agosto de 1919 Núm. 68

ACCION SOCIAL OBRERA

Periódico de cultura, educación social y defensor de las causas obreras
ORGANO DE LOS SINDICATOS OBREROS

Redacción y Administración Federación de Sociedades Obreras San Félix Mártir (La Dalia)	De los artículos firmados son responsables sus autores. No se devuelven los originales.	Suscripción: Un trimestre 1'50 ptas. Número suelto 10 céntimos

Setmanari bilingüe. En el núm. 50 hi ha una N. de la R. on es diu: «Si se nos manda algo escrito en catalán y lo consideramos útil para la propaganda, lo publicaremos... preferimos un buen artículo revolucionario en catalán a otro que verse sobre si debe o no emplear dicho idioma». Amb tot, preferentment és escrit en castellà. De tendència obrerista, acabà essent el portaveu de la C.N.T. provincial (T-T van tenir un lapsus important, car el consideraren un «periòdic obrerista catòlic»).

Subtítols: «Periódico de Cultura, Educación Social y Defensor de las Causas Obreras. ÓRGANO DE LOS SINDICATOS OBREROS»; des del núm. 76, «PUBLICACIÓN SEMANAL. ÓRGANO DE LOS SINDICATOS OBREROS»; des del núm. 264, «PUBLICACIÓN SEMANAL. ÓRGANO DE LOS SINDICATOS ADHERIDOS A LA CONFEDERA-

CIÓN NACIONAL DEL TRABAJO»; des del núm. 302, «PUBLICACIÓN SEMANAL. Órgano de los Sindicatos de la provincia de Gerona adheridos a la C. N. del T.» (altres vegades, amb majúscules); des del núm. 17 de la 2.ª època, «PUBLICACIÓN SEMANAL. Órgano de los Sindicatos de la provincia de Gerona adheridos a la C.N.T.».

Formats: Des del núm. 49 = 320 per 220 mm; part impresa 284 per 190 mm; de 6 a 10 pàgines a 2 columnes. Des del 76 = 500 per 350 i 457 per 317 mm; quatre pàgines a 4 columnes. Des del 115 = 432 per 315 i 408 per 288 mm. Des del 121 = 500 per 350 i 457 per 317. Des del 476 = 550 per 385 i 503 per 335 mm, respectivament; quatre pàgines a 5 columnes.

Redacció i administració: Del núm. 1 al 48, a Palafrugell; des del 49, a «Federación de Sociedades Obreras. San Félix Mártir (La Dalia)», a Sant Feliu; des del 428 a «Federación de Sindicatos Obreros. — San Feliu de Guíxols (Gerona)».

Impremtes: Fins el núm. 48, a Palafrugell; des del 49, a «Talleres Gráficos Llorens Castelló», de Palamós; des del 76, «La Gutemberg», de Palamós; des del 121, «Suñer de San Feliu de Guíxols»; des del 58 de la 2.ª època, «Juan Comas Pagès de San Feliu de Guíxols».

Preus: Des del núm. 49 (1919), trimestre 1'50 ptes.; 25 exemplars 2 ptes.; núm. solt 10 ctms. Des del 264 s'hi afegeix: estranger 2'80 ptes. trimestre. Des del 476 (1927) 2 ptes. trimestre; estranger 2'80 ptes.; núm. solt 15 ctms.

Directors i col·laboradors: Des del núm. 49, Giordano Mestres (Víctor Lluís (a) Juny signa com a director diversos exemplars presentats a l'Ajuntament); des del 112, Joaquim Raurich; des del 15 de la 2.ª època, Joan Font (Bentura Cruz signà diversos exemplars).

Col·laboradors: Entre altres, hem trobat els que segueixen: Gabriel Alomar, Guillem Ardnes, F. Barthe, Bonaventura Bosch, Maria Bosch (Blanes), Antoni Carner, Sebastiá Clara (Salt), Juli Colom, Ramon Cortès, Maria Duran, Joan Escapa (Cassá), Germinal Esgleas, Josep Esgleas J. (Malgrat), E. Gimbernat, Agustí Givanel, Francesc Isgleas, Francesc Llopart, Víctor Lluís i Gafarot, Lluís Mallol, Antoni Morató (Cassà), J. Peiró, Juli Piñero, Joan Pomar, J. Prat, Pere Puig i Bouille (Girona), Antoni Rocas, Enric Rueda, Víctor Sorel, Ròmul Sureda i Castelló, Ricard Tabor, Ramon Vaquer, Constanci C. Vigil i Alfons Viñas i Paris.

Ideari: Del núm. 50 (26-IV-1919): «...los trabajadores, cuando han dispuesto de una organización lo suficientemente fuerte, con capaci-

dad de obtener por si solos más de lo consignado en la cartilla-programa de los partidos políticos, los jefes en los momentos para nosotros más críticos de la lucha, en lugar de evolucionar en sentido progresivo... han sido otra fuerza conservadora que ha ido a engrosar las filas de nuestros enemigos conocidos... El resultado responde perfectamente a la insinceridad de los charlatanes que se acercan al pueblo únicamente cuando pueden explotar su candidez. En la lucha por el pan y la libertad, por aquel pan que es más seguro y aquella libertad que es más sólida y más amplia que lo consignado en los credos políticos, estamos solos los trabajadores, y además de solos, corremos peligro de dejar la cabeza entre las manos ensangrentadas de alguno de nuestros recientes enemigos...»

32. EL IDEAL

Del núm. 1 (15-V-1920) al 99 (7-X-1923) «Aquesta data i el fet que no arribés a publicar el núm. 100, fan creure que devia ésser una altra víctima de la Dictadura», diuen Torrent-Tasis.

Juan Ventura y Minoves

L'IDEAL

Direcció: Sant Antoni, 4
Subscripció: 1 pta. trimestre

QUINZENAL RADICAL AUTONOMISTA

Any III SANT FELIU DE GUIXOLS, 11 de Juny de 1922 Núm. 65

A l'AHMSF falten els núms. 22, 23, 25, 29, 35 i 48.

Setmanari en castellà; des del núm. 63 (14-V-1922) en català amb el títol «L'IDEAL».

Subtítol: «REPUBLICANO - RADICAL - AUTONOMISTA»; des del núm. 63, «QUINZENAL RADICAL AUTONOMISTA».

Formats: 442 per 320 mm; part impresa 404 per 285 mm. Des del núm. 63 = 350 per 250 mm; part impresa 303 per 208. Quatre pàgines a 3 columnes.

Redacció i administració: Carrer de Sant Antoni, 4; des del núm. 71, carretera de Girona, 7.

Impremtes: Llorens Castelló, tel. 68, Palamós; des del núm. 36, Octavi Viader, Sant Feliu de Guíxols; des del 63, Manuel Comas, també de Sant Feliu.

Preus: 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; núm. solt 10 ctms. Des del núm. 36, trimestre 2 ptes.; fora 2'50; núm. solt 15 ctms. Des del 63, trimestre 1 pta. (la baixa és conseqüència de la disminució del format i que passà de setmanal a quinzenal).

Directors i collaboradors: Signen els exemplars de l'Ajuntament Víctor Poujarniscle; des del núm. 15, p.o. Enric Misvacas i Joan Ventura; des del 24 Joan Ventura i Minovar.

En general, els escrits van sense signar o amb pseudònims; hem recollit tan sols els collaboradors que segueixen: Josep Vidal, V. Poujarniscle, J. Berga i Boada, Virgili Pérez, A. Ribaux i Josep Clos; hi ha un Gaziel que no és Agustí Calvet.

Ideari: De l'editorial del núm. 1 titulat *Esfuerzo de voluntad*: «...nosotros, que escribimos en nuestro subtítulo las palabras *republicano-radical*, creemos innecesario hablar de socialismo, pues ya queda escrito que el socialismo no es otra cosa que la economía del republicanismo. — Hemos añadido a nuestro subtítulo —y casi no hacía falta— la palabra *autonomista*. Es que no queremos ocupar el último puesto en cuestiones de libertades. Partidarios con Pi y Margall de todas las autonomías, empezando por la individual, queremos que puedan regirse sin trabas los municipios y las regiones. — Nace «El Ideal» en el seno del Partido Radical español que sigue las orientaciones del gran repúblico, Alejandro Lerroux. Procederemos de manera que las acciones sigan a las palabras; cultivaremos un ambiente de sana democracia en que todo pueda discutirse sin violencia, pues que la disputa nunca convenció a nadie; diremos semanalmente nuestras inquietudes, o nuestras esperanzas; defenderemos todas las causas justas donde quiera que estén vinculadas; trabajaremos con fe para el triunfo de nuestros ideales de equilibrio y de progreso metódico; pondremos siempre el alma en los labios». Del núm. 63: «Hi ha prop d'un any que «El Ideal» sospengué la seva publicació. No pensàvem ni volíem, llavors, que aquesta s'hagués prolongat tant... Les nostres idees són les de sempre... Catalans i autonomistes, volem per a Catalunya la més completa autonomia... els radicals actuem dintre del partit republicà espanyol, la minoria parlamentària del qual presideix Lerroux, amb el vot de tots els parlamentaris republicans, inclòs el de l'Albert...».

«Gaziel» (Agustí Calvet) li dedica aquestes gens favorables paraules: «També va aparèixer un híbrid, «El Ideal», que es deia «radical autonomista», en castellà, i després va fer la muda, i es convertí en «L'Ideal». (*Sant Feliu de la Costa Brava*, p. 223).

33. FULLA DOMINICAL DE LA PARRÒQUIA DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Segons nota facilitada a Givanel per mossèn Llambert Font, va començar a publicar-se el 4-IV-1920. Torrent-Tasis diuen que «va sortir regularment d'ençà d'aquell primer dia». Imaginem que degué seguir fins a la guerra civil. En aquest tipus de publicació, com diu Joan Torrent i Fàbregas («Àncora», 8-III-1962), era comú per a tota la diòcesi, excepte la capçalera i la darrera plana, reservada a les notícies religioses de la respectiva parròquia.

28 de Marzo de 1954 Número 791

Solament hem vist el núm. extraordinari de l'1-I-1926. És totalment en català, de 243 per 168 mm i la part impresa amida 210 per 126 mm; vint pàgines a una columna, més la coberta. Impremta Viader. La capçalera és un dibuix de J. Berga i Boada. A l'exemplar hi ha el conegut escrit d'Agustí Casas titulat «El nostre Temple Parroquial».

Hem pogut examinar força exemplars que sortiren després de la guerra civil. El més antic, núm. 19 del 23-VII-1939, porta per títol «Hoja Parroquial. Parroquia de San Feliu de Guíxols». La capçalera és la del bisbat, però el peu d'impremta, Viader de Sant Feliu, es lle-

geix al final de la quarta plana. El primer número amb capçalera guixolenca és el 416 del 12-I-1947, dibuix de Cateura amb l'ermita de Sant Elm, la roda de molí i el monestir (Dada facilitada pel nostre amic Lluís Palahí).

Té 4 planes a 2 i a 1 columna; amida 220 per 160 mm i 198 per 140 mm, impresos totalment en castellà.

Darrerament no hi ha cap pàgina dedicada a Sant Feliu; és la comú a tota la diòcesi i el seu nom és «Full Parroquial».

34. PALMARIUM

Del núm. 1 (23-VII-1922) al 220 (17-X-1926).

A l'AHMSF falten els núms. 76, 79, 96 i 210.

Setmanari en castellà amb algun text en català. Publicava notes d'esport i de crítica de la vida administrativa local. Com a dada curiosa, anotem un anunci del núm 8; diu així: «Si leéis «Palmarium» engordaréis».

Subtítol: «SEMANARIO INDEPENDIENTE»; des del núm. 21 s'hi afegí «ILUSTRADO»; des del 94 porta el subtítol primer.

Formats: 315 per 215 mm; part impresa 273 per 185 mm. Quatre pàgines a 3 columnes. Des del núm. 2 = 355 per 250 i 306 per 208, respectivament. Sis pàgines a 3 columnes. Des del núm. 13 = 442 per 320 i 382 per 261 mm. Quatre pàgines a 2 columnes i una altra, central, de 41 mm amb anuncis. Des del 129 = 315 per 215 i 277 per 181 mm. Sis pàgines a 3 columnes. Des del 133 = 450 per 325 i 395 per 226 mm. Quatre pàgines a 4 columnes. Des del 198 = 322 per 233 i 276 per 198 mm. Tres pàgines a 3 columnes.

El 20 té suplement; el 54 és extraordinari de Festa Major 1923 (8 pàgines acolorides); el 106 ho és de 1924 (6 pàgines de color), i el 157 ho és de 1925 (8 pàgines a 4 columnes).

A vegades el paper és ordinari; tant, que els fulls són impresos a una sola cara; ho hem observat en els núms. 156 (3 fulls), 209 (5 fulls), 212 i 214 (4 fulls).

Redacció i administració: Santa Llúcia, 52; des del 81 Rutlla, 21, i des del 129 Caimó, 50.

Impremtes: Cases, carrer de Sant Pere, 27; des del núm. 2 Manuel Comas; des del 13 Suñer; des del 129 Casas altra vegada; des del 133 Manuel Comas; des del 198 Joan Comas i Pagès, Goula, 12; tots de Sant Feliu.

Preus: 1'50 ptes. trimestre; fora 2 ptes.; núm. solt 10 ctms. Des del 35 (18-III-1923) 2 ptes. trimestre; fora 2'25; núm. solt 15 ctms.

PALMARIUM

SEMANARIO INDEPENDIENTE

Precios de suscripción: San Feliu. 1·50 ptas. trimestre Fuera. 2 ptas. NÚMERO SUELTO 10 CTS. Anuncios y demás noticias a convencionales.	San Feliu de Guixols : : : : 23 de Julio de 1922	Dirección y Administración: *Santa Lucía, 52* De los escritos son siempre responsables sus autores. AÑO I :=: NÚM. 1

Director i collaboradors: Joan Sans i Amat que usava, de quan en quan, un llenguatge no gaire acadèmic. Així en el núm. 8, a primera plana, signa un escrit que titula *Cobardes!* en el qual es llegeix: «Es propio de mal nacidos y de seres viles, ruines, canallas y cobardes, el procedimiento anónimo amenazador injuriante y calumniador... Destiláis hiel y segregáis baba. Sois rastreros cual indigno y asqueroso reptil y tenéis aguijón de víbora para herir arteramente».

En general, els collaboradors eren anònims.

Ideari: L'editorial del núm. 1 *A la vida*, diu: «Mi nacimiento que tiene efecto en momentos que impera la desidia, la indiferencia, la insensibilidad, la amoralidad y casi la decadencia fisiológica en esta simpática y desgraciada población que me ve aparecer, ha sido engendrado por la Firmeza y el Valor en el sentido espiritual de la acción. — Lucharé constantemente para que se mantenga inmaculada la etimología de mi nombre; abogaré por los fueros del sentido común; defenderé o combatiré con entereza y virilidad a quienes lo merezcan. — Las vacilaciones y volubilidades propias de los veleidosos y mediatizados, en mi no encontrarán eco y, completamente libre de prejuicios y componendas que pueden tener amañadas al son de argentinos metales tentadoras perspectivas, seguiré mi curso impasible, inexorable...».

35. GISSALIS

Del núm. 1 (1-XII-1923) al 2 (1-I-1924).

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar; un de nosaltres havia collaborat a la revista.

Mensual, en català i catalanista, de tamany reduït (potser uns 300 mm d'alçària).

Impremta: Casas. Sant Feliu.

Director i col·laboradors: Antoni Bargeli i Seba.

D'entre els col·laboradors tan sols recordem Salvador Albert, Enric Bosch i Viola, Lluís G. Pla, Lluís Esteva, ultra el director.

Ideari: El que ja hem dit.

No recordem les altres dades.

36. ESPALMATORIUM

Del núm. 1 (18-XI-1923) al 20 (5-IV-1924). En el darrer núm. publica una «espelmatòria» o «espelmatòrium» en el qual l'espelma del dibuix, que té dos braços, s'apaga ella mateixa. Per tota explicació diu: *Suicidi!!*, i, en el text: «És ben trist el morir amb tots els coneixements i donar el pòstum adéu a aquells que vos aprecien i que són objecte de les predileccions vostres...».

P. P.
Pedro Baras

ESPALMATORIUM

Any 1 Núm. 4 PERIÓDIC POPULAR 10 cts.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: PASSEIG DEL MAR, 13 I 17
Anuncis a preus convencionals

Sant Feliu de Guixols
8 de Desembre 1923

No s'admet col·laboració sense que sigui firmada i d'aquesta s'en fan responsables els seus autors. No's tornen els originals encar que no's publiquin.

A l'AHMSF hi ha la col·lecció completa; tan sols al núm. 20 li falta part del darrer full.

Escrit en català. Inicialment anuncià que no tenia data lixa de sortida, però en realitat es convertí en setmanari. Naixé única i exclusivament per fer la contra al seu col·lega «Palmarium»: bona part del text va dedicat al futbol guixolenc.

Subtítol: «PERIÒDIC POPULAR».

Format: 315 per 220 mm; part impresa 275 per 185 mm. Quatre pàgines a 3 columnes; des del núm. 8, sis pàgines.

Redacció i administració: Passeig del Mar, 13 i 15; des del núm. 2, passeig del Mar, 15 i 17.

Impremta: Casas, Sant Pere, 27. Sant Feliu.

Preus: 10 ctms.; des del núm. 8, 15 ctms.

Director i col·laboradors: Els exemplars de l'AHMSF són signats p.o. Pere Casas (l'impressor), però, segons les nostres referències, els veritables redactors del setmanari foren Francesc Masferrer, Joaquim Gruart i Antoni Vidal, tres bons periodistes aficionats que es proposaren parodiar «Palmarium». Pel que ens han dit, Francesc Masferrer potser fou el director.

Ideari: De l'editorial del núm. 1 *Encenent l'ESPALMATORIUM*: «...inquiets al trobar-nos en ple segle de la llum i de la llibertat, no podem aguantar per més temps la pruïja de dir també la nostra aquí on fins els semi-analfabets la diuen... no haver-nos de sotmetre a les exigències de cap monopoli, i la no menys despreciable de poder amagar millor les faltes gramaticals que venen sovint en confrares de pretenció i que a nosaltres, modestos i tot, ens farien abaixar la cara...».

37. FULLA SARDANÍSTICA

Veiem 8 núms. de 1927, onze de 1928, dos de 1929, un de 1931 i un de 1935 (col·lecció de Claudi Isern i Llorens). Torrent-Tassis diuen que n'han vist un número de la segona època (1926).

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar.

Escrita en català sobre temes sardanístics.

Subtítol: Des del núm. 1 de l'«Era Tercera» (març de 1927), «Portaveu (escrit «Portantveu») dels Amics de la Sardana»; des de desembre de 1935 vist, a més, «Adherits a la Lliga Sardanista».

Formats: Des del núm. 1 citat, 250 per 175 mm; part impresa 190 per 137 mm. Vuit-dotze pàgines (4 d'anuncis i portada) a 1-2 columnes. Des del núm. 11 vist (febrer de 1928) 217 per 160 i 180 per 130 mm;

dotze pàgines. Des del 51 vist, 4 pàgines. Des del núm. de desembre de 1935 vist (no duu numeració) 4 pàgines (2 de text i 2 d'anuncis).

Redacció i administració: No les diu. Durant molt de temps estigué en el pis del Royal Bar, Passeig del Mar, 35 actual, conegut per «Cal Poll».

Impremta: Manuel Comas, Rutlla, 8. Sant Feliu.

Preu: Es repartia gratuïtament als socis.

Director i col·laboradors: Feia de director el president de l'Entitat. Entre els col·laboradors hem recollit els noms següents: Antoni Bargeli i Seba, Enric Bosch i Viola, Francesc Callicó, Pau Condom, Lluís Esteva i Cruañas, Vicenç Fabregat, Camil Geis, M.ª Elena Geis, Claudi Isern i Llorens, Jaume Lladó i Vidal, Lluís Torné i Cosp, Josep M.ª Vilà.

Ideari: Era la defensa i el foment de la sardana. Així, quan es discutia si la sardana havia d'escurçar-se, la Fulla núm. 31 diu: «Creiem, doncs, resta ben definit el criteri d'AMICS DE LA SARDANA, sobre aquesta qüestió. Entenem que no és convenient, ni és justificat, ni hi ha res que aconselli introduir cap reforma en l'actual estructura de la sardana. — I per sobre de tot, considerem un deure ineludible, per tradició i per respecte al geni qui la creà, conservar-la íntegra, típica i bella, com ens la llegaren els nostres avis».

38. LA COSTA BRAVA

Del núm. 1 (3-V-1930) al 319 (18-VII-1936).

A l'AHMSF hi falta tan sols el núm. 317. El núm. del 7-XI-1931 duu el 79 essent així que li pertocava el 80; el 243 té l'any equivocat; el de l'11-V-1935 porta el núm. 260 en lloc de 261, enumeració que segueix equivocada fins que es normalitza el 29-VI-1935; l'exemplar de l'1-II-1936 repeteix número i data de l'anterior, error que continua fins el final, per motiu del qual el darrer núm. 319 hauria d'ésser el 320. Des del núm. 301 (14-III-1936) el setmanari surt reformat; per aquesta circumstància el núm. corresponent al 7 de març no es publicà.

Setmanari català d'informació local, si bé no defugia temes generals. En realitat, era decididament catòlic, amb tendència política orientada cap a la Lliga Regionalista.

Subtítol: «SETMANARI D'INFORMACIÓ LOCAL I COMARCAL».

Format: 335 per 240 mm; part impresa 305 per 213 mm. Vuit pàgines a 3 columnes; algunes vegades dues columnes (excepcionalment els núms. 119 i 231 tenen 4 pàgines; el 169 en té 6, i el 249 en té 10).

Per la Festa Major publicava interessants extraordinaris de 36 (1935) a 70 (1933) pàgines.

Redacció i administració: Carrer de les Voltes (per error, aleshores hom escrivia carrer de la Bolta), 16; des del núm. 54, per encàrrecs, Impremta Viader; des del 196, apartat, 21 - carrer Salmerón, 96 - Impremta Viader.

Any I Sant Feliu de Guixols, 3 de maig de 1930 Núm. 1

LA·COSTA·BRAVA·

SETMANARI D'INFORMACIO LOCAL I COMARCAL

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ. Ciutat, trimestre 2'- ptes. Fora, trimestre 2'50 pts. Estranger, un any 14 ptes

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: CARRER DE LA BOLTA, 16

Dels articles firmats en son responsables llurs autors. — No es retornen els originals

Impremtes: Llorens Castelló, Palamós; des del núm. 3, Obradors gràfics Viader de St. Feliu.

Preus: 2 ptes. trimestre; fora 2'50; núm. solt 15 ctms.; atrassat 20 ctms; estranger, un any, 14 ptes. L'extraordinari de 1930 valia 60 cèntims i el de 1931 una pesseta. El núm. 19, de 10 pàgines, 20 ctms. Llocs de venda: segons una nota publicada en el núm. 3 «La Costa Brava» es venia també a la llibreria Americana de Barcelona i a la Franquet de Girona; des del núm. 142, també en els quioscs de Canaletes i en el de davant del Liceu. Des del núm. 196, a Barcelona solament a l'editorial Políglota, Petritxol, 8.

Directors i collaboradors: Jaume Casas i Capell constava com a director, però, en realitat, ho era el seu fill, Joan Casas i Anguila, aleshores menor d'edat. Diguem, però, que mossèn Llambert Font era qui marcava el camí del setmanari.

Collaboradors. Hem recollit els que segueixen, molts d'ells en els números extraordinaris: Ferran Agulló i Vidal, Joan Ayats, Bartomeu Barceló, P. Antoni M.ª de Barcelona, Joan de Bas, Prudenci Bertana,

Jaume Borgunyà, Albert Bonet, Joan Bordàs i Salellas, P. Bosch i Gimpera, E. Bosch i Montalat, Llorenç Brunet, Miquel Cabré i Verdiell, Josep M.ª Capdevila, Tomàs Carreras i Artau, Agustí Casas i Vinyas, J. Civera i Sormaní, Francesc Civil, Joan Colom, A. Crosa, Joan Estalrich, Llambert Font i Gratacòs («Torre del Fum»), P. Gabarró i Garcia, Daniel Girona i Llagostera, Pere Gorro, Jaume Lladó i Vidal, Josep Lloret, Cèsar Martinell, Jeroni Martorell, Rafael Mas i Ripoll (Llagostera), Alfons Maseras, Francesc Masferrer, F. Maspons i Anglassell, J. Massó i Ventós, Lluís Millet, L. Nicolau d'Olwer, F. Xavier d'Olot, Josep Palahí, Artur J. Palau, Robert Pallí i Rovira («Una paraula de Déu»), Joaquim Pla, Lluís G. Pla, Joan Prim, Hèctor Puig i Bussot, Josep M.ª de Puig Surós, Joaquim Renart, Llorenç Riber, Miquel Roger i Crosa, Tomàs Roig i Llop, Josep Roig i Reventós, Pau Romeva, J. Rosquelles i Alessan, J. M.ª Rovira i Artigues, R. Rucabado, Joan Ruiz i Porta, Joaquim Ruyra, Joan Sacs, Octavi Saltor, Valeri Serra i Boldú, J. Tharrats, Joan Torrent i Fàbregas, Emili Vallès, F. Valls i Taberner, Magí Valls, Nolasc Valls, Elies Vandellós, Josep M.ª Vilà i Domènec Vilallonga.

Ideari: De l'editorial del núm. 1 titulat *Salutació*: «En política, acceptat el mot en sentit de política de partit, restarem indiferents i la nostra, serà amor a la ciutat que ens ha acaronat a la seva falda i amor a les coses de la nostra terra: ambdós amors els conreuarem en quan estigui al nostre abast, amb el major grau possible de seny i moralitat i és desig nostre, ben ferm, de que «La Costa Brava» tingui el caire seriós i noble d'una publicació que voldria ésser estimada dels guixolencs que treballen per la seva terra».

39. BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA MAR I MUNTANYA

El núm. 1 sortí el 3-I-1931, segons «L'Avi Muné» d'igual data. Nosaltres hem vist tan sols els núms. 31-36 corresponents a juliol-desembre de 1933 (Arxiu Històric de Girona).

Mensual, en català.

Subtítol: Des del núm. 36, «Adherit a la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya».

Format: 215 per 156 mm; part impresa 180 per 127. Vuit pàgines a una columna; Festa Major, 16 pàgines a una columna.

Redacció i administració: Carrer de Girona, 15.

Impremta: Suñer. Sant Feliu.

Preu: Es repartia gratuïtament als socis.

Director i col·laboradors: El president del Centre devia ser el director.

Col·laboradors. Solament podem citar els que signen articles publicats en els pocs números que hem vist: Albert Bosch i Vinyals, Francesc Callicó, Feliu Canet, Lluís Esteva, Marià Oliver, A. Pinyol i Llop, Josep Soler de Morell.

Ideari: En un article titulat *Puntualitzant*, signat per Feliu Canet i Basart i publicat en el núm. 34, diu que els objectius del Centre són: «Fomentar l'excursionisme mitjançant sortides cada dia festiu a diferents indrets, campings, etc. treient-ne ensenyances històriques i estadístiques. Organitzar excursions extraordinàries que podríem dir-ne de turisme; aquestes de més envergadura i generalment fetes amb autocar, a fi que els socis i agregats poguessin visitar per la quantitat més limitada els més bells racons de la nostra pàtria i propagar-ne les belleses».

40. L'ONADA

Del núm. 1 (24-IX-1932) al 66 (30-XII-1933).

A l'AHMSF es guarda la col·lecció completa.

Setmanari català, catalanista. Representa el primer intent de captació de gent jove per part del partit federalisa de Josep Irla.

Subtítol: «IDEES - REPORTATGES - CULTURA - ACTUALITATS».

Formats: 450 per 325 mm; part impresa 409 per 276 mm. Quatre pàgines a 4 columnes. L'extraordinari de Festa Major de 1933 amida 218 per 318 mm; la part impresa 173 per 278 mm, i té 34 pàgines.

Redacció i administració: Nou del Garrofer, 37; des del núm. 33, carrer dels Metges, 27.

Impremta: Barnés, Palamós.

Preus: Guíxols 2 ptes. trimestre; fora 2'25; estranger 15 ptes. l'any.

Director i collaboradors: Francesc Callicó; des del núm. 28 Antoni Bargeli; des del 44 Miquel Austrí.

Francesc Callicó
l'onada
... en llançar-se a la palestra, es compliu en fer present de les més efusives salutacions a tota la premsa catalana.
IDEES ◆ REPORTATGE ◆ CULTURA ◆ ACTUALITATS
Redacció i Administració: Nou Garrofera, núm. 37
Any I Sant Feliu de Guíxols, 24 Setembre 1932 Núm. 1

Collaboradors. Hem anotat els següents: Antoni Bargeli, Albert Bosch i Vinyals, J. M.ª Bosch i Masgrau, Francesc Callicó, Josep Comas, Joan Darna, Lluís Esteva, Josep Irla i Bosch, Valentí Labrús, Josep Moradell, Marià Oliver, Domènec Perramon, Eudald Plana, Rafael Portas, Hèctor Puig i Bussot, Enric Sala, Josep M.ª de Sucre, Benet Vilà, C. i Domènec Vilallonga.

Ideari: De l'editorial del núm. 1 titulat *Fe de Vida*: «L'aspecte llur comprendrà els matiços cromàtics de tota l'activitat guixolenca. Volem seguir el ritme de la ciutat en les seves múltiples manifestacions. Com les ondes concèntriques, però, que llisquen la superfície de la mar, aportarem en el seu sí vivent l'inacabable fluir de les coses de l'ànima, en un voler de superacions, i amb l'esperança de nodrirla de la bella illusió dels ideals d'una vida nova, com «una llum de joventut eterna».

41. CAMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE SAN FELIU DE GUÍXOLS. MEMORIA

De la «Memoria» de 1932 vista (editada el 1934) a la de 1973; ens diuen —i és de desitjar— que probablement reprendrà la seva publicació en data propera. En el núm. de 1939-43, p, 3, consta que «dando cumplimiento a lo dispuesto en el art. 83 del Reglamento General orgánico de 26 de julio de 1929, esta Cámara... redacta... la presente

«Memoria»; per tant, potser va sortir algun núm. anterior al que vegé la llum el 1934.

A la Cambra ens han facilitat l'estudi dels núms. següents: 1932, 1939-43, 1945-47, 1948-50, 1951-54, 1957, 1960-62, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972 i 1973; total, 13 núms. Com hem dit, ignorem si és la col·lecció completa. Per una nota de la segona «Memoria» sabem que de l'anterior se'n tiraren 500 exemplars.

Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de San Feliu de Guixols

MEMORIA

Anyal —o de diversos anys— que té per finalitat donar a conèixer les dades i notícies que més fidelment reflexen la situació de la vida industrial, comercial i social de la demarcació de la Cambra: termes municipals de Sant Feliu de Guíxols, Castell i Santa Cristina d'Aro, Llagostera, Cassà de la Selva, Vidreres i Tossa de Mar.

Subtítol: «DE LOS TRABAJOS REALIZADOS DURANTE EL EJERCICIO DE 1932 SEGUIDA DE LA COMERCIAL»; des del 1945-47, «CORRESPONDIENTE A LOS AÑOS (ací els compresos a la Memòria)».

Formats: 240 per 170 mm; part impresa 180 per 127 mm; els 7 primers núms., de 80 a 174 pàgines a una columna, excepte el de 1957 que solament en té 18. Des de 1968 = 275 per 220; part escrita 220 per 167 mm, fets amb ciclostil fins el darrer; de 41 a 69 pàgines.

Redacció i administració: Carretera de Palamós, 6 bis, on la Cambra té el seu estatge social.

Impremtes: Viader de Sant Feliu; des de 1968, com hem dit, es tirà en ciclostil.

Preu: Es repartia gratuïtament entre els socis-cooperadors de l'Entitat.

Directors: Hem de suposar que la «Memoria» fou redactada pel secretari corresponent: Josep Llampayas, Pere Albertí i Miró i Joan Salvador i Torras.

Ideari: Queda escrit a la «Memoria» 1939-43, ps. 7-9. En formen part els següents conceptes: «Como resumen puede asegurarse que las Cámaras deben realizar una previa función de asesoramiento en

las cuestiones generales que afectan a la riqueza nacional, y «a posteriori», una información comprobativa sobre los resultados prácticos que se hayan derivado de las normas dictadas por el Gobierno. Esto con respecto al Estado. En cuanto a las relaciones con los particulares, es decir, con los comerciantes e industriales, su misión es muy amplia: de información, de asesoramiento y de conducto para canalizar aspiraciones que, una vez depuradas, se hagan llegar al Poder público por medio de la función que queda mencionada anteriormente».

42. REVISTA DE S'AGARÓ

De 1935 a 1936 sortiren tres núms.: estiu de 1935, hivern de 1935-1936 i estiu de 1936. Després deixà de publicar-se «devorada per la dramàtica actualitat», segons «Sempronio» a la mateixa revista, 1974.

Reaparegué a la primavera de 1949 amb el títol «S'Agaró» fins el 1974, a raó d'un per any. En total, 29 núms. de qualitat excepcional.

A l'AHMSF hi ha els núms. de 1962-1965, 1967-1970, 1972 i 1974, obsequi d'Eduard Vilà; a la biblioteca local de «la Caixa» poden consultar-se des del núm. de 1958 fins el darrer.

Els tres primers números i el darrer són en català; els altres, per les circumstàncies esmentades, en castellà. També se'n publicaven en anglès i en francès.

Subtítol: Des de 1951 vist: «PUBLICACIÓN DE TURISMO»; des de 1958 vist, s'hi afegí «DE LA COSTA BRAVA. FUNDADA EN 1934 POR D. JOSÉ ENSESA GUBERT»; en el núm. de 1974, el mateix, si bé en català.

Format: Com era de preveure en una revista tan excellent, el format és únic: 300 per 230 mm; part impresa 260 per 195 mm. Els números vistos tenen de 106 a 112 pàgines (unes 80 de text i fotografies, i la resta d'anuncis) a tres columnes. Nombroses fotografies a tot color, i en blanc i negre; paper de la màxima qualitat.

Redacció i administració: Edicions S'Agaró, Avda. José Antonio, 662-1.er-1.a. Barcelona-10.

Impremta: C.A.G.S.A.

Preus: Des de 1935 = 2 ptes.; des de 1951 vist = 15 ptes.; des de 1958 vist = 40 ptes.; des de 1961 = 50 ptes.; des de 1968 = 75 ptes.; des de 1970 = 100 ptes.; des de 1973 = 150 ptes., i el núm. de 1974 = 200 ptes.

Directors i col·laboradors: Director literari, Carles Sindreu; des de 1949 Jaume Arias. Director artístic Enric Moneny.

Col·laboradors. Entre altres, hem anotat Rafael Abella, Jaume Arias, Andreu Avelí Artís i Tomàs («Sempronio»), Narcís de Carreras, P. Català-Roca, Noel Clarasó, Jean Cocteau, J. Colom, Joan Cortès, Albert Duran, Josep Ensesa i Gubert, Josep M.a Espinàs, Lluís Esteva i Cruañas, Antoni Fernández-Cid, Francesc Folguera, J. Guilló i Rocas, Camilles Haynes, Artur Ilopis, Néstor Luján, Julí Manegat, Marià Manent, J. M. Martínez-Hidalgo, Rafael Masó i Valentí, A. Mercè Varela, Xavier Montsalvatge, Lluís Pericot, Josep Pla, Carles Rahola, Cedric Salter, Octavi Saltor, Albert Sartoris, Carles Sentís, Santiago Sobrequés, Carles Soldevila, Josep Tarín-Iglésias, Josep Vallverdú i Aixalà, Jordi Verrié, Manuel Vigil i Vàzquez, Margarida Wirsing («L. d'Andraitx»).

Ideari: Com diu en el subtítol, aquesta publicació excepcional fou fundada per Josep Ensesa i Gubert el 1934. Home extraordinari, junt amb el seu pare, el seu fill i llurs selectes col·laboradors habituals, convertí uns terrenys pobríssims, gairebé erms, en la bella ciutat residencial de S'Agaró. La revista fou creada fonamentalment per a deixar constància dels fets més importants que tenien lloc cada any a S'Agaró; junt amb les cròniques corresponents, la direcció de «Revista de S'Agaró» incloïa articles, molts dels quals eren dels nostres millors literats i artistes. El darrer número (1974), totalment en català, fa història de l'evolució, ecologia i de tots els aspectes de S'Agaró. Qui desitgi conèixer qualsevol dels aspectes referits a la ciutat residencial, ha de llegir aquest número, encara més excepcional que els altres, perquè amb aquest sol hom es fa càrrec de tota la curta, però intensa història de S'Agaró.

43. PROA

Del núm. 1 (4-IV-1936) al 13 (27-VI-1936).

A l'AHMSF hi falta el núm. 11.

Setmanari d'esquerra, en català; representa el segon intent de

captació de gent jove per part del partit federalista de Josep Irla (el primer, com hem dit, fou «L'Onada»).

Subtítol: «Setmanari d'esquerra».

Format: 440 per 320 mm; part impresa 408 per 265 mm. Quatre pàgines a 4 columnes.

PROA
Setmanari d'esquerra
REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
PASSEIG DE MAR, 2
PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:
Ciutat: 2 pesseles trimestre.
Fora: 2'50 pesseles trimestre.
Estranger: 15 pesseles l'any.
NÚMERO SOLT: 20 CTS.
ANY I SANT FELIU DE GUÍXOLS, 4 D'ABRIL DE 1936 NÚM. 1

Redacció i administració: Passeig del Mar, 2.

Impremta: Joan Comas i Pagès, Goula, 12. Sant Feliu.

Preu: 2 ptes. trimestre; fora 2'50; estranger 15 ptes. l'any; núm. solt 20 ctms.

Director i collaboradors: Joan Darna signà els 12 primers exemplars que es guarden a l'AHMSF; el 13 ho féu, p.o., Antoni Blanch. Segons ens informa el darrer, Francesc Irla (germà de Josep, que fou President de la Generalitat a l'exili), tenia cura dels editorials i Josep Bordas compaginava el setmanari.

Collaboradors. Hem anotat els següents: Eduard Bardas i Planellas, Antoni Bargeli i Seba, Josep Basart, J. Bordas, Joan Cacàs, F. Campà, Jaume Cañet, Jaume Carreró, Joan Darna, Joseu Dausà, A. Esteva, B. Gallart, Josep Irla, Bernabé Llorens, Lluís Martí, J. Mas i Dalmau, J. Oliver, B. Planellas, Francesc Pujol, Josep Rocosa, Marcel Rotllan, Benet Vilà i C., Domènec Vilallonga, Josep Vilossa i Ramon Vilossa.

Ideari: De l'editorial del núm. 1, *Veles al Vent*: «Pi y Margall deia que per a cercar els fonaments de l'organització de les societats cal partir de la soberania de la raó i de l'autonomia de l'individu... La Cultura, els valors morals de la Civilització, el Dret social, el regisme municipal —la ciutat, bressol de l'Estat—, l'independència de l'esperit, l'oposició irreductible contra els dogmes absoluts i contra els fanatismes dogmàtics, aqueixa és la nostra senyera de vida i de combat,

la raó d'ésser de la nostra publicació en la croada que emprèn avui». El núm. 2 té la primera plana dedicada a commemorar el cinquè aniversari de la proclamació de la República Catalana; en ella hom llegeix: «En escaure's avui el cinquè aniversari d'aquella gesta aixequem el nostre pensament vers aquella República Catalana i dediquem el nostre record a l'heroi d'aquella jornada d'abril de 1931. Per una Catalunya políticament lliure i socialment justa, amunt els cors!». Un dibuix de Macià ocupa el centre de la plana, coberta totalment per quatre pals vermells.

44. ALCALDÍA DE SAN FELIU DE GUÍXOLS

Del núm. 1 (9-XI-1940) al 25 (24-IV-1941). L'últim núm. publica, en lloc preferent de la primera plana, la següent ordre que motivà la desaparició de la publicació: «Jefatura Provincial de Prensa. De acuerdo con lo dispuesto por la Dirección General de Prensa, a partir del día 25 de abril, dejarán de publicarse todas las Revistas y demás pu-

ALCALDIA DE SAN FELIU DE GUIXOLS

CIRCULAR N.º 1 9 NOVIEMBRE 1940

blicaciones periódicas, no diarias de esta Provincia, a excepción del «Boletín Oficial de la Prov.», «Arriba España» de Olot, y la «Hoja Parroquial del Obispado de Gerona», legalmente autorizadas. — Recomiendo el mayor celo en el cumplimiento de esta disposición a los Alcaldes y demás Autoridades dependientes de la mía, haciéndose extensiva la responsabilidad a los impresores y editores. — Gerona, 18 de abril de 1941. — El Gobernador Civil, Jefe Prov. de Prensa».

Tota la col·lecció és a l'AHMSF.

Setmanari en castellà, portaveu de l'Alcaldia.

Subtítol: CIRCULAR N.º ...», amb l'escut de la ciutat al centre.

Format: 320 per 225 mm; part impresa 287 per 197 mm. Quatre pàgines a 2 columnes.

Redacció i administració: No les indica, però degueren ésser la Casa de la Vila.

Impremta: Tampoc no s'indica. És curiós que en moments tan difícils i compromesos es negligís aquest detall cabdal.

Preu: Tampoc no s'indica.

Director y collaboradors: No els diu.

Ideari: Copiem de l'editorial del núm. 1: «Inauguramos hoy la publicación de estas Circulares, con el fin de que las normas y directrices que en cada momento promulguen los Organismos del Nuevo Estado, adquieran el grado de publicidad necesaria para mejor obligarnos a todos en su más exacto y fiel cumplimiento.

«Nadie así podrá alegar ignorancia del contenido de ninguna de las disposiciones vigentes, a la par que esperamos con ello dar motivo a que el buen sentido del ciudadano, conocedor del espíritu que conforma nuestras leyes, pueda prestar mejor su valiosa colaboración a la gran obra de nuestra Reconstrucción Nacional.

«Conviene... que las sanciones a los desaprensivos, lleguen en conocimiento de nuestros conciudadanos... Y lo advertimos... Uno a uno irán desfilando en estas páginas, como cortejo repugnante de la delincuencia y la traición, los nombres de los que, desoyendo los clamores de nuestra Revolución... quieran continuar con sus egoismos la torpe política que España sepultó en sus trincheras».

45. SÍMBOLO

Del maig de 1942 al núm. 209 (10-VI-1961). Els tres primers números són escrits a màquina; els 6 següents, fets amb multicopista. El tercer dels darrers porta el núm. 1 (octubre de 1942); per tant, en quedan 5 fora de la numeració. Segons ens conta Lluís Blanch, la redacció del Butlletí féu un concurs per escollir el millor dibuix per a capçalera i guanyà el de Joan Baguer i Àlvarez. El primer núm. amb la nova portada és el que duu el núm. 1. El primer imprès és el número 5 (maig de 1943) i té forma apaisada. Lluís Blanch té la col·lecció sencera.

A l'AHMSF hi falten els núms. 1-35, 74-95, 186-188, 190-192, 194, 195, 197 i 199.

Mensual; des del 184 (25-11-1960), quinzenal; des del 199, mensual altra vegada, malgrat digui «quincenal» en el subtítol. Per excepció, també sortí dues vegades durant els mesos de febrer i d'abril de 1961. En castellà, amb alguna poesia en català; una vegada que inserí un article en català fou multat per la censura. Segons el núm. 41 es tiraven 350 exemplars.

Subtítols: Damunt del títol, «AVE MARIA PURÍSIMA» i després del mateix, «Boletín informativo de la J.A.C.E. de San Feliu de Guíxols»; des del núm. 3 en lloc de «Boletín...», «Suplemento de la Hoja Parroquial»; des del 9, en lloc de «Suplemento...», «Circular Núm. 9 del Centro Parroquial y de Acción Católica de San Feliu de Guíxols»; des del 12, «Circular de la Junta Parroquial de Acción Católica de San Feliu de Guíxols (Suplemento de la Hoja Parroquial)»; des del 16, «Órgano »substitueix a «Circular» i deixa de posar-se «Suplemento de la Hoja Parroquial»; des del 46 (gener i febrer de 1947), «Revista Comarcal de A. C. San Feliu de Guíxols»; des del 184 «Revista Quincenal de Acción Católica» i, a més, «5.ª época».

Formats: 160-140 per 224-215 mm; part impresa 142-130 per 205-190 mm, apaisat. Des del núm 9 = 220 per 160 mm; part impresa 180 per 136 mm. Des del 36 = 350 per 245; impresa 300 per 200 mm. Des del 184 = 320 per 220 i 270 per 185 mm. De 4 a 9 pàgines i 1 columna; des del 9, de 12 a 16 a 2 columnes; des del 36, de 6 a 8 pàgines a 1-4 columnes.

Extraordinaris. 1944, Festa Major, 36 pàgines; 1945, 24 pàgines; de 1946 a 1960, de 12 a 14 pàgines. Els de Nadal, de 8-24 pàgines.

Redacció i administració: Des del núm. 1, passeig del Mar, 26; des del 188, redacció plaça d'Espanya, 7 i administració, carrer de la Creu, 35, tel. 230.

Impremtes: Primers núms. impresos, Manuel Comas; des del

núm. 31 tipografia Carreras, Girona; des del 33, Viader de Sant Feliu; Festa Major de 1944, Nonell, Llagostera; des del 36, Carreras, Girona; des del 46, Ginès, Àlvarez de Castro, 7, Girona; des del 47, tip. Ideal, Muralla, 4, Figueres; des del 113, successor de Carreras, Girona; des del 114, gràfiques Duch, Cassà de la Selva.

Preus: Els ignorem; en el núm. 12 hi ha una nota en la qual es llegeix: «A partir del presente número, el coste de «Símbolo» será solamente de una peseta, lo cual representa un gran esfuerzo... Si cada suscriptor hiciera un solo suscriptor, estas Circulares valdrían dos reales».

Directors i col·laboradors: Direcció col·legiada; des del primer multicopiat Josep Saura i Vilà fins el núm. de Festa Major de 1945; des d'ací Lluís Burgell i Boix; des del núm. 43 el nou arxiprest Josep M.ª Cervera i Berta fins que deixà Sant Feliu (octubre de 1960); després, probablement Fossoul i Chaves.

Col·laboradors. Francesc Adrià i Enrich, Lluís Blanch i Vergés, Ignasi de Blas i Vilá, Joan Bordàs i Salellas, Josep Lluís Cabré i Torroella, Joan Cañigueral, Camil Geis, Pere Irla i Serrats, Enric Figueras i Ribas, Llambert Font i Gratacòs, E. Llinàs i Bas, Josep Mas i Dalmau, Antoni Oliveras i Llorens, Manuel Pla i Salat, Josep Rigau i Ferrer, Lluís Rodas i Valls, Tomàs Roig i Llop, Carles Salicrú, Octavi Saltor, Domènec Saura i Clara, Trifon Serra, J. Soler i Cazeaux, G. Tell i Guri, Miquel Vall-llosera i Funosas, Gumersind Vilagran i Josep Vilaret i Monfort.

Lluís Blanch, que ens ha donat quasi tota la informació de «Símbolo», estigué a la redacció i administració durant tots els 19 anys.

Ideari: Editorial del núm. 1, fet a màquina: «Al publicar este primer Boletín, nuestro deseo no es otro que el de recoger, aunque modestamente, las diversas actividades y orientaciones que los militantes de la Juventud de Acción Católica Española de esta ciudad tienen en y fuera de Nuestro Centro. — Una de las causas principales que nos han influenciado a empezar nuestra tarea ha sido sin duda el de tener a tantos militantes cumpliendo sus deberes para con la Patria y para que ésos puedan recibir el aliento de todos los que militamos en nuestro querido Centro. — Los que Cristo nuestro Señor os ha elegido para que como soldados sirváis a nuestra querida Patria, pensad que no os olvidamos y que vuestra colaboración será recibida con la alegría y simpatía de qué sois merecedores. — Militantes todos de ACCIÓN CATÓLICA! No nos neguéis vuestra ayuda y colaboración!!!».

46. CHUT

Del 30-X-1947 al 24-XI-1949. Sortí sense numeració; segons els nostres càlculs, a l'últim li correspon el núm. 108.

A l'AHMSF hi ha la col·lecció completa.

Setmanari en castellà. Com indica el títol, sortí per tractar temes exclusivament futbolístics. En el primer núm. no hi ha editorial, ni explicació de cap classe. El núm. 9 (25-XII-1947) és el primer amb informació local.

Subtitol: No en té.

Formats: 320 per 220 mm; part impresa 280 per 185 mm. Quatre pàgines a 3 columnes. Extraordinaris, 1948: Festa Major 36 pàgines; Nadal 16; 1949: Festa Major 44 pàgines; Nadal 16. Els extraordinaris de Festa Major amiden 275 per 215 mm; els altres tenen format normal.

Redacció i administració: No la diu.

Impremta: Barnés, Palamós.

Preu: No el diu. En el núm. 1 trobem: «Anuncio sin pago. — Comunicamos a la afición deportiva, que este primer número de CHUT sólo ha sido posible gracias al apoyo real de sus primeros anunciantes. — Si no quieres, lector amigo, que a «CHUT» pueda rompérsele la crisma, conviene que sepas que no sólo aspiramos a ser «leídos», sino que necesitamos ser «comprados».

Director i col·laboradors: Enric Descayre i Salgas dirigí el setmanari.

Col·laboradors. Solament hem vist signats els escrits dels números extraordinaris; d'ells hem recollit els noms que segueixen: Antoni Ametller i Arxer, Joan Bordàs i Salellas, Enric Descayre i Salgas, Vi-

cenç Gandol i Jordà, Joaquim Gimbernat, Jaume Lladó i Vidal, Josep Mas i Dalmau, Jordi Palahí, Vicenç Rourich i V. Valls i Serra.

Ideari: Com es dedueix del títol del setmanari, l'objectiu de la seva existència era el futbol; el mateix que, anys més tard, tindria «Gol», dirigits ambdós per Enric Descayre. Passats uns núms., però, inclogué algunes notícies d'interès local, com hem dit. L'últim número publica un editorial on s'anuncia: «CHUT al decir que hoy pone fin a su propia existencia es para notificarte que en la próxima semana volverá a reaparecer en forma de página deportiva en las columnas de «ANCORA», la nueva publicación que, al mismo precio que la nuestra, será puesta a la venta el próximo jueves». Per tant, el setmanari «CHUT» passà a dir-se «ÀNCORA»; canvi de nom i d'orientació, perquè el futbol, de tema exclusiu al començament i majoritari després, passà a ocupar tan sols una plana del setmanari.

47. ÀNCORA

De l'1-XII-1949 (el primer exemplar numerat és el 318) al núm. 1.630 (25-X-1979). Continua. Com que «Chut» deixà de publicar-se per a donar pas a «Àncora», de més amplis horitzons, en el recompte efectuat el gener de 1954, el que havia de ser núm. 1 d'«Àncora» es considerà el 109, car se li sumaren els 108 de «Chut».

A l'AHMSF hi falten els núms. del 8 i 15 de desembre de 1949; 1 de gener de 1950; 15 de març, i 5 i 12 d'abril de 1951; 17 de gener, 10 d'abril, 19 de juny, 1, 14 i 21 d'agost, 4 i 11 de setembre, 9, 23 i 30 d'octubre, 6, 13 i 20 de novembre, 11 i 24 de desembre de 1952; del 15 de gener al 5 de febrer, del 19 de febrer al 5 de març, 1 d'agost, 17 de setembre i 26 de novembre de 1953; 21 de gener, 4 de febrer i els núms. 328 i 347 de 1954; 384 i 385 de 1955; 446 de 1956; Festa Major de 1959; 731 de 1962; 1.082 de 1969 i 1.123 de 1970. Els altres hi són tots, puix el núm. 1.275 que aparentment falta, no fou més que un error, car les dates de l'anterior i del posterior són correlatives. A la biblioteca local de «la Caixa» hi ha la col·lecció on poden consultar-se els núms. que falten a l'AHMSF, excepte els dos de 1949 i el núm. 731 que també hi falten.

Tiratge, segons «Àncora» del 24-V-1962: 1957 = 500 exemplars; 1958 = 510; 1959 = 535; 1960 = 570; 1961 = 605; 1962 = 750; segons nota que ens facilita Lluís Palahí, ex-administrador del setmanari: 1963 = 860; 1964 = 900; 1965 = 950; 1966 = 960; 1967 = 1.010; 1968 = 1.060; 1969 = 1.100; 1970 = 1.130; 1971 = 1.180; quan els núms. eren

extraordinaris se'n tiraven uns 300 exemplars més. Actualment el seu tiratge és de 1.200 exemplars.

Fins a l'any 1971, «Àncora» s'enviava a les «províncies» següents: Girona, Barcelona, Taragona, Lleida i Balears; també a Almeria, Àvila, Cadis, Castelló, la Corunya, Guinea, Lleó, Madrid, Màlaga, Múrcia, La Palma, Palces de Sobirania, Pontevedra, Santa Cruz de Tenerife, Santander, Sevilla, València i Biscaia; igualment, als països següents: Alemanya, Algèria, Andorra, Anglaterra, Argentina, Bèlgica, Costa d'Ivori, Estats Units, França, Holanda, Marroc, Mèxic, Nigèria, Noruega, Paraguai, Suïssa, Tànger, Uruguai i Veneçuela; notícies també facilitades per Lluís Palahí.

ANCORA

SAN FELIU DE GUIXOLS, 1 DICIEMBRE DE 1949

Els primers anys, per les circumstàncies polítiques del país, es publicava en castellà; ara és bilingüe. De 1951 a 1954 anà incorporant les seccions «Movietone», «5 minutos», «De mi retorta», «7 días», «Ficción y realidad», «Ayuntamiento», «Sintonía», etc., amb petites capçaleres, generalment de Narcís Masferrer. Des de 1957 la capçalera del setmanari i una ratlla inferior de la primera plana són en color, i l'escrit de l'última plana, voltat d'una sanefa també del mateix color; detalls que, a cop d'ull, fan més agradable el setmanari i donen relleu als articles d'ambdues planes. Des del 28-I-1965 inclou a la primera plana una fotografia (més endavant l'alternarà amb un dibuix de «Narmas») que, un any després, junt amb el comentari corresponent, apareix voltat d'una sanefa de color.

Des de 1970 ha editat tres llibres que, en general, recullen escrits publicats anteriorment en el setmanari: 1) *Bosquejo histórico de la villa de San Feliu de Guíxols*, d'Eduard González Hurtebise (Col·lecció Història i Vida, núm. 1). 2) *Cuadernos de temas guixolenses*, amb un treball de Joan Colls i Carreras (*Evolución de un municipio medieval en la costa catalana: San Feliu de Guixols*), quatre de Joan Torrent i Fàbregas (*La Revolución de 1868 a S. F. de G.; Temporals*

i aiguats memorables a S. F. de G.; Gente de mar de antaño, Los Calzada de S. F. de G., i *Arrendaments municipals a S. F. de G., segle XIX*) i dues transcripcions referides a la nostra ciutat (1974. Col·lecció H. i Vida, núm. 2). 3) *El ferrocarril de San Feliu de Guixols a Gerona*, d'Ignasi de Blas i Vilà (1978. Col. H. i Vida, núm. 3).

Subtítol: No en tenia. Des del núm. 889 (24-VI-1965) «SEMANARIO DE LA COSTA BRAVA».

Formats: El núm. de l'1-XII-1949 té el mateix format de «Chut»: 320 per 220 mm; part impresa 280 per 185 mm. Des del 5-I-1950 = 375 per 275 mm; part impresa 350 per 250 mm; quatre pàgines a 4 columnes. Des del 4-I-1951 = 435 per 310 mm; part impresa 415 per 290; vuit pàgines a diverses columnes. Des del núm. 327 (1-IV-1954) = 340 per 240 mm; part impresar 310 per 213 mm, format que, encertadament, fins avui es manté igual. El nombre de pàgines no és fixe, si bé en té 8 al començament, nombre que va augmentant fins arribar a les 12-18 actuals.

Extraordinaris. Nadal de 1949 = 318 per 212 mm; 16 pàgines a 2-3 columnes. 1950: Festa Major 275 per 215 mm; 44 pàgines a 2 columnes. Nadal 445 per 325 mm; 12 pàgs. a diverses columnes. 1951: Festa Major 280 per 215 mm; 48 pàgs. a 1-3 col. Nadal 435 per 315 mm; 12 pàgs. a diverses columnes (varia de 3 a 5, com varia l'amplada de les cols. i el tipus de lletra). 1954-57: Festa Major 270-280 per 215 mm; 44-52 pàgs. Nadal, tamany normal de 20 a 32 pàgs. a diverses columnes. Des de 1958, tres extraordinaris anyals: Primavera, a tamany normal, de 24-52 pàgs. a 2-4 columnes fins el 1971 que deixa de publicar-se. Festa Major 270-275 per 207-215 mm; 60-72 pàgs.; des de 1965, tamany normal de 20-64 pàgs. Nadal, tamany normal de 18-60 pàgs. Si bé els tres extraordinaris anyals comencen a sortir el 1958, com hem dit, el seu òptim s'escau de 1961 a 1971.

Altres extraordinaris. Núm. 1.000 (1967), de 16 pàgs., amb dades sobre «Áncora», i núms. 1.201 (1971), de 18 pàgs. i núm. 1.390 (1975), de 26 pàgs. dedicats ambdós a Garreta.

Redacció i administració: En els primers núms. no les diu. El 14-XII-1950 eren al carrer de Verdaguer, 17; des de la Festa Major de 1952, a la rebotiga de Galeries Carabela, Sant Domènec-Rutlla; des del núm. 681 (4-V-1961), Capmany, 26, domicili de Margarida Wirsing; des del 1162 (1-X-1970), Verdaguer, 2-tercer; des del 1437 (12-II-1976), Verdaguer, 6-tercer (el mateix, amb la nova numeració de cases).

Impremtes: Barnés, Palamós; des del 716 (Nadal de 1961), Gràfi-

ques Bat, Salt, Girona; des del 939, Gràfiques Bat de Francesc Arbusé, José Antonio (ara Major), 179 (ara 347-349), Salt, Girona.

Preu: No el diu; des del núm. 458 (8-XI-1956) 3 ptes.; des del 1.276 (30-XI-1972) 5 ptes.; des del 1.360 (15-VIII-1974) 10 ptes.; des del 1.377, anual 550 ptes., estranger 750, tassa d'avió apart; des del 1.399 (15-V-1975) 12 ptes., anual 660, estranger 900 ptes.; des del 1.449 (6-V-1976) 15 ptes., anual 750, estranger 1.000; des del 1.504 (26-V-1977) 20 ptes., anual 900, estranger 1.200; des del 1.553 (4-V-1978) 25 ptes., anual 1.125, estranger 1.500 (tassa d'avió apart).

Director i collaboradors: El primer director fou Enric Descayre i Salgas; des de novembre de 1956 Joaquim Janó (segons el núm. 1.000); des de 1961 Margarida Wirsing i Bordas que ja era redactor en cap des de 1956 (el seu nom figura a la capçalera des del núm. 939 del 9-VI-1966); des del núm. 1.271 (2-XI-1972) Claudi Isern i Llorens a la capçalera.

Redactors. Hi ha moments que una sola persona porta el pes de la publicació. Recordem els primers temps de Josep Vallverdú i Aixalà, els de Margarida Wirsing («L. d'Andraitx», «Omega») i ara els de Claudi Isern i Llorens («C. I. Ll.», «Lorens», «Abecé», «Cill»). Però no pretenem esgrinar quina ha estat la influència o intensitat de collaboració de cadascú; per això ens limitarem a posar, per ordre alfabètic, el nom dels que han collaborat cada setmana a «Áncora» durant un temps més o menys llarg; si n'oblidéssim algun —cosa probable— fem constar que ha estat involuntàriament. Són aquests, ultra els ja esmentats: Lorenzo Ballester («Polansky», «L'home de la Ballesta»), Francesc X. Callicó («Xavier»), Enric Figueres i Ribes, Alexandre Grau i Cervera («Gracer», «Gol»), Joaquim Gruart («A. M.», «Kik», «Spectator»), Ramon Gruartmoner («Faut», «Pepe»), Josep López de Lerma («Xavier de Lerma», «O. de Lasso»), Jaume Lladó i Alsina («Llif Odall»), Enric Llinàs i Bas («Líctor»), Jaume Lloveras i Albertí («Lloyds»), Josep Mas i Dalmau («Esplay»), Narcís Masferrer i Buixó («El Cronista», «Ladislao», «Taliano», «Kako», «Uno», «Narmas») i Lluís Palahí i Xargay («Lupaxa», «Lu»).

En el núm. de primavera de 1961, els redactors són curiosament descrits, cada un per ell mateix. Són els següents, ja citats: Callicó, Figueres, Grau, Gruartmoner, Isern, Janó, Masferrer, Palahí i M. Wirsing.

Actualment el director, com queda dit, és Claudi Isern; el sotsdirector Jaume Lloveras i els redactors en cap Josep M.ª Isern i Puig,

i Rafael Albiol i Barnés. Aporten treballs setmanalment Gerard Fabregat i Ganigué, Jordi Forest i Esteban, Francesc Illas i Batlle, Josep Serrats i Arnau, i els citats Masferrer i Palahí.

Col·laboradors. Hem recollit, entre altres que poden haver-nos passat per alt, els noms dels següents: Esteve Albert, Josep Albertí, Margarida Alsina i Camps («Guida»), Enric Badosa, Eduard Bardas i Planellas, Lluís Batlle i Prats, Pilar Blasco, Joan Bordàs i Salellas («Artemio»), Lluís Bosch i Cruañas, Jaume Brugada i Sarquella, Agustí Calvet («Gaziel»), Joan Canadell, J. Calzada i Carbó («Fortim»), Pere Català i Roca, Pere Coll i Casellas, Neus Corominas, Ernest Corral i Coll del Ram, Narcís Dausà i Dausà, Enric Descayre («D», «Rodin»), Jordi Elias, Josep Escortell i Cerqueda, Lluís Esteva, Llambert Font i Gartacós, Maria Dolors Gabarnet, Miquel Gil i Bonancia, A. Hereu i Ruax, Joan Mateu, Ramir Medir i Jofra, Antoni Miralles i Manresa, Enric Mirambell i Belloc, Josep Morera, Pelagi Negre i Pastell, Miquel Oliva i Prat, Lluís Pallí i Buxó, Pere de Palol, Miquel Pérez i Capella, Vicenç Raurich i Sala, Narcís Ribot, Pere Ribot, Miquel Riera i Ciurà, Tomàs Roig i Llop, Agustí Roldós, Fèlix Romaní i Carol, Narcís Ruscalleda i Miranda, Jaume Sala («Jaume»), Octavi Saltor, Joan Sanchiz, Nèstor Sanchiz, Joan Sanz i Roca, J. Soler i Cazeaux, Guillem Tell i Guri, M. Tolosà i Surroca, Isabel Torrent i Rabell, Joan Torrent i Fàbregas, V. Valls, M. Vaquer, M. Xifró i Girbal i Ernest Zaragoza («E. Z.»).

Ideari: Informatiu i literari; apolític. Defensor dels interessos de la ciutat.

A l'editorial del primer núm. (1-XII-1949) titulat *Saludo*, es llegeix: «Nuevas y muy amenas secciones irán aumentando día a día la realidad de esta nuestra presencia, con la cual y sin distinción alguna, pueden contar desde hoy todas las causas justas, llámense como se llamen, díganse como se digan».

«Àncora» ha significat, i segueix representant, un esforç digne de tot elogi. Qui repassi la seva voluminosa col·lecció, comprovarà que en els llargs anys de la seva vida ha mantingut una posició independent, i si alguna vegada ha defensat opinions determinades que la direcció del setmanari ha cregut convenient per a la ciutat, mai no ha negat les seves planes a les persones que també s'han considerat amb el deure de defensar criteris oposats; la qual cosa ha d'ésser valorada molt positivament.

48. CENTRO EXCURSIONISTA MONTCLAR

Del núm. 1 (juliol 1950), únic exemplar numerat, al de setembre-octubre 1979. Continua.

A l'AHMSF tan sols hi ha 4 exemplars de 1950; 7 de 1951; 1 de 1952; 3 de 1953; 2 de 1954; 1 de 1958; 4 de 1959; 2 de 1974; 4 de 1975; 4 de 1976; 4 de 1977; 6 de 1978, i 5 de 1979 (exemplars cedits per Josep Escortell i Josep Hereu).

Centre Excursionista
MONTCLAR
SANT FELIU DE GUIXOLS
CIRCULAR PER ALS SOCIS

Activitats Setembre - Octubre 1978

Mensual, en castellà degut a les circumstàncies polítiques; a mesura que aquestes canviaren anà evolucionant fins a editar-se totalment en català, començant pel títol. De l'abril del 1954 a març de 1955 sortiren solament 3 números, però foren extraordinaris. Per qüestions econòmiques, l'any 1959 deixà de publicar-se imprès i es repartia fet amb ciclostil. Des de l'any 1973 tornà a sortir imprès, bimensual; quatre pàgines on es descriuen les activitats realitzades els dos mesos anteriors i s'anuncien les que es realitzaran en el curs dels dos següents.

Subtítol: Des del juny de 1952, «CIRCULAR PARA LOS SEÑORES SOCIOS»; des d'abril-juny 1954, «ADHERIDO A LA FEDERACION ESPAÑOLA DE MONTAÑISMO»; des de 1978, «CIRCULAR PER ALS SOCIS».

Format: 210-225 per 157-162 mm; part impresa 170-190 per 116-135 mm; vuit pàgines a 2 columnes. Des d'abril-juny 1954, 28-36 pàgines a una columna. Des de febrer 1957, quatre pàgines a 1-2 columnes. Des de l'any 1973, quatre pàgines a una columna.

Redacció i administració: Des de juliol de 1950, Hotel Murlà, ram-

bla Vidal, 4 (en realitat era el 48); des de novembre de 1950, rambla Vidal, 48; des de febrer de 1952, passeig del Mar, 4 (hi havia el Llevantí, i ara l'hotel Reina Elisenda); des d'octubre-novembre de 1953, passeig del Mar, 12 (Bar Montserrat); després, en data incerta, passà al Bar Eldorado i a la Plaça (ca les Llagustera); des del 8-XII-1973, carrer de Capmany, núm. 92-100.

Impremtes: Des d'agost de 1950, Manuel Comas, carretera de Girona, 17, Sant Feliu; des de novembre del mateix any, impremta Barnés, Palamós; des de febrer de 1957, Grassot, Palamós; des de 1959 es feia en ciclostil; des de maig-juny de 1973, Manuel Comas, carretera de Girona, 33 (la mateixa casa amb la numeració nova).

Preu: Com diu en el subtítol, és una circular per als socis.

Directors i collaboradors: Segons ens diu Jaume Escortell, un dels principals animadors del Centre, la publicació va a cura de la secció de cultura; en realitat, el que encara redacta el butlletí —i això no ens ho diu ell— és el mateix Escortell.

Durant al primera època del butlletí, l'única que publica articles, s'hi troben escrits d'Albert Bosch, Jaume Escortell, Josep Escortell, Lluís Esteva, Martí Girona, Enric Heller, Jaume Lladó, Josep Mas, Miquel Oliva i Prat, Jordi Rabell, Josep Vallverdú, F. P. Verrié, Jordi Vidal, Josep Vicente i Margarida Wirsing («L. d'Andraitx»).

Ideari: De l'editorial del núm. 1 *Un paso adelante* (escrit pel seu president Enric Heller, segons ens han informat): «Ponemos hoy a disposición de nuestros estimados consocios y simpatizantes esta Circular en su nuevo formato, en la que ha de reflejarse la vida del centro como entidad deportiva y social» i «Nuestro boletín aspira a mantener vivo el contacto entre todos los socios y, desde luego, sus páginas están necesitadas de vuestro concurso. Anécdotas excursionísticas, informes de lecturas, breves composiciones de invención, datos y estadísticas, todo cabe en la circular. Es de todos nosotros. Y aspiramos, por ello, a que refleje, en toda hora, el latido de nuestro corazón colectivo».

49. BOLETÍN DE LA AGRUPACIÓN ROMEA DE S. FELIU DE GUIXOLS

De 1953 a 1958. Se'n publicaren sis números, un cada any, per Nadal; bilingüe.

A l'AHMSF hi falten els núms. de 1955, 1957 i 1958; els que hi ha els cedí Narcís Masferrer.

Subtítol: No en porta.

Format: 220 per 160 mm; part impresa 186 per 131 mm. Setze pàgines a una i dues columnes.

Redacció i administració: No n'hi havia.

Impremta: Gráficas Bat, José Antonio, 52, tel. 2833, Salt (Gerona).

Preu: Es repartia gratuïtament als socis de l'Agrupació. A tots els exemplars es llegeix: «La publicación de este Boletín ha sido posible gracias a la aportación económica de las casas anunciadoras. Recuerde sus nombres al efectuar sus compras».

Director i col·laboradors: Els cinc primers núms. foren dirigits per Narcís Masferrer i Buixó; el sisè per Josep Mas i Dalmau. Col·laboradors: «Alga», Joan Bordàs («Artemio»), J. de Haro, Claudi Isern, Josep Mas, Francesc Masferrer, Narcís Masferrer, Ricard Pelló, Tomàs Roig i Llop, Octavi Saltor, Joan Soler, J. Soler i Cazeaux, Josep Vallperdú, Margarida Wirsing («L. d'Andraitx»); dibuixos de «Narmas» i de Bussot.

Ideari: De l'editorial del núm. 1 que signa Claudi Isern: «Qué llevaderas se nos hacen las horas robadas, día tras día, a un sueño reparador, dedicándolas a nuestros ensayos, si te sabemos a ti, socio protector, con tu cooperación constante. Es así, con este estímulo mutuo, cual lo era el de nuestras agrupaciones antecesoras que, sin desfallecimientos, podremos todos laborar en pro de nuestro teatro. De nuestro teatro que antes lo fue de nuestros abuelos y que de ninguna manera podemos relegarlo al capítulo de los recuerdos, si no queremos desposeernos de una de nuestras galas más distinguidas y apreciadas».

Precedent: El «Boletín» tingué un precedent, que no és a l'AHMSF: el «Butlletí de l'Agrupació Romea», del qual en sortí un sol número, totalment en català, per la Festa Major de 1933. Tenia 28 pàgines i el seu format era quelcom major: 235 per 167 mm. En ell llegim: «Venim

simplement a parlar de les nostres coses estre els nostres amics; a enfortir, si és possible, el lligam que amb ell ens uneix, i a viure junts uns moments agradables. — Això és, a grans trets, el que ha impulsat l'Agrupació a editar el seu butlletí. — I ara, abans d'entrar en matèria, en anar a descabdellar la conversa que tenim preparada, permeteu que us donem l'efusivitat de la nostra salutació, mentre estrenyem la mà amiga que ens franqueja la casa. — Déu vos guard!».

No sabem qui dirigí aquest número que sortí de la impremta Viader, amb dibuixos de Germà Viader, «Sirio» i Narcís Masferrer, i reproduccions de quatre decorats d'Àngel Fernàndez. Col·laboradors: Francesc Masferrer, Josep M.ª Vilà, Francesc Curet, Enric Lluelles, Lluís Masriera, Lluís M.ª Bransuela i Claudi Fernàndez.

50. BOLETÍN GESALIS

Del núm. 1 (març de 1955) al 9 (octubre de 1957).

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar. Jaume Maset ens ha permès l'estudi de la seva col·lecció, que és completa.

Publicació de sortida irregular, majoritàriament trimestral; escrits en castellà, francès i anglès.

BOLETÍN

GESALIS

Organo del Club Internacional de Cambios Gesalis y de la Sección Filatélica del Colegio San José

Núm. 8 · Apartado n.º 39 · SAN FELIU DE GUIXOLS · (España) · Julio 1957

Subtítol: «Órgano del Club Internacional de Cambios Gesalis y de la Sección Filatélica del Colegio San José».

Format: 215 per 160 mm; part impresa 190 per 136 mm. De 16 a 20 pàgines a 1-2 columnes.

Redacció i administració: Col·legi de Sant Josep; apartat, 39.

Impremta: Barnés de Palamós.

Preus: 25 ptes. anuals; estranger 1 dòlar o 300 francs francesos.

Director i col·laboradors: Direcció col·legiada; Joan Oliva i Feliu, Lluís Taberner i Bretxa i Jaume Maset i Carbó tenien cura de la re-

vista. Segons el darrer, si fos necessari assenyalar un director, caldria esmentar Joan Oliva, «germà» del Col·legi.

Col·laboradors: Hem trobat els següents: Emili G. Arbussà, Josep Aguilar i Hernàndez, Pierre Bouche, Joan Cargol, Santiago Cervera, Timoteu Font i Abril, Lluís Garcia i Loxano, Walter H. Jefferson, E. Heller, Ramon Molera, Paul Roulle i Lluís Taberner.

Ideari: La finalitat de «Gesalis» era fer establir contactes entre els filatelistes guixolencs i forasters. Per això hom hi troba adreces de col·leccionistes de nacionalitats diverses.

51. BOLETÍN DE LA AGRUPACIÓN FOTOGRÁFICA Y CINEMATOGRÁFICA DE SAN FELIU DE GUÍXOLS

Del núm. 1 (gener de 1964) al 13 (temporada 1966-1967).

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar. Bartomeu Auladell ens ha permès l'estudi de la seva col·lecció completa.

BOLETIN DE LA ASOCIACION FOTOGRAFICA Y CINEMATOGRAFICA DE SAN FELIU DE GUIXOLS

Es desitjava que la publicació fos mensual, però, en realitat, sortí irregularment; la data de l'últim número és la transcrita: temporada 1966-67. Escrit en castellà.

Subtítol: No en té.

Formats: 31'5 per 21'5 cm totals; el darrer núm., 35 per 25 també totals. De 5 a 9 planes a una cara i —excepte el primer— cobertes; escrit a una columna (el núm. 13 és a 2 columnes).

Redacció i administració: Hotel Jecsalis, de Jaume Buixó, carretera de Girona, 9 antic.

Impremta: El núm. 1 és tirat amb ciclostil; fins el 12 inclusiu, ciclostil també, però amb cobertes impreses en les quals generalment hi ha una fotografia. Les cobertes són fetes a gràfiques Bigas; els

darrers números, gràfiques Bat, de Francesc Arbusé, José Antonio, 179, Salt.

Preu: Es repartia gratuïtament als socis de l'Agrupació.

Director i col·laboradors: Era director el president de l'Agrupació. Els 12 núms. primers en fou Bartomeu Auladell.

Col·laboradors. Coneixem els següents: Bartomeu Auladell i Vidal (autor de la majoria dels editorials), Joan Auladell i Vidal, Josep Bartomeu i Llorens, Ferran Bosch i Costa, Joan Bravo i Cama, Jaume Buixó i Prat, Àngela Bussot i Domènech, Josep Canet i Garcia, Julià Castelló, Jaume Cervera i Bosch, Joan Clos i Barneda, Albert Gironès, Alfons Hereu i Ruaix i Jordi Rabell.

Ideari: De l'editorial del primer número: «Te pedimos dispenses a este primer número de nuestro Boletín el calor que merece; si sabes comprender su sencillez y la dedicación de los que intervienen en su redacción y tirada, entonces sabrás ser indulgente cuando sea necesario, sobre todo si con él logramos lo que apetecemos: información y un nexo de comunicación entre todos los componentes de esta Agrupación.

52. GOL

Del núm. 1 (octubre 1965) al 31 (març 1969).

A l'AHMSF hi ha els núms. 1-15 de 1965-66; 17, 21-24 i 27 de 1967, i 28 de 1968 (Exemplars cedits per Josep Hereu, Narcís Masferrer i Lluís Palahí).

En castellà; mensual, però el 28 val per dos mesos.

Subtítol: «BOLETÍN INFORMATIVO ATENEU DEPORTIU GUÍXOLS».

Format: 275 per 208 mm; part impresa 252 per 185 mm. Vint pàgines a 2-3 columnes; els números 3 i 15 són extraordinaris de Nadal (28 i 16 pàgines, respectivament).

Redacció i administració: Rambla Vidal, 11.

Impremta: Gráfiques Curbet, Mediodia, 10; tel. 203504. Girona.

Preus: Del núm. 1: «Se reparte a domicilio a los señores socios. Venta en las librerías de la ciudad». No diu el preu.

Director: Enric Descayre. Collaboradors: Francesc Masferrer («Xicu»), Lluís Palahí Xargay, Claudi Isern Llorens («C. I. Ll.»); dibuixos de «Narmas».

Ideari: De l'editorial del núm. 1: «Con esta publicación, netamente deportiva y socialmente azulgrana (colors de l'Ateneu Deportiu Guíxols, com ho havien estat abans de l'Ateneu Deportiu), no pretendemos otra cosa que ofrecer a la Ciudad, a la estupenda ciudad de nuestros grandes amores, esta galanura de un nuevo servicio. A partir de hoy, tendrá el deporte guixolense su medio propio de expresión, y la idea, la absoluta conveniencia de un nuevo Campo de Deportes, su paladín más esforzado y decidido».

En realitat, fou el segon intent d'Enric Descayre —el primer havia estat «Chut»— de tirar endavant una publicació dedicada al futbol, intent difícil de reeixir en una ciutat com la nostra.

53. PRE-JIC

Del núm. 1 (novembre de 1965) al 26 vist (novembre de 1968); segons Joan Canadell degueren sortir uns 40-50 núms.

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar. Nosaltres hem tingut a les mans solament el núm. 1 (propietat de Lluís Palahí) i el 26 (Joan Canadell).

Degué publicar-se en periodes irregulars, superiors al mes. El núm. 1 és en castellá; el 26, bilingüe.

Format: 320 per 220 mm totals. Sis-deu planes a una columna i, a més, cobertes.

Redacció i administració: Degué ésser en el local d'Acció Catòlica.

Impremta: Solament són impreses les cobertes, però no hem pogut escatir a quina impremta les tiraven; el text és fet amb ciclostil.

Preu: No el sabem.

Director i collaboradors: Desconeixem el director.

Segons Joan Canadell, els collaboradors eren Antoni Canadell, Neus Casas, Gerard Fabregat, Jordi Forest, Josep López de Lerma i Robert Manera.

Ideari: A l'editorial del núm. 1 s'explica que «PRE-JIC significa antes de la JIC; y ésta significa Juventud de Medios Independientes de Acción Católica».

PRE-JIC

SAN FELIU DE GUIXOLS

NOVIEMBRE 1965

Més endavant diu que la publicació serà una de les activitats que, els dissabtes a la tarda, tindrà ocupats els joves en el centre d'Acció Catòlica; igualment, diu, se'ls orientarà sobre treballs manuals, pintura, filatèlia, etc.

Per tant, «PRE-JIC» representarà un noble anhel, sense pretendre en cap moment lograr una publicació important.

54. FULLS D'INFORMACIÓ CRISTIANA

Del núm. 1 (n'ignorem la data; és de creure el 1972) almenys fins el 10, que fou extraordinari (octubre de 1973).

A l'AHMSF hi ha els tres únics exemplars que hem vist: núms. 8-10, obsequi de Salvador Ventura.

Se'ns diu que al principi fou mensual; els núms. que tenim són de sortida irregular, que s'apropa a trimestral. Bilingüe.

Subtítol: «Parròquia de Sant Feliu de Guíxols».

Format: 320 per 220 mm totals. De 10 a 22 pàgines, més la coberta, a una columna.

Redacció i administració: Normalment era a la parròquia, però a voltes també es reunien en diverses cases particulars.

Impremta: La coberta és impresa, però no hem pogut saber on fou tirada; text en ciclostil.

Preu: Gratuït, si bé voluntari pels que volien contribuir a les despeses.

Director i col·laboradors: Àngel Gimènez dirigí la publicació; segons ens diuen, també tenia cura del text.

No hem pogut recollir el nom de cap col·laborador.

Ideari: Com diu la capçalera, tenia per objecte donar informació cristiana al grup que s'havia format a la parròquia del monestir.

55. ASOCIACIÓN DE PADRES DE ALUMNOS Y AMIGOS DE LOS CENTROS OFICIALES DE ENSEÑANZA

Des del núm. 25 «Colegios Nacionales» és substituït per «Centros Oficiales de Enseñanza».

Del núm. 1 (octubre 1974) al 62 i 63 (novembre i desembre 1979). Continua.

A l'AHMSF hi ha la col·lecció completa.

Mensual, però durant l'estiu (juliol-setembre) surt una sola circular que porta tres núms. El 29 (febrer 1977) és el primer que publica un text en català (columna dreta) i en castellà (columna esquerra). Des del 30, la primera pàgina és en català.

Asociación de Padres de Alumnos y Amigos de los Colegios Nacionales
SANT FELIU DE GUIXOLS
CIRCULAR PARA LOS SOCIOS
N.º 1 Octubre 1974

Subtítol: «CIRCULAR PARA LOS SOCIOS».

Format: 210 per 157 mm; part impresa 175 per 117 mm. Quatre pàgines a una columna, excepte el núm. 29 que, com hem dit, la primera plana és a dues columnes.

Redacció i administració: És a l'estatge del president de l'Associació.

Impremta: M. Comas, carretera de Girona, 17. Sant Feliu.

Preu: Com hem dit, és una circular que es reparteix gratuïtament als socis.

Director i col·laboradors: Dirigeix el butlletí el president de l'Associació.

Si bé els escrits van sense signatura d'autor, col·laboren les juntes dels diferents centres oficials d'ensenyança.

Ideari: A l'editorial del núm. 1, després d'unes consideracions sobre el nen, l'adult i l'escola, hi podem llegir: «De estos afanes y sus avatares dará noticia mensual este Boletín que hoy se inicia con el núm. 1. Su dirección no es de Junta a socios, sino múltiple, de todos a todos. Está pues abierto, en su obligada brevedad, a toda idea que deba ser comunicada en el seno de la Asociación».

Des del núm. 25, que és quan canvia de títol, s'han ajuntat als col·legis nacionals altres institucions oficials d'ensenyament. En el butlletí ho informen així: «Se formará un gran bloque... que participará en la gestión de todo cuanto interesa a la educación aquí, en su ámbito oficial. O, mejor que un bloque, sería decir una constelación de entidades autónomas, libres en sus respectivos espacios —el «Gaziel», el «Reixach», el Instituto, la Formación Profesional y la Guardería—, pero participando de la identidad y la eficacia común de la Asociación de Padres de Alumnos y Amigos de los Centros Oficiales de Enseñanza de Sant Feliu».

El butlletí és imprescindible per a conèixer qualsevol tema referit al títol i al temps de publicació del mateix.

56. BOLETÍN DEL COLEGIO NACIONAL DE E.G.B. "GAZIEL"

Del núm. 1 (desembre de 1975) al núm. 1 de la nova etapa (novembre de 1979). En total son 8 ó 9 núms. Continua.

Fou començat pels mestres del col·legi amb el propòsit que, a poc a poc, els alumnes arribessin a portar-ne les regnes. El darrer núm. l'han fet ja totalment ells. Per aquest motiu han canviat el format, li han posat per títol «GAZIEL-EXPRESS» i han tornat a començar la numeració.

N'han sortit dos cada any en dates diferents; bilingüe.

A l'AHMSF hi ha la col·lecció completa.

Formats: 262 per 215 mm totals. Des del núm. 1 de la nova etapa, 297 per 210 mm. De 12-30 pàgines a 1-3 columnes.

Redacció i administració: En el mateix col·legi.

Impremta: Fet totalment amb multicopista. Per aquest motiu potser no l'hauríem d'incloure en aquest treball.

Preu: Els núms. primers es repartien gratuïtament. Els de la se-

gona etapa es venen a 25 ptes. cada exemplar, perquè els beneficis han de servir per l'excursió de fi de curs.

BOLETIN DEL
COLEGIO NACIONAL DE E. G. B.
"GAZIEL"

Director i col·laboradors: Els núms. de la primera etapa foren dirigits pel claustre de professors. Els de la segona, segons la mateixa publicació, és «feta pels alumnes de vuitè» i els redactors són: John Kleinjung, Xavier Ribera, Joan C. Galindo, Josep M. Martín, Enric Pardo, Albert Reyné, Joan Sepúlveda i Francesc Isern.

Idearis: De l'editorial del núm. 1: «Por medio de este «Boletín» que hoy sale a la calle por primera vez, intentaremos poner en comunicación este pequeño mundo que es el Colegio, con todo aquel que quiera ser partícipe de nuestras inquietudes, de nuestros problemas y de cuanto aquí germina. Esperamos y deseamos que, cada vez más, sean los propios alumnos los que se adueñen de sus páginas, para establecer, más vivo y más eficaz, este necesario contacto».

De l'editorial del núm. 1 de la nova etapa: «Més que una substitució, millor diríem que és una continuació que portaran a terme, ara, els mateixos alumnes de l'Escola».

57. EL DOFÍ

Del núm. 1 (1-IV-1976) al 44 (agost de 1979). Continua.

Començà amb el títol «CIRCULAR»; des del núm. 5 «Centre d'Activitats Subaquàtiques Costa Brava»; des del 40 «EL DOFÍ». Del número 1 al 39, fet amb ciclostil; des del 40, imprès.

A l'AHMSF no n'hi ha cap exemplar.

Surt quan hi ha notícies per a comunicar als socis; els darrers números són mensuals i bimensuals. Text en castellà amb algunes notes en català; títol i subtítol en català.

Subtítols: Del núm. 40 «EDICIÓN ESPECIAL XVII SALÓN NÁUTICO 1979»; des del 41 «CENTRE D'ACTIVITATS SUBAQUÀTIQUES COSTA BRAVA».

Formats: Fins el 39, fet amb ciclostil, 300 per 210 mm amb petites variacions; des del 40 = 322 per 222 mm; part impresa 290 per 190 mm. Quatre pàgines a 2 columnes.

Redacció i administració: Rutlla, 41-pral, G-H; des del 5, a més, apartat, 152.

Impremtes: Núm. 40 Ind. Gràf. Taberner, Girona; des del 41 Gràfiques Bat, Salt; el 43 Gràfiques Curbet, Girona; des del 44 Bat, Salt.

Preus: Es reparteixen gratuïtament als socis.

Director i collaboradors: Des del núm. 41, M. Llenas.

Collaboradors. Hem trobat els següents: Jordi Camps i Verges, Pere Carré, R. Castelló, Josep M.ª Esteva, Xavier Granolleras, Dolors Llenas i M. Llenas.

Dibuixos de Joan Ferrer i fotografies de Josep M.ª Llenas, Manuel Llenas i Miquel Sans.

Ideari: De la Circular núm. 1: «...esta es la circular núm. 1, como bien puedes ver; ella es el principio de otras muchas que irás recibiendo... y es la avanzadilla del futuro Boletín del Centre. — En ella os informaremos de todas las nuevas que hayan y de los actos, concursos, actividades, etc., que se vayan a celebrar».

58. ASSOCIACIÓ DE VEÏNS. VILARTAGUES I TUEDA DE DALT

Del núm. 1 (abril de 1978) al 10 (desembre de 1979). Continua.

A l'AHMSF hi ha tots els exemplars.

Al començament, bimensual; després la seva sortida és irregular. Si bé hi ha articles en una sola llengua —català o castellà—, generalment el mateix escrit és en català en una columna i en castellà a l'altra.

Subtítol: «Butlletí Informatiu».

Format: 277-313 per 209-222 mm; part impresa 258-289 per 199-204 mm; tots els exemplars són de formats quelcom diferents. De 4 a 16 pàgines a una o a dues columnes.

Redacció i administració: No la diu.

Impremta: Copidiseny, Sant Feliu; des del núm. 9, Tipo/Offset Bigas - S.F.G.

Preu: Es distribueix als socis de l'Entitat.

Director i col·laboradors: Si bé no hi ha director oficial, sabem que Carme Anglès i Costa és la que principalment té cura de la publicació.

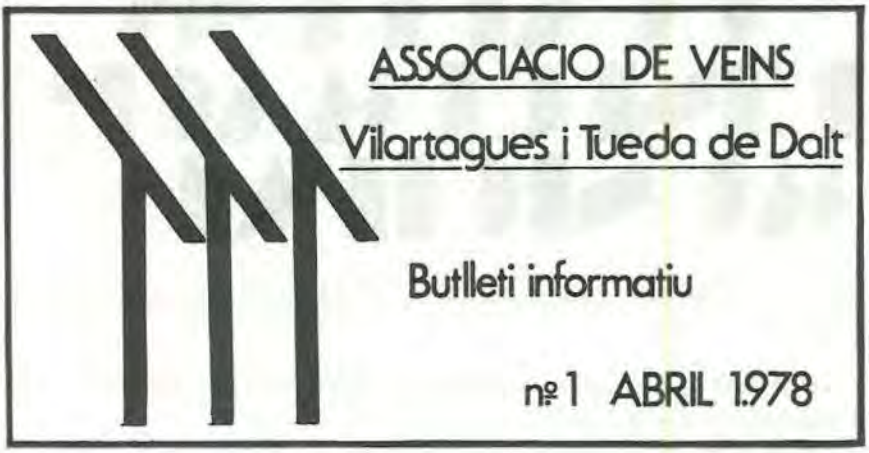

Col·laboradors. Hem trobat escrits signats per Carme Anglès («C. A.»), Jordi Bolaño i Massana, Teodor Bosch i Marquès, M.ª Dolors Gòmez, Pere Lacoba, J. Oriol i Planelles, Pere Torras i Josep Vicente.

Ideari: De l'editorial del núm. 1, escrit tan sols en castellà: «Queremos adecentar el barrio por fuera y por dentro. Queremos aprender DEMOCRACIA, adquirir cultura, aprender a respetarnos mútuamente y queremos que todos, absolutamente todos, participen cada vez más en cuantas actividades colectivas decidamos emprender... Este Boletín, que por ahora aparecerá cada dos meses, será un valioso instrumento para informar a todos de las actividades de la Asociación».

59. QUADERNS D'INFORMACIÓ MUNICIPAL

Del núm. 1 (10-VI-1979) al núm. 6 (10-XI-1979). Continua.

Tots els núms. són a l'AHMSF.

Mensual en català; surt el dia 10 de cada mes. Des del núm. 7 inclou fulles suplementàries amb traducció del text al castellà.

Subtítol: No en porta.

Format: 280 per 220 mm; part impresa 250 per 196 mm Els tres primers núms. de 12 pàgines a 2-4 columnes; els altres, de 16 pàgines; tots, amb dibuixos i fotografies; presentació acurada. El núm. 4 porta, adjunta, la versió catalana i castellana de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Tirada 1.500 exemplars.

QUADERNS D'INFORMACIÓ MUNICIPAL

ANY I - SANT FELIU DE GUÍXOLS - 10 DE JUNY DEL 1979 - N.º 1

Redacció i administració: Oficines d'Informació i Turisme; edita l'Ajuntament de la ciutat.

Impremta: Gràfiques Bigas. Sant Feliu.

Preu: Com que la publicació té per finalitat informar de les activitats municipals, fou acordat posar el preu simbòlic de 5 ptes., força inferior al de cost.

Director i col·laboradors: Segons consta en el núm. 1, Antoni Agustí dirigeix la publicació i en són redactors Tomàs Rosés (sots-Director), Narcís Masferrer (direcció artística) i Josep Marull (delineant); des del núm. 2, l'equip de redacció el formen Rosés, Masferrer i Joan Ferrer (fotògraf).

Col·laboradors. Normalment els escrits van sense signatura. Però Manuel Monfort signa el *Pòrtic* com Alcalde i, quan no hi és, ho fa Pere Pujol, Alcalde accidental; per excepció Lluís Esteva publica mensualment un escrit sobre història local.

Ideari: Manuel Monfort, Alcalde de la ciutat, en el *Pòrtic* del número 1, diu: «El punt 4 del capítol I (Govern Municipal), del Programa d'Actuacions Urgents, aprovat en la Sessió Extraordinària de l'Ajuntament Ple, el dia 3 de maig diu textualment: «S'iniciarà immediatament la publicació d'un butlletí informatiu per a la població,

fent saber la situació en què es rep l'Ajuntament i els diferents projectes que hi tinguin entrada, així com el projecte de tràmit ulterior». — Com a conseqüència d'aquest acord programàtic, surt a la llum pública aquest primer número del butlletí informatiu que hem batejat amb el nom de QUADERNS D'INFORMACIÓ MUNICIPAL, per mitjà del qual i en els successius números que aniran apareixent puntualment el dia 10 de cada mes pretenem mantenir degudament informada l'opinió de tota l'activitat municipal. — Un dels aspectes que totes les candidatures van assenyalar amb especial èmfasi en llurs respectius programes és el de la participació ciutadana en el treball del consistori, participació que de cap manera no podrà ser possible sense una opinió personal degudament fonamentada mitjançant una correcta informació. En aquesta frase queda doncs perfectament sintetitzada la finalitat d'aquests QUADERNS. — El contingut d'aquestes pàgines pretén ésser absolutament objectiu. Per tal motiu s'ha encomanat la seva redacció a tres ciutadans no vinculats a cap partit polític, que tenen completa llibertat d'acció, amb la confiança que sabran aconseguir l'objectivitat desitjada, i als quals, des d'aquest lloc de la revista vull agrair llur col·laboració...».

60-67. REFERÈNCIES DE PUBLICACIONS DUBTOSES

En la relació de 1928, Enric Bosch i Viola cita «La Cruz» i «Sol i Sombra»; la primera també l'esmenta en la de 1918. Com que Bosch i Viola no en dóna cap dada concreta i cap més autor dels que s'han preocupat de la premsa guixolenca no les inclou en els seus treballs, preferim deixar-les com a publicacions dubtoses.

Per altra part, Joan Canadell ens facilita una relació de publicacions que Soler i Cazeaux tenia recollida; en ella hi trobem, ultra la majoria de les inventariades fins ací, les que segueixen: «La Verdad» 1896, «El Pueblo» 1899, «El Radical» 1904, «España Federal» 1931, «Lluita» 1931 i «L'Obra» 1931, publicacions que també col·loquem en el mateix grup.

Esperem que, amb el temps, podrem aclarir si totes —o almenys algunes d'elles— realment es publicaren i si fou a la nostra vila-ciutat.

RELACIÓ PER ORDRE ALFABÈTIC

Donem tot seguit la relació de les publicacions per ordre alfabètic. Si el coneixem, cada una d'elles va seguida del període de temps que es publicà. Recordem una vegada més, però, que algunes de les dates són insegures perquè no hem pogut estudiar les col·leccions senceres. Per això, per evitar confusions, indiquem amb negretes les dates que tenim per certes.

Heus ací la relació:

«Acción Social Obrera» **1919**-1932 (a Sant Feliu), «Alcaldía de San Feliu de Guíxols» **1940-1941**, «Àncora» **1949-1979**, «Asociación de Padres» **1974-1979**, «Associació de veïns» **1978-1979**, «L'Avi Muné» **1918-1932**, «El Bajo Ampurdán» **1884**-1888, «Boletín Agrupación Fotográfica» **1946-1967**, «Boletín Agrupación Romea» **1953-1958**, «Boletín Colegio Gaziel» **1975-1979**, «Boletín Gesalis» **1955-1957**, «Butlletí del C. E. Mar i Muntanya» **1931**-1933, «Cap i Cua» **1893**-1894, «Centro Excursionista Montclar» **1950-1979**, «Ciutadania» 1914, «Ciutat Nova» **1910**-1919, El Colegio Vidal» **1886**-1890, «La Comarca Federal» 1894, «La Costa Brava» **1930-1936**, «La Cruz» (?), «La Cuña» **1903**-(?), «Chut» **1947-1949**, «El Dofí» **1976-1979**, «El Eco Guixolense» **1878-1884**, «L'Eco Marià» **1917-1919**, «L'Entreacte» **1902-1902**, «Espalmatorium» **1923-1924**, «El Faro» **1905**-1909, «La Fe Cristiana» (1893-(?), «El Fomento» **1910-1910**, «Fulla Dominical» **1920-1979**, «Fulla Sardanística» 1925-1935, «Fulls d'informació cristiana» 1972-1973, «Gissalis» **1923-1924**, «Gol» **1965-1969**, «El Guixolense» **1880**-1881, «El Ideal» **1920**-1923, «El Independiente» **1899**-(?), «La Información» **1903**-1909, «La Lealtad» **1894**-1899, «Llavor» **1901**-1908, «Llevant» **1906**-(?), «El Noticiero» **1891**-1894, «L'Onada» **1932-1933**, «Palmarium» **1922**-1926, «Pàtria» **1902-1902**, «Pre-Jic» **1965**-1968, «Proa» **1936-1936**, «El Programa» 1900-1934, «El Proletario» **1905**-1906, «El Puerto» **1899**-1902, «Quaderns d'Informació Municipal» **1979-1979**, «El Racionalismo» 1889-1891, «Revista corcho-taponera» 1892-(?), «Revista de S'Agaró» **1935-1974**, «El Siglo XX» 1891-1894, «Símbolo» **1942-1961**, «Sol y Sombra» (?), «Lo Trapacer» **1898**-1899, «La Voz del Comercio» **1911**-1915.

PERIÒDICS QUE SORTIEN ENSEMS

Com hem dit suara, moltes dates són insegures. Amb tot, creiem interessant consignar —per aproximació, no amb seguretat— les publicacions que sortien al mateix temps, en el decurs dels anys esmentats en primer lloc de la relació següent:

1878-79 «El Eco Guixolense».
1880-81 «El Eco Guixolense» i «El Guixolense».
1882-83 «El Eco Guixolense».
1884 «El Eco Guixolense» i «El Bajo Ampurdán».
1885 «El Bajo Ampurdán».
1886-88 «El Bajo Ampurdán» i «El Colegio Vidal».
1889-90 «El Colegio Vidal» i «El Racionalismo».
1891 «El Racionalismo», «El Siglo XX» i «El Noticiero».
1892 «El Siglo XX», «El Noticiero» i «Revista corcho-taponera».
1893 «El Siglo XX», «El Noticiero», «Cap i Cua» i «La Fe Cristiana».
1894 «El Siglo XX», «El Noticiero», «Cap i Cua», «La Comarca Federal» i «La Lealtad».
1895-97 «La Lealtad».
1898 «La Lealtad» i «Lo Trapacer».
1899 «La Lealtad», «Lo Trapacer», «El Independiente» i «El Puerto».
1900 «El Puerto» i «El Programa».
1901 «El Puerto», «El Programa» i «Llavor».
1902 «El Puerto», «El Programa», «Llavor» i «L'Entreacte-Pàtria».
1903 «El Programa», «Llavor», «La Información» i «La Cuña».
1904 «El Programa», «Llavor» i «La Información».
1905 «El Programa», «Llavor», «La Información», «El Proletario» i «El Faro».
1906 «El Programa», «Llavor», «La Información», «El Proletario», «El Faro» i «Llevant».
1907-8 «El Programa», «Llavor», «La Información» i «El Faro».
1909 «El Programa», «La Información» i «El Faro».
1910 «El Programa», «Ciutat Nova» i «El Fomento».
1911 «El Programa», «Ciutat Nova» i «La Voz del Comercio».
1912-13 «El Programa», «Ciutat Nova» i «La Voz del Comercio».
1914 «El Programa», «Ciutat Nova», «La Voz del Comercio» i «Ciutadania».

ARXIU MUNICIPAL SANT FELIU DE GUIXOLS

1915 «El Programa», «Ciutat Nova» i «La Voz del Comercio».

1916 «El Programa» i «Ciutat Nova».

1917 «El Programa», «Ciutat Nova» i «L'Eco Marià».

1918 «El Programa», «Ciutat Nova», «L'Eco Marià» i «L'Avi Muné».

1919 «El Programa», «Ciutat Nova», «L'Eco Marià», «L'Avi Muné» i «Acción Social Obrera».

1920 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «Fulla Dominical de la parroquia de S.F.G.» [1] i «El Ideal».

1921 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera» i «El Ideal».

1922 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «El Ideal» i «Palmarium».

1923 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «El Ideal», «Palmarium», «Espalmatorium» i «Gissalis».

1924 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «Palmarium», «Espalmatorium» i «Gissalis».

1925-26 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «Palmarium» i «Fulla Sardanística» [1].

1927-29 «El Programa», «L'Avi Muné» i «Acción Social Obrera».

1930 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera» i «La Costa Brava».

1931 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «La Costa Brava» i «Butlletí del C. E. Mar i Muntanya» [1].

1932 «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «La Costa Brava», «L'Onada» i «Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de San Feliu de Guíxols. Memoria» (d'ací endavant posarem «M. Cámara de Comercio»).

1933 «El Programa», «La Costa Brava», «L'Onada» i «Butlletí de l'Agrupació Romea» [1].

1934 «El Programa» i «La Costa Brava».

1935 «La Costa Brava» i «Revista de S'Agaró».

1936 «La Costa Brava», «Revista de S'Agaró» i «Proa».

1937-39 No sabem que sortís cap publicació, puix la «M. Cámara de Comercio» de l'any 1939 no sortí fins el 1944 (no l'hem posat des de 1932 perquè no ens consta que sortís).

1940-41 «Alcaldía de San Feliu de Guíxols» i «M. Cámara de Comercio» (1939-43).

1942-46 «M. Cámara de Comercio» i «Símbolo».

1947-48 «M. Cámara de Comercio», «Símbolo» i «Chut».

1949 «M. Cámara de Comercio», «Símbolo», «Chut», «Áncora» i «Revista de S'Agaró».

1950-52 «M. Cámara de Comercio», «Símbolo», «Áncora», «Revista de S'Agaró» i «Centro Excursionista Montclar» [1].

1953-58 «M. Cámara de Comercio», «Símbolo», «Áncolo», «Revista de S'Agaró», «Boletín de la Agrupación Romea» [1] i «Boletín Gessalis» [1].

1959-61 «M. Cámara de Comercio», «Símbolo», «Áncora» i «Revista de S'Agaró».

1962-64. «M. Cámara de Comercio», «Áncora», «Revista de S'Agaró» i Boletín Agrupación Fotográfica» [1].

1965-69 «M. Cámara de Comercio», «Áncora», «Revista de S'Agaró», «Gol» i «Pre-Jic» [1].

1970-73 «M. Cámara de Comercio», «Áncora», «Revista de S'Agaró» i «Fulls d'Informació Cristiana» [1].

1974 «Áncora», «Revista de S'Agaró» i «Asociación de Padres de Alumnos...» [1].

1975 «Áncora» i «Boletín del C. N. de E.G.B. Gaziel» [1].

1976-77 «Áncora» i «El Dofí» [1].

1978 «Áncora» i «Associació de Veïns...» [1].

1979 «Áncora» i «Quaderns d'Informació Municipal» [2].

[1] Per ésser d'importància relativa, no l'anotarem més; hom pot veure els anys que sortí en la descripció que fem del periòdic.

[2] A l'AHMSF hom pot consultar les publicacions següents: "El Eco Guixolense" 1878-1884, "El Guixolense" 1880-1881, "El Bajo Ampurdán" 1884-1888, "El Puerto" 1899, "El Independiente" 1899, "El Programa" 1900-1934, "Llavor" 1901-1908, "La Información" 1903-1909, "El Faro" 1905-1909, "Ciutat Nova" 1910-1919, "L'Avi Muné" 1918-1932, "Acción Social Obrera" 1919-1932, "El Ideal" 1920-1923, "Palmorium" 1922-1926, "Espalmatorium" 1923-1924, "La Costa Brava" 1930-1936, "L'Onada" 1932-1933, "Revista de S'Agaró" 1935-1974, "Proa" 1936, "Alcaldía de San Feliu de Guíxols" 1940-1941, "Símbolo" 1942-1961, "Chut" 1947-49, "Áncora" 1949-1979, "Boletín de la Agrupación Romea" 1953-1958, "Gol" 1965-1969, "Fulls d'Informació Cristiana" 1972-1973, "Asociación Padres Alumnos..." 1974-1979, "Boletín Colegio Gaziel" 1975-1979, "Associació de Veïns" 1978-1979, "Quaderns d'Informació Municipal" 1979.

A la biblioteca de "la Caixa", sucursal d'aquesta ciutat, hom troba: "Áncora", "La Información", "Revista de S'Agaró", "Revista de Girona" i "Boletín de la Asociación Fotográfica".

I a la Cambra de Comerç conserven les seves importants Memòries.

Quan sortien ensems periòdics diversos, com que sovint sostenien criteris diferents —especialment si eren portaveu de partits polítics— les polèmiques eren freqüents i prenien els caires més imprevisibles, puix cada periòdic pretenia portar l'aigua al seu molí, per tal d'assegurar-se el recolzament popular. De quan en quan, els protagonistes sortien de mare i les discussions adquirien una virulència extremada perquè un cop perdut el control, en lloc de presentar proves o d'exposar arguments es dedicaven a dirigir-se paraules cada vegada més emmetzinades. Aleshores els redactors sovint perdien els estreps; per contra, els administradors es fregaven les mans de satisfacció perquè quant més forta era la baralla, més exemplars es venien.

Un de nosaltres recorda les batusses entre «El Programa» (republicà-federal-d'esquerra) i «Ciutat Nova» (de la Lliga Regionalista), entre els quals es collocava decididament «L'Avi Muné» tot disparant andanades contra l'un i contra l'altre, però rebent-les d'ambdós costats. També recorda les paraules que li digué en certa ocasió el que fou director, redactor i venedor de l'esmentat «L'Avi Muné», Enric Bosch i Viola: —Ja sé que fulano té raó, però em convé fer-li la contra perquè quan no hi ha res de nou, «L'Avi» no té tanta sortida.

CLOENDA

Potser el màxim floreixement del periodisme a Sant Feliu s'escau pels voltants de 1906 (quan es publicaven «El Programa», «Llavor», «La Información», «El Proletario», «El Faro» i «Llevant») i durant el període 1923-1932 (amb «El Programa», «L'Avi Muné», «Acción Social Obrera», «El Ideal», «Palmarium», «Espalmatorium», «La Costa Brava» i «L'Onada») per no esmentar més que els setmanaris. Evidentment, la premsa guixolenca no quedà enrera de la resta de la premsa catalana, valorades ambdues amb el mateix percentatge demogràfic.

La guerra civil darrera significa un colapse total. No tenim referències de cap publicació dels anys 1937-39 i des d'acabada la guerra civil fins el 1973, tan sols «Símbolo», «Àncora», «M. Cámara de Comercio» i la meravellosa «Revista de S'Agaró» —que, segons sembla, no sortirà més— són dignes d'ésser esmentades. «Alcaldía de S.F.G.», com indica el nom, no fou més que el portaveu del Municipi; les seves planes reflexen la manera de pensar dels que manaren durant els anys 1940-41. Per altra part, els butlletins del «Montclar», de l'«Agrupació Romea», de l'«Agrupació Fotogràfica», «Gesalis», «Pre-Jic» i

«Fulls d'Informació Cristiana» representen esforços generosos, però no podem pas comparar-los amb les quatre publicacions primeres. «Chut» i «Gol» foren creades per a tractar quasi exclusivament de futbol, i això no permet pas una vida llarga en poblacions com la nostra. Des de 1974 surten les publicacions de l'«Associació de Pares», del col·legi «Gaziel», de l'«Associació de Veïns», «El Dofí» i, finalment, els «Quaderns d'Informació Municipal», cap d'elles setmanal ni de lluita, sinó informatives.

Amb les dades de què disposem, el setmanari guixolenc de més llarga durada és «Àncora» (32 anys si li ajuntem «Chut» i 30 amb el nom actual). Segueixen «El Programa» (uns 26 si descompten les interrupcions que sofrí), «L'Avi Muné» (14 anys), «Acción Social Obrera» (13 anys), «Ciutat Nova» (9 anys), «Llavor» (7 anys) i «El Eco Guixolense» i «La Costa Brava» (6 anys cada un). Els esmentats, no hi ha dubte, foren dels més importants que la nostra ciutat ha tingut.

Els guixolencs, sigui quina sigui llur manera de pensar, hem de recordar amb agraïment els noms dels que, per un ideal que han considerat mereixedor de llurs esforços, han fet possible l'edició de les 59-67 publicacions esmentades abans, ultra les que potser hauran escapat a les nostres recerques.

Per acabar, ens resta tan sols felicitar els que han contribuït a l'èxit innegable que «Àncora» ha assolit, entre altres coses perquè és la publicació guixolenca de més llarga durada que la nostra vila-ciutat ha tingut: felicitació que fem extensiva per igual als que la iniciaren; als que la mantingueren en temps difícil i, a més, li donaren una qualitat envejable; i, finalment, als que l'acomboien actualment amb sacrifici que no hem de regatejar.

Anotem, però, que amb un sol setmanari estem molt lluny dels sis que sortien el 1906 i el 1923, i dels cinc de 1924 i 1932; àdhuc anem darrera del bienni 1880-1881 i de l'any 1884, quan els nostres avis feien sortir dos setmanaris.

A tots els que, amb més o menys traça i amb més o menys coratge, han contribuït a omplir les planes de les publicacions guixolenques de tots els temps, nostre sentit homenatge.

EL PROGRAMA

XXII - VI
MDCCCXCIV

Publicació del Comité Comarcal Federalista del Baix Empordà. Surt els diumenges.

PREU DE SUBSCRIPCIÓ: 2'00 PTES.
NÚMERO SOLT: 20 CÉNTIMS

St. Feliu de Guixols, 10 Juliol 1932

Oficines: Passeig del Mar, 2 - Primer pis
TERCERA ÉPOCA. :::: NÚM. 59
Anuncis, comunicats i reclams, segons tarifa

Fulls d'informació cristiana

Parròquia de Sant Feliu de Guíxols

Incloem ací aquestes dues capçaleres, desplaçades de lloc per un error de compaginació.

EMPRESES I TREBALLADORS DEL SURO A SANT FELIU DE GUÍXOLS

PER

SANTIAGO HERNÀNDEZ I BAGUÉ

Com a conseqüència de la normalització de l'economia europea després de la Primera Guerra Mundial, les comarques suro-taperes havien experimentat, tot just a partir de l'any 1926, una lenta i progressiva millora en les seves activitats comercials i industrials. Aquesta situació durà fins el 1930. En aquest any es deixaren sentir els efectes de la crisi de Wall Street [1]. Baixà l'exportació del suro treballat i fins i tot del suro en planxa i de les deixes («desperdicis») procedents de l'escorça i la fabricació. Aquestes circumstàncies afectaren el treball, però contràriament a altres crisis no tenim notícies de tancaments de fàbrica ni d'acomiadaments; es reduí la setmana laboral a quatre, tres o dos dies.

Aquesta situació es mantingué els anys següents, malgrat l'interès que els afectats i el mateix govern tenien per a sortir de la crisi que afectava la indústria suro-tapera. El desig de superació d'aquest mal moment hi és present a:

a) la Primera Conferència Internacional del Suro, celebrada a París entre el 21 i el 25 de setembre del 1931.

b) l'Assemblea de la indústria surera catalana que tingué lloc a Palafrugell el 8 de novembre del mateix any.

c) la Conferència de Madrid del 1932, convocada per la Direcció General del Comerç, a nivell de l'Estat espanyol.

[1] La crisi iniciada el 24 d'octubre de l'any 1929 s'internacionalitzà ràpidament. Es manifestà a nivell mundial amb baixes de preus, principalment els de les primeres matèries; reducció de la producció industrial, interrupció dels intercanvis internacionals i depreciació de productes agrícoles. Aquesta crisi del 1929 fou un canvi fonamental en l'evolució de l'economia capitalista, ja que forçà l'Estat a intervenir en la producció.

d) la Segona Conferència Internacional del Suro, celebrada a Lisboa el 17 d'octubre del 1932.

e) i la Tercera a Madrid el 28 de maig del 1934.

Aquestes conferències resultaren infructuoses per a solucionar el conflicte, però establien uns principis fonamentals per a millorar la producció forestal. Els industrials i comerciants es sentiren marginats, especialment a la Conferència de Madrid.

L'abolició de la «llei seca» el 5 de desembre del 1933 als Estats Units donà la impressió que la situació s'esmenaria, però es mantingueren els alts aranzels per a l'exportació a l'esmentat país dels productes elaborats i la millora fou insignificant. El mateix podem dir d'altres països, com França, on només era possible l'exportació dels taps de les qualitats superiors, els quals podien suportar els drets duaners.

El govern espanyol decretà el 9 de novembre del 1933 unes disposicions per a incrementar el consum de suro elaborat. Fins al 10 de febrer del 1934 no es publicà l'ordre per a l'aplicació del decret. No podem jutjar la incidència d'aquest Reglament en la producció surotapera donat el curt espai cronològic en el qual tingué vigència.

L'amable lector tindrà presents, doncs, els condicionaments que tenia la indústra a Sant Feliu de Guíxols en aquest moment. Contemplarà les dades que oferim a la seva consideració, no solament com una relació estadística amb un valor absolut, sinó des de l'òptica d'una crisi. Algú pot comparar el nombre de treballadors del 1935 amb altres èpoques i potser el trobarà alt. Cal comptar amb el que podien produir els tapers treballant només a un terç o a una quarta part del seu rendiment habitual, si tenim present la incidència de la reducció de la setmana laboral en la producció.

EL CENS DEL 1935

El Padró del 1935 a Sant Feliu de Guíxols[2] ens proporciona una sèrie de dades que podem considerar importants. Per a cada habitant a més del seu nom, edat, estat civil, grau d'alfabetització i professió, ens indica el nom o la raó social de l'empresa on treballava, particularitzant la seva especialitat i àdhuc si es trobava en aquest moment sense feina. Buidant les llistes del cens podem determinar el nombre d'obrers i obreres de cada taller, des del més modest de tipus artesanal o domèstic a l'empresa més important.

Això ens permet conèixer la situació a la indústria abans de l'aturada provocada per la guerra civil; l'aspecte patronal: el coneixement de l'economia de cada empresa pel nombre de treballadors contractats, doncs no és possible pel volum de la producció, que són unes dades que o no s'han recollit mai o s'han perdut [3]; i l'aspecte obrer: ens dóna una idea del grau d'especialització dels treballadors i l'índex d'atur, important per a establir la situació de crisi.

Entenem que aquest padró municipal del 1935 a Sant Feliu de Guíxols és una font important de dades per a qualsevol estudi del segle XX a aquesta ciutat on els factors població/treball hi juguin un paper important.

CONSIDERACIONS A LES NÒMINES CONFECCIONADES A PARTIR DEL CENS

Són unes dades donades pels mateixos obrers en el moment de fer un cens, i no procedeixen de primera mà com seria en el cas d'haver estat proporcionades per les empreses.

Alguns obrers no treballaven realment a l'empresa que citen, i si ho feien era solament a hores.

Molts treballaven amb caràcter merament eventual. Sospitem que és el cas de moltes dones, doncs no diuen si a més de la feina de la casa tenen part de les hores ocupades en alguna fàbrica. El treball de la dona és un element important a l'hora d'establir el nombre de treballadors de les empreses suro-taperes perquè en aquesta branca industrial la mà d'obra femenina ocupa diverses fases de la producció.

Tot això pot afectar a la confecció d'aqueta llista, ja que possiblement no hi consten algunes empreses perquè els seus obrers no han declarat treballar-hi. Això seria cert en el cas d'empreses amb un nombre de treballadors molt reduït.

Gran nombre dels que considerem empresaris en realitat treballaven a alguna fàbrica important com a obrers, però a l'omplir el cens fan constar que tenen treballadors. Aquest és un fet corrent en els casos de petits fabricants de tipus familiar [4], on el cap de casa treballa a fora, però la seva família fa alguna especialitat, «caps nets» per exemple, proporcionant les primeres matèries i la posterior co-

[2] Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols (A.M.S.F.G.), secció XIV, n.º 17.

[3] A la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Sant Feliu de Guíxols tampoc no fou possible trobar-les.

mercialització, els intermediaris o alguna fàbrica. Així s'explicaria la dualitat obrer-empresari en aquest cas.

Amb tot això podem veure com, malgrat la importància que pot tenir aquest cens com a font de dades, hem d'acceptar els seus resultats amb moltes reserves des del punt de vista estadístic.

Ens hem permès complementar aquesta informació amb l'any de creació d'algunes empreses i amb llurs característiques constructives. Aquestes darreres les hem obtingut d'una relació acompanyada de seixanta plànols feta el 1937 [5] per l'arquitecte municipal d'aquells anys, Joan Bordàs. També hem consultat el Registre Fiscal d'Edificis i Solars de Sant Feliu de Guíxols [6].

DISTRIBUCIÓ DE LA MÀ D'OBRA PER EMPRESES

NARCÍS ALBERTÍ i SITJÀ

Fabricant de taps.

Personal: 14 tapers, 1 carrador, 1 llescador, 1 triador, 1 apoderat [7]. TOTAL 18.

ALEMANYA S.A.

Abans «Rigau i Massós». Fàbrica a la carretera de Girona 71-75 [8], amb una superfície edificada de 798 m² i un pati de 805 m². La construcció era d'una sola planta, classificada com a bona l'any 1937.

[4] GAZIEL, Agustí Calvet: **"Sant Feliu de la Costa Brava"**. Barcelona, 1963, p. 140. "Fabricar era un verb massa fort i sonor, que només s'aplicava a l'activitat dels obradors i empresaris en gran escala. Dels menuts, es deia només que fabriquejaven. "Què fa el senyor Pere?", demanava algú, per exemple. I li responien: "Oh! Fabrica a tot drap". "I el noi de cal Xecu, què fa?". La contestació, quatre tons més baixa, era: "També fabriqueja...".

[5] Hi ha una anotació que diu: "Curiosidad. Planos de la totalidad (en tres hojas) de las fábricas de San Feliu de Guíxols, hechos en el período de guerra civil de 1936-39 por los "rojos" a fin de percibir un alquiler a sus mismos propietarios. Juan Bordás. Arquitecto". Els plànols són retolats en català i la data és de l'abril del 1937. Aquests plànols són dibuixats amb llapis de diferents colors fent difícil la reproducció. Per això els hem copiat aplicant trames i afegint escales gràfiques. Per necessitat de compaginació hem aplicat una numeració diferent de la proposada per Joan Bordàs a l'original; ambdues numeracions consten a les pàgines on us oferim els plànols. El coneixement d'aquest document el devem al sr. Lluís Esteva, director del Museu i de l'arxiu Municipal, que molt gentilment el posà a la nostra disposició.

[6] A.M.S.F.G., secció XXVII, n.° 1 al n.° 9. "Registro fiscal de todos los edificios, solares, y demás fincas urbanas que radican en este término municipal según el resultado de la comprobación llevada a efecto en cumplimiento del Real Decreto de 4 de febrero de 1893". Es començà el 23 de març del 1894 segons es certifica al final dels volums primer i sisè. Hi trobem anotacions fins al 1941 en algun cas aïllat. Consta de nou volums amb més de tres mil folis.

[7] Diu també "consignatori de comerç".

[8] Segons el plànol n.° 19 de l'arquitecte Bordàs.

Personal: 4 tapers, 2 carradors, 2 maquinistes, 1 esmeril, 2 triadors, 1 discos. TOTAL 12.

FRANCESC ARARÀ i PLANELLAS

Fabricant de taps.

Personal: 9 tapers, 1 carrador, 2 maquinistes, 2 triadors, 1 empleat, 1 sense especialitat. TOTAL 16.

«MANUFACTURAS DE CORCHO ARMSTRONG»

Aglomerats. Societat formada el dia 1 de gener de 1930 per les empreses «Armstrong Cork Company» de Lancaster (Pensylvània, EE.UU.) i «Manufacturas del Corcho», successora de Miquel i Vincke de Palafrugell. El domicil social era a Sevilla, avinguda de Miraflores número 34, i les sucursals, a Palafrugell, Palamós i Figueres. A Sant Feliu de Guíxols disposaven d'uns locals a Calasanç [9].

Personal: 1 taper, 2 empleats, 1 escrivent. TOTAL 4.

MARIA GRÀCIA ARPA DE DURAN

Fàbrica de taps.

Personal: 1 taper.

JAUME AYMERICH i TARINAS

Fàbrica de taps.

Personal: 1 taper.

BANASET i SANMIQUEL

Fàbrica de taps al carrer de Campmany. Una sola planta edificada amb una superfície de 2.356 m² i 2.164 m² de patis. La construcció fou qualificada de bona el 1937 [10]. Hi havia una bàscula a l'entrada.

Personal: 48 tapers, 5 carradors, 2 barrinaires, 7 maquinistes, 2 esmeril, 9 triadors/res, 2 peons, 3 altres especialistes, 1 sense especialitat. TOTAL 79.

PANTALEÓ BARCELÓ

Fabricant de taps.

Personal: 1 maquinista.

BARNEDA

L'única persona que declarà treballar-hi és una nena de 14 anys; figura en el cens amb la qualificació de «taper» (sic).

Personal: 1 taper (a).

[9] Al Registre Fiscal d'edificis i solars (R.F.E.S.), foli adicional 3.066, adició n.º 9, no hi ha les dades de les superfícies. No consta a la relació de l'arquitecte Bordàs.

[10] Plànol n.º 5.

BARRIS, NADAL i Cia.

Fàbrica de taps a la carretera de Girona, 42. Construcció regular, amb una planta baixa de 844 m² i un pati de 516 m² [11].

Personal: 13 tapers, 1 maquinista, 1 esmeril, 6 triadors/res. TOTAL 21.

J. BAS

Personal: 1 maquinista, 1 triador. TOTAL 2.

JOSEP BATET, Fill de [12]

Fàbrica de taps. Disposem de dades des del 1801. Fàbriques a la carretera de Palamós, la qual separava els dos conjunts. Les superfícies ocupades per l'edifici «A» eren: Planta baixa: 1.694 m²; pis: 1.665 m²; patis: 402 m². Edifici «B», de construcció bona, destinat a la secció d'esmeril i magatzem; torre amb dipòsit d'aigua. Supefície edificada: 1.306 m² de planta baixa; patis: 1.084 m².

Personal: 22 tapers, 1 carrador, 1 barrinaire, 3 maquinistes, 4 esmeril, 7 triadors/res, 2 aglomerats, 2 escrivents, 1 empleat, 4 peons. TOTAL 47.

FILLS DE H. A. BENDER

Establerts a Sant Feliu des del 1851. En diferentes èpoques trobem la societat classificada com a fàbrica de taps, comerciants de taps o fabricants de discos. La fàbrica era a la Ronda de Mascanada. Limitava a la dreta amb possesions del Monestir, a l'esquerra amb el torrent Calvari, i a darrera amb propietats de Francesc Poujarniscle. El domini d'aquesta finca fou trasmès per venda a Antoni Serra Vicens el 12 de desembre del 1932. El 23 de setembre del 1927, Jordi Enric Bender incorporà a la societat una fàbrica de 955 m² que limitava a la dreta amb el carrer Cisneros, a l'esquerra amb una propietat dels germans Ferrer i a darrera amb finques de la mateixa societat [13].

El 1937 la fàbrica constava de planta baixa (2.673 m²), pis (516 m²) i dos patis: un entre edificis (4.257 m²) i un hort exterior (5.336 m²).

Personal: 33 tapers, 24 triadors, 1 escrivent, 1 empleat, 5 peons, 1 discos, 4 altres especialitats. TOTAL 69.

BOIX

Personal: 1 taper.

[11] Plànol n.º 16.
[12] A vegades, "Josep Batet i fill". Plànols n.º 46 i 48.
[13] R.F.E.S. foli 134 i 2.250. Plànol n.º 1.

BOMBI i SOLER

Comerciants i fabricants de taps. Establerts des del 1910 i continuadors de «Badosa i Soler». Fàbrica al carrer de Provença. La part edificada, tota planta baixa, el 1937 tenia 1.137 m² i els patis 2.103 m². Era classificada com a construcció regular [14].

Personal: 25 tapers, 5 carradors, 4 maquinistes, 2 esmeril, 4 triadors/res, 1 escrivent, 2 peons. TOTAL 43.

JOSEP BONAL S. en C.

Fàbrica de taps.

Personal: 2 tapers, 1 triador. TOTAL 3.

JOAN BOSACOMAS i ROSELL

Fàbrica de taps.

Personal: 2 tapers. Les úniques obreres són la dona i la filla del titular.

BURGELL MOTGER S.L.

Fàbrica de taps al carrer d'Ignasi Iglesias [15]. Construcció bona i resistent, amb una superfície edificada de 2.405 m², 1.609 m² de pati i un hort de 1.974 m².

Personal: 22 tapers, 2 maquinistes, 3 esmeril, 2 triadors/res. TOTAL 29.

PERE CAMPISTOL i BASART

Fabricant de taps i de quadres. Casa fundada el 1880. Carrer d'Ignasi Iglesias. El 1937 es classificà de bona la construcció de la seva fàbrica [16]. Superfície edificada: sòtans 121 m² i planta baixa 193 m². Pati: 252 m².

Personal: 4 tapers.

OCTAVI CANADELL

Casa fundada el 1904. Succeïa a Josep Canadell i Gelabert que fabricava des del 1885. Estava establerta al carrer de Surís, 4 [17]. Superfície edificada: sòtans 272 m², planta baixa 619 m² i pis 336 m². Pati: 245 m².

[14] Plànol n.º 2.

[15] Plànol n.º 22. Ignasi Iglésias és l'actual carrer de Sta. Teresa. Per a tot allò referent als carrers de Sant Feliu, vegeu: Lluís Esteva i Lluís Palahí: **"Els carrers de Sant Feliu"**. Sèrie d'articles publicats a "Àncora" el Nadal de 1977; 19-1-78; 26-1-78; 2-3-78; 30-3-78; 18-5-78.

[16] Plànol n.º 30.

[17] Plànol n.º 15.

Personal: 14 tapers, 1 carrador, 3 maquinistes, 5 triadors. TOTAL 23.

ESTEVE CAÑET i ALSINA

Fabricant de taps.

Personal: 8 tapers, 3 barrinaires, 3 maquinistes, 2 triadors/res, 1 escrivent (és el fill), 1 altres especialitats. TOTAL 18.

CLAUDI CARRERAS i MATEU

Era fabricant de taps però, és també a algunes llistes de comerciants. El 1937 treballava al carrer del Sol. Era propietari d'una part de la fàbrica. Part edificada: planta baixa 209 m², primer pis 200 m² i segon pis 200 m². Pati 39 m².

Llogava per 39 pessetes al mes una planta baixa de 83 m² i un pati de 192 m². Comprà la propietat el 4 d'agost del 1932 a Maria Morató i Bofill que la tenia del 27 d'abril del 1909 quan l'adquirí a Agustín Fernández Cubias [18].

Personal: 17 tapers, 6 carradors, 1 barrinaire, 1 maquinista. TOTAL 25.

BLAS COLL i RAGOLTA

Fabricant de taps. Segons les nostres informacions passà aquest establiment de pares a fills des del 1870.

Personal: 1 taper, 2 maquinistes. TOTAL 3.

«LA CORCHERA CATALANA»

Situada a la plaça del Monestir n.º 8 bis, tenia una superfície de 20.770 m² entre superfície edificada i patis. La propietat fou comprada el 14 de juny del 1929 a l'Ateneo Social [19]. Aquesta empresa amb «La Suberina» de Sant Feliu [20], i altres de Palafrugell, València i Sevilla integrà la «CO.GE.CO.» —«Compañía General del Corcho»— el 4 de novembre del 1929. El President del Consell d'Administració fou Francesc Cambó i Batlle. La «CO.GE.CO.», que tenia el seu domicili social a Barcelona, volia monopolitar les exportacions. Això representava un perill per a la mitjana i petita empresa suro-tapera que veié en la creació de la «Compañía» el final de les seves activitats com a societats autònomes. Davant tantes pressions el projecte fou abandonat.

Personal: 5 tapers, 2 escrivents, 2 peons. TOTAL 9.

[18] R.F.E.S. fol. 1.467. Plànol n.º 47.

[19] R.F.E.S. fol. 2.654.

[20] Vid. la descripció d'aquesta empresa més endarrera.

«LA CORCHERA INTERNACIONAL»

Relacionada amb «Manufacturas del Corcho ARMSTRONG, S.A.» [21].

Personal: 2 triadores, 2 sense especialitzar. TOTAL 4.

JOAN COSTA

Personal: 1 comerciant del suro [22], 1 sense especiailtat. TOTAL 2.

JOSEP COSTA i AYATS

En tenim notícies des del 1883. Establert al carrer del Puig. La fábrica era de construcció moderna el 1937. Pagava 1.525 ptes. anyals per una superfície construida de 371 m² i un pati de 497 m² [23].

Personal: 3 tapers [24], 1 carrador. TOTAL 4.

CREIXELL [25]

Personal: 1 carrador.

CRUAÑAS BASART

Personal: 1 taper, 1 maquinista. TOTAL 2.

«PANSIN CHARLES, Fils.»

Fàbrica de taps.

Personal: 5 tapers, 1 carrador, 1 barrinaire, 1 esmeril, 3 triadors i 1 mecànic. TOTAL 12.

RAFAEL DONATIU

Fàbrica de taps situada al carrer d'Ignasi Iglesias 5-9. El 1937 pagava un lloguer de 112,50 ptes. per una construcció considerada bona [26]. Superfície edificada: Planta baixa 409 m² i pis 409 m². Pati 179 m².

Personal: 27 tapers, 1 esmeril, 14 triadors/res, 1 apoderat, 2 peons. TOTAL 45.

MARIA DURAN

Carrer de l'Algavira, 94. La superfície edificada constava d'una planta baixa de 194 m² i un pis, a sobre, de 58 m². Disposava d'un pati d'una superfície de 70 m². La construcció era considerada bona el 1937 [27].

Personal: 8 tapers, 2 maquinistes, 2 triadors. TOTAL 12.

ENRIC ELK

Personal: 1 maquinista.

21 Vid. Armstrong.
22 És el fill del propietari.
23 Plànol n.º 50.
24 Un dels tapers és el fill.
25 L'única referència que en tenim ara és al cens del 1935.
26 Plànol n.º 23.
27 Plànol n.º 35.

ESTRADA i CARRERÓ, S.A.

Aglomerats de suro.

Personal: 4 tapers, 1 aglomerats, 1 empleat. TOTAL 6.

ANTONI FERRER i PALET

Fàbrica de taps i objectes de suro[28]. Establerta al carrer de Girona, 47. Tenia una superfície edificada de 160 m² i un pati de 65 m².

Personal: 1 sense especialitzar.

FERRER PORTES

Personal: 1 triador.

BENET GALLART i VILÀ

Fabricant de taps.

Personal: 7 tapers, 3 maquinistes, 2 esmeril. TOTAL 12.

ROMÀ GAY i CODINA

Fàbrica de taps al carrer de Fermín Galán, disposava d'un superfície de 184 m² a la planta baixa, 66 m² al pis i un pati de 190 m². Temporalment la subarrendà per 300 ptes. anyals[29].

Personal: 4 tapers, 1 maquinista, 1 triador. TOTAL 6.

JOAN GERONÈS i SERRATS

Fàbrica de taps.

Personal: 1 taper, 1 carrador, 1 maquinista, 2 triadores. TOTAL 5.

F. GIRONA

Construcció modesta i antiga al carrer de Girona cantonada amb el carrer del Sol. Constava de planta baixa i pis amb una superfície de 185 m² i 79 m² respectivament, i un pati de 126 m². Fou comprat el 2 de febrer de 1920 per Miquel Girona i Esteva a Josep Torrent i Arará, el qual la tenia des del 4 de març del 1907[30].

Personal: 2 tapers, 1 carrador, 1 triadora. TOTAL 4.

SALVADOR GRANÉS

Fàbrica al carrer del Sol propietat de l'Asil, al qual pagava 600 pessetes anyals per una planta baixa de 166 m², un primer pis de 123 m² i 348 m² de patis[31].

Personal: 1 taper.

[28] Plànol n.º 14.

[29] Al plànol n.º 56 hi trobem aquesta observació: "Aquesta fàbrica la sub-arrenda Coll (manyà) per 300 pts. anyals. L'ex-propietari fou Cama de Romanyà".

[30] R.F.E.S. fol. 1.641. Plànol n.º 38.

[31] Plànol n.º 45. "Pagava 600 pts. a l'any a l'Asil".

C. A. GREINER i Fills S.A.

Casa fundada el 1906. Fabricants de taps, de discos, de quadres i comerciants. Fàbrica al carrer de Pecher, aportada a la societat per R. Pecher el 30 de juny de 1926 [32].

Personal: 46 tapers, 4 carradors, 1 barrinaire, 9 maquinistes, 4 esmeril, 18 triadors/res, 1 apoderat, 2 escrivents, 3 empleats, 6 peons, 4 altres especialitats. TOTAL 98.

H. HELLER

Casa fundada el 1918. Comerç i fàbrica de taps al carrer de Salmeron. Superfície edificada: Sòtans 239 m² i planta baixa 1.419 m². Patis 389 m². Cal descomptar uns 400 m² no utilitzables a causa de les runes produïdes per un incendi. Tota una part que tenia pis, quedà a planta baixa. Aquesta propietat fou comprada pel sr. Seller el 30 d'abril de 1925 als germans Francesca i Eduard Ferrer [33].

Personal: 7 tapers, 1 maquinista, 2 triadors, 1 escrivent, 1 peó. TOTAL 12.

IRLA I COMPANYIA

Comerciants de suro i consignataris de transport marítim [34].

Personal: 7 escrivents, 1 peó, 1 camàlic, 1 sense especialitat. TOTAL 10.

SALVADOR JANER i QUINTÀ

Comerç de suro i fàbrica de taps. Casa fundada el 1848 per Jaume Janer i Tutau, pare del titular en aquesta època.

Personal: 1 taper.

JOSEP JACOMET i QUINTANA

Personal: 2 tapers.

JUNQUÉ

Tots els treballadors són membres de la família.

Personal: 5 tapers.

PAULÍ MARGOU i OLIVERAS

Fabricant de taps al carrer Nou del Garrofer, 31. La fàbrica era també casa-habitació. Disposaven de 52 m² a la planta baixa i un pati de 118 m² [35].

[32] R.F.E.S. fol. 2.193. Els plànols d'aquesta fàbrica no són dibuixats a la relació de l'arquitecte Bordàs, malgrat que hi ha dos espais reservats per a fer-ho.

[33] R.F.E.S. fol. 807. Plànol n.º 25.

[34] Aquesta raó social pertanyia a la família de Josep Irla que fou, anys més tard, tercer President de la Generalitat. Era propietària de la Goleta "Comercio" que feia cabotatge entre Sant Feliu de Guíxols i Barcelona.

[35] Plànol n.º 44.

Personal: 1 taper, 1 maquinista. TOTAL 2.

MARTINELL

Personal: 2 triadores, 9 sense especialitat. TOTAL 11.

JOAN MAURA i PIJOAN

Fàbrica de taps a la carretera de Girona, 29-31. Disposava d'una superfície de 556,405 m² [36].

Personal: 7 tapers, 5 maquinistes, 1 triadora. TOTAL 13.

LLORENÇ MONER i SALA

Fabricant de taps des del 1900. Fàbrica al carrer de Boera, 16. Construcció mitjana amb planta baixa (423 m²), pis (68 m²) i patis (573 m²). La propietat fou comprada el 30 de març del 1926 a Jaume Gordis i Companyia [37].

Personal: 3 tapers, 1 maquinista, 1 triadora. TOTAL 5.

JOSEP MONT i BRUNET

Abans M. Bernal. Fabricant de discos a la plaça del Monestir. La fàbrica i la casa-habitació ocupaven el matexi edifici que tenia les característiques següents [38]: Superfície edificada: Pis-habitació 174,90 m², Planta baixa fàbrica 452,10 m², Pis fàbrica 277,20 m², 2.on pis fàbrica (terrat) 173,25 m². Pati 138,60 m².

Personal: 8 tapers, 1 maquinista, 15 triadors/res, 1 escrivent, 3 peons. TOTAL 28.

MÜLLER [39]

Personal: 11 tapers, 1 carrador, 3 maquinistes, 7 triadors/res. TOTAL 22.

ENRIC PELAGÓS [40]

Fabricant de taps al carrer de l'Hospital. Llogava l'edifici que fa cantonada amb el carrer de Campmany. Superfície edificada: Planta baixa 155 m² i pis 99 m². Pati 142 m².

Personal: 5 tapers.

PI

Tot el personal és femení; incloeix la muller del fabricant.

Personal: 3 tapers (així són classificades al padró).

[36] R.F.E.S. fol. 590 bis.
[37] R.F.E.S. fol. 843. Plànol n.º 7.
[38] R.F.E.S. fol. 108. Plànol n.º 6.
[39] Trobem el seu nom escrit al cens amb diversitat de grafies: Müller, Miller, Muler.
[40] Plànol n.º 37. Escriuen Palagós.

BENET PLANELLAS i CASERAS

Creada el 1877. Relacionada amb les empreses: «Hijo de Benito Planellas» i «Planellas i Carreró S. en C.». Elaboraven respectivament, taps, aglomerats de suro i serradures de suro. Tenia una superfície edificada de 184 m² i 749 m² de patis. Teresa Mascort i Benet Planellas adquiriren una fàbrica al carrer Nou del Garrofer el 12 de setembre de 1917 a Teodoro Mascort. No coneixem cap altra dada d'aquesta construcció[41].

Personal: 18 tapers, 4 carradors, 3 barrinaires, 5 maquinistes, 1 esmeril, 8 triadors/res, 1 aglomerats, 1 escrivent, 6 peons, 1 altres especialitats. TOTAL 48.

POUJOAN

Personal: 1 taper.

JEAN PRIOUX

Fabricant de taps a Sant Feliu des del 1848.

Personal: 25 tapers, 6 carradors, 1 barrinaire, 4 triadors, 2 peons, 1 altres especialitats. TOTAL 39.

PUJOL ARTIZÀ

Personal: 12 tapers, 1 barrinaire, 1 maquinista. TOTAL 14.

NARCÍS RIBAS i BATET

Casa establerta des del 1889. A partir del 1929 és a nom de Vídua de Narcís Ribas i Batet; aquesta és la raó social l'any 1935. La fàbrica de taps era al carrer de Girona i el propietari de la finca fou en Nicolás Ribas i Batet. La superfície total era de 1.195 m²[42].

Personal: 1 carrador.

MATIES RIBOT i XATART

L'any 1886 era «Ribot, Canadell i companyia». A diverses relacions consta com a fàbrica de taps, comerç de suro i comerç de taps, respectivament.

Personal: 7 tapers, 1 maquinista, 2 triadors, 1 traginer. TOTAL 11.

JOAN RIGAU i VILÀ

Fabricant de taps.

Personal: 4 tapers (un és el fill), 1 barrinaire, 1 maquinista, 1 esmeril. TOTAL 7.

[41] R.F.E.S. fol. 2.209. Plànol n.º 29.
[42] R.F.E.S. fol. 2.308.

PERE B. ROCA i FERRER

Personal: 5 tapers, 2 maquinistes. TOTAL 7.

AGUSTÍ ROLDÓS i CALZADA

Fàbrica d'aglomerats de suro des del 1923. L'any 1894 Pau Roldós i Roldós ja tenia una casa-fàbrica de 218 m² a la carretera de Palamós, que destinava en aquell moment a la fabricació de taps. El 1935 la construcció era qualificada com a bona, amb coberts escalonats a causa del pendent del terreny i disposava dels forns propis de l'especialitat. Era una de les empreses que primer es dedicá a la fabricació d'aglomerats [43]. Superfície edificada: sòtans 113 m² i planta baixa 1.116 m². Patis 1.260 m².

Personal: 10 aglomerats, 1 escrivent, 4 peons, 1 altres especialitats. TOTAL 16.

JOAN ROS i RAURICH

Personal: 2 tapers.

ENRIC ROSSELLÓ i VILÀ

Fàbrica de taps i especialitats del suro al camí de Mascanada [44]. Superfície edificada: Planta baxa 1.130 m²; pis (fàbrica) 427 m². Pati entre edificis 1.269 m²; pati posterior 1.660 m².

Personal: 28 tapers, 2 carradors, 2 barrinaires, 2 maquinistes, 5 triadors/res, 3 escrivents, 4 peons, 9 plantillaires [45], 2 bullidors. TOTAL 57.

ROURICH i NADAL

Personal: 9 tapers, 2 maquinistes, 1 esmeril, 1 triador. TOTAL 13.

DOMINGO ROURICH i SALA

Fabricant de taps al carrer de Salmerón [46], n.º 7. Disposava d'una planta baixa de 298 m² i un pati de 274 m² [47]. Al costat i fent cantonada amb el carrer de Barcelona hi havia la fàbrica de Vicenç Rourich i Sala, però no hem trobat cap obrer que declarés treballar-hi. Aquesta construcció tenia 560 m² i 468 m² de patis [48].

Personal: 2 tapers.

43 R.F.E.S. fol. 2.395. Plànol n.º 26.
44 Plànol n.º 3.
45 En realitat 1 obrer és a plantilles i 8 a discos.
46 El carrer de Salmerón és l'actual carrer de Sta. Magdalena.
47 Plànol n.º 57.
48 Plànol n.º 11.

FILLS de J. ROVIRA

Fabricants i comerciants de taps a la carretera de Girona. Superfície edificada: Sòtans i cobert del pati 388 m², primera planta 323 m², segona planta 228 m². Pati 216 m².

Personal: 2 tapers [49].

LLUÍS ROVIRA i ESTRADA

Fàbrica de taps i quadres al carrer de Campmany. La propietat fou adquirida el 23 de desembre del 1931 a Concepció Muta que la tenia des del 23 de setembre del 1927 quan la comprà a Joaquim Sala i Alemany [50]. Superfície edificada: Planta baixa 331 m², pis 212 m². Patis 247 m².

Personal: 2 tapers (un és el fill), 1 escrivent. TOTAL 3.

ANTONI RUFÍ i GROS

Fàbrica de planta baixa al carrer de Milans s/n., amb una superfície total de 681 m². La rebé en testament del seu pare, Antoni Rufí i Mundet el 24 de desembre de l'any 1935 [51].

Personal: 1 taper.

RAMON SAIS i SENDRA

Fàbrica de taps.

Personal: 1 taper, 1 triador (és el fill). TOTAL 2.

J. SALIP i SALVADOR

Comerç de suro i fàbrica de taps.

Personal: 7 tapers, 2 carradors, 2 maquinistes, 1 triador, 1 empleat (és el fill), 1 sense especiailtat. TOTAL 14.

JOAN SANJAUME i MAIMÍ

Fàbrica de quadres, taps i especialitats del suro. Aquesta propietat, situada al carrer d'Huguet fou adquirida pel sr. Sanjaume el 15 d'octubre del 1928 per dissolució de societat.

Els anteriors propietaris foren: Manuela Lladó vda. de Garriga, abans del 1894 fins el 21 de juny del 1907, quan passà a ser propietat de Ramona Valls i Martí, fins el 23 de setembre del 1927 quan l'adquireix Blas Coll i Ragolta, el qual a la data abans esmentada deixa d'usufructuar-la a favor del sr. Sanjaume [52].

49 R.F.E.S. fol. 588, 590, 592. Plànol n.º 17.
50 R.F.E.S. fol. 2.222. Plànol n.º 41.
51 R.F.E.S. fol. 2.328.
52 R.F.E.S. fol. 903. Plànol n.º 32.

ARXIU MUNICIPAL SANT FELIU DE GUIXOLS

Aquesta fàbrica ocupava el 1935 les següents superfícies: En propietat. Superfície edificada: Planta baixa 1.276 m², pis 780 m²; patis 1.424 m². En règim de lloguer. Superfície edificada: Planta baixa 960 m²; patis 840 m². Fins a aquest moment desconeixem la quantitat mensual satisfeta pel lloguer i el nom del propitari d'aquesta part.

Personal: 43 tapers, 2 carradors, 4 barrinaires, 4 maquinistes, 3 esmeril, 12 triadors/res, 2 escrivents, 1 peó, 6 camàlics, 1 bullidor. TOTAL 78.

JOSEP SERRA i VICENS

El 1929 el trobem classificat com comerciant de suro.

Personal: 2 tapers.

SIRENO

Personal: 1 taper, 1 carrador, 1 triadora. TOTAL 3.

FRANCESC SOLER

La fàbrica, de bona construcció el 1935 [53], era al carrer de l'Algavira. Superfície edificada: Planta baixa 351 m²; patis 81 m².

Personal: 9 tapers (dos són familiars), 3 carradors, 1 maquinista. TOTAL 13.

SUBER C. de P.

Situada al número 7 del carrer de Zorrilla. Tenia una superfície de 189 m² a la planta baixa i 132 m² de patis [54].

Personal: 1 taper, 2 aglomerats, 1 peó. TOTAL 4.

LA SUBERINA S. A.

Casa fundada l'any 1920. Era una de les primeres fàbriques d'aglomerats. Amb la «Corchera Catalana» formà part de la «CO.GE.CO.» («Compañía General del Corcho») [55]. Estava situada al carrer de Salmerón [56] i ocupava 4.321 m² a la planta baixa i 6.119 m² de patis.

Personal: 6 tapers, 1 carrador, 2 serradors, 4 aglomerats, 2 escrivents, 3 empleats, 24 peons, 3 camàlics, 2 altres especialitats, 1 sense especialitat. TOTAL 48.

SUBIRÓS

Personal: 1 taper, 1 peó. TOTAL 2.

[53] Plànol n.º 33.
[54] Plànol n.º 10.
[55] Vid. "La Corchera Catalana".
[56] Carrer de sta. Magdalena. Plànol n.º 8.

GERMANS SUREDA

Fabricants de taps al carrer Castell d'Aro. L'any 1894 la fàbrica i la llar de Salvi Sureda i Dalmau ocupaven 97 m². El 1937 la superfície edificada era de 55 m² més 167 m² de pati [57].

Personal: 2 tapers (els seus fills).

TABERNER

Personal: 3 tapers (dos són els fills), 2 maquinistes. TOTAL 5.

S. TERRASSENCH

Personal: 5 tapers.

FRANCESC TORNABELLS

Fabricant de taps al carrer de l'Havana s/n. Miquel Tornabells i Jordà hi tenia dos solars el 1894. El 17 d'octubre del 1895 en vengué un a Joan Jordà i Sala. L'altre fou ocupat, més tard, per una de les fàbriques dels srs. Tornabells [58]. Aquesta tenia una superfície edificada de 234 m² a la planta baixa i 202 m² al pis, un pati de 39 m².

Una altra era al carrer de Salmeron, en més bones condicions que l'anterior. Superfície edificada: Planta baixa 388 m², pis 388 m². Pati 131 m².

Personal: 10 tapers, 4 maquinistes, 2 triadors. TOTAL 16.

PERE TORRES i ALBERTÍ

Treballava al carrer del Mai [59]. Pagava de lloguer 1.000 ptes. anyals. Superfície edificada: Planta baixa 175 m², pis 132 m². Pati 345 m².

Personal: 6 tapers, 1 carrador, 1 maquinista. TOTAL 8.

TRASCHLER

La fàbrica era al carrer de Pau Claris [60]. La superfície edificada era de mil metres quadrats aproximadament [61], comprenia sòtans, planta baixa, dos pisos amb un secador al terrat i patis de 477 m².

Personal: 19 tapers, 3 carradors, 1 barrinaire, 4 maquinistes, 9 triadors/res, 3 escrivents, 1 peó. TOTAL 40.

CLAUDI TURRÓ i GIRBAU

Fabricant de taps. Establert al carrer de Caimó, cantonada amb el carrer de Campaneria [62]. Superfície edificada: Planta baixa 199 m², primer pis 60 m², segon pis 80 m². Pati 40 m².

57 R.F.E.S. fol. 2.768. Plànol n.º 34.
58 R.F.E.S. fol. 824, 826, 860 ,861. Plànols n.º 12 i 13.
59 Plànol n.º 36. Diu Torras.
60 L'actual carrer de St. Martirià.
61 Plànol n.º 28.
62 Plànol n.º 39.

Personal: 12 tapers ,5 maquinistes, 4 triadors, 1 rentador. TOTAL 22.

PONÇ VALLS

Fàbrica al carrer de Girona. El primer pis estava destinat a habitacle. La planta baixa tenia una superfície de 586 m² i els patis 664 m² [63].

Personal: 13 tapers, 1 barrinaire, 1 maquinista, 5 triadors/res, 1 escrivent [64]. TOTAL 21.

NARCÍS VICENS i VAQUÉ

Llogava dues fàbriques. Una al carrer del Sol, 23-25. Era de construcció antiga però estava en bon estat l'any 1935 [65]. En pagava 1.000 pessetes anyals. Superfície edificada: Planta baixa 521 m², primer pis 366 m², segon pis 200 m². Patis 460 m².

L'altra fàbrica era a la plaça de l'Asil, cantonada amb el carrer de Girona; d'aquesta en desconeixem la quantitat pagada en concepte de lloguer. Superfície edificada: Planta baixa 265 m². Patis 485 m².

Personal: 17 tapers, 1 carrador, 2 barrinaires, 2 maquinistes, 2 triadors. TOTAL 24.

JOSEP VILARET i XATART

Comerciant de suro i taps. Tenia dues propietats al carrer de Santa Teresa: els baixos d'una fàbrica de 150 m² i un cobert de 2.000 m² adquirits el 23 de setembre de l'any 1927 a Joan Brugada i Campderich [66].

Personal: 3 sense especificar l'especialitat [67].

JOSEP VILOSSA i BUSCARONS

Comerciant. Llogava un edifici al carrer del Sol per 700 ptes. anyals amb les següents característiques [68]: Superfície edificada: Planta baixa 200 m², primer pis 112 m². Patis 179 m².

Personal: 1 escrivent (el seu fill), 3 sense especialitat. TOTAL 4.

63 Plànol n.º 27.

64 És una dona.

65 Plànols n.º 40 i 42. A "Ciutat Nova", n.º 419 de 6 de juliol del 1918, hi hem trobat una notícia referent a l'incendi d'una fàbrica de Narcís Vicens (a) Sireno. Eren la mateixa persona amb el que hem senyalat amb aquest nom?

66 R.F.E.S. fol. 1.364, 2.266, 2.461.

67 Excepte un dels treballadors que especifica "comerç amb el seu pare".

68 Plànol n.º 49.

JOSEP VILLÀ i OLIAS

Casa fundada el 1890. Fàbrica de taps a la carretera de Palamós, 58; tenia una superfície aproximada de 650 m²[69].

Personal: 4 tapers, 1 barrinaire, 1 esmeril, 6 triadors, 1 discos, 1 llescador. TOTAL 14.

ALTRES CONSTRUCCIONS DIBUIXADES PER L'ARQUITECTE JOAN BORDÀS

No les hem incloses amb les altres perquè en el cens no hem trobat tapers que declarin treballar-hi, malgrat que alguns dels titulars d'aquestes edificacions depenien de la indústria o del comerç derivats del suro. Hi ha alguna empresa totalment aliena a aquest ram d'activitat.

INDUSTRIAL BOLSERA

Carrer de Capmany. Construcció regular. Tenia una torre amb un dipòsit al pati[70]. Superfície edificada: planta baixa 1.774 m², pis 361 m². Patis 594 m².

CARRERÓ[71]

Fàbrica al carrer de Pecher. La part edificada tenia 512 m² amb 960 m² de patis. L'arquitecte Joan Bordàs la qualificà: «Obs. Construcció mitjana, tot planta baixa. Ja paga lloguer».

MARCELIANO VICENS

Carretera de Girona, 111-113. Construcció mitjana[72]. Superfície edificada 221 m². Pati 30 m².

J. LLOVERAS

Carretera de Girona, 112. Construcció mitjana. Sabem que el 1929 era fabricant de discos[73]. Superfície edificada 271 m². Pati 195 m².

J. MARCO TAULER

Carrer d'Ignasi Iglesias, 22. Construcció regular[74]. Superfície edificada a planta baixa 197 m². Pati 119 m².

69 Plànol n.º 55.

70 Plànol n.º 4.

71 Plànol n.º 9.

72 Plànol n.º 20.

73 Plànol n.º 21. Al cens hi consta un obrer de 38 anys que declara treballar amb P. Lloveras. No sabem per ara si té relació.

74 Plànol n.º 31.

EUDALD BAÑERAS

El 1929 encara era a les llistes de fabricants. Carrer de Casanovas, 35. Construcció bona [75]. Superfície edificada a planta baixa 105 m². Pati 113 m².

SANTIAGO GENER

Carrer del Sol, 2. L'arquitecte escrivia: «Construcció bona. S'ha dedicat generalment a magatzem. Paga 1.000 ptes. de lloguer» [76]. Superfície edificada: planta baixa 614 m², primer pis 356 m². Patis 486 m².

PERE BOSCH

Fàbrica a la baixada del Puig. Segons l'arquitecte: «Pere Bosch té la fàbrica sense pagar lloguer. El propietari de l'edifici, Albertí, és com a soci» [77]. Superfície edificada 247 m². Pati 81 m².

J. ISGLEAS

Carrer del Sol. Construcció modesta [78]. Superfície edificada: Planta baixa 86 m², pis 58 m². Pati 53 m².

IGNASI SALA i OLIU

Comerciant de taps el 1929. Edifici al carrer de Sol, 43-45. Superfície edificada: Planta baixa 140 m², primer pis 140 m², segon pis 157 m². Terrat-pati 77 m².

Nota de l'arquitecte: «Obs. Construcció bona. *A*. Pl. baixa - 1.er pis i al 2.on cobert i terrat. *B*. Planta baixa i pis habitació, 2.on pis cobert de la fàbrica» [79].

J. M. VILAR

Carrer de Wifredo, 5. Construcció regular. Pagava 34,25 ptes. al mes. Superfície planta baixa 234 m². Pati 162 m² [80].

F. PORTAS

Carrer de Wifredo, 8. Construcció modesta [81]. Superfície planta baixa 80 m². Pati 92 m².

75 Plànol n.º 24.
76 Plànol n.º 43.
77 Plànol n.º 51.
78 Plànol n.º 52.
79 Plànol n.º 53.
80 Plànol n.º 58.
81 Plànol n.º 54.

L'ESTRUCTURA DE LES EMPRESES

A l'època que estudiem, el 1935, l'estructura de la indústria i el comerç suro-tapers a Sant Feliu no era del tot diferent de la de començaments de segle. Les dades obtingudes a partir del cens, a les quals ja hem fet més amunt algunes consideracions, ens mostren que els petits tallers eren encara molt nombrosos. El promig de treballadors per fàbrica era de 14, però tan sols 29 de les 92 entitats que hem registrat igualen o superen aquest promig. Exactament la meitat, 46, no passen de cinc obrers o obreres. A continuació, el grup més nombrós és el de 18 empreses que tenen entre 11 i 20 treballadors. La fàbrica a la qual declaren treballar-hi més obrers és la casa Greiner amb 98 operaris. Vegeu el quadre on hi queda reflexat tot això:

Empreses que contracten	*Nombre d'empreses*	*Nombre d'obrers*
1 a 5 treballadors	46	116
6 a 10 »	7	53
11 a 20 »	18	247
21 a 30 »	9	215
31 a 40 »	2	79
41 a 50 »	5	231
51 a 60 »	1	57
61 a 70 »	1	69
71 a 80 »	2	157
81 a 90 »	—	—
+ de 90 »	1	98
	92	1.322

CLASSIFICACIÓ PER GRUPS D'EDAT

	Treballen		*Sense feina*		*No consta el lloc de treball*		
	homes	*dones*	*homes*	*dones*	*homes*	*dones*	*TOTAL*
+ 74	1	—	6	1	2	—	10
70-74	5	1	10	1	—	—	17
65-69	22	9	27	4	5	1	68
60-64	40	10	38	8	—	2	98
55-59	64	36	31	16	5	2	154
50-54	99	49	22	13	4	2	189
45-49	67	78	20	12	3	1	181
40-44	74	81	19	6	2	3	185
35-39	74	90	16	12	5	6	203
30-34	52	84	8	11	5	3	163
25-29	63	76	11	2	3	5	160
20-24	47	76	10	10	—	1	144
15-19	39	67	7	—	1	—	114
-15	3	15	—	—	—	—	18
	650	672	225	96	35	26	1.704

Total de treballadors-res, amb feina en el moment del cens	1.322
Total de treballadors-res, sense feina en el moment del cens	321
Total de treballadors-res, sense constar el lloc de treball	61

DISTRIBUCIÓ PER EDAT I SEXE

L'EDAT. — L'edat mitja dels obrers que hem examinat era de 38 anys. Si exceptuem el grup d'edats comprès entre 35 i 39 anys, que inclou el promig, observem que no hi ha massa diferències en el nombre de treballadors dels grups inclosos entre els 20 i els 59 anys.

La mà d'obra infantil no era important a Sant Feliu si fem cas de les xifres que ens proporciona el cens. Només n'hem trobat 18 que declaraven tenir menys de 15 anys, quantitat que representa l'1,05% del

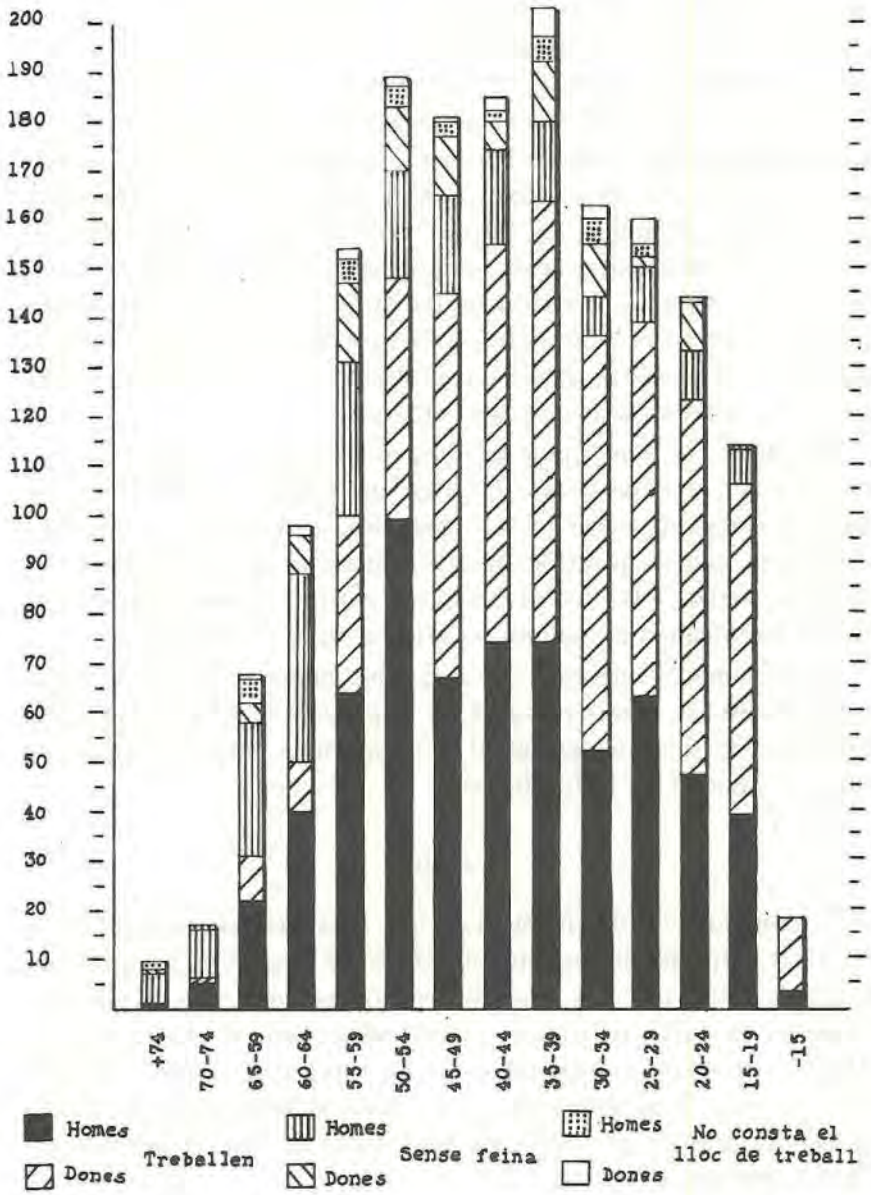

Classificació dels treballadors per grups d'edat.
Gràfica que correspon al text de la pàgina anterior.

total de treballadors. Com una curiositat destaquem l'existència d'una nena d'11 anys que feia de triadora a la fàbrica Greiner.

A l'altre cap de quadre es distingeix el treballador de més edat que hem trobat, una dona de 84 anys que declarava no tenir feina (!).

Per empreses remarquem la joventut dels treballadors del senyor Martinell que amb 11 obrers arriben a un promig de 20 anys, i l'empresa Charles on 12 obrers tenien un promig de 22 anys. Lògicament hem cercat el promig a les entitats amb més de 10 treballadors ja que no considerem prou representativa la mitja dels tallers amb menor nombre d'obrers. Per altra banda, M. Ribot i Xatart tenia 11 treballadors amb un promig d'edat de 53 anys. En cap cas no és certa la suposició que pretén que hi hauria relació entre l'antiguitat de l'empresa i la superior edat dels seus obrers.

EL SEXE. — Hem trobat un lleuger predomini del nombre d'homes, 910, sobre el de dones, 794, dins del total de treballadors. En canvi, si comptem només els que treballen, la situació és a l'inrevés. Destaquem que la quantitat de treballadors és sempre superior en els grups d'edats inferiors als 50 anys. A partir d'aquesta edat el nombre de treballadors és sempre superior al de treballadores.

El predomini de dones o d'homes a les empreses només ve donat per les especials característiques de la producció. El grau de mecanització o el tipus d'especialitat determinen la major ocupació de dones o d'homes en la fabricació.

L'ATUR

El nombre total de treballadors que manifestaven no tenir feina és de 321, xifra que representa un 18,83% del total. Aquesta quantitat és considerable, i creiem que era lleugerament més alta, ja que sospitem que part dels treballadors dels quals no consta el lloc de treball també es trobaven aturats. Si tenim en compte que molts dels que treballaven ho feien amb reducció de jornada veiem que en realitat, el nombre d'obrers en atur seria superior si els que treballessin ho fessin a jornada completa.

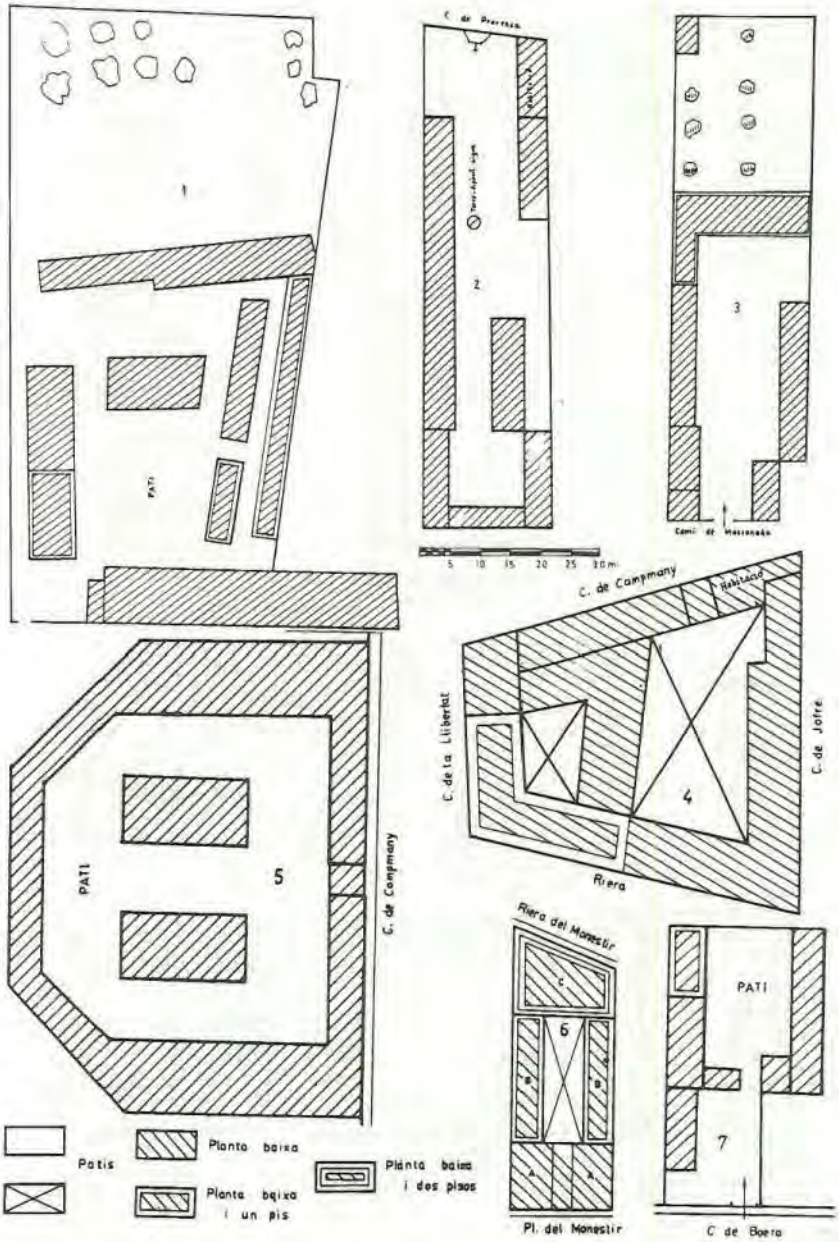

Fig. 1. Plans de les diverses fàbriques guixolenques. 1 (núm. 4 de Joan Bordás) Fills de H. A. Bender. 2 (núm. 7 id) Bombí i Soler. 3 (9 id) Enric Rosselló. 4 (3 id) Industrial Bolsera. 5 (2 id) Banaset i Sanmiquel. 6 (1 id) Josep Mont. 7 (8 id) Llorenç Moner.

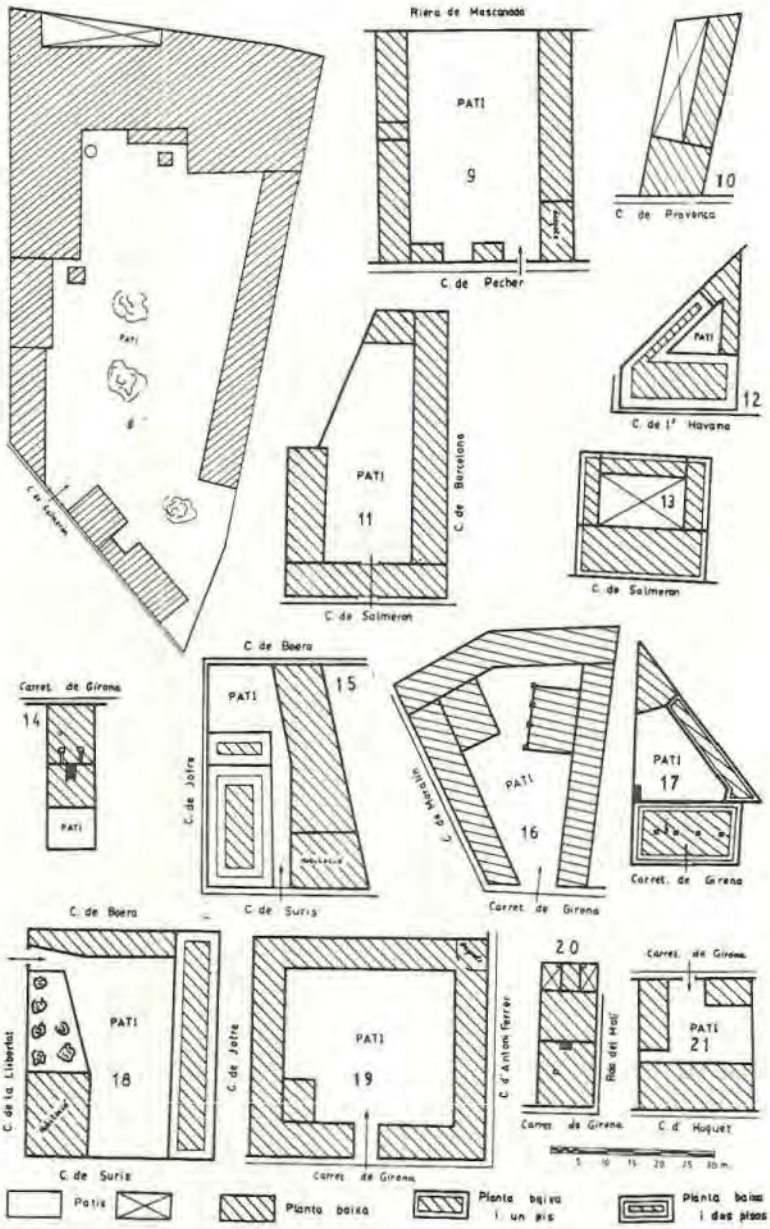

Fig. 2. Plans de les diverses fàbriques guixolenques. 8 (núm. 12 de Joan Bordàs) La Suberina. 9 (10 id) Carreró. 10 (13 id) Suber C. de P. 11 (11 id) Vicenç Rourich. 12 (14 id) F. Tornabells. 13 (15 id) F. Tornabells. 14 (23 id) Ferrer Palet. 15 (18 id) Octavi Canadell. 16 (16 id) Barris Nadal. 17 (17 id) Fills de J. Rovira. 18 (19 id) J. Salip Rifà. 19 (20 id) Casa Alemana. 20 (21 id) Marcel.lià Vicens. 21 (22 id) J. Lloveras.

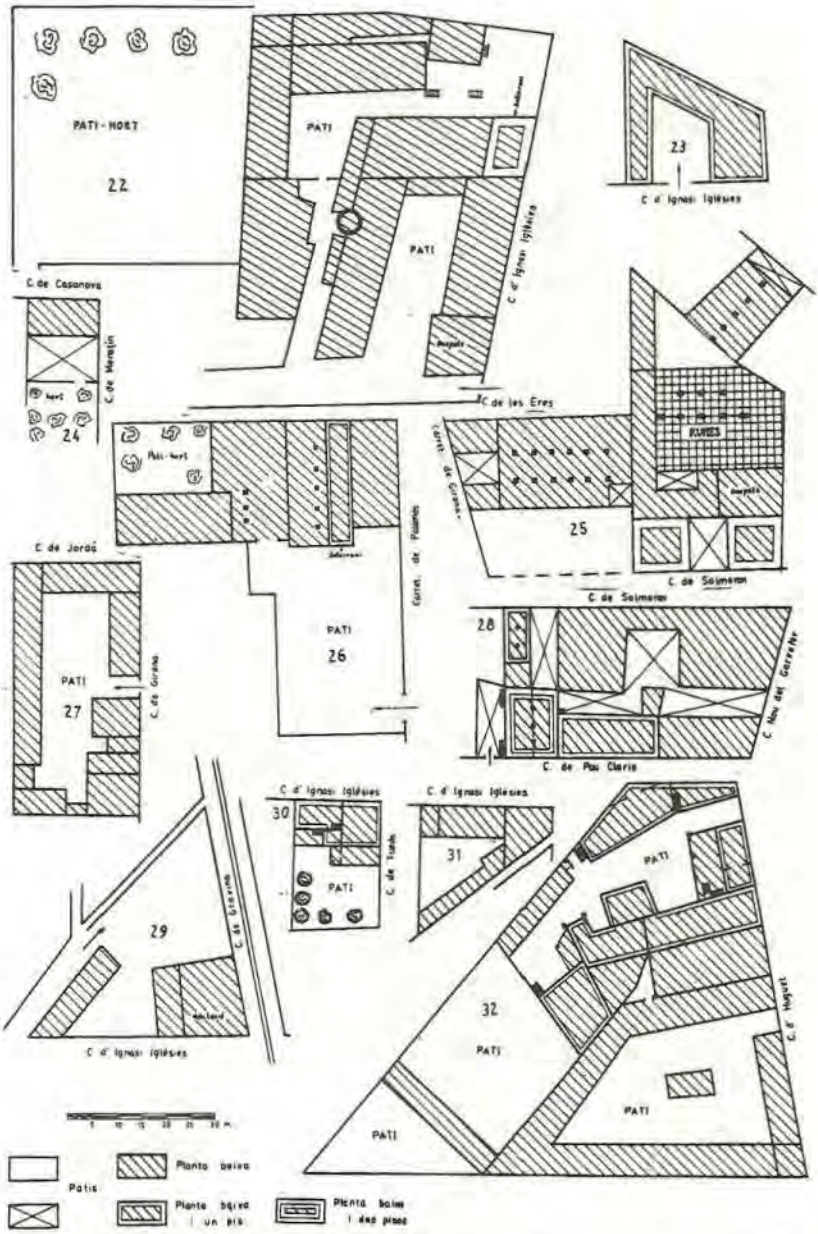

Fig. 3. Plans de les diverses fàbriques guixolenques. 22 (núm 24 de Joan Bordàs) Burgell i Motger. 23 (29 id) Rafael Donatiu. 24 (32 id) Eudald Bañeras. 25 (25 id) Heller. 26 (33 id) Aglomerats Roldós. 27 (34 id) Ponç Valls. 28 (30 id) Traschler. 29 (27 id) Benet Planellas. 30 (26 id) Pere Campistol. 31 (28 id) J. Marcó Tauler. 32 (31 id) Joan Sanjaume.

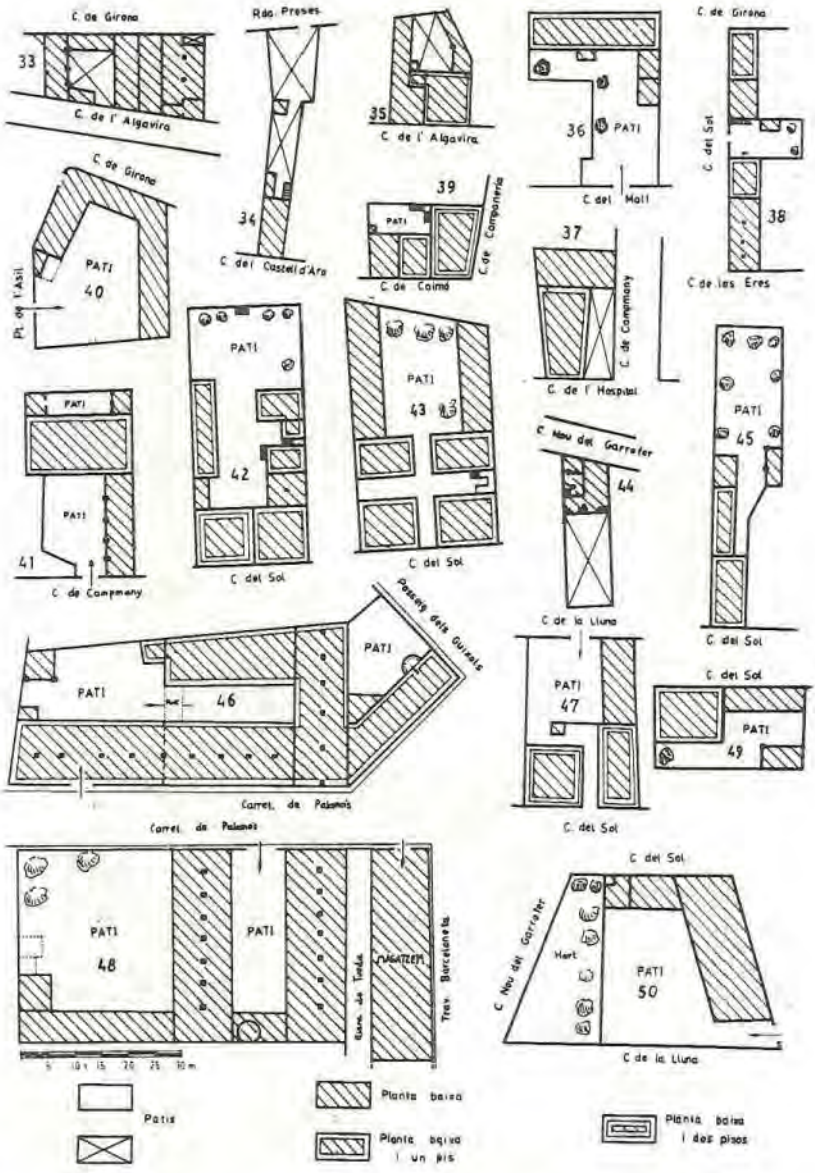

Fig. 4. Plans de les diverses fàbriques guixolenques. 33 (núm. 35 de Joan Bordàs) Francesc Soler. 34 (36 id) Germans Sureda. 35 (37 id) Maria Duran. 36 (40 id) Pere Torras. 37 (41 id) F. Palagós. 38 (45 id) F. Girona. 39 (38 id) Claudi Turró. 40 (39 id) Narcís Vicens. 41 (42 id) Lluís Roviro. 42 (43 id) Narcís Vicens. 43 (44 id) Santiago Gener. 44 (46 id) Paulí Margou. 45 (50 id) Salvador Granés. 46 (47 id) J. Batet. 47 (49 id) Claudi Carreras. 48 (48 id) J. Batet (esmeril i magatzem). 49 (51 id) Josep Vilossa. 50 (52 id) Josep Costa.

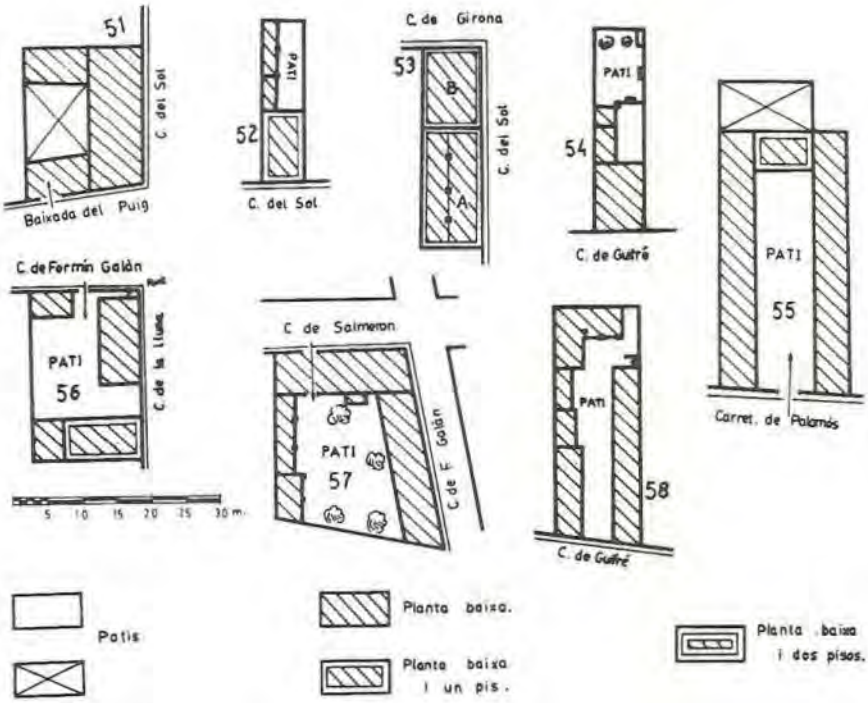

Fig. 5. Plans de les diverses fàbriques guixolenques. 51 (núm. 53 de Joan Bordàs) Pere Bosch. 52 (54 id) J. Isgleas. 53 (55 id) I. Sala Oliu. 54 (59 id) F. Portas. 55 (60 id) Josep Villà. 56 (56 id) Romà Gay. 57 (57 id) Domènec Raurich. 58 (58 id) J. M. Vilar.

COMENTARIS SOBRE EL SANT FELIU DE GUÍXOLS DEL SEGLE XVIII

PER

BENET JULIÀ I FIGUERAS

Havent tingut l'oportunitat de consultar documents que tenen en comú el fet de referir-se a la població de Sant Feliu de Guíxols, el de succeir en ple segle XVIII i el d'estar relacionats amb l'exercici de la Medicina, hem cregut que agrupant-los, ens poden donar una visió, encara que sigui des de l'òptica sanitària, de facetes poc conegudes de la nostra vila en l'esmentat segle. Ens permetrà, per tant, de presentar la figura del metge Dr. Pere Tauler, com a prototipus de metge de poble d'aquella època i també d'exaltar la seva figura, com la d'un important benefactor del nostre Hospital Municipal, i, potser, com el més important de tota aquesta centúria. Hi trobarem, també, altres aspectes relatius al funcionament d'aquest centre benèfic, sobretot des del punt de vista econòmic. Exposarem, finalment, un conjunt de dades extramèdiques, referents a la petita història local.

Els llibres i escrits consultats pertanyen, un grup, a l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols [1], un altre, a l'Arxiu de l'Hospital Municipal de la mateixa població [2] i, finalment, un tercer grup, amb manuscrits sobretot de notaria, a l'Arxiu de la Casa de Cultura de Girona [3].

[1] Arxiu Històric Municipal de Sant Feliu de Guíxols. (AHMSF). Llibre de comptes del Dr. Pere Tauler (1729-1756). Manuscrit. Secció XXVIII, n.º 1. En els 240 folis hi han apuntades les visites fetes als seus clients, nom i sobrenom popularment coneguts, ofici, domicili i rares vegades el procés mèdic pel qual foren assistits.

També registrat amb el n.º 834, hi ha un lligall de documents relacionats amb la marxa econòmica de l'Hospital guixolenc, la correspondència relacionada amb el Dr. Tauler, etc. Registrat amb el n.º 1090, hi ha un estat de comptes dels administradors Dausà i Morsillach.

[2] Arxiu Hospital Municipal de Sant Feliu de Guíxols. (A Hosp. MSF). Hem examinat el llibre de censals, el d'administració i el d'inventoris de l'any 1632 i solament en aquest últim hi hem trobat anotacions sobre els béns de la vella casa.

[3] Arxiu de la Casa de Cultura de Girona. (ACCG). Documents de la notaria de St. Feliu de Guíxols.

SEGLE XVIII I SANT FELIU DE GUÍXOLS

És conegut com aquest segle està marcat per uns gran canvis en el pensament, tant filosòfic, científic i social, com econòmic, coincidint políticament, a més, amb el temps anomenat del Despotisme il·lustrat. El que no coneixem, però, és com deuria afectar tot aquest neguit intel·lectual, a la nostra població, ja que no coneixem l'existència de societats o grups d'estudiosos o il·lustrats, a semblança d'altres llocs. Potser en el nucli religiós del Monestir i Comunitats Presbiterials, a més d'algun facultatiu de professió lliberal exercint a la Vila, hi havia o hi hauria hagut algú inclinat a aquestes noves teories.

Els altres prohoms guixolencs procedents de la petita burgesia, tots aquells que veiem inscrits més sovint en els documents públics i notarials d'aquells anys, els trobem apuntats uns com a negociants o adroguers, altres com a traginers, propietaris rurals o amb oficis relacionats amb la mar. Suposem que tots ells estarien més atents a les transformacions econòmiques del moment, que no pas a les socio-polítiques, per aprofitar-se de tot el que hi havia de beneficiós en les innovacions administratives de la nova dinastia. I tot plegat per intentar de refer-se del desgavell de la passada guerra, recolzant-se, però, en l'experiència mercantil iniciada a finals del segle anterior.

Això mateix succeïa en altres pobles de la terra, on traient partit dels avantatges duaners castellans o dels nous llocs de treball creats per la monarquia, s'introdueix la nostra gent a l'interior de la Península; ja sigui com a negociants, artesans o tècnics, fins i tot, emigrant uns quants cap a Castella. Altres formen la casta d'intrèpids traginers que crearen un moviment de transport de mercaderies de la perifèria, on arribaven per mar, fins a l'interior. Tots ells contribuïren durant aquells anys, moltes vegades, amb l'aportació de cereals, a resoldre les crisis de fam persistents per collites desgraciades a la «Meseta» durant aquestes centúries. També, i a causa del gran avenç tècnic de l'art de la pesca en el nostre país, els pescadors catalans penetren en d'altres indrets de la costa espanyola, com és ara el cas del nucli que s'establí a Galícia. Junt amb tot això, persisteix i s'amplia el mercat de vins i sobretot d'aiguardent, que ja venia del segle anterior, tenint com a principals clients, els anglesos i els holandesos [4].

[4] VICENS i VIVES, J. **Historia económica de España**. Ed. Vicens Vives, Barna. (1969), pàg. 467.

Aquesta evolució afecta modestament el nostre Sant Feliu, que ha iniciat el segle amb uns dos mil habitants. Ara bé, a causa del seu port, de les seves dressanes i d'ésser la capital de la Província Marítima fins el 1785, que passà a Roses, hi ha una certa efervescència que queda plasmada en les anotacions del llibre del Dr. Tauler, i en el llibre d'entrades de l'Hospital, sobretot. Els dos llibres contenen gran quantitat de noms de persones relacionades amb la mar, així com també els dels tripulants enrolats en vaixells de Sa Majestat i que precisaren tractament mèdic.

Com a complement del tràfic marítim hi havia, tal com ja hem indicat, el de terra; per això abunden els noms de traginers i carreters en els llibres consultats.

Finalment, ve completada la relació de la població treballadora guixolenca, amb la presència d'hortalans de les hortes veïnes i de pagesos, la majoria de la propera Vall d'Aro; d'artesans diversos amb oficis comuns a tota altra població del nivell del nostre poble, com ara paletes, fusters, serrallers, etc.; a més d'algun teixidor de lli, de religiosos i d'un petit nucli que exercien professions lliberals, entre elles la de metge i la de cirurgià.

Pel que fa referència a l'atenció mèdica, podem dir que la gent d'aquesta comarca eren atesos per dos o tres metges. A principis de segle, trobem exercint el Dr. Joan Tauler, pare; Geroni Mateu i Pau Solivera; a continuació hi ha el Dr. Anton Buigas, amb qui el nostre biografiat encara pogué tenir consultes. Segueix el Dr. Benet Quirch, que reemplaçà l'anterior a l'Hospital fins a l'any 1746, i que amb la seva defunció deixà la plaça a mans de Tauler, amb qui, d'altra banda, havia col·laborat molt. Entre altres noms de la llista de metges guixolencs, hi trobem el Dr. Tomàs Falp; el Dr. Patxot, gran auxiliar de Tauler, sobretot en els seus darrers anys; el Dr. Saguer, el Dr. Simeó Lligoña i altres metges més, uns de la mateixa població i altres contractats amb motiu de la concentració de soldats i mariners a les nostres terres en temps de guerra, sobretot la del Rosselló, de l'any 1793 al 1795.

La part quirúrgica deuria ésser atesa per un igual nombre de professionals: Manuel Quirch, germà del metge; Joan Carreró; Dídac Hosta; Frco. Marsal; Benet Hosta, cirurgià de l'Hospital fins el 1730, any en què fou substituït per Joan Buscarons. Més tard, un altre Joan Buscarons, probablement fill de l'anterior, ocupa el destí hospitalari juntament amb el Dr. Tauler a la mort del titular Francisco Pujadas.

Coneixem també els noms de Benet Buscarons; Josep Llagostera; Joan Compañó; Gabriel Parera, «Cirurgià de la Marina»; Francisco Marsal, ¿fill?; Narcís Quintana, etc.

L'habilitat dels nostres cirurgians no podem pas, actualment, calibrar-la, però a títol purament personal i com a simple suggerència, ja que no podem aportar proves consistents, suposem que n'hi hauria de molt ben preparats, fonamentant-nos en el següent; per una part, la possibilitat d'haver-se pogut embarcar de joves a la Marina, on moltes vegades, en embarcacions petites, era l'únic sanitari de bord, veient-se obligat a solucionar-ho tot i ampliant, per tant, la seva competència mèdica. També en temps de guerra, el cirurgià podia sobradament, tant ell com els de l'exèrcit de terra, familiaritzar-se en la pràctica d'intervencions cruentes, on s'adquiria una apreciable capacitat i experiència tècniques. Un altre fet ens l'inspira la lectura d'un ex-vot que hi havia a l'ermita de Sant Elm [5], on a la dreta del quadre està representada una població que, segons sembla, era Sant Feliu, amb l'ermita-castell i dues embarcacions de vela llatina. En una d'elles es veia el pal de la vela caient sobre el cap d'un tripulant; a l'altre costat, sota la figura de la Verge, l'acte d'operar el cap al patró lesionat amb la següent llegenda, en part esborrada: «A... de Mayg 1744 trobantse lo Patró Joseph Anglada ab sas tripulacions a Canet port de França... caygué sobre... es del Abra... sobre cap: de manera que per... fou necessari obrirli i trepanarli lo Cap ço al susdit estant ab grans perills de la Vida. Però per misericordia de Deu ab lo auxili de Maria Santíssima y ab bon discurs y diligencia de Practichs Cirurgians y Metges fou deslliurat de tal malaltia donant-ne gracias a Deu y a Maria Santissima. Marsal fecit».

És cert que la lectura confusa i borrosa de l'anterior llegenda no ens aclareix si la cura fou feta a França, lloc de l'accident, o bé a Sant Feliu, en arribar del viatge i pel fet de persistir o empitjorar la sintomatologia cerebral; personalment ens inclinem a pensar que fou aquí, recordant el costum dels nostres avantpassats de tenir cura i de tractar en la casa pròpia els seus malalts. Aleshores seria molt possible que fossin els guixolencs Quirch, Tauler, Buscarons i Pujades, els qui portessin a cap l'esmentada trepanació; cal dir que aquesta intervenció

[5] FONT i GRATACÓS, Lambert. **L'ermita de St. Feliu de Guíxols**. Oliva de Vilanova, impresor. Barcelona (1929), pàg. 1.

precisava d'un bon domini tècnic, com es pot comprovar consultant qualsevol tractat quirúrgic de l'època[6].

Per acabar de presentar el tema de l'ajuda sanitària de la nostra vila volem recordar, ja que en un capítol a part ens hi estendrem, l'existència des de molt antic, del vell «Hospital per a pobres», on en una modesta casa i solament amb dos o tres llits, solucionaven el problema de l'assistència mèdico-benèfica de la població, ja que molts anys no s'arribava ni a una mitjana d'ocupació o estada diària per malalt. És a partir de 1781 que, amb la presència de tropa i marineria amb motiu de les guerres successives, augmenta el nombre d'hospitalitzats.

BIOGRAFIA D'UN METGE: PERE TAULER i PI

Del Dr. en Medicina Pere Tauler i Pi consta en el llibre de la Parròquia de Sant Feliu de Guíxols[7] el següent: «Als 30 de Maig de 1701 fonch batejat Pere, Joan, Miquel fill legítim i natural del Dr. en Medecina Joan Tauler y de la S.ª Anna Tauler y Pi muller sua, foren padrins lo Rd. Pere Rovira Prev. y la S.ª Magdalena Subirà y Tauler. Ministrà Rd. Jacinto de Toralla Prior y Vicari del M. I. Sr. Abat».

De la seva joventut, no en sabem res. Ni on estudià; però recordant que a partir del 1717, comerça a funcionar l'escola de Medicina de Cervera (i ell tindria 16 anys), és probable que hi cursés estudis, ja que no l'hem trobat a les relacions que han arribat a les nostres mans, d'estudiants gironins matriculats a Montpeller. És veritat que també hi havia les petites universitats de Gandia, Osca, Oriola, etc., on era més fàcil d'aprovar; però no sembla pas que ho necessités, ja que dóna la impressió d'ésser un intellectual capacitat.

Els estudiants amb títol de Metge, abans d'exercir, havien de fer dos anys de pràctica, que podia ésser en el cas del nostre galèn, amb un amic del seu pare en el mateix Sant Feliu, o també amb el seu propi progenitor, ja que això era acceptat. Posteriorment, havia de passar i aprovar l'examen del Protomedicat. No coneixem pas quan començà a exercir, però sí que ho feia l'any 1729, quan ja tenia 28 anys, segons el seu llibre de comptes. No seria, per tant, res d'estrany que ja fes uns tres anys que tingués la llicència per a treballar.

[6] BEAUMONT, BLAS. **Exercitaciones anatómicas y esenciales operaciones de Cirugía**, Madrid, MDCCXXVII, pàg. 396.

[7] Arxiu Parroquial de St. Feliu de Guíxols. (APSF). Llibre de baptismes, n.º 6, foli 90.

El que sí sembla, és que en la data de començar el llibre, el seu pare era mort o no estava en condicions de poder actuar, perquè trobem el nom del Dr. Buigas, com un dels primers metges consultors amb qui treballa; després col·labora amb el Dr. Quirch i tal com ja s'ha indicat, ocupà la seva plaça de l'Hospital des del 5 de juny de 1746, quan tenia 45 anys, per defunció d'aquest.

En el manual de 1746, podem llegir amb data 5 de juny, sota la rúbrica de «Nominació medicis St. Ospitali», la següent nota: «En atenció de faltar metge de St. Hospital de dita present vila per mort del Dr. en Medicina Benet Quirch (gloria disfruti) que servia a aquell; nomenem i acondueixen durant llur beneplàcit al Dr. en Medicina Pere Tauler, de la dita present vila per a visitar els malalts del dit Hospital i demés pobres necessitats de la mateixa vila, com és així de costum i pràctica, assenyalan l'hi per sos treballs i visites 15 Lliuras Barc., anualment. Començant dels dits presents en avant i de bens i emoluments de la mateixa Universitat» [8].

A continuació, sembla que amb pocs dies de diferència, hi ha un altre nomenament. «En atenció de falta de cirurgià del St. Hospital de dita present vila per mort del Sr. Fco. Pujadas (glòria disfruti) que tal empleo anomenem i acondueixen durant llur beneplacit al Sr. Joan Buscarons, major de dies, Cirurgià de la mateixa vila per a servir al dit St. Hospital i a tot so i quant necessiten los malalts de aquell i demés pobres necessitats de la mateixa vila... assenyalen 5 Lliuras Barc. y 10 sous, anualment i començant lo dia del sobredit mes i any en avant».

També en el seu Llibre de comptes, el Dr. Tauler anotava en el foli 39r. «Als 5 de juny de 1746, los Srs. Regidors me donaren la condupta del Ospital de la present vila de St. Feliu. Comensa a correr dita condupta del dia 5».

Amb la plaça municipal, l'activitat del nostre doctor arriba al màxim, tot assistint la seva clientela particular i la dels malalts hospitalitzats, junt amb els pobres de beneficència; a més, volem remarcar que la seva clientela constava dels pacients que vivien dintre del recinte urbà i dels que ho feien a la rodalia, i això ens porta a parlar de l'extensió geogràfica que abarcava l'exercici mèdic del nostre conciutadà. Efectivament, de la lectura dels diferents llocs o domicilis on assistia, trobem que la seva feina abraçava des de Fanals, tocant

[8] (AHMSF). Manual d'acords. 1746.

la ratlla de Calonge, fins a Tossa, remuntant per la carena de Vallvanera, Romanyà, Panedes i St. Grau; dintre d'aquest cercle trobem moltes vegades repetits noms de llocs i masies com la Vall d'Aro, Molí de la Vall d'Aro, Tapioles, Mauvet, Bell-lloc (Bitlloch), Teulera, Solius, Sta. Cristina, Ridaura del terme de Llagostera, així com també, Canyet, Can Codolà, St. Amanç, St. Baldiri, etc...

La vida del nostre biografiat, a través del seu llibre o de l'estampa «naïf» de l'ex-vot i d'alguns rebuts com el del seu sastre Domingo Llibori o de Joan Creixell, propietari de cavalleries, ens la podem imaginar així: Al matí, si no hi havia cap avís urgent de fora la població, amb la seva casaca, la seva perruca, i si era l'hivern amb el seu gambeto o capirot amb mànegues, deuria anar a visitar els seus malalts urbans, tot aprofitant la sortida per assistir tant els particulars com els de beneficència. La visita seria llarga en una època en què la conversa era la principal arma, no sols diagnòstica, sinó terapèutica, ja que, malauradament, aquesta última era bastant inoperant. Captar la confiança del malalt amb la seva atenció; conèixer i destriar tot el que era indisposició certa; convèncer-lo de la possibilitat de la seva curació, però, sobretot, una gran abundància de consells i normes higièniques i dietètiques acabaven d'emplenar la seva tasca. Finida aquesta, i abans de dinar, una passada per l'Hospital en el cas, no massa freqüent, d'haver-hi ingressats. A la tarda, un cop canviada la casaca per la jupa, amb l'armilla i la cota si era l'hivern, deuria emprendre la ruta de la seva estesa clientela rural a cavall, sol, o acompanyat quan ja fou més gran. Però a vegades, la gravetat del malalt i la distància llunyana de Sant Feliu, com ho era Tossa, feia que hagués de romandre alguns dies a la mateixa casa del pacient, fins que el podia abandonar ja més restaurat; així, en el foli 197, del seu Llibre, trobem escrit, «Al Sr. Garau Ferre y Suris de Tossa als 2 de Abril 1732 aní a Tossa a visitarlo y estiguí allí fins lo dia dotze lo qual dia vinguí y suma 56 Lliuras». D'aquesta família de Tossa, n'hi ha altres partides, i això demostra que quedaren contents del metge guixolenc; en total, són els honoraris professionals presentats més elevats, com ja veurem en fer l'estudi del que es cobrava usualment. Però, s'arribaren a cobrar?

Perquè de l'estudi del citat llibre, s'entreveu que devia ésser norma de l'època, el fet de no passar a cobrar en acabar el tractament, sinó que es deixava a la bona voluntat del client, tot esperant que hagués passat el mal moment econòmic causat per la malaltia; per això no

és infreqüent de trobar partides que esperen anys i anys a ésser liquidades i per dit motiu, quan Tauler malalteja i fa testament, deixa a benefici del seu apreciat hospital, el llibre amb tots els comptes de les visites no cobrades, que estimo que deurien ésser de l'ordre de les 3.000 Lliures barcelonines, encara que probablement no s'arribà a cobrar més de la meitat.

Per la seva part, el nostre metge no anava pas tampoc massa ràpid a pagar els seus deutes, sobretot amb les persones que podien estar en contacte contínuament i que, a la llarga, li deurien les seves visites. I quan l'administració de l'Hospital escriu als morosos perquè legalitzin la seva situació envers els hereters de Don Pere, o sigui el centre hospitalari guixolenc, molts d'ells contesten amb cartes on adjunten, com a descàrrec, la nota del que els devia el difunt, de diferents treballs executats pels demandats, i per això ens podem assabentar del que gastava per vestir-se el metge ganxó, el tabac que fumava o bé la xocolata que menjaven a casa seva, així com també les feines que se li feren a les vinyes o bé els honoraris per fer-li encàrrecs amb cavalleria [9].

Per acabar d'estudiar l'activitat del nostre sanitari, cal recordar que també tenia aconductada la comunitat benedictina del Monestir; ho descriu el sagristà Cabarrocas a l'anotar, «quant el Sr. Abat li donà la conducta en la celda del Prior» [10]. Finalment, igual que molts ciutadans destacats, fou elegit Regidor de la Vila.

Cap molt bé la possibilitat que, com tants metges de prestigi, acceptés al seu costat collegues joves per fer les pràctiques obligatòries dels dos anys; hi ha una carta que firma un tal Joan Rabell, que ho confirma; des de Màlaga, l'agost de 1757 firma «humilde discípulo y S.S. de V.M.», i especifica que el sobre ha de dir «Al Dr. Joan Rabell. Por Madrid en Màlaga que vive en casa de Bartolomé Gracia» [11].

Per aquesta carta de disculpa, ja que sembla que uns lladres el deixaren reduït a la misèria i per això no escrivia, endevinem com coneixia tothom de la casa Tauler, pel fet de pregar que saludi la Sra. Maria, l'esposa del metge, «mis finas memorias»; al Dr. Patxot, «muchos recuerdos deseando me mande en cosas que pueda servirle», i a la Narcisa, que suposem que era la criada de confiança, una abraçada. A més «a mi madre me pondrá V.M. baxo su obediencia». I de-

[9] (AHMSF). Lligall n.º 834.
[10] (AHMSF). Cartes.
[11] (AHMSF). Id.

mana al Dr. Tauler que li escrigui per saber quelcom de la seva salut, ja que ha sabut que havia estat malalt, extrem que per la data confirma la sospita obtinguda per la falta d'apuntacions en el seu Llibre.

Al 1749, trobem al Dr. Patxot collaborant amb Tauler. Probablement, aquest deuria deixar a la mà del primer les visites que per la seva llunyania eren fatigoses, o les dels dies de mal temps. Arribem a l'any 1756, en què s'acaben les anotacions de visites fetes a l'indicat manuscrit; morí el 1758. «Als 26 de Abril de 1758 morí lo Dr. en Medicina Pere Tauler. Morí de 57 anys y rebé los S. Sgms. y lo dia següent fonch enterrat en la tomba que està devant lo altar de Sta. Gertrudis (actualment a mà dreta entrant pel Baptisteri) de esta Monachal y Parroquial Iglesia de Sant Feliu de Guíxols ab enterro comú o simple a que assistí la Rd. Comunitat de Monjos y Preveres. Y als... del dit mes y any se li feren las honras o eixidas salvit ab las 10 lliuras de sepultura... 16 Ll. 19 s.» [12].

Una idea del patrimoni que deixà i de la forma en què el repartí, ens la dóna la lectura d'una nota que es posà en el Llibre d'Administració de Censals, foli 112, i en el document lliurat o fet pel notari de Sant Feliu, Joseph Sala [13]. En el primer escrit, diu que «lo Sr. Dr. Pere Tauler en Medicina populat en la present vila de Sant Feliu de Guíxols féu testament i deixà hereu universal de son Llibra de comptas de visitas que se li devien a favor del St. Hospital de la present vila, volent y manant que lo producte del Llibre fos empleat en renda per dit Hospital y deixà en son testament que en cas que Narcisa Costurer Clairach morís sense infants... deixa hereu de tots son bens en general a favor del dit St. Hospital».

En el segon document, Narcisa Costurer pren possessió, com heretera del Dr. Tauler, segons testament del 7/11/1755, d'una casa situada entre la Plaça i el carrer del Forn; de la vinya de Sant Pol, de 9 vessanes; de l'horta de 6 vessanes de Vilartagues, afrontant a migdia amb el camí reial d'anar a Girona; d'una peça de terra de 3 vessanes, camí del Mas Saguer, d'una vinya de 2 vessanes, propera a l'anterior i d'una horta amb sínia i safareig, de 3 quarts de vessana, en el camí del Mall.

L'estudi d'aquests dos documents, ens fa pensar que quan Tauler féu testament, deuria ésser vidu i sense descendència, i per això llegà

[12] (APSF). Llibre d'òbits n.º 5, pàg. 157, n.º 2.
[13] (ACCG). Notaria de J. Sala de St. Feliu de Guíxols. 1758, foli 108.

a Narcisa, l'antiga criada de confiança que l'assistí en els darrers anys de postració fins a la mort, tots els béns esmentats.

LLIBRE DE COMPTES DE VISITES DEL DR. TAULER

L'estudi del llibre del Dr. Tauler ens aporta una sèrie de dades, sobretot en l'aspecte econòmic, permetent-nos d'aprofundir, amb molta certesa, uns temes poc estudiats sobre els honoraris mèdics en ple segle XVIII [14].

La majoria de les visites professionals, a causa del tarannà de la gent d'aquell temps, es practicaven a la casa del pacient quan ja havien fracassat tots els tractaments casolans a què estaven acostumats. És comprensible que la remuneració fos diferent, segons que es tractés de visites fetes a la mateixa vila o fora d'ella, així com també si es feien de dia o de nit.

Les visites de dia i en la mateixa població, les trobem anotades pel nostre metge a raó de quatre sous visita; i les nocturnes, el doble, o sigui vuit sous. Les visites de dia amb consulta amb un altre company, ascendien a setze sous.

Les efectuades fora de la vila i de dia, pujaven a una lliura quatre sous, i si era amb consulta, dues lliures vuit sous. Només es cobraven vuit sous, en el cas de les visites anomenades de «passada» que no crec que necessitin aclariment.

Com a cas especial, la visita a la llunyana Tossa, costava cinc lliures setze sous.

Volem també, tractar aquí, dels probables honoraris professionals anuals; per això hem anotat els ingressos totals d'un any de treball, que van des del 20 de setembre de 1729 (any i dia en què començà a apuntar-ho en el seu llibre), fins el 19 del mateix mes de l'any següent, 1730, i ens donen un total de vuitanta-set lliures, sis sous barc., tot i faltant alguna petita partida, no llegible, per la mala conservació de la tinta. Suposem, també, que a més d'aquests ingressos, deuria haver-n'hi d'altres cobrats en el mateix acte mèdic o poc després, i que, per tant, no caldria registrar pas en el seu llibre de Comptes; per això, tractant-se del començament de l'exercici d'un professional i no pas en el temps del seu màxim esplendor, atribuïm els ingressos profes-

[14] DANON BRETOS, J. **El ejercicio profesional en Barcelona hace 200 años**, pàg. 43 del "Bol. de Inform. de la Academia de Ciencias Médicas de Cataluña y Baleares", n.º 153, Barcelona, mayo 1972.

sionals d'un any, sobre una xifra del voltant de les 100 (cent) lliures barc.

Aquests honoraris del metge guixolenc corresponen amb els mateixos que hem trobat a Girona, en la mateixa època, i en la persona del Dr. Coquet, que cobrà cinc lliures per 25 visites a un escolà de la catedral, i que, per tant, cada visita surt a quatre sous [15].

El valor adquisitiu d'aquests guanys es poden comparar amb els diferents valors de jornals, materials i queviures, que al final del present treball exposem; però només per avançar-ne una lleugera idea, remarquem que 100 lliures eren igual a 200 jornals de paleta, i recordem que en aquell temps no sempre hi havia feina tot l'any; també era igual a 100 ovelles, 430 parells de pollastes, a set milers de maons o a vuit de teules.

Una altra aportació de l'estudi del llibre comentat, és la de donarnos a conèixer els noms de diversos facultatius que treballaven en el seu temps i dels quals ja hem parlat una mica. Tenim en el foli 144 el nom del Dr. Boigas, el més vell amb qui actuà; en els folis 115-140-142-146-173 el del Dr. Benet Quirch, el seu antecessor a l'Hospital; en els folis 22-57-66-88-130-146 entre altres, el nom de Patxot, el seu ajudant. També en el 22 hi ha el del Dr. Falp de St. Feliu, i en el 22r., consulta amb el Dr. Parés de Palafrugell; en els 76 i 89, consulta amb el Dr. Malavila de Llagostera; en el 76r., amb el Dr. Riera de Cassà de la Selva i en el mateix foli i el 139, amb el Dr. Vidal de la Vall d'Aro (que potser era de la família dels Vidal de Calonge). Al foli 151 amb el Dr. Bruno de Llagostera. També, com a malalts assistits trobem a Francisco i Joan Roquer, cirurgians de la Vall d'Aro.

Pel que fa referència a la patologia dels nostres avantpassats, pel fet de no ésser massa explícit en el seu manuscrit, només podem donar la reduïda llista d'afeccions citades en les seves anotacions: Bartijos (??), 1 cas; caiguda, 1 cas; cambres de sang (diarrees sanguinolentes), 3 casos; ciàtica, 1; còlera (diarrees intenses), 1; constipació, 1; defuncions de malalts tractats, 4; dolors de ventre, 1; erisipela, 2; febres, 2; gastament (avortament), 1; mal de costat (probablement pleuritis i neumónies), 3; mal de pedra, 1; pigota (verola), 6 (1 el 1738, 3 el 1745 i 2 el 1751). Singlot, 1 cas (quadre peritoneal ?).

En finalitzar aquesta anàlisi de la part mèdica del llibre del Dr. Tauler, i això mateix ho fem extensiu als comentaris de les notes extra-

[15] Arxiu Catedral de Girona. Llibre de comptes. (1734-1735).

mèdiques que aportarem al final d'aquest treball, volem remarcar que no ha estat un estudi exhaustiu de tots els folis que conté el manuscrit, sinó que hem espigat a l'atzar, d'aquí d'allà, ja que la feina hauria estat llarga i esgotadora i l'esforç no hauria pas aportat gaires coneixements més.

DADES D'UN HOSPITAL

El Sant Hospital dels pobres, de Sant Feliu, actualment Hospital Municipal, deu tenir una antiguitat força considerable, ja que s'explica que existia des d'abans del 1300 [16]. Efectivament, entre les centúries XIII i XIV, període d'expansió catalana, s'observa a les nostres comarques com es creen petits hospitals, fins i tot en reduïts nuclis urbans [17]. Deixant a part la possibilitat d'uns altres centres hospitalaris més antics, creiem que el vell Hospital ,anomenat també, posteriorment, de Sant Joan, pogué ésser construït després de la devastació que sofrí la vila, l'any 1285, per les tropes franceses de Felip l'Ardit.

Ara bé, el cert és que els documents més remots que coneixem, almenys fins el dia actual, són una lletra d'aquistació del Bisbat del 1373, demanant almoines per poder atendre «als orfes, pelegrins, malalts, nàufrags i dèbils» que recull el nostre Hospital [18], i unes notes en el manual d'acords de 1399, sobre pagaments pel clavari, a l'Hospital i a l'hospitaler [19].

La vella casa del carrer de Sant Joan persistí en la seva missió fins a finals del segle XVI, que fou quan els Jurats l'entregaren a l'Orde de Sant Agustí, i aquests la transformaren en convent. Aleshores els malalts, després d'una curta estada en una casa particular, passaren al lloc actual, on ja disposaven d'una casa i d'un hort en propietat [20].

Nosaltres, amb aquest treball, només volem historiar els anys corresponents a la segona part del segle XVIII, ja que la documentació estudiada és d'aquesta època i, a més a més, hi tenim la Guerra de la

[16] ROCA, Salvador. **Hospital municipal de enfermos pobres de St. Feliu de Guíxols. Reseña histórica del mismo y memoria de la Administración.** Sant Feliu de Guíxols, imprenta Suñer y C. S. en C. (1915), pàg. 3.

[17] JULIÀ i FIGUERAS, B. **Relació d'hospitals medievals de les nostres comarques** a "Boletín Col. Of. de Médicos de Gerona", n.° 70, 2.° trimestre 1979.

[18] Arxiu diocesà. Aquistacions, volum 1, foli 43 r.

[19] GONZALEZ HURTEBISE, E. **Bosquejo histórico de la villa de St. Feliu de Guíxols,** a "Ancora", St. F. G. 1970.

[20] (A Hosp. MSF). Documents.

Independència, període que clou un capítol de la Història Nacional. Efectivament, en una de les darreres pàgines del llibre d'Administració hi ha escrita, sembla que posteriorment, la nota següent: «Falta la relació de malalts per haverse extraviat la llibreta. Entraren dit dia 21 de Juny los Francesos en esta y tots ens expatriarem». Es refereix a l'any 1809, que és el darrer amb balanç de l'Administrador de l'Hospital.

La font de treball principal d'aquest tema és el «Llibre ahont se continuaran los comptes que aportaran los Admns. del Hospital de la present Vila de St. Feliu de Guixols. Comensat en lo Any 1765» [21].

Consta de tres apartats: a) els conceptes cobrats; b) els conceptes pagats i c) la relació nominal dels malalts i els dies d'estada. No hi ha pas el motiu mèdic d'ingrés, només la defunció en el cas de succeir.

Com que la raó principal del nostre Hospital era la de recollir i atendre els pobres malalts, desvalguts i vianants, començarem per l'estudi d'aquesta funció, ben especificada per anys, en dit volum.

Observem que als setze primers anys (de 1765 a 1780) la morbilitat hospitalària guixolenca es manté, normalment, en una mitjana de 10 a 28 malalts per any, excepte l'any 1770 en què degué haver-hi una petita epidèmia local, ja que els ingressats ascendiren a 40. La mortaldat global, des de l'any 1765 fins al 1809, fou de 47 defuncions, amb unes oscil·lacions de 0 a 5 morts per any, llevat de l'esmentat any 70, en què foren 10.

Els dies d'estada anual fluctuen entre 117 i 568 com a màxim, excepte les 762 estades de l'any 1770 ja indicat; i això ens dóna una mitjana de només 18 dies d'estada per malalt acollit. També, l'esmentada xifra de 47 defuncions d'un total de 279 malalts ingressats, la majoria en males condicions físiques, només ens dóna un 16% de defuncions. Remarquem tot això, perquè, en definitiva, la curta permanència dels pacients en el nostre centre benèfic i el percentatge poc elevat de morts acrediten una assistència molt bona durant un temps en què els mitjans terapèutics eren escassos [22].

[21] Id.

[22] DANON BRETOS, J. **L'exercici de la Medicina a l'Hospital General de Santa Creu**, a "L'Hospital de Santa Creu i de St. Pau. L'Hospital de Barcelona". Ed. Gustavo Gili S. A. Barcelona.

En la pàg. 59, dóna; mortaldat un 20-25% i l'estada mitjana per malalt pot avaluar-se, vers la fi del segle XVIII, en 21 dies. Pensem nosaltres, que la massificació d'aquest gran hospital deuria ésser la causa d'un resultat més inferior al nostre humil i petit hospital guixolenc.

Durant els anys 1780 a 1809, augmenta el nombre d'hospitalitzats; però creiem que això fou degut al pas de tropa i marineria per la vila, més que no pas al seu augment d'habitants.

En realitat, aquells anys són temps d'inquietud a Europa, i el nostre país no s'escapa pas dels seus efectes; a partir del bloqueig a què ens sotmeté Anglaterra, decideixen pilots atrevits a sollicitar patent de cors, i dels de Sant Feliu hi trobem, en les llistes de l'Hospital, els noms de Bartomeu Bosch i de Geroni Basart per quantitats donades amb motiu d'unes preses. També, les hostilitats amb França i la revolució després, fa que el govern transporti tropa i mariners a la regió fronterera, i per això els trobem, a vegades, ingressats com a malalts en els centres hospitalaris; i de les 72 persones acollides durant l'any 1786, solament 16 eren de la població i la resta era tropa: 28 mariners; 6 artillers; 1 soldat, i el pilot D. Mateo Cerrillo, de la Urca del Rey, S.ª Florentina. Com que tots ingressaren a l'estiu i amb unes estades de 8 a 14 dies de mitjana, ens fa creure que es tractà d'una infecció gastro-intestinal, cosa molt freqüent en persones embarcades. Per aquest motiu l'administració de l'Hospital cobrà 116 ll. per la seva assistència; també el Dr. Simeó Lligoña cobrà 15 lliures pel seu treball.

Des del 1793 hi ha la guerra del Rosselló del general Ricardos; l'Hospital de Sant Feliu, com molts altres de la comarca, es transforma en Hospital Militar [23], i hom deixa d'anotar en el llibre els ingressos, per tal com la seva comptabilitat queda en mans de Sanitat Militar. És en el llibre de l'administració de l'Hospital on trobem que l'exèrcit paga a l'any 1796, la quantitat de 303 lliures per l'ocupació i desperfectes fets per la tropa al nostre Hospital i a les dues cases adjacents, durant els anys de la campanya del Rosselló; al mateix temps, es retorna a Mònica Riembau i a Francisco Patxot, llogaters de les dues cases incautades, la part corresponent de renda no usada. Podem sospitar que la quarta casa se la degué quedar el Municipi, per tal de traslladar-hi els malalts de la població.

Finida aquesta campanya, el nostre nosocomi tornà a la seva vida normal fins a la nova Guerra de la Independència, però mai no deixaren d'anotar-s'hi els ingressos de tropa, de marineria d'embarcacions de poc tonatge i d'artillers de defensa del «Fortim».

De les altres obligacions humanitàries que havia de complir el nostre Hospital dels Pobres, treta la d'acceptar pelegrins (solament

[23] DANON BRETOS, J. **Los Hospitales en la guerra del Rosellón**, a "Medicina e Historia", pàg. 29, n.º 48, Barcelona juliol 1975.

en trobem un de citat el dia 1 d'octubre de 1787, que hi estigué 8 dies), hi havia la de recollir els orfes; efectivament, hi ha anotades les despeses de portar els «incògnits», o també «bords», a Llagostera, no sé si perquè en aquesta població hi hagué un centre comarcal per acollir-los, o bé, cas més probable, pel fet de trobar-se a mig camí amb l'encarregat de la Casa de Misericòrdia de Girona.

El nombre d'abandonats, probablement per ilegítims, era escàs. Molts anys era nul, altres d'un o dos; ara bé, coincidint amb l'estada de tropa o marineria s'aprecien augments considerables, la qual cosa ens fa pensar que fou degut als excessos de la soldadesca. I així tenim l'any 1782, amb 3; el 1784, amb 4; del 1791 al 1796, amb 3, 3, 7, 4, 3 i 2 respectivament. I finalment del 1799 al 1780, amb 6; el 1805, amb 6; i el 1806, amb 11 [24].

REFERÈNCIES ECONÒMIQUES DE L'HOSPITAL

Com que tenim exposades les activitats assistencials de la nostra Casa de Salut a través dels documents ja citats, intentarem, ara, donar una idea del seu funcionament.

De tots els inventaris fets a l'Hospital, els més pròxims als anys que estudiem són els dels darrers temps del segle XVII [25], i ells ens donen una idea d'un Centre molt modest i pobre, tal com corresponia a la situació econòmica i social d'una població que devia haver sofert totes les calamitats de diverses guerres passades, juntament amb els corresponents brots d'epidèmia de peste [26].

És cert, també, que durant aquesta dècada dels 1680, que és quan es practicaren els darrers inventaris, ja s'havia iniciat un cert renaixement econòmic en el país, encara que la seva repercussió sobre el fons social de l'entitat hospitalària només podria presentar-se cap als últims anys de la generació que s'havia obert camí, ja que en morir-se hi havia la possibilitat que deixés en testament la seva poca o molta fortuna per a beneficència. Tot això que hauria coincidit amb el començament d'un nou segle, malauradament hagué d'ajornar-se per la presència d'una altra guerra, en aquest cas la de Successió, i fins passat l'any 1725, en què hi hagué l'amnistia de les persones i dels béns

[24] (A Hosp. MSF). Llibre de comptes d'administració, etc.

[25] Id. Llibre d'inventaris, etc.

[26] ESTEVA i CRUAÑAS, Ll. **"La població treballadora guixolenca de 1556 a 1646,** a "XX Assemblea intercomarcal d'estudiosa. Publicacions del Museu Municipal de St. F. de Guíxols", n.º 1. MCMLCCVII, pàg. 143.

afectes a la causa de l'Arxiduc, no comença una nova reviscolada de la qual no se'n veieren els fruits fins els anys 40. Al nostre Sant Feliu tenim com exemple obres de certa envergadura, executades pels dos organismes rectors de la vila; per part del Monestir, hi ha la data de 1747 inscrita a l'arc de Sant Benet, per tal de recordar una reconstrucció molt important; i per part dels Jurats, la data de 1741 gravada en una pedra amb l'escut de la població, i que encara es manté encastada en la façana del dit Hospital, per tal de commemorar un final d'obres o de reformes de certa importància; a més, l'escut de la vila ens indica que l'edifici fou propietat del Municipi.

Però la restauració més important efectuada en el nostre Hospital, sospitem que fou la de l'any 1758, en la qual s'utilitzà el considerable llegat del Dr. Tauler, augmentat amb els posteriors de Joan Perantoni i de Narcís Arxer Vinyolas, en reformar totes quatre cases, més la compra de material hospitalari. Aleshores els regidors i administradors nomenen procurador a Joseph Cabanyas, «amb poders per cobrar, rebre i esmerçar a favor del dit Hospital des de l'1 d'octubre de 1758 fins al 1760 i renovats després fins el 2 de febrer de 1765» [27]. En la pàgina 12 del Memorial que presentà als regidors, hi trobem la quantitat que ell cobrava com honoraris i que foren a raó d'un sou per lliure barc., cobrada dels deutes del Dr. Tauler; i com que cobrà 50 lliures, 7 sous, 2 diners, vol dir que la quantitat recaptada fou de l'ordre de 1007 lliures, 5 sous, 5 diners.

L'herència del Dr. Tauler fou la més important de tot aquell segle. Teòricament, els deutes eren de més de 3.000 lliures, però només se'n cobrà la meitat o menys del que devien els deutors, tal com expliquem més avall. Hi havia també la possibilitat, cosa que no crec que succeís, que l'Hospital heretés totes les propietats que adquirí Narcisa Custurer en el cas de no tenir descendència.

El procurador Cabanyas, per tal de poder recollir les diverses partides que es devien de les visites del nostre metge guixolenc i d'acord amb l'Ajuntament, enviava una carta com la que encara hem trobat amb data del 1770 [28], on es deia: «Geroni Torrent del carrer estret, se vos fa saber com eix Ajuntament ha deliberat fer gracia per mitat dels comptes que se encontren deurerse en lo Llibre quel Q.° Dr. Tauler deixà al Hospital de la present vila y com vos estigau debent 10 Ll.,

[27] (AHMSF), Lligall de documents.
[28] (AHMSF), id.

13 sous, com apar de dit llibre, perxo vos avisam que luego de rebut lo present, anau a encontrar a Joan Blanch Ad.º de dit Hospital y pagarli la mitat de la partida de dalt, no tardà que del contrari nos valdrem per dita cobrança dels medis de Justicia y se vos fará gracia alguna. St. Feliu de Guixols a 29 de Nbre. de 1770. Los Regidors».

En l'estat de comptes presentat per Cabanyas i en la relació de càrrecs, hi trobem, a més de la quantitat aleshores cobrada dels deutes del Dr. Tauler, la donació de 100 lliures del difunt Joan Perantoni, mestre d'aixa, i les 200 lliures del testament de Narcís Arxer Vinyolas, traginer. Igualment, hi ha les partides que continuarem trobant cada any: pensions de censals; drets sobre entrada de llenya, de vi, etc.; recaptes; ajudes de l'Ajuntament; lloguers de les tres cases restants que eren propietat de l'Hospital i, finalment, el producte de venda

Làpida que certifica la donació que el nostre Pere Tauler féu a l'Hospital, "en 1759", per a continuar les obres de reforma iniciades abans.

de material vell, procedent de les reformes dels esmentats edificis (bigues, jàssenes, pedra picada, etc.).

Làpida que certifica la donació de 200 lliures que Narcís Arxer i Vinyolas féu, "en lo any 1760", per a completar les obres de l'Hospital.

En la partida de descàrrecs o despeses, hi trobem moltes anotacions de compra de material d'obra, com és ara maons, teules, guix,

calç, fustes, etc. També hi ha partides pagades a mestres de cases (paletes) i a manobres, entre ells alguna dona i algun soldat del «Fortim». Tot això ens confirma que la reforma feta sobre la finca del patrimoni hospitalari fou de molta envergadura, i va permetre deixar les cases una mica més decents, a fi de poder ser llogades a bon preu.

Per tal de commemorar el final de les obres es fixà a la façana les dues pedres escrites que s'han conservat i que diuen així: «Continuada la present obra de lo que dexa lo Q.º Dr. Pera Tauler. 1759», i l'altra: «Feta de 200 Ll. B. que ab son testament dexa Narcis Arxer y Vinyolas, en lo any 1760». També hi ha una pedra amb un escut molt rudimentari de la població i amb la data de 1759.

Escut clavat el mateix any 1759, probablement per a testimoniar la propietat municipal de l'Hospital.

Les dues làpides i l'escut, segons "El Bajo Ampurdán" del 28-IX-1884, eren "encima la puerta de la parte antigua del Hospital" i, seguint el projecte de Joan Bordàs "per tal de donar unitat a la façana de l'Hospital Municipal", en el curs de les obres acabades el 1928 foren col·locades en el lloc on avui segueixen clavades.

ADMINISTRACIÓ

Si continuem, ara, amb la lectura del llibre de comptes guardat en l'Arxiu del nostre Hospital, tindrem una idea de la seva marxa econòmica; en primer lloc s'hi troben les partides anomenades, com ja hem dit, de Càrrecs, i que consten dels següents apartats: a) superàvit de l'any precedent; b) ingressos ordinaris i c) ingressos extraordinaris.

En la majoria dels anys, la relació que hi havia entre les quantitats entrades i les gastades era favorable als ingressos, i deixava, per tant, un superàvit que informava el primer apartat. L'acumulació de les quantitats dels superàvits dels anys que van des del 1765 al 1771, permeteren de fer nous adobs a les cases, segons trobem anotat.

En l'apartat dels ingressos ordinaris tenim els que produïen els lloguers de les tres restants finques urbanes, el d'una altra finca agrícola, citada com l'Era i els originats pel cobrament dels diversos censals, a més dels arbitris, recaptes i calaix de l'església. Finalment, l'aportació anual del Rei, de 30 lliures per a medicines a càrrec de l'Ajuntament.

Una partida molt curiosa és la proporcionada pels «saraos» autoritzats en les festes tradicionals, pel lloguer de cornucòpies propietat del nostre centre hospitalari, per aquestes o altres festes i les quantitats donades pels comediants. Així tenim que l'any 1780 hi ha dues partides, una de 3 ll., 7 sous i l'altra de 4 ll., 19 sous, aportades pels comediants. Una altra anotació de l'any 1786 diu: «rebut de Bernadet per deixar ballar per Carnestoltes, una lliura, 10 sous». També de l'any 1789, llegim: «dels que ballaren a l'Hospital per Carnestoltes y Nadal, 3 ll., 17 sous». Totes aquestes notes ens permeten de suposar que als baixos del nostre Centre hi devia haver una gran sala, on poder fer aquestes reunions.

Pel que fa referència als ingressos extraordinaris podem assenyalar la contribució dels donatius, ja sigui amb diners, ja sigui amb vitualles, les caritats de les persones devotes i el «que paga el Rei tots els anys per cada individu del seu reial servei, que caigui malalt», els quals ingressos, durant els anys de pas de tropa i de marineria, ascendiren a quantitats apreciables. Ja a l'any 1766 trobem anotat un ingrés de «D. Fco. Lacoma 4 Ll., 11 sous per 14 dies de hospitalitat de 2 mariners de les Galiotes del Rei». Els ingressos de mariners i de soldats es repeteixen els anys 1775 i 1778; i reincideixen, aquests, els

anys 1784 i 1786. També aquest darrer any s'hospitalitzen una gran quantitat de malalts, procedents de les «Urcas» Santa Florentina i Santa Justa. Continuen els ingressos durant els anys 1788 i 1789 amb soldats; el 1791, també amb soldats i l'any següent, amb mariners del Llanxó n.º 9. Més tard, de l'any 1793 al 1796, que és quan s'escau la guerra del Rosselló, l'Exèrcit lloga i ocupa a més de l'Hospital, dues cases d'aquest centre per a transformar-ho tot en Hospital Militar, tal com hem dit abans. Finalment, cap el 1798, tornem a veure apuntats molts noms de soldats i de mariners, provinents dels falutxos Cornel i Discòrdia. Podem dir que la presència d'elements militars persistí fins passada la Guerra de la Independència.

I com a resum d'aquest apartat podríem dir que les quantitats ingressades al nostre Hospital en els anys normals, sense cap guany extraordinari, eren modestes. Vegem-ho: 131 lliures l'any 1765; 140 lliures l'any 1766; 110 lliures l'any 1767, etc., etc. Esquematitzant, doncs, podem exposar que les entrades en la segona meitat del segle XVIII oscil·laven entre 100 i 400 lliures anuals, mentre que als primers anys del XIX, ja oscil·len entre 400 i 1.000 lliures, degut a l'augment demogràfic de la vila i sobretot al pas de tropa.

Ara exposarem les partides de descàrrecs. Consten dels següents apartats: a) manutenció de malalts; b) medecines; c) despeses extraordinàries.

De bon començament volem remarcar que les despeses de manutenció i de medicaments no eren pas gaire carregoses per la caixa del nostre Hospital. Amb una mitjana d'estada de 18 dies per malalt, la seva alimentació sortia entre 2 i 4 sous diaris (un manobre guanyava entre 6 i 7 sous al dia). Per part de la medicació, les partides pagades a l'apotecari Sr. Fèlix Andreu fluctuaven entre les 20 i 25 lliures anuals; recordem que l'aportació reial era de 30 lliures. Per tant, trobem que les despeses ordinàries són modestes i poc variables, mentre que les extraordinàries comprenen aspectes molt diversos, que ens ajuden al coneixement de la vida hospitalària. Posarem alguns exemples anotats en les partides de despeses del llibre de comptes de l'Hospital; durant els anys 1765, 1767, 1768, 1769, 1775, 1792, 1797, etc., hi ha pagaments per teixir o cosir partides de tela per fer draps, llençols, camises per als malalts, màrfegues i la seva respectiva palla per omplir-les. Altres vegades es tracta de l'adquisició d'utillatge per a la casa o per als ingressats; així ho veiem l'any 1766, amb la compra de dues xeringues noves (per a neteja de ferides) i una escudella de

galet; el 1768, un orinal de vidre; set més de grossos i un cossi, el 1793; el 1794, una dotzena de plats; el 1797, comprades a Barcelona, una màquina fumigadora i una carpeta amb 5 instruments de cirurgia; una dotzena de coberts de llautó, el 1798; el 1800, «una llantieta per la quadra de les dones» i una olla de ferro per cuinar, dues dotzenes de plats i dues culleres de marfil per donar les medicines.

Cap a l'any 1769, es compra a Narcís Oliva, de Girona, un llibre en blanc per anotar-hi els censals, mentre que als anys 1758-1771-1796 hi ha partides molt importants per les reformes fetes a les quatre cases.

Finalment, com a partides curioses tenim les despeses ocasionades pel trasllat dels orfes a Llagostera; els ocasionats, també, per vestir els difunts: «pagar a la Malcasada per vestir difunts, una lliura» (1792); a més, la cera gastada en els enterraments. Una altra partida pagada l'any 1798, i que ens indica fins a quin punt l'Hospital de Sant Feliu es preocupava dels seus compatricis, diu així: «per passar a Barcelona, Teresa P. M., per curar la seva demència, 9 lliures, 18 sous, 9 diners».

Volem acabar aquest capítol explicant que el funcionament interior del nostre centre hospitalari era a càrrec d'una sola dona, anomenada l'Hospitalera, i que en el cas de tenir molta gent ingressada, se li proporcionava ajudantes. La part mèdica constava de Metge i Cirurgià. La part religiosa devia ser, segurament, assistida pels sacerdots de la propera església de St. Joan, ja que fins el segle següent no hi hagué ni monges ni capellans al seu servei [29].

Tot això que portem exposat és part de la història, modesta però valuosa, del nostre Hospital dels Pobres; superior en molts aspectes a altres pàgines històriques locals, ja siguin polítiques o bèl·liques, donat que és la demostració de la solidaritat humana de la petita comunitat guixolenca, en no permetre que cap conciutadà quedés abandonat en els moments de desgràcia o de vellesa. Tot el poble hi col·laborà; la gent humil amb petites aportacions; d'altres, amb la seva dedicació desinteressada, ja sigui per administrar-lo o per l'assistència dels malalts; els patricis, amb els seus llegats; etc.

Creiem, per tant, que correspon de portar aquí la llista dels benefactors coneguts, dels anys que estem estudiant: 1753, Anna M.ª Surís i Pi, Vda Surís (a) Tossa, 60 lliures, 10 sous; 1758, Dr. Pere Tauler, més de 1.000 lliures; 1760, Narcís Arxer Vinyolas, 200 lliures; 1760,

[29] ROCA, Salvador. Llibre citat en nota 16, pàgines 8 i 14.

Joan Perantoni, 100 lliures; 1769, Pere Cateura (salari de Síndic), 20 lliures; 1775, Cosme Patxot, 16 lliures; 1781, Fco. Marçal, cirurgià, 50 lliures; 1788, Sebastià Vidal, 19 lliures; 1793, avi d'Anton Roure, 50 lliures; 1797, Miquel Llop (carboner que morí a l'Hospital i ho deixà en herència), 56 lliures; 1797, Dr. Castellà (salari de metge), 15 lliures; 1798 a 1800, Rosa Vidal de son marit, 50 lliures; id., avi Peretus, 25 lliures; id. Geroni Romaguera, 50 lliures; id. Maria Ferrer Artigues, 100 lliures; id. mare de Benedicta Quintana, 25 lliures; id. Benet Dorca, 230 lliures; 1800 a 1805, Martí Ferrer (a) Faga, 50 lliures; id. Maria Gorgoll, 11 lliures; id. Benet Dorca, 159 lliures; id. Maria Fita (a) Magra, 25 lliures; id. Fco. Ribas, 30 lliures; id. Maria Amat, 25 lliures; 1807, Cristòfol Mauri, 500 lliures; 1808, Fco. Patxot Cateura, 75 lliures.

NOTES LOCALS DEL SEGLE XVIII

Exposem a continuació diverses dades que poden tenir cert interès per a la petita història local, obtingudes de la lectura dels citats manuscrits.

1) *Llocs de reunions.* Així com les manifestacions religioses es feien a l'interior de les dues esglésies, o bé a l'exterior o a les ermites dels voltants quan es tractava de processons i d'aplecs, les profanes o reunions festives, en canvi, deurien tenir lloc en l'ampla sala dels baixos del nostre Hospital. També, el fet de llogar les cornucòpies podria indicar la possibilitat de fer festes en cases particulars, o bé en locals improvisats, un precedent dels envelats actuals, mentre que les més populars devien fer-se a la plaça. Així ho constata, l'any 1790, el poc condescendent magistrat F. de Zamora [30].

2) *Distribució per oficis.* En el llibre del Dr. Tauler trobem apuntat l'ofici o professió del malalt visitat, cosa que ens permet de classificar-los, un xic a l'atzar, en quatre grups: a) homes de mar; amb 18 mariners, 13 pescadors, 10 mestres d'aixa, 10 patrons i 1 calafat; b) homes de terra: amb 12 traginers més 2 com a carreters, 4 pagesos, 3 hortolans, 3 masovers, 1 mosso i 1 pastor; c) oficis diversos: 9 amb la denominació de treballadors, 8 sastres, 7 fusters, 5 teixidors i 5 sabaters, 4 mestres de casa, 3 ferrers i 3 barrilers, 2 corders, i tam-

[30] IGLESIES i FORT, J. **Demografia històrica del Baix Empordà** a "XX Assemblea intercomarcal..." (vegi's la nota 26), pàg. 18-19.

bé amb 2, adroguers, aprenents, escrivents, negociants i clavetaires, i solament amb 1, boter, marxant, peroler, costurera, serraller, forner, comptador de suro, cuiner i botiguer; d) altres professions: 4 sacerdots i 4 notaris, 3 metges i 3 cirurgians, i amb 1, mestre de minyons, sagristà i músic.

Aquesta llista no vol pas ésser un cens complet de les professions de Sant Feliu, però ens pot donar una idea de l'activitat que hi havia i constatar el predomini de mariners i de traginers. També volem fer notar l'equivocació del magistrat Zamora en no admetre cap mestre en la població[31], ja que en documents notarials hem trobat citats als anys 1704 - 1706, Jacinte Billeras, mestre d'escola; al 1707, Rd. Manuel Oller, mestre de Gramàtica; al 1701, a F. Figueras, mestre de nens i, finalment, a J. Quintana l'any 1739. Podem afirmar, per tant, que hi havia una certa tradició, quant a ensenyament, en el nostre Sant Feliu.

3) *Anotacions religioses.* En el llibre de comptes de l'Hospital es troben les anotacions següents: el dia 1 de Juny de 1777 visita l'Hospital el Bisbe D. Thomas de Lorenzana, i felicita als administradors per la seva labor. Aquest Prelat és el que portà a terme la reforma i l'ampliació de la Casa de Misericòrdia de Girona l'any 1785, lloc on devien recollir els nostres orfes. Així mateix, el 13 de Juny de 1799 hi ha registrada la visita del Bisbe D. Juan Ramírez de Arellano.

4) *Càrrecs administratius i personalitats.* Del precitat llibre de comptes de l'Hospital tenim catalogats els noms de personalitats relacionades amb l'administració local, així com també els noms de funcions o dignitats. Vegem-los: D. Nicolás de Sabaniego, ministre de «Rentas», que ingressa malalt l'any 1772; D. Fco. Lacoma, el 1766, pagador de les estades dels mariners de l'Armada, malalts a St. Feliu; D. Gabriel Parera, cirurgià de Marina, l'any 1776, el qual arrendà una de les cases de l'Hospital; «Alguacil de Marina», l'any 1779; D. Vicente Cerse, que paga l'hospitalitat dels mariners de l'any 1786; Benet Llor, hospitaler, l'any 1786; Isidre Pi, guàrdia de la sal, l'any 1786; finalment, Auditor de Marina, l'any 1782, que, tal com veurem més endavant, es tractava de D. Narcís Cervera Calvet, i, a més, tenien llogada una de les cases de l'Hospital.

Al llibre de censals hi trobem: any 1715 Fco. Anglasell i Cortada, veguer de Girona (havia residit a St. Feliu); 1792 Pau Torralbo, inter-

[31] Id., id., pàg. 19.

ARXIU MUNICIPAL SANT FELIU DE GUÍXOLS

ventor de salines i arrendatari d'una casa; 1793 Joan Caravent, administrador de l'alfolí, arrendatari també d'una casa; 1776 Narcís Cervera Calvet, auditor de Marina, arrendatari d'una casa; 1779 Joan Asserete, administrador de la sal, arrendatari d'una casa; 1790 Jaume Marquès, interventor de la Reial Aduana i el citat G. Parera, cirurgià de Marina.

Fem observar que la majoria dels arrendaments de les cases del nostre Hospital a personal oficial, corresponen als anys en què la capitalitat del Departament Marítim radicà a la nostra població; això fa suposar que servirien de dependències administratives dels titulars de la locació, ja que pels lloguers alts que es pagaven per aquestes vivendes, era més lògic que ho fes l'Administració que no pas un simple funcionari, més aviat poc remunerat.

5) *Anotacions sobre la futura indústria del suro.* L'única anotació que hem trobat en el llibre del Dr. Tauler és la de Josep Bosch, registrat com a comptador de suro l'any 1741. En el llibre de comptes de l'Hospital hi ha registrat Antoni Mural, taper, l'any 1781; el 1784, Guillem Dinot (francès), carrador i el 1793, Antoni Bas, carrador. Per altra banda, en el llibre de Censals hi ha anotat Geroni Molina, l'any 1739, com a treballador i com a taper a partir del 1760, i, també, Martirià Juera, l'any 1782, taper.

6) *Anotacions militars.* En exposar les característiques del segle XVIII i les seves diverses inquietuds bèl·liques, comentàvem el pas de tropa i de marineria per la nostra vila, les quals quedaren anotades en les entrades dels malalts en el nostre centre sanitari. Això permet donar una relació de les unitats militars que operaren en aquesta contrada que són les següents: 1766 Cavalleria del Regiment del Príncep; 1770 Regiment de Luisitània, ¿caçadors de cavalleria?; 1773 soldats sense cap indicació; 1781 Regiment de Sagunt, «Dragons»; 1784 Regiment de Numància, «Dragons»; 1785 «Reales Guardias Españolas»; 1786 a partir d'aquest any comença la relació dels artillers del «Fortim», d'entre els quals, segurament, hi hauria els qui més tard foren traslladats a Girona amb motiu del seu setge, on alguns d'ells moriren defensant el baluart de St. Pere dels Galligans; 1787 Guàrdies Valones; 1788 «Reales Guardias Españolas»; 1791 «Reales Guardias Españolas» (soldats, granaders i un timbaler de la «compañía» del Marqués de la Torre); 1793 «Reales Guardias Españolas»; del 1793 al 1796, malgrat que hi havia molta tropa, no hi ha ningú apuntat, per tal com el nostre Hospital depenia directament de Sanitat Militar;

1798 un soldat de València, un de Suïssa, un de León i una «soldada», sense cap indicació d'unitat militar; del 1800 al 1805, Regiment Ultònia (soldats amb noms italians); 1805 Ultònia; 1806 Ultònia (soldats amb cognoms castellans llevat del timbaler que és italià); 1807 Ultònia.

7) *Anotacions navals.* Aquests anys que estudiem, sobretot els darrers, vénen marcats pels fets bèl·lics, per les actuacions corsàries i per les reiteratives ordenances de Sanitat exterior, per tal d'impedir la propagació d'epidèmies. Sant Feliu, com a vila marinera i cap de districte marítim, proporciona abundància de notes navals. Comencem per la relació de mariners malalts assistits a l'Hospital: 1765 Galiotes del Rei, sense especificar cap nom; 1768 un mariner napolità; 1774 un mariner de galiota; 1780 xabec «Lebrel»; 1781 un mariner de galiota; 1786, de l'urca «Santa Florentina», s'hospitalitzaren el pilot Mateo Cerrillo, 28 mariners, 6 artillers, 1 soldat, 1 caporal del batalló de Marina i 3 nois de bord; 1786 urca «Santa Justa», mariners, artillers i soldats; 1786 pollacra «La Verge del Carme»; 1787 urca «Santa Florentina»; 1788 mariners (??); 1789 mariner mallorquí; 1792 llanxó n.º 9; 1794 mariner; 1798 mariners; del 1800 al 1805 falutx «Cornel», falutx «Discòrdia», falutx «Corso» i la goleta «Lancaster», a més de mariners napolitans dels bussos.

Pel que fa referència a l'actuació corsària dels dos bàndols, volem remarcar que a més d'afectar la vida i l'economia de la població, en bé o en mal segons el resultat de la lluita, ens permet de presentar un aspecte del caràcter dels nostres corsaris guixolencs; homes probablement sorruts i durs, sobretot en el moment d'abordatge però que, malgrat això, també foren capaços de tenir un delicat gest d'altruisme envers els seus compatricis caiguts en la desgràcia, tot aportant uns apreciables donatius al seu Hospital de Pobres, tal com ho hem trobat anotat, a vegades d'una manera discreta i en d'altres ben clarament.

Recordem que en aquesta època que estudiem hi ha dues actuacions corsàries ben diferents; hi degué haver una primera etapa contra els anglesos, com a represàlia o contrapartida pel seu bloqueig de la ruta d'Amèrica, principalment. D'aquest temps coneixem els donatius del corsari Bartomeu Bosch, juntament amb els patrons Grau Castelló i Anton Pou als anys 1788 i 1791. Així com de Bosch sabem positivament que es dedicava al cors, no podem pas aportar proves certes dels altres marins, però ens ho fa suposar el fet que l'única possibilitat d'obtenir certs guanys, i, per tant, de poder ésser

generós, la majoria de les vegades només era possible amb la captura de naus enemigues en alta mar, donat que la seva ocupació normal de navegants era impedida per les persecucions degudes a la guerra. De Jeroni Basart, corsari d'aquest període, que fou condecorat pel Rei per diversos motius [32], de la seva contribució a l'Hospital, ja en parlarem més endavant.

A més en les aigües mediterránies hi hagueren moltes embarcacions corsàries nacionals, però voldríem fer memòria del xabec Cornel dels patrons Sala d'Eivissa; Pere Sala, pilot de l'esmentada embarcació, capturà dos bergantins anglesos, un d'ells de Sant Feliu, anomenat el «Jesús Nazareno», que havia caigut sota les seves mans i navegava ara amb pavelló anglès.

Com a final d'aquesta etapa, també recordem l'actuació corsària anglesa durant l'estiu de 1798; davant de les nostres costes i a càrrec d'una balandra armada de 14 canons apresà, entre altres, els patrons de Sant Feliu, Jeroni Barceló, Domingo Buscarons i Domingo Carreras [33].

L'altra etapa corsària és la que registra l'actuació contra el vaixells francesos. La campanya que va del juny de 1808 al març de 1809 ha estat molt ben estudiada, i coneixem els noms dels dotze corsaris guixolencs, més tres de forasters, refugiats amb les seves embarcacions en el nostre port [34]. Com que la majoria de les nostres naus eren de poc tonatge, estaven fondejades a la badia, protegides pels canons del Fortim i de la muntanya del Castellar, a l'espera del pas de navilis procedents del migdia de França amb vitualles per a Barcelona, aleshores en poder de les tropes de Napoleó. Es tractava de la Mitja Galera, armada pel comerç de la vila; la falua «Santa Clara» de Bartomeu Bosch i amb Jeroni Basart de capità; el xabec «N.ª S.ª del Carme», capitanejada per Josep Casas; i les xàbegues «El Rosario» i «N.ª S.ª del Carmen» amb Josep Bernich i Rafael Surís com a capitans respectivament. Tots ells matriculats a Sant Feliu i en lluita contra el francès mentre durà el govern espanyol a Girona i a Sant Feliu de Guíxols [35].

[32] GRAHIT, Emili. **Memoria y noticia para la Historia de S. F. de Guíxols**, a "Asoc. Liter. de Gerona, certamen de MDCCCLXXIII", pàg. 206.

[33] (AHMSF). Documents de Sanitat, cubeta 86, lligall 2.

[34] BATLLE i PRAT, Ll. **El corso en el litoral gerundense en la guerra de 1808-1809**, a "Estudios del II Congreso H.ª Internacional de la Guerra de la Independencia y su época", vol. 1. Instituto Fernando el Católico, Zaragoza 1964.

[35] GONZALEZ HURTEBISE, E. Obra citada.

La majoria de les preses eren adjudicades com a bones pel tribunal corresponent, i els nostres mariners obtenien uns beneficis importants; es dóna la xifra de 38.477 lliures com a valor total de vuit mesos de cors (juny de 1808 a febrer de 1809). Per això trobem que entre 1807 i 1808, Bartomeu Bosch regala 15 lliures a l'Hospital «en la repartició de les preses, segons indicació escrita en el llibre de comptes de l'Administració. Entre 1808 i 1809, Jeroni Basart, que ja tenia 64 anys, també entrega 16 lliures, 17 sous, d'«una part d'una presa». Una altra anotació de l'any 1807 que diu «Del fondo del cos de la Mitja Galera», ens fa pensar que es trata d'una aportació col·lectiva de la tripulació.

Finalment, volem remarcar que l'any 1800 s'ingressa a la casa hospitalària un soldat i un mariner del falutx corsari «Cornel», que no sabem si podia tenir relació amb l'eivissenc, alliberador del «Jesús Nazareno». També són d'aquest temps, tal com ja hem indicat, les reiteratives ordenances dirigides a la junta de sanitat local, sobre la vigilància d'embarcacions sospitoses del contagi i de la seva corresponent quarantena, ja que al nord del Marroc, on a vegades recalaven les embarcacions de guerra angleses, s'hi havia declarat una epidèmia greu, probablement colèrica. Coneguda l'existència dels símptomes d'aquesta malaltia en la tripulació d'aquella nacionalitat, s'exhortà a ésser més rigorosos amb les naus que degut a actuacions corsàries havien tingut contacte amb elles; tal fou el cas del referit patró Jeroni Barceló i la seva dotació, que havien estat apresats per una balandra corsària enemiga. Una altra ordenança aconsellava, també, un control sobre els vaixells provinents dels ports nord-americans, a causa de la presència en les seves terres d'una epidèmia de febre groga [36].

8) *Anotacions econòmiques.* La lectura dels manuscrits citats ens ha permès de recollir una colla de dades de tipus econòmic, sobre la remuneració de diversos treballs, preus de vitualles, vestits, utensilis, materials de construcció, etc.

Com que l'aportació d'algunes d'aquestes xifres ens permetran d'apropar-nos més al coneixement econòmic de Sant Feliu durant el segle XVIII, i, alhora, de tenir una idea aproximada del valor adquisitiu de les quantitats inventariades, ens proposem a continuació de detallar-ne algunes, tot aplegant-les en diferents grups:

[36] (AHMSF). Documents de Sanitat ja citats.

a) Valor de jornals i honoraris professionals (Arxi Muunicipal): honoraris mèdics (per tal de no repetir-ho, consulti's el que hem exposat en el capítol sobre el Dr. Tauler); honoraris Jurisconsult per una sentència, 25 lliures; jornal de manobre, de 6 a 7 sous; jornal de paleta, de 9 a 10 sous; jornal de mosso agrícola, 7 sous; jornal de l'hospitaler per fer la fossa per a un mort particular, 14 sous; una junta (jornal de llaurada), 8 sous.

b) Valor de vitualles i similars (Arxiu Municipal): un parell de gallines, 18 sous; una ovella, 1 lliura, 14 sous; una lliura de sucre blanc, 6 sous; una lliura de xocolata, 14 sous; una lliura de melindros, 7 sous; una lliura de tabac, 3 lliures; una lliura de cera blanca, 15 sous; (Arxiu Hospital) un parell de pollastres, 4 sous, 6 diners; un terç de moltó, 1 sou, 4 diners; un mallal d'oli, 5 lliures; un petit d'oli per cremar, 1 sou, 4 diners; un barril d'aiguardent requintat, 2 lliures, 15 sous; una sitra de vi, 1 sou, 3 diners; una arrova d'arròs, 2 lliures, 7 sous, 9 diners, i una fanega de sal per al peix, 13 sous, 3 diners.

c) Valor de materials de construcció (Arxiu Municipal): un miler de maons, 14 lliures; un miler de rajols, 6 lliures; un miler de rajols prims, 7 lliures; un muitg de calç, 3 lliures, 15 sous; un centenar de teules, 1 lliura, 19 sous; una jàssera, 12 lliures; (Arxiu Hospital) una semal de calç, 7 sous; un centenar de cairons, 14 rals; i una biga, 13 sous.

d) Valor d'articles de roba i teles (Arxiu Municipal): una cana de draps teixits per a estovalles, 3 sous; un matalàs, 6 sous; un gambeto de drap ras, 2 lliures; una jupa i calces de drap, 1 lliura, 4 sous; una cota, 8 sous; una armilla, 4 sous; unes calces de burraga, 14 sous; una jupa de xumallot estofat, 8 sous; un gipó de drap per a senyora, 6 sous; una caputxa blanca, 2 sous, 6 diners; una faldilla de sarga, 6 sous; (Arxiu Hospital) una cana de drap teixit, 1 sou, 6 diners; una màrfega, 6 sous; un llençol, 1 sou, 9 diners; un coixí de llana, 12 sous; una camisa de malalt, 1 sou, 4 diners, i una flassada, 6 lliures, 10 sous.

e) Valor d'articles per a l'Hospital (Arxiu Municipal); una xeringa, 1 lliura, 4 sous, 4 diners; un orinal gran, 11 sous; una escudella a galet, 3 sous, 9 diners; una cullereta de marfil per donar les medicines, 15 sous; una màquina fumigatòria, 52 lliures, 10 sous; una capsa amb cinc instruments de cirurgia, 14 lliures, 5 sous; i un quintà de palla per a les màrfegues, de 12 a 18 sous.

f) Valor d'articles diversos (Arxiu Municipal): una forca per al camp, 1 lliura, 1 sou; un viatge d'un llagut carregat, de Palafrugell a Sant Feliu de Guíxols, 30 lliures; (Arxiu Hospital) un cossi gran, 2 lliures, 2 sous, 9 diners; una llantieta, 2 lliures, 18 sous; una olla de ferro, 4 lliures, 10 sous; una cadina, 11 sous; una dotzena de plats per menjar, 5 sous, 7 diners; una dotzena de coberts de llautó, 7 lliures, 11 sous, 6 diners; un llibre a Narcís Oliva de Girona per anotar els censos i censals (podria ésser el que hi ha de paper de barba i cobertes de pergamí, amb mides de 30 x 20 x 6 cm.), 1 lliura, 2 sous.

CONTRIBUCIÓ A L'ESTUDI DELS GASTERÒPODES PROSOBRANQUIS (CARGOLS) I BIVALVES (PETXINES) DE LES ZONES CIRCALITORAL I BATIAL DE LA COSTA GIRONINA

PER

LLUÍS VINYAS I IGLÉSIAS

DEPARTAMENT DE ZOOLOGIA DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

He realitzat aquest treball sobre cargols i bivalves de les costes gironines perquè és una zona poc estudiada i el fet de viure a Sant Feliu m'obliga a començar els meus estudis sobre mollusc a la nostra estimada costa.

Cito tot seguit els treballs que s'han fet sobre aquest grup en la zona. En primer lloc hi ha l'obra *Mollusques marins du Rousillon*, realitzada per BUCQUOY, DAUTZENBERG i DOLLFUS el 1886, en la qual es citen algunes espècies de la nostra costa sense delimitar profunditats ni tipus de fons. Cronològicament hi ha després l'obra de J. G. HIDALGO, titulada *Fauna Malacológica de España, Portugal y las Baleares*, publicada a Madrid el 1917, que tracta de totes les costes de la Península; degut a la gran extensió no és explicat suficientment el lloc de recollida, ni la profunditat. El 1965 P. MARS va publicar a «Vie et Milieu» el treball titulat *Faune Marine des Pyrenées Orientales;* en ell, el seu autor es va limitar a l'estudi dels bivalves, tot especificant les espècies fòssils. El 1971 ILDEFONSO MONTERO AGÜERA va publicar a Sevilla *Moluscos Bivalvos Españoles*, en el qual, com indica el seu nom, es limita a l'estudi dels bivalves de les costes peninsulars.

Finalment no puc oblidar als treballs de A. BOFILL, J. MALUQUER, M. DE CHIA, L. THOMAS i C. ALTAMIRA que, si bé tracten sobre la costa gironina, es limiten a la zona litoral.

Essent tots aquests els únics treballs sobre la costa gironina, puc afirmar que el meu estudi és el primer realitzat sobre les zones circalitoral i batial.

A més, com que és una zona de gran activitat pesquera (pesca de la gamba), crec que pot interessar l'inici d'aquests estudis, car potser portaran en un futur pròxim a una millor comprensió dels recursos naturals de la zona.

Per tot això m'he limitat a mostrejar tan sols a partir de 100-150 metres endavant, aprofitant el material recollit per les barques d'arrastre.

La zona circalitoral va des de 50-100 m. a 200 m., i la batial a més de 200 m. A la figura n.° 1 es veuen bé aquestes zones.

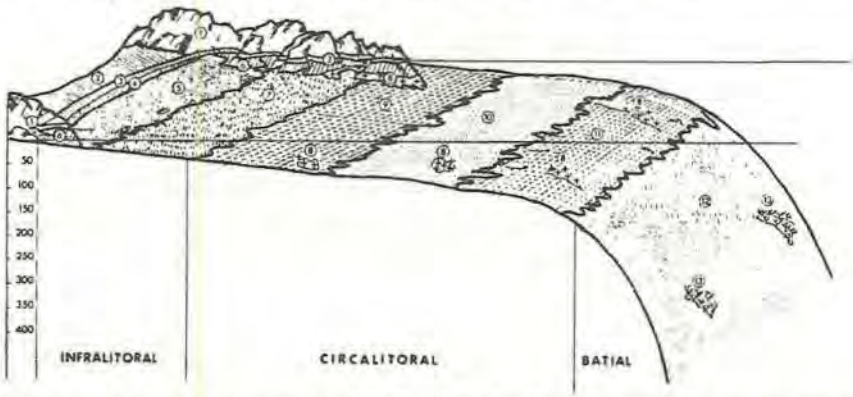

Figura 1. Esquema de la successió de plans a la plataforma continental. 1) Massa rocosa. 2) Detritus al.luvials. 3) Plans supralitoral i mesolitoral. 4) Sorres fines, poc fondes. 5) Sorres fines, de més fondària. 6) Roques de la zona infralitoral. 7) Praderies de **Posidonia**. 8) Zones coral.ligenes. 9) Fons de detritus costers. 10) Fangs terrígens costers. 11) Fons detrítcs litorals. 12) Fons batials. 13) Corals de profunditat. (Segons G. Spada).

La majoria dels mol·luscs viuen a la plataforma continental, a pocs metres de fondària. A més de 100 m. són molt pocs els que hi habiten.

No obstant, hi ha un seguit d'espècies que solament es troben a més fondària i són, per conseqüent, molt típiques d'aquestes zones.

Ara bé, estudiar material d'aquestes fondàries m'ha representat un seguit de problemes de recol·lecció i mostreig.

MATERIAL I MÈTODES

a) *MOSTREIG*

Vaig començar el mostreig pel gener de 1978 i el vaig acabar un any després. D'aquesta manera pot veure's la variació de les espècies durant tot l'any.

El procediment de recollida va ésser el següent: cada setmana anava alternativament a Roses i a Palamós a recollir el material que

els pescadors d'arrastre em guardaven curosament. Així cada setmana podia mostrejar una zona diferent i cada mes he fet dos mostreigs de la mateixa zona [1].

b) *TÈCNIQUES DE RECOL.LECCIÓ*

El millor mètode que hi ha per a recollir els mol·luscs és el del dragat. Amb aquest sistema podem assegurar la profunditat exacta, així com la situació del lloc mostrejat.

Per a poder realitzar un bon dragat es necessita una draga, per suposat, i una barca que sigui capaç de pujar-la del fons (fig. 2).

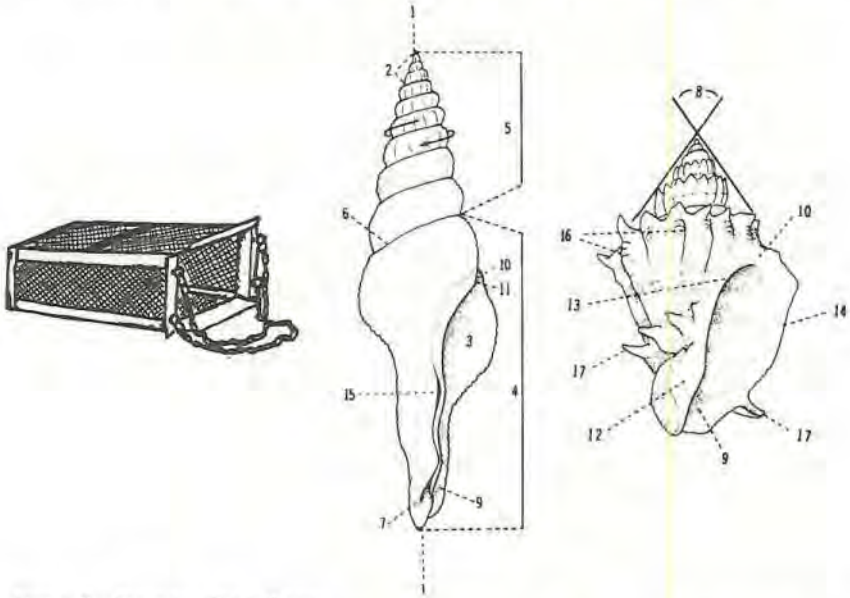

Figura 2. Esquema d'una draga.

Figura 3. Esquemes de dos gasteròpodes del gèn. **Fusinus** (esquerra) i **Melongea** (dreta). 1) Eix principal de la conquilla. 2) Àpex i espires embrionàries. 3) Obertura. 4) Última espira o espira corporal. 5) Espiral. 6) Sutura. 7) Esfonsadura umbilical. 8) Angle de l'espira. 9) Canal sifonal. 10) Canal anal. 11) Llavi intern. 12) Vora columelar. 13) Escultura espiral. 14) Llavi extern. 15) Replecs columelars. 16) Escultura axial. 17) Espines. (Segons Alan Solem).

Com que l'estudi és referit a profunditats de 100 a 600 m., hauria necessitat una barca bastant gran, que portés una grua capaç d'aixe-

[1] Cal deixar constància del meu agraïment a la tripulació de la barca "Tramontana III" de Roses, i especialment al seu patró Francesc Soler "Fresquito"; també a la tripulació de la "Baix Empordà", de Palamós, i de manera preferent a Andreu Llambrich i a Francesc Pastor per la gran col.laboració que m'han donat i per haver-me permès anar diversos dies a pescar amb ells.

car el pes de la draga i del cable d'acer que la porta, però no ho vaig aconseguir i no vaig tenir altre remei que demanar ajuda als pescadors, els quals me la van donar desinteressadament.

Aquests pescadors d'arrastre treballen diariament entre 100 i 500 metres i poden arribar fins a 800-900, quan van a pescar l'apreciada gamba vermella.

Gràcies a la gentilesa de deixar-me embarcar amb ells, i als mapes de la zona, vaig poder situar perfectament els caladors i les profunditats dels mateixos.

Ara bé, aquest mètode d'arrastre té alguns inconvenients: ¿Com es pot saber el lloc d'extracció de les mostres i la profunditat exacta si cada dia els pescadors recorren 15-20 milles amb la xarxa sobre el fons, variant —com es pot molt bé suposar— la profunditat i la morfologia del mateix?

És per aquest motiu que resulta difícil, sinó impossible, encasellar una espècie a una determinada profunditat, cosa que amb el dragat és fàcil de conèixer.

A més, com es podran recollir les microespècies, o sigui aquelles espècies que amiden 2-4 mm., si la malla de la xarxa ja fa 30 x 30 mm.?

Per solucionar aquest problema m'he servit d'alguns equinoderms, asteroideus (estrelles de mar) del gen. *Astropecten* i d'alguns equinoideus [2] (eriçons de mar) *Brissus unicolor* LESKE, *Spatangus purpureus* MÜLLER i *Echinus acutus* LAMARCK. Aquestes espècies s'alimenten de petits mol·luscs i d'altres restes orgàniques que es troben pels fons. Les estrelles són depredadores car s'empassen els exemplars, mentre que els eriçons són filtradors del fang; n'engoleixen gran quantitat, i separen l'aliment i expulsen allò que no els interessa.

Gràcies a aquests equinoderms he pogut recollir algunes mostres de petit tamany, si bé com que el mètode és molt arcaic i enfarfegador —obrir eriçons i estrelles per a veure si tenen cargols a dins, no és gens agradable—, suposo que me n'hauré deixat molts. Quan, servint-se de dragues, es realitzin nous estudis, podran recollir-se moltes d'aquestes microespècies que no hem trobat per dificultats de metodologia; en canvi els exemplars de més tamany no ofereixen dificultat, car s'agafen fàcilment.

Un altre mètode utilitzat és el de recollir anèmones i ascídies i observar si porten mol·luscs associats.

[2] Dels eriçons de mar a Sant Feliu en diem "urissos" i a Palafrugell "garotes".

També entre pedres i corals o trossos de fustes enfonsades es troben algunes espècies, principalment de bivalves.

c) *TÈCNIQUES DE NETEJA*

Una vegada recollides les mostres, s'han de netejar bé, doncs dei contrari farien pudor i no es podrien guardar. Les mostres que he recollit les divideixo en mostres vives (o amb el cos de l'animal) i mostres mortes (o sense parts blanes).

1. *Mostres vives.* — Es poden netejar de les següents maneres:

Per ebullició. És el mètode més fàcil. La duració depèn del tamany de la mostra. Els exemplars de 1-2 cm. necessiten un minut o menys d'ebullició. Els més grans, de 4-5 cm., poden menester fins uns 10 minuts. És molt important no passar d'aquest temps, doncs es podria perjudicar greument la conquilla: també interessa deixar refredar lentament la conquilla, no fer-ho bruscament, car això la perjudica. Quan la mostra sigui ja tèbia, podem treure el cos de l'animal amb unes pinces. Si el deixem refredar massa, llavors es torna a clavar a la conquilla i no es pot treure.

Els bivalves són de més fàcil extracció encara que la fragilitat sigui molt més gran. S'ha de tenir present que el temps d'ebullició serà molt més curt. Haurem d'esperar que el bivalve obri les valves; llavors és el moment de treure'l.

Una vegada és neta, guardarem la conquilla i, si és gasteròpode, l'opercle. Amb un respallet podrem netejar la part externa de la closca, que quasi sempre va plena de llot o fang. Si es desitgen uns colors més intensos, hi passarem cotó remullat amb oli d'oliva; d'aquesta manera avivarem els colors sense perjudicar la conquilla.

Per refrigeració. Es posa la mostra al congelador durant un parell de dies. Després es col·loca dins d'aigua freda o tèbia —mai calenta— durant 5-10 minuts. Amb unes pinces podrem treure el cos de l'animal. Una vegada neta la conquilla es pot respallar i posar-hi oli d'oliva, com he dit anteriorment.

Amb alcohol. Es deixen les mostres dins d'un potet amb alcohol etílic al 70 % durant una setmana. Després treurem fàcilment el cos de l'animal. Amb mostres de 1-2 cm., no farà pas falta treure les parts blanes. Tan sols haurem de deixar-les assecar i així l'opèrcul quedarà a la posició original. Quan s'evapora l'alcohol, si la mostra tornés a fer pudor, poden tirar-s'hi unes gotes de formol.

Amb formol. Deixarem la mostra 1 ó 2 dies dins de formol al 10 %.

Bacteriana. Aquest mètode és poc recomanable puix fa molta fetor i les mostres tarden un mes a ésser completament netes. Es posaran en un calaix ple de sorra i les hi deixarem almenys durant un mes. Les bactèries es limiten a destruir les parts blanes de l'exemplar, sense perjudicar per a res la conquilla.

2. *Mostres mortes.* — Són aquelles que ja no tenen el cos de l'animal. La seva neteja és molt fàcil. Si les mostres tenen incrustacions calcàries [3], les treurem pels procediments que seguidament descric:

Amb sosa càustica. És un mètode una mica perillós. En cas d'usar-lo, evitarem tot contacte de la sosa amb la pell, els ulls o la roba. Haurem de diluir la sosa amb aigua i deixar reposar la barreja durant 24 hores. Hi submergirem les mostres de 4 a 6 hores, amb cura de no deixar-les-hi més temps.

Amb àcid muriàtic. És un mètode poc recomanable perquè és molt fàcil de deteriorar la conquilla. En cas de fer-ne ús, hi deixarem la mostra durant 30-60 segons.

Sovint les conquilles de gasteròpodes morts són ocupades per trinquets ermitans acompanyats d'anèmones *Calliactis parasitica* COUCH i *Adamsia palleata* BOHADSCH. Per a treure aquests trinquets, posarem el conjunt dins d'aigua dolça. El trinquet es deixa anar de la conquilla i així el treurem fàcilment. Per desenganxar les anèmones, ho farem amb un ganivet. Procurarem treure-les senceres, doncs si es trenquen són més difícils de separar-les. Neta la closca, la respallarem i li passarem oli d'oliva.

CARÀCTERS ÚTILS PER A LA DETERMINACIÓ DE LES ESPÈCIES

Per a la determinació de les espècies he recorregut sempre a caràcters macroscòpics, i les classificacions en gasteròpodes prosobranquis i bivalves.

GASTERÒPODES PROSOBRANQUIS

Allò primer que s'ha de fer és amidar l'exemplar. Ho podem fer amb un doble decímetre o bé amb un calibre mètric (peu de rei).

Per a veure millor la microestructura de la superfície de la conquilla, utilitzarem un binocular de gran augment.

El cos de l'animal és també molt important per a una bona determinació, i cada dia s'utilitzen més aquests caràcters. Un exemple ben

[3] Aquestes incrustacions calcàries són degudes a corals, briozous, anèlids, etc.

conegut és l'observació de la ràdula dels gasteròpodes amb microscopi electrònic Scanning.

BIVALVES

Quant als bivalves, també he utilitzat caràcters macroscòpics de la conquilla per a arribar a llur determinació (figs. 4 i 5).

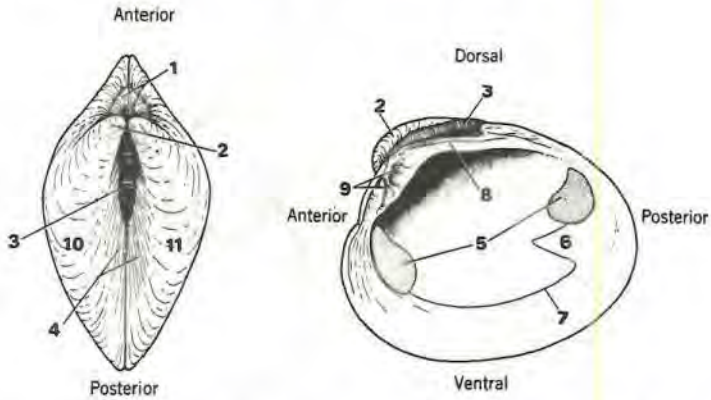

Figura 4. Visió dorsal (dreta) i interna (esquerra) d'un bivalve. 1) Lúnula. 2) Umbo o vèrtex. 3) Lligament. 4) Escultura concèntrica. 5) Impressions musculars. 6) Sina paleal. 7) Línia del mantell. 8) Dent lateral. 9) Dents principals. 10) Valva esquerra. 11) Valva dreta. (Segons Alan Solem).

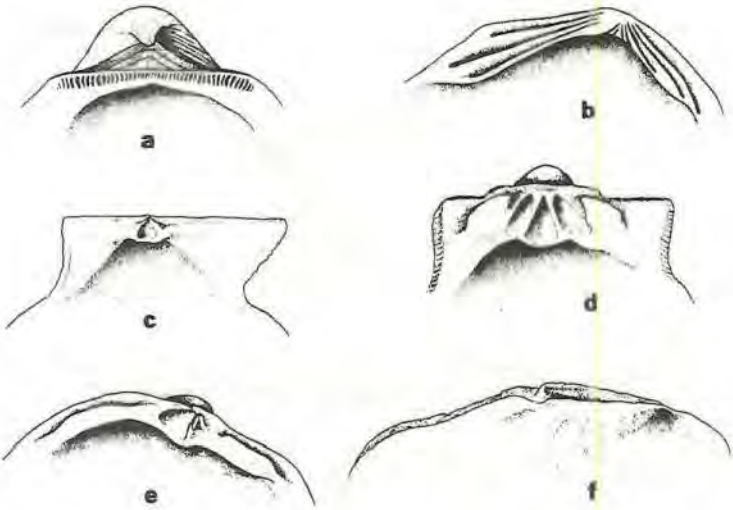

Figura 5. Tipus de denticions. a) Taxodonta. b) i c) Actinodonta. d) Isodonta. e) Heterodonta. f) Sense dents. (Segons A. Solem).

SITUACIÓ GEOGRÀFICA DE LA ZONA

La costa gironina és situada a la punta nordest de la Península Ibèrica. Els pescadors d'arrastre són principalment a dos ports: al de Roses al nord, i al de Palamós al centre (fig. 6).

Figura 6. Esquema de la costa gironina estudiada.

Les barques de Roses van a pescar a la plataforma continental francesa i a la gironina nord, arribant com a màxim al cap de Begur, on

es troba el rec de la Fonera o de Palamós. En canvi, les de Palamós, tenen els seus caladors a la plataforma nord (arriben algunes vegades fins a Roses) i a la plataforma sud (fins a Lloret).

El relleu submarí té molt a veure amb els caladors. En aquesta zona hi ha una sèrie de recs o canyons que no són més que valls es-

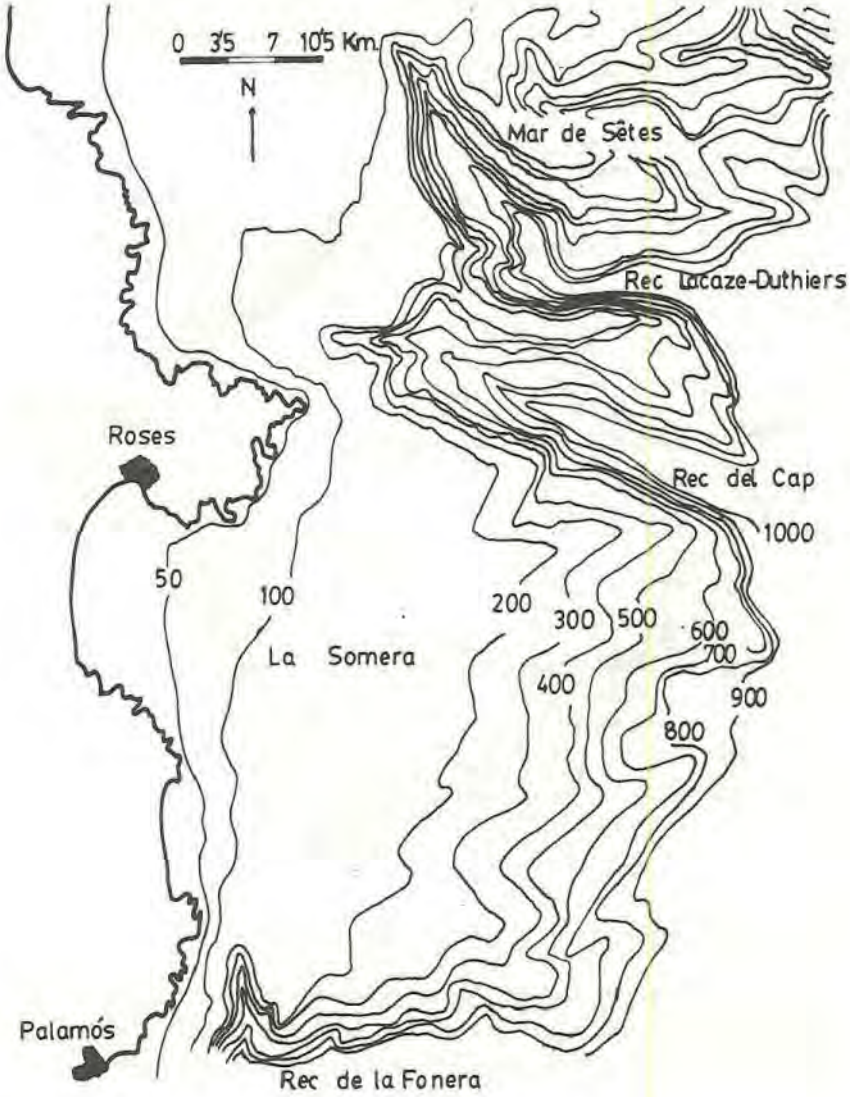

Figura 7. Relleu submarí de la zona nord; profunditats en metres.

fonsades. De nord a sud hi ha: rec Lacaze-Duthiers, rec del cap de Creus, canyó de la Fonera o de Palamós i canyó de Blanes.

Amb les arts actuals de pesca, és impossible pescar en el fons d'aquests recs i a les seves vores, car hi ha moltes pedres i corals[4] que trencarien les xarxes. Un altre motiu pel que no s'hi pesca, és que a més de 1.000 m. no hi ha peixos d'interès comercial.

Abans del talús, hi ha com un petit monticle de fang que el depositen les fortes corrents procedents del fons del rec. És ací on es troben els fòssils quaternaris del període Würm.

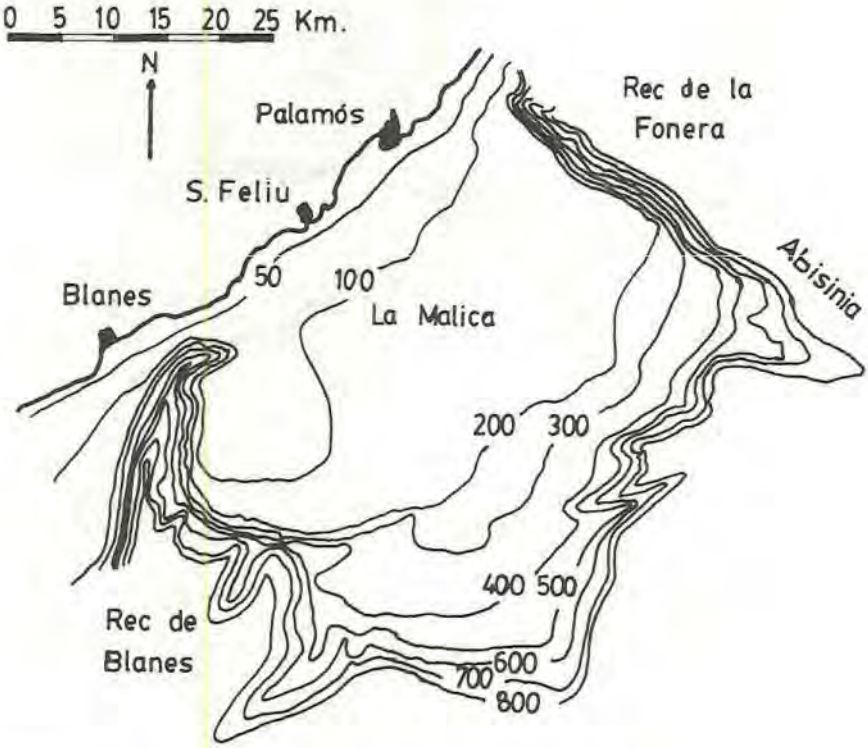

Figura 8. Relleu submarí de la zona sud; profunditats en metres.

A causa d'aquests accidents geogràfics he dividit la zona en dues parts: Nord, que comprèn des de cap de Creus fins al rec de la Fonera, i Sud, des del rec de la Fonera fins al canyó de Blanes (figs. 7 i 8).

[4] Els pescadors ho denominen "candelaris".

GEOLOGIA DEL FONS SUBMARÍ

Relacionada amb les mostres obtingudes, pot estar lligada la morfologia del fons; és per això que intentaré donar idees molt generals sobre la citada morfologia.

Com es pot veure en el tall de la figura n.º 9, les capes més fondes són del miocèn. A sobre hi ha sediments del pliocèn i, per sobre, els quaternaris. Aquests darrers tenen una gruixària mitja de 50 m.

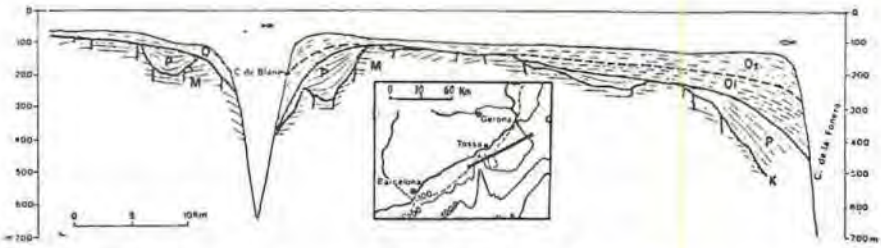

Figura 9. Tall geològic de la zona sud. (Segons Serra). M) Miocèn. P) Pliocèn. Qi) Quaternari inferior. Qs) Quaternari superior.

Els més coneguts pertanyen al quaternari superior i són, de baix a dalt:

Llot gris beige.

Graves que corresponen a la regressió del Würm III.

Fang gris compacte, molt típic a partir de 60 m. de fondària (Würm IV).

Sediments sorrencs litorals. Actualment es depositen fins a 40 m. de fondària. En canvi aquestes sorres es troben a 90-100 m., tenen una amplada màxima de 8 milles i uns 5 m. de gruixària. La seva formació fou deguda a les oscilacions del nivell del mar durant l'època Würm (fig. 10).

A les sorres costeres el darrer és recobert per les sorres i fang Flandriens de color beige; el seu espessor varia de 5 a 15 metres.

Quant als recs, el del cap de Creus i el de la Fonera tenen origen tecteònic, puix sembla que estan situats a la línia d'unes falles. El canyó Lacaze-Duthiers i el desaparegut de l'Escala són d'origen aeri, car possiblement són la continuació dels cursos fluvials dels rius Angly i Fluvià, respectivament.

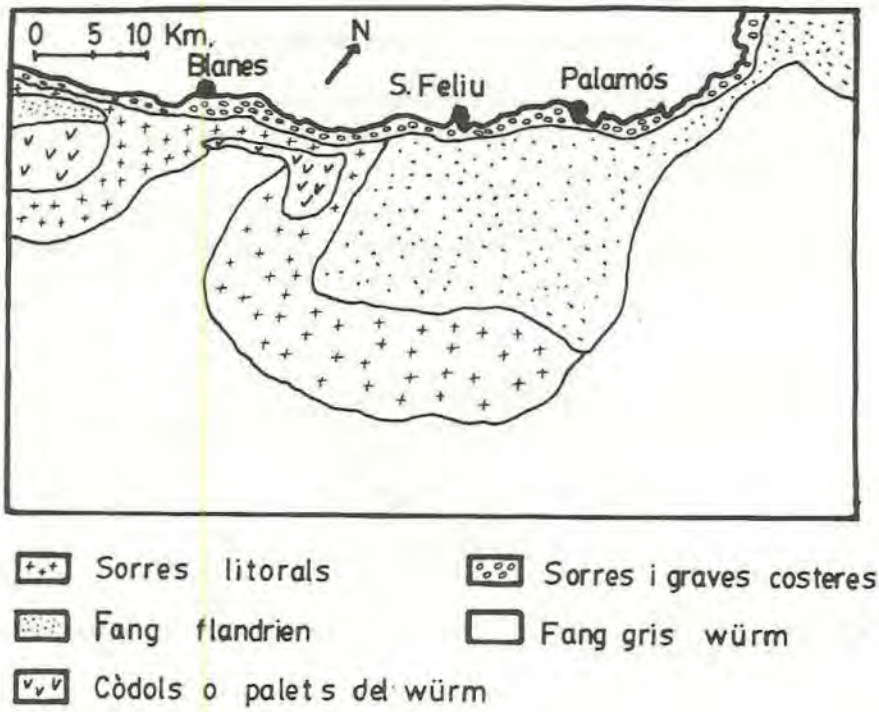

Figura 10. Morfologia del fons submarí de la zona sud. (Segons Serra).

ORDENACIÓ SISTEMÀTICA DE LES ESPÈCIES TROBADES

En aquest treball he seguit la sistemàtica de F. NORDSIECK, 1968 i de R. C. MOORE, 1969.

CLASSE GASTRÒPODA CUVIER, 1797

Subclasse Prosobranchia MILNE EDWARDS, 1848.
Ordre Archaeogastròpoda THIELE, 1925.
Superfamília Fissurellacea FLEMING, 1822.
Família Fissurellidae FLEMING, 1822.
Subfamília Emarginulinae GRAY, 1834.
Gènere *Emarginula* LAMARCK, 1801.
Espècie *E. conica* SCHUMACHER, 1817.
Superfamília Trochacea RAFINESQUE, 1815.
Família Trochidae RAFINESQUE, 1815.
Subfamília Calliostomatinae THIELE, 1924.

Gènere *Calliostoma* SWAINSON, 1840.
Espècie *C. zizyphinus* LINNEO, 1766.
Espècie *C. granulatum* BORN, 1778.
Família Turbinidae RAFINESQUE, 1815.
Subfamília Turbininae RAFINESQUE, 1815.
Gènere *Astraea* RÖDING, 1998.
Subgènere *Bolma* RISSO, 1826.
Espècie *A. rugosa* LINNEO, 1767.
Ordre Mesogastropoda THIELE 1925.
Superfamília Cerithiacea FLEMING, 1822.
Família Turritellidae CLARKE, 1851.
Gènere *Turritella* LAMARCK, 1799.
Espècie *T. communis* RISSO, 1826.
Superfamília Calyptraeacea BLAINVILLE, 1824.
Família Capulidae FLEMING, 1822.
Gènere *Capulus* MONTFORT, 1810.
Espècie *C. hungaricus* LINNEO, 1767.
Família Calyptraeidae BLAINVILLE, 1824.
Gènere *Calyptraea* LAMARCK, 1799.
Espècie *C. chinensis* LINNEO, 1767.
Superfamília Strombacea RAFINESQUE, 1815.
Família Aporrhaidae MÖRCH, 1852.
Gènere *Aporrhais* DA COSTA, 1778.
Espècie *A. pespelicani* LINNEO, 1758.
Espècie *A. serresianus* MICHAUD, 1828.
Varietat *A. s. hexapoda* NORDSIECK, 1968.
Superfamília Cypraeacea RAFINESQUE, 1815.
Família Eratoidae GILL, 1871.
Gènere *Trivia* BRODERIP, 1837.
Espècie *T. europaea* MONTAGU, 1808.
Superfamília Naticacea GRAY, 1840.
Família Naticidae GRAY, 1840.
Subfamília Polinicinae GRAY, 1847.
Gènere *Lunatia* GRAY, 1847.
Espècie *L. fusca* BLAINVILLE, 1825.
Superfamília Tonnacea PEILE, 1926.
Família Cassididae SWAINSON, 1832.
Gènere *Galeodea* LINK, 1807.
Espècie *G. echinophora* LINNEO, 1766.

Espècie *G. tyrrhena* GMELIN, 1791.
Gènere *Semicassis* MÖRCH, 1852.
Subgènere *Tylocassis* WOODRING, 1928.
Espècie *S. undulata* GMELIN, 1791.
Família Cymatiidae IREDALE, 1913.
Gènere *Cymatium* LAMARCK, 1799.
Subgènere *Cabestana* RÖDING, 1798.
Espècie *C. cutaceum* LINNEO, 1767.
Subgènere *Gutturnium* MÖRCH, 1852.
Espècie *C. corrugatum* LAMARCK, 1822.
Ordre Neogastropoda WENZ, 1938.
Superfamília Muricacea DA COSTA, 1776.
Família Muricidae DA COSTA, 1776.
Gènere *Trophonopsis* B.D.D., 1882.
Subgènere *Trophonopsis* B.D.D., 1882.
Espècie *T. muricatus* MONTAGU, 1803.
Subgènere *Pagodula* MONTEROSATO, 1884.
Espècie *T. carinatus* BIVONA, 1832.
Espècie *T. multilamellosus* PHILIPPI, 1836.
Gènere *Hadriania* B.D.D., 1882.
Espècie *H. craticulata* BROCCHI, 1814.
Família Coralliophilidae CHENU, 1859.
Gènere *Coralliophila* H &A. ADAMS, 1853.
Subgènere *Hirtomurex* COEN, 1922.
Espècie *C. lamellosa* PHILIPPI, 1836.
Superfamília Buccinacea RAFINESQUE, 1815.
Família Buccinidae RAFINESQUE, 1815.
Gènere *Buccinum* LINNEO, 1758.
Subgènere *Buccinum* LINNEO, 1815.
Espècie *B. humphreysianum* BENNET, 1825.
Varietat *B. h. fusiforme* KIENER, 1834.
Família Fasciolariidae GRAY, 1853.
Subfamília Fusininae SWAINSON, 1840.
Gènere *Fusinus* RAFINESQUE, 1815.
Subgènere *Gracilipurpura* JOUSSEAUME, 1880.
Espècie *F. rostratus* OLIVI, 1792.
Superfamília Conacea RAFINESQUE, 1815.
Família Turridae SWAINSON 1840.
Subfamília Cytharinae WENZ, 1942.

Gènere *Raphitoma* BELLARDI, 1848.
Subgènere *Cirillia* MONTEROSATO, 1884.
Espècie *R. linearis* MONTAGU, 1803.
Subclasse Euthyneura SPENGEL, 1881.[5]
Ordre Pyramidelloida GRAY, 1840.
Superfamília Pyramidellacea GRAY, 1840.
Família Pyramidellidae GRAY, 1840.
Gènere *Chrysallida* CARPENTER, 1857.
Espècie *C. doliolum* PHILIPPI, 1844.
Ordre Cephalaspidea FISCHER, 1883.
Superfamília Cylichnacea A. ADAMS, 1850.
Família Cylichnidae A. ADAMS, 1850.
Gènere *Scaphander* MONTFORT, 1810.
Espècie *S. lignarius* LINNEO, 1767.

CLASSE BIVALVIA LINNEO, 1758

Subclasse Palaeotaxodonta KOROBKOV, 1954.
Ordre Nuculoida DALL, 1889.
Superfamília Nuculacea GRAY, 1824.
Família Nuculidae GRAY, 1824.
Gènere *Nucula* LAMARCK, 1799.
Espècie *N. sulcata* BRONN, 1831.
Espècie *N. turgida* LECKENBY i MARSHALL, 1875.
Varietat *N. t. nitidosa* WINCKWORTH, 1930.
Subclasse Pteriomorphia BEURLEN, 1944.
Ordre Arcoida STOLICZKA, 1871.
Superfamília Arcacea LAMARCK, 1809.
Família Noetiidae STEWART, 1930.
Subfamília Striorcinae McNEIL, 1938.
Gènere *Striarca* CONRAD, 1862.
Espècie *S. lactea* LINNEO, 1767.
Subfamília Anadarinae REINHART, 1935.
Gènere *Diluvarca* WOODRING, 1925.
Espècie *D. diluvii* LAMARCK, 1819.
Superfamília Limopsacea DALL, 1895.
Família Glycymerididae NEWTON, 1922.

[5] Encara que no és motiu del meu treball, incloc aquesta subclasse, també coneguda per Opisthobranchia, perquè n'he trobat diversos exemplars a la zona mostrejada.

Subfamília Glycymeridinae NEWTON, 1922.
Gènere *Glycymeris* DA COSTA, 1778.
Espècie *G. glycymeris* LINNEO, 1758.
Ordre Mytiloida FÉRUSSAC, 1822.
Superfamília Mytilacea RAFINESQUE, 1815.
Família Mytilidae RAFINESQUE, 1815.
Subfamília Mytilinae RAFINESQUE, 1815.
Gènere *Musculus* RÖDING, 1798.
Subgènere *Modiolarca* GRAY, 1843.
Espècie *M. subpictus* CANTRAINE, 1835.
Varietat *M. s. marmoratus* FORBES, 1838.
Superfamília Pinnacea LEACH, 1819.
Família Pinnidae LEACH, 1819.
Gènere *Pinna* LINNEO, 1758.
Espècie *P. pectinata* LINNEO, 1767.
Varietat *P. p. spinulosa* B.D.D., 1889.
Ordre Pterioida NEWELL, 1965.
Subordre Pteriina NEWELL, 1965.
Superfamília Pteriacea GRAY, 1847.
Família Pteriidae GRAY, 1847.
Gènere *Pteria* SCOPOLI, 1777.
Espècie *P. hirundo* LINNEO, 1758.
Superfamília Pectinacea RAFINESQUE, 1815.
Família Pectinidae RAFINESQUE, 1815.
Gènere *Peplum* B.D.D., 1889.
Espècie *P. clavatum* POLI, 1795.
Gènere *Aequipecten* FISCHER, 1887.
Espècie *A. opercularis* LINNEO, 1758.
Gènere *Chlamys* RÖDING, 1798.
Espècie *C. multistriata* POLI, 1795.
Gènere *Manupecten* MONTEROSATO, 1872.
Espècie *M. pesfelis* LINNEO, 1758.
Gènere *Pecten* MÜLLER, 1776.
Espècie *P. jacobeus* LINNEO, 1758.
Superfamília Anomiacea RAFINESQUE, 1815.
Família Anomiidae RAFINESQUE, 1815.
Gènere *Monia* GRAY, 1849.
Espècie *M. patelliformis* LINNEO, 1761.
Gènere *Anomia* LINNEO, 1758.

Espècie *A. ephippium* LINNEO, 1758.
Subclasse Heterodonta NEUMAYR, 1883.
Ordre Veneroida H. & A. ADAMS, 1856.
Superfamília Crassatellacea FÉRUSSAC, 1822.
Família Astartidae D'ORBIGNY, 1844.
Subfamília Astartinae D'ORBIGNY, 1844.
Gènere *Astarte* SOWERBY, 1816.
Espècie *A. sulcata* DA COSTA, 1778.
Superfamília Carditacea FLEMING, 1820.
Família Carditidae FLEMING, 1828.
Subfamília Carditinae FLEMING, 1828.
Gènere *Cardita* BRUGUIERE, 1789.
Espècie *C. acuelata* POLI, 1795.
Superfamília Glossacea GRAY, 1847.
Família Glossidae GRAY, 1847.
Gènere *Glossus* POLI, 1795.
Espècie *G. humanus* LINNEO, 1758.
Superfamília Articacea NEWTON, 1891.
Família Trapeziidae LAMY, 1920.
Gènere *Coralliophaga* BLAINVILLE, 1824.
Espècie *C. lithophagella* LAMARCK, 1819.
Superfamília Cardiacea LAMARCK, 1809.
Família Cardiidae LAMARCK, 1809.
Subfamília Laevicardiinae KEEN, 1936 .
Gènere *Laevicardium* SWAINSON, 1840.
Espècie *L. oblongum* CHEMNITZ, 1782.
Subfamília Cardiinae LAMARCK, 1809.
Gènere *Acanthocardia* GRAY, 1851.
Espècie *A. acuelata* LINNEO, 1767.
Espècie *A. echinata* LINNEO, 1767.
Superfamília Veneracea RAFINESQUE, 1815.
Família Veneridae RAFINESQUE, 1815.
Subfamília Circinae DALL, 1896.
Gènere *Gouldia* C. B. ADAMS, 1847.
Espècie *G. minima* MONTAGU, 1803.
Subfamília Pitarinae STEWART, 1930.
Gènere *Pitar* RÖMER 1857.
Espècie *P. rude* POLI, 1795.
Varietat *P. r. mediterraneum* TIBERI, 1855.
Subfamília Venerinae RAFINESQUE, 1815.

Gènere *Globivenus* COEN, 1934.
Espècie *G. effosa* BIVONA, 1836.
Gènere *Circomphalus* MÖRCH, 1853.
Espècie *C. casinus* LINNEO, 1758.
Subfamília Chioninae FRIZZELL, 1936.
Gènere *Chione* MEGERLE VON MÜHLFELD, 1811.
Subgènere *Timoclea* BROWN, 1827.
Especie *C. ovata* PENNANT, 1777.
Superfamília Tellinacea BLAINVILLE, 1814.
Família Semelidae STOLICZKA, 1870.
Gènere *Abra* LAMARCK, 1818.
Espècie *A. longicallis* SCACCHI, 1836.
Superfamília Mactracea LAMARCK, 1809.
Família Mactridae LAMARCK, 1809.
Subfamília Lutrariinae H.&A. ADAMS, 1856.
Gènere *Lutraria* LAMARCK, 1799.
Espècie *L. lutraria* LINNEO, 1758.
Ordre Myoida STOLICZKA, 1870.
Subordre Myina STOLICZKA, 1870.
Superfamília Hiatellacea GRAY, 1824.
Família Hiatellidae GRAY, 1824.
Gènere *Hiatella* DAUDIN in BOSC, 1801.
Espècie *H. artica* LINNEO, 1767.
Subordre Pholadina H. & A. ADAMS, 1858.
Superfamília Pholadacea LAMARCK, 1809.
Família Pholadidae LAMARCK, 1809.
Subfamília Xylophagainae PURCHON, 1941.
Gènere *Xylophaga* TURTON, 1822.
Espècie *X. dorsalis* TURTON, 1819.
Subclasse Anomalodesmata DALL, 1889.
Ordre Pholadomyoida NEWELL, 1965.
Superfamília Pholadomyacea GRAY, 1847.
Família Pholadomyidae GRAY, 1847.
Gènere *Pholadomya* SOWERBY, 1823.
Espècie *P. loveni* JEFFREYS, 1881.
Superfamília Pandoracea RAFINESQUE, 1815.
Família Thraciidae STOLICZKA, 1870.
Gènere *Thracia* SOWERBY, 1823.
Espècie *T. papyracea* POLI, 1795.
Superfamília Poromyacea DALL, 1886.

Família Verticordiidae STOLICZKA, 1871.
Gènere *Halicardia* DALL, 1913.
Espècie *H. ferruginea* DI GERONIMO, 1974.
Família Cuspidariidae DALL, 1886.
Gènere *Cuspidaria* NARDO, 1840.
Espècie *C. cuspidata* OLIVI, 1792.

CONSIDERACIONS FAUNÍSTIQUES I BIOGEOGRÀFIQUES.

En aquest apartat es veuen totes les espècies recollides segons diferents punts de vista. Així, divideixo aquest apartat en tres punts:

a) *Distribució específica per zones i caladors.*

Ací es relacionen totes les espècies trobades en el calador en què s'han trobat.

Dintre de cada calador s'indica el mes de recollida. Per a una millor situació dels caladors es poden veure les figures 7 i 8. No poso el nombre d'exemplars, puix crec que la tècnica de recollecció no és suficientment sofisticada com per a poder-hi treure conclusions (taula I).

b) *Distribució específica per profunditats.*

En aquest apartat relaciono cada espècie amb les diferents profunditats a què ha estat recollida.

En la taula, les barres indiquen la presència d'una espècie determinada a la profunditat que s'indica.

Tampoc no hi poso el nombre d'exemplars, per la mateixa raó exposada a l'apartat a) (taula II).

c) *Distribuició geogràfica de les espècies.*

Segons les referències bibliogràfiques de NORDSIECK, 1969 i PARENZAN 1970, comprovo que algunes de les espècies recollides en aquest treball són exclusives del Mediterrani, mentre que d'altres són més cosmopolites, car es troben també en altres mars.

En aquest apartat pretenc donar una visió general dels mars en què es poden trobar les espècies determinades. Indico cinc llocs:

— Mediterrani oriental. Des d'Israel fins a les costes italianes.
— Mediterrani occidental o zona situada entre les costes italianes i espanyoles.
— Cantàbric o costa atlàntica dels països europeus occidentals.
— Canàries i Açores o zona mitja de l'Atlàntic.
— Mar del Nord o zona de l'Atlàntic nord (taula III).

CONCLUSIONS.

1.ª) De totes les espècies citades en aquest treball, cal destacar les que ho són per primera vegada a les nostres costes:

— *Trophonopsis carinatus*, BIVONA, 1832.
— *Trophonopsis multilamellosus*, PHILIPPI, 1836.
— *Aporrhais serresianus hexapoda*, NORDSIECK,1968.
— *Pholadomya loveni*, JEFFREYS, 1881.
— *Halicardia ferruginea*, DI GERONIMO, 1974.

La primera espècie *Trophonopsis carinatus*, BIVONA, 1832, és citada per NORDSIECK, 1968, en el seu volum *Die Europaischen Meeres-Gehäuseschnecken* com una espècie típica de les zones coralines abissals. PARENZAN, 1970, en el seu llibre *Carta d'identita delle conchiglie del Mediterraneo*, també la cita com a espècie abissal, mediterrània i atlàntica. L'he trobada en el calador dit «Abisínia» (figura 8), a 360 m. de fons.

L'espècie *Trophonosis multilamellosus*, PHILIPPI, 1836 està citada per NORDSIECK, 1968, i PARENZAN, 1970, a les obres esmentades anteriorment; la troben típica del Mediterrani i dels mars lusitànics a variable profunditat (80 - 1.500 m.). L'he trobada al rec del Cap de Creus a 150 metres.

Quant a l'espècie *Aporrhais serresianus hexapoda*, NORDSIECK, 1968, la va citar per primera vegada aquest autor com a típica dels mars profunds d'Eivissa. Jo l'he recollida al rec del Cap de Creus a 200 metres.

Pholadomya loveni, JEFFREYS, 1881, ha estat citada per NORDSIECK, pels mars de les Açores entre 300 i 2.500 metres. PARENZAN i BARSOTTI & MARGELLI la citen en les zones abissals del Mediterrani occidental. Jo l'he trobada a «Abisinia» a 450 metres.

Halicardia ferruginea, DI GERONIMO, 1974, l'he trobada a «Abisinia» a 550 metres de fons. Aquesta espècie la va descriure per primera vegada DI GERONIMO («Conchiglie», 1974, n.º 7-8, pp. 133-173) en el seu article *Molluschi bentonici in sedimenti recenti batiale e a abissale dello Jonio*, citant-la com a típica del Mediterrani a molta profunditat (2.000 - 2.500 m.).

2.ª Les espècies més freqüents són:

– Gasteròpodes prosobranquis:

— *Calliostoma granulatum*, BORN, 1778.

— *Aporrhais serresianus*, MICHAUD, 1828.
— *Lunatia fusca*, BLAINVILLE, 1825.
— *Galeodea echinophora*, LINNEO, 1766.
— *Galeodea tyrrhena*, GMELIN, 1791.

— Bivalves:

— *Pinna pectinata*, LINNEO, 1767.
— *Pteria hirundo*, LINNEO, 1758.
— *Glossus humanus*, LINNEO, 1758.
— *Acanthocardia echinata*, LINNEO, 1758.

En cada mostreig realitzat he trobat les esmentades espècies a profunditats que van des de 100 a 500 metres, essent d'àmplia distribució a les zones estudiades.

3.ª) Quant a la seva localització, podem citar les espècies que posseeixen una àmplia distribució geogràfica, principalment al Mediterrani i a l'Atlàntic nord. Són les següents:

— Gasteròpodes prosobranquis:

— *Calliostoma zizyphinus*, LINNEO, 1766.
— *Turritella communis*, RISSO, 1826.
— *Capulus hungaricus*, LINNEO, 1767.
— *Calyptraea chinensis*, LINNEO, 1767.
— *Aporrhais pespelicani*, LINNEO, 1758.
— *Lunatia fusca*, BLAINVILLE, 1825.
— *Raphitoma linearis*, MONTAGU, 1803.

— Bivalves:

— *Aequipecten opercularis*, LINNEO, 1758.
— *Chlamys multistriata*, POLI, 1795.
— *Monia patelliformis*, LINNEO, 1761.
— *Anomia ephipium*, LINNEO, 1758.
— *Astarte sulcata*, DA COSTA, 1778.
— *Glossus humanus*, LINNEO, 1758.
— *Acanthocardia echinata*, LINNEO, 1758.
— *Gouldia minima*, MONTAGU, 1803.
— *Abra longicallis*, SCACCHI 1836.
— *Hiatella artica*, LINNEO, 1767.
— *Xilophaga dorsalis*, TURTON, 1819.

4.ª) Entre les espècies que solament es troben en el Mediterrani Occidental, citaré:

— Gasteròpodes prosobranquis:
  — *Aporrhais serresianus hexapoda*, NORDSIECK, 1968.
  — *Buccinum humphreysianum fusiforme*, KIENER, 1834.

— Bivalves:
  — *Pinna pectinata spinulosa*, B.D.D. 1889.
  — *Pitar rude mediterraneum*, TIBERI, 1835.
  — *Halicardia ferruginea*, DI GERONIMO, 1974.

5.ª) L'espècie *Calliostoma granulatum*, BORN, 1778, ha estat recollida en tots els caladors mostrejats i a totes les profunditats (100 - 600 metres), però és molt més abundant entre 100 i 200 metres.

6.ª) Dels aporrhais pot diferenciar-se l'*A. pespelicani*, LINNEO, 1758 i l'*A. serresianus*, MICHAUD, 1828, per la seva distinta distribució batimètrica. El primer sembla que és característic de menys fons, mentre que el segon té una distribució més àmplia, car és a totes les profunditats mostrejades.

7.ª) *Buccinum humphreysianum fusiforme*, KIENER, 1834, ha estat recollit només a la zona nord, l'única on s'ha trobat fins ara.

8.ª) *Glossus humanus*, LINNEO, 1758 i *Pinna pectinata*, LINNEO, 1767, són característiques de les profunditats que hem estudiat (100 - 500 metres) i es troben més abundosament a la zona nord que a la sud.

9.ª) *Xylophaga dorsalis*, TURTON, 1819, viu sempre dins les fustes esfonsades, a qualsevol profunditat.

CLOENDA

Pel treball realitzat s'observa una gran escassetat d'espècies a mesura que augmenta la profunditat, si bé aquestes zones circalitoral i batial tenen una fauna molt diferenciada i típica trobant-s'hi espècies que solament es poden localitzar a les esmentades fondàries.

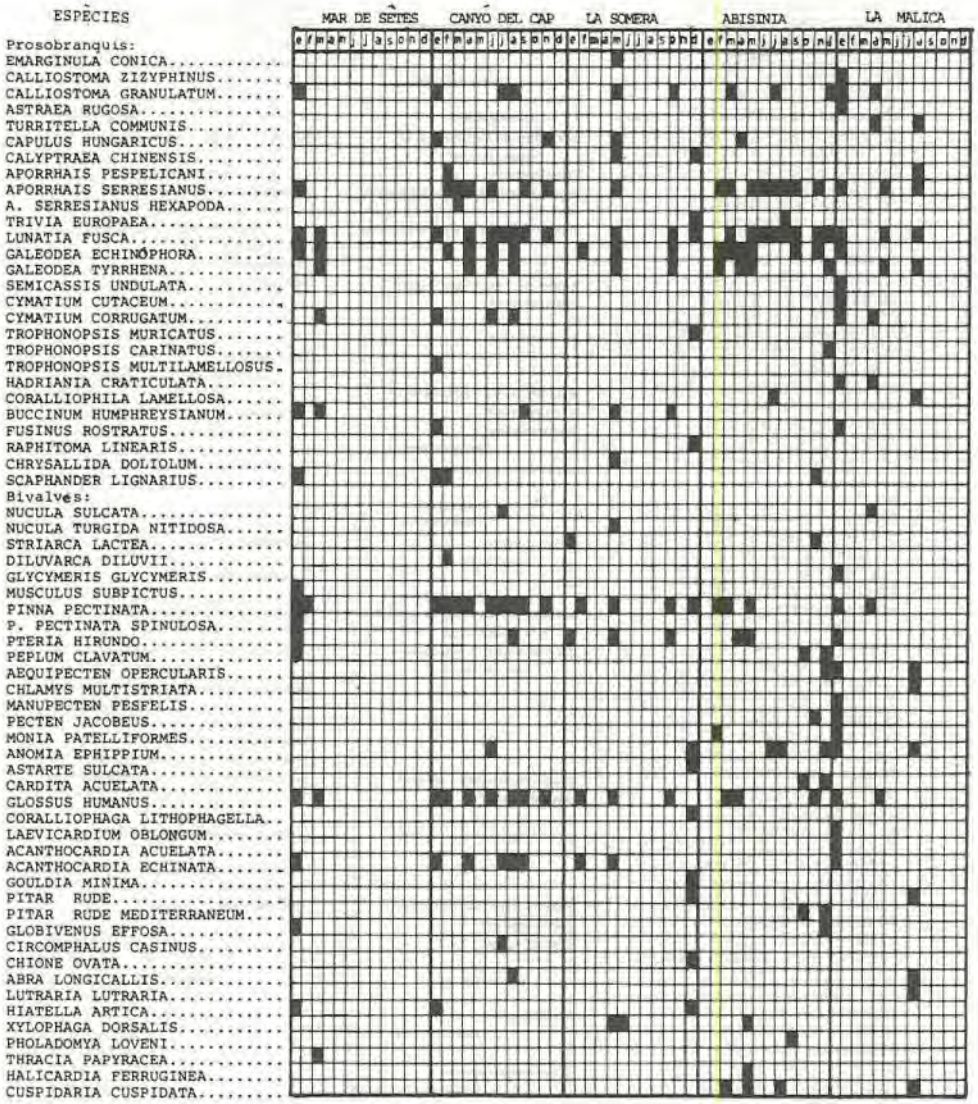

Taula I. Distribució específica per zones i caladors.

ARXIU MUNICIPAL SANT FELIU DE GUIXOLS

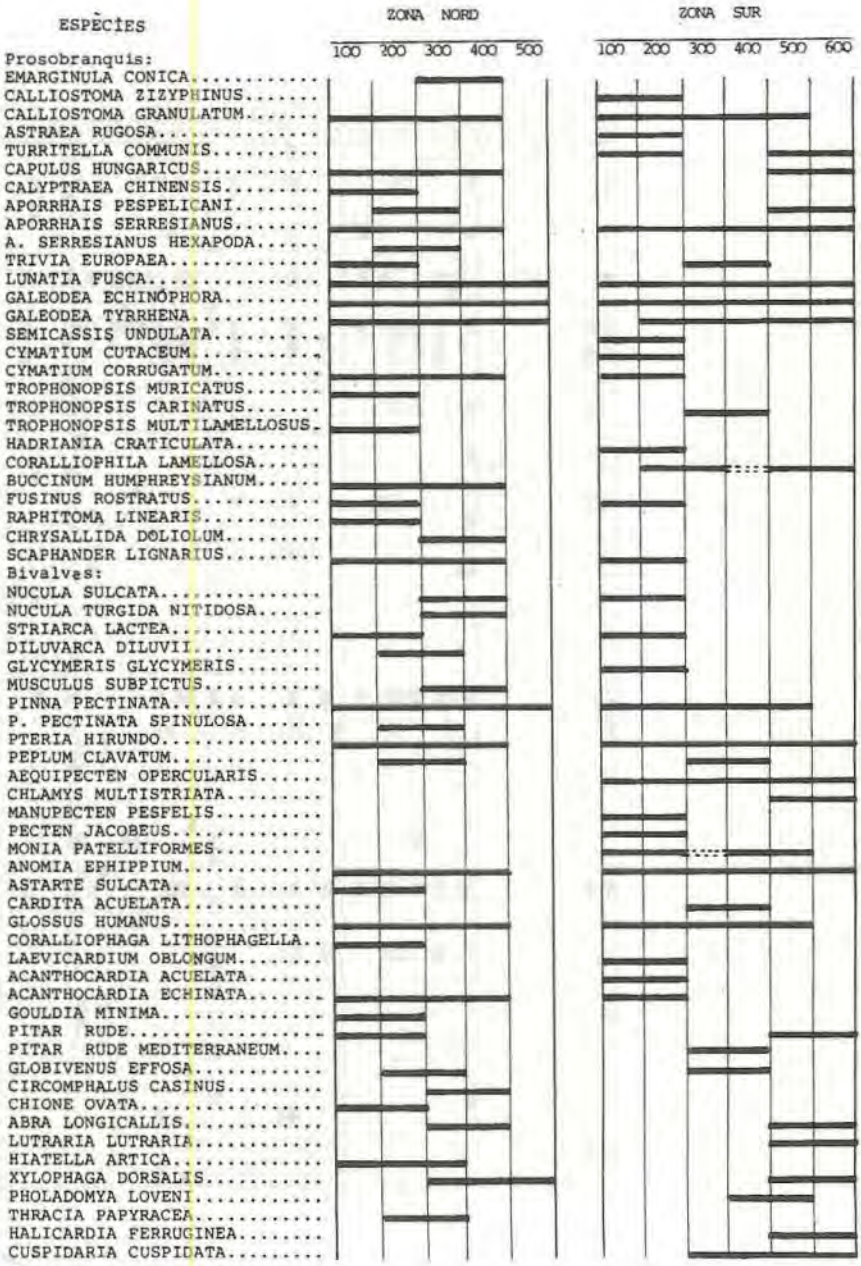

Taula II. Distribució específica per profunditats.

ESPÈCIES	MED. ORIENT.	MED. OCCID.	CANTÀBRIC	CANÀRIES	MAR DEL NORD
Prosobranquis:					
EMARGINULA CONICA	■	■	■		■
CALLIOSTOMA ZIZYPHINUS	■	■	■	■	■
CALLIOSTOMA GRANULATUM	■	■	■	■	
ASTRAEA RUGOSA	■	■	■	■	
TURRITELLA COMMUNIS	■	■	■	■	■
CAPULUS HUNGARICUS	■	■	■	■	■
CALYPTRAEA CHINENSIS	■	■	■	■	■
APORRHAIS PESPELICANI	■	■	■	■	■
APORRHAIS SERRESIANUS	■	■			
A. SERRESIANUS HEXAPODA		■			
TRIVIA EUROPAEA	■	■	■		
LUNATIA FUSCA	■	■	■	■	■
GALEODEA ECHINÓPHORA	■	■	■		
GALEODEA TYRRHENA	■	■	■		
SEMICASSIS UNDULATA	■	■	■	■	
CYMATIUM CUTACEUM	■	■	■	■	
CYMATIUM CORRUGATUM	■	■	■		
TROPHONOPSIS MURICATUS	■	■	■		
TROPHONOPSIS CARINATUS	■	■	■		
TROPHONOPSIS MULTILAMELLOSUS	■	■	■		
HADRIANIA CRATICULATA	■	■	■		
CORALLIOPHILA LAMELLÓSA	■	■	■		
BUCCINUM HUMPHREYSIANUM		■			
FUSINUS ROSTRATUS	■	■	■	■	
RAPHITOMA LINEARIS	■	■	■	■	■
CHRYSALLIDA DOLIOLUM	■	■	■		
SCAPHANDER LIGNARIUS	■	■			
Bivalves:					
NUCULA SULCATA	■	■	■		■
NUCULA TURGIDA NITIDOSA	■	■	■		■
STRIARCA LACTEA	■	■	■	■	
DILUVARCA DILUVII	■	■	■		
GLYCYMERIS GLYCYMERIS	■	■	■		■
MUSCULUS SUBPICTUS	■	■	■		
PINNA PECTINATA	■	■	■	■	
P. PECTINATA SPINULOSA		■			
PTERIA HIRUNDO	■	■	■	■	
PEPLUM CLAVATUM	■	■	■		
AEQUIPECTEN OPERCULARIS	■	■	■	■	■
CHLAMYS MULTISTRIATA	■	■	■	■	■
MANUPECTEN PESFELIS	■	■	■		
PECTEN JACOBEUS	■	■	■	■	
MONIA PATELLIFORMES	■	■	■	■	■
ANOMIA EPHIPPIUM	■	■	■	■	■
ASTARTE SULCATA	■	■	■	■	■
CARDITA ACUELATA	■	■	■		
GLOSSUS HUMANUS	■	■	■	■	■
CORALLIOPHAGA LITHOPHAGELLA	■	■		■	
LAEVICARDIUM OBLONGUM	■	■	■	■	
ACANTHOCARDIA ACUELATA	■	■	■		■
ACANTHOCARDIA ECHINATA	■	■	■	■	■
GOULDIA MINIMA	■	■	■	■	■
PITAR RUDE	■	■	■		
PITAR RUDE MEDITERRANEUM	■	■	■	■	
GLOBIVENUS EFFOSA	■	■	■	■	
CIRCOMPHALUS CASINUS	■	■	■	■	
CHIONE OVATA	■	■		■	■
ABRA LONGICALLIS	■	■	■	■	■
LUTRARIA LUTRARIA	■	■	■		■
HIATELLA ARTICA	■	■	■	■	■
XYLOPHAGA DORSALIS	■	■	■	■	■
PHOLADOMYA LOVENI	■	■	■		
THRACIA PAPYRACEA	■	■	■		■
HALICARDIA FERRUGINEA	■	■			
CUSPIDARIA CUSPIDATA	■	■	■		

Taula III. Distribució geogràfica de les espècies

BIBLIOGRAFIA

R. TUCKER ABBOTT, **American Seashells**, New York, 1974.

JEAN CLAUDE ALOISI i HENRI GOT, **Notice explicative de la carte sédimentologique de Rosas au 1/100.000**, "Vie et Milieu", 1972, série B, vol. XXIII, fasc. 2B, pp. 183-191.

BUCQUOY, DAUTZENBERG i DOLLFUS, **Mollusques marins du Rousillon**, París, 1886.

H. GOT i A. MONACO, **Carte geologique de la marge continental française: Argèles sur Mer**, Bureau de recherches geologiques et minières, 1972.

J. G. HIDALGO, **Moluscos marinos de España, Portugal y las Baleares**, Madrid, 1870.

J. G. HIDALGO, **Fauna malacológica de España, Portugal y las Baleares**, "Mem. R. Acad. Cienc. Exac. Fís. y Nat.", Madrid, 1890.

L. H. HYMAN, **The invertebrates**, 1967, vol. VI.

PAUL MARS, **Faune marine des Pyrenées Orientales: Mollusques aplacophores, polyplacophores, scaphopodes et bivalves**, "Vie et Milieu", 1965, supple. XV.

I. MONTERO AGÜERA, **Moluscos bivalvos españoles**, Sevilla, 1971.

R. C. MOORE, **Treatise on invertebrate paleontology. Bivalvia**, 1960, part N.

R.C. MOORE, **Treatise on invertebrate palentology. Gastropoda**, 1960, part I.

A. NOBRE, **Moluscos marinhos e das aguas salobras**, Porto, 1938.

F. NORDSIECK, **Die europaischen meeres-gehauseschnecken. (Prosobranchia)**, 1968.

F. NORDSIECK, **Die europaischen meeresmuscheln**, 1969.

F. NORDSIECK, **Die europaischen meeresschnecken. (Opistobranchia mit Pyramidellidae, Rissoacea)**, 1972.

P. PARENZAN, **Carta d'identitá delle conchiglie del Mediteraneo. (Gasteropodi)**, Taranto, 1970.

P. PARENZAN, **Carta d'identitá delle conchiglie del Mediterraneo. (Bivalvi)**, Taranto, 1970.

J. SERRA RAVENTOS i H. GOT, **Notice explicative de la carte sédimentologique de Sant Feliu de Guixols**, "Vie et Milieu", 1976, série B, vol. XXVI, fasc. 1B.

F. SETTEPASSI, **Atlante malacologico. Molluschi marini viventi nel Mediteraneo**, Roma, 1970.

A. SOLEM, **Shell Makers**, 1974.

J. THIELE, **Hanbuch der systematichen weichtierkunde**, Jena, 1929.

W. WENZ, **Handbuch der paläozoologie. Gastropoda**, Berlin, 1938, vol. VI.

JUNTA PROVISIONAL DEL MUSEU MUNICIPAL

PRESIDENT:

Sr. Alcalde, Josep Vicente i Romà

VICE-PRESIDENT:

Sr. Ponent de Cultura, Josep Lòpez de Lerma i Lòpez

DIRECTOR:

Lluís Esteva i Cruañas

SECRETARI:

Lluís Pallí i Buxó

TRESORER:

Lluís Palahí i Xargay

VOCALS:

Josep Escortell i Cerqueda

Nèstor Sanchiz i Guerrero

Joan Sanchiz i Guerrero

SUBSCRIPTORS A LES PUBLICACIONS DEL MUSEU MUNICIPAL

Pere Albertí i Calzada

Pere Albertí i Serra

Ramona i Caterina Albertí i Sorribes

Joan Badia i Homs

Pere Barreda i Masó

Biblioteca de «la Caixa»

Biblioteca Municipal de Platja d'Aro

Francesc Bigas i Formiga

Joaquim Bigas i Quintana

Ignasi de Blas i Vilà

Margarida de Blas i Vivas

Esteve Boada i Oliveras

Ferran Bosch i Costa

Maria Buscarons i Gay

Francesc Callicó i Franquesa

Felip Calvet i Costa

Francesc Calvet i Costa

Josep Calzada i Oliveras, Pvre.

Octavi Canadell i Mas

Pere Caner i Estrany

Joan Cateura i Salellas

Joan B. Cendrós i Carbonell

Centre d'Estudis Calongins

Josep M.ª Cervera i Berta, Pvre.

Esteve Colls i Masdevall

Antoni Dalmau i Torres

Montserrat Darnaculleta

Joan Domènech i Moner

Narcís Escarpanter i Iglésias

Pere Echeverria i Dubé

Escola de la Vall d'Aro

Josep Escortell i Cerqueda

Lluís Esteva i Cruañas

Elena Esteva i Massaguer

Francesc Esteva i Massaguer

Nicolau Espuña

Pere Ferrer i Garriga

Enric Figueras i Ribas

Santiago Garcia i Arandilla

Albert Geremies i Cortada

Pere Gimbernat i Pujadas

Àngela Ginesta i Adroguer

Joan Gironella i Pous

Josep Hereu i Vidal

Santiago Hernàndez i Bagué

Institut de Formació Professional

Àngel Jiménez i Navarro

Benet Julià i Figueras

Jordi Llorens i Vidal

Jordi Lloveras i Torrent

Josep Lòpez de Lerma

Carme Martinell i Callicó

Àngel Martínez de Laguardia

Josep Mas i Dalmau

Narcís Masferrer i Buixó
Alexandre Matas i Conchillo
Joan Maura i Cateura
Joan Maura i Ribas
Pere Mias i Pla
Manuel Monfort i Anglès
Lluís Palahí i Xargay
Lluís Pallí i Buxó
Antoni Perramon i del Valle
Isidre Prades i Buixons
Joaquim Quintana i Llagostera
Emili Riera i Calvet
Joan Rius i Latorre
Pere Roig i Escribà
Ramon Sagué i Nasarre
Joan Sanchiz i Guerrero
Nèstor Sanchiz i Guerrero
Adela Sanjaume, vídua Sala
Carles Sapena
Joan Soler i Tobella
Josep Temporal i Paret
Joan Torrent i Fàbregas
Antoni Vàzquez i Darnaculleta
Jordi Verrié i Faget
Josep Vicente i Romà
Joan Vilaret i Monfort
Lluís Vinyas i Iglésias
Maria Xifró
Mario Zucchitello i Gilioli

INDEX

JOSEP IGLÉSIES I FORT

Pòrtic — Pág. v

JOSEP CALZADA I OLIVERAS, Pvre.

Sobre un diploma de Carloman — » 1

LLUÍS ESTEVA I CRUAÑAS

Actuació de l'arquitecte Guitart a Sant Feliu de Guíxols — » 23

LLUÍS ESTEVA I CRUAÑAS
ELENA ESTEVA I MASSAGUER

Inventari de la premsa guixolenca (1878-1979) — » 55

SANTIAGO HERNÀNDEZ I BAGUÉ

Empreses i treballadors del suro a Sant Feliu de Guíxols — » 139

BENET JULIÀ I FIGUERAS

Comentaris sobre el Sant Feliu de Guíxols del segle XVIII — » 169

LLUÍS VINYAS I IGLÉSIAS

Contribució a l'estudi dels gasteròpodes prosobranquis (cargols) i bivalves (petxines) de les zones circalitoral i batial de la costa gironina — » 199

Junta provisional del Museu Municipal — » 225

Subscriptors a les publicacions del Museu Municipal — » 226

AQUEST VOLUM
DE
PUBLICACIONS DEL MUSEU MUNICIPAL
DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
HA QUEDAT ENLLESTIT EN ELS
TALLERS DE
GRÀFIQUES BIGAS, DE
SANT FELIU DE GUÍXOLS,
EL MES DE DESEMBRE DE
MCMLXXX